



AIZSARGĀJAMO AINAVU APVIDUS “ZIEMEĻGAUJA” DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

teritorija atrodas:

Valmieras rajona Valmieras, Brenguļu, Kauguru pagastos

Valkas rajona Trikātas, Jērcēnu, Plāņu, Vijciema, Valkas, Zvārtavas pagastos un Strenču pilsētā

Alūksnes rajona Gaujienas un Virešu pagastos

plāns izstrādāts laikposmam
no 2007. gada līdz 2017. gadam



Izstrādātājs:

Latvijas Dabas fonds

Projekta vadītāja: Ilze Vilka

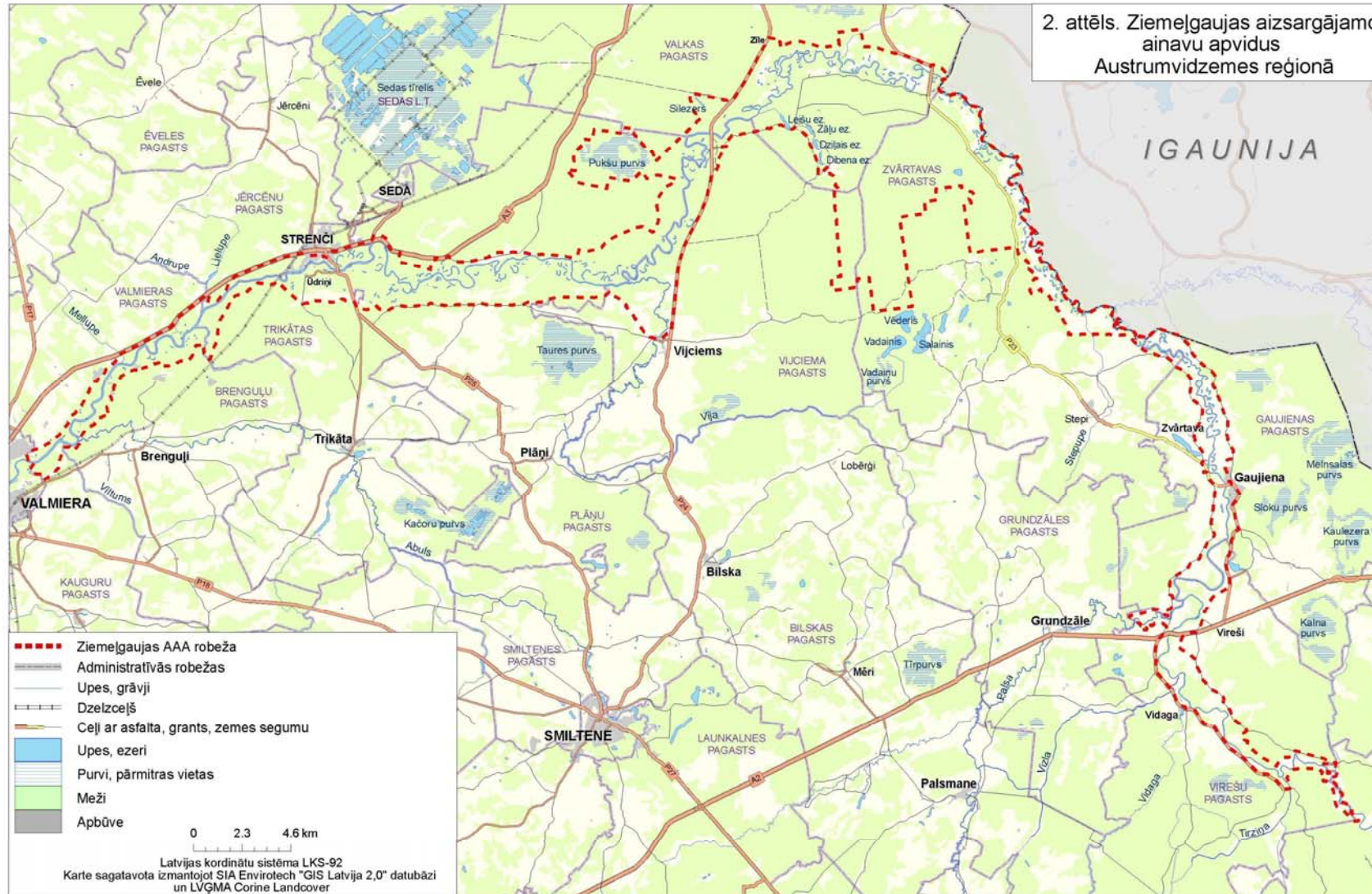
Rīga, 2007





1. attēls. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" atrašanās vieta Latvijā

2. attēls. Ziemeļgaujas aizsargājamo
ainavu apvidus
Austrumvidzemes reģionā



Plāna izstrādes darba grupa

Ilze Vilka

plāna izstrādes koordinatore un plāna darba redakcijas redaktore;

Viesturs Lārmanis

plāna apspriežu sanāksmju *moderators*, biotopu apsaimniekošanas pasākumu aprakstu autors, tabulas sastādītājs pielikumam par dabas kompleksiem (3.6. pielikums), plāna, individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu un zonējuma projekta satura konsultants;

Jānis Priednieks

plāna, individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu un zonējuma projekta izstrādes konsultants;

Ieva Rove

plāna 1. redakcijas sagatavošanas vadītāja un redaktore;

Viktors Jefimovs

plāna 1. redakcijas sagatavošanas asistents un redaktors;

Rūta Zepa

kartogrāfe, datu bāžu sastādītāja, konsultante tūrisma jautājumos;

Baiba Strazdiņa

kartogrāfe, ainavu apraksta autore.

Plāna izstrādē iesaistītie eksperti / speciālisti:

(vārds, uzvārds, specializācija)

Valda Baroniņa	plāvu biotopu un sugu eksperte, botāniķe;
Liene Salmiņa	plāvu biotopu un sugu eksperte, botāniķe;
Lelde Eņģele	plāvu biotopu eksperte, individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekta izstrādes konsultante;
Anita Namatēva	plāvu biotopu eksperte;
Iveta Ence	meža biotopu eksperte;
Inese Gulbe	meža biotopu eksperte;
Sandra Ikauniece	meža biotopu eksperte, mežsaimniecības un meža biotopu apraksta autore (I 4.3.1. un II 3.2. nod.);
Viesturs Lārmanis	meža biotopu eksperts;
Voldemārs Goba	meža biotopu eksperts, atjaunojamo zālāju kartēšanas metodikas izstrādātājs;
Gundega Jurāne	meža biotopu eksperte;
Jānis Priednieks	eksperts – ornitologs;
Edmunds Račinskis	eksperts – ornitologs (griežu uzskaites);
Ainārs Auniņš	eksperts – ornitologs (ķikutu riestu inventarizācija);
Aivars Petriņš	eksperts – ornitologs (medņu riestu inventarizācija un apsaimniekošanas plānošana), individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekta izstrādes konsultants;
Helmuts Hofmanis	eksperts – ornitologs (medņu riestu inventarizācija un apsaimniekošanas plānošana), atjaunojamo zālāju apsekošana un kartēšana;
Māris Strazds	eksperts – ornitologs (teritorijas apsekojums maršrutā pa Gauju);
Jānis Birzaks	eksperts – ihtiologs;
Ēriks Aleksejevs	eksperts – ihtiologs;
Mārtiņš Kalniņš	eksperts – entomologs;
Inese Staņa	eksperts – entomologs;
Jānis Gailis	eksperts – entomologs (meža entomofauna);
Aldis Liepiņš	meža biotopu eksperts, konsultants kultūrvēstures jautājumos
Dainis Ozols	eksperts – ģeologs;
Oļģerts Nikodemuss	konsultants atsevišķos ainavu aizsardzības un apsaimniekošanas jautājumos;

Jānis Ence

atjaunojamo zālāju apsekošana un kartēšana, dabas vērtību un apsaimniekošanas pasākumu kartogrāfisko materiālu precizēšana sadarbībā ar privāto zemju apsaimniekotājiem;

Andris Vaiders

atjaunojamo zālāju apsekošana un kartēšana.

Plāna izstrādes uzraudzības grupa:

(vārds, uzvārds, amats, iestāde)

Pirmās dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupas sastāvs tika noteikts ar Dabas aizsardzības pārvaldes rīkojumu Nr. 39 (02.05.2005.). Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā uzraudzības grupas sastāvā ir notikušas izmaiņas, tāpēc tās sastāvs ir mainīts. Saskaņā ar spēkā esošo rīkojumu (rīkojums Nr. 19, 07.05.2007)., dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu veido:

Gundega Freimane	Dabas aizsardzības pārvaldes Sugu un biotopu daļas vadītāja;
Inese Eglīte	Gaujienas pagasta padomes attīstības un teritoriālplānošanas speciāliste;
Līga Ozoliņa	Virešu pagasta padomes tūrisma darba organizatore;
Raitis Priede	Zvārtavas pagasta padomes priekšsēdētājs;
Mārīte Kalniņa	Vijciema pagasta padomes priekšsēdētāja;
Gunita Kainaize	Plāņu pagasta padomes teritoriālplānotāja;
Guntis Bašķis	Valkas pagasta padomes priekšsēdētājs;
Cilda Purgale	Trikātas pagasta padomes priekšsēdētāja;
Alīna Ločmele	Jērcēnu pagasta padomes nekustamo īpašumu speciāliste;
Aina Saleniece	Kauguru pagasta padomes priekšsēdētāja;
Ilmārs Immurs	Brenguļu pagasta padomes priekšsēdētājas vietnieks;
Jānis Leitis	Valmieras pagasta padomes priekšsēdētājs;
Līga Sovere	Strenču pilsētas tūrisma informācijas centra vadītāja;
Zenta Špate	Lauku atbalsta dienesta Ziemeļvidzemes reģionālās lauksaimniecības pārvaldes Zemes un ūdeņu resursu daļas vadītāja;
Andris Rubins	Valsts meža dienesta Ziemeļaustrumu virsmežniecības mežziņa vietnieks;
Jānis Ence	Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības Strenču mežniecības mežzinis;
Jānis Jaunslavietis	Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības Valkas mežniecības mežzinis;
Sandra Leite	Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības Valmieras mežniecības mežzine;
Kaspars Beriņš	Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības inženieris vides aizsardzības jautājumos;
Kaspars Liepiņš	VAS „Latvijas valsts meži” Austrumvidzemes mežsaimniecības vides aizsardzības speciālists;
Gints Žeigurs	VAS „Latvijas valsts meži” Austrumvidzemes mežsaimniecības Strenču iecirkņa vadītājs;

Aigars Butka	VAS „Latvijas valsts meži” Austrumvidzemes mežsaimniecības Ezeru iecirkņa vadītājs;
Normunds Vīksna	VAS „Latvijas valsts meži” Austrumvidzemes mežsaimniecības Sikšņu iecirkņa vadītājs;
Voldemārs Goba	VAS „Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes mežsaimniecības vides aizsardzības speciālists;
Guntars Kampernovs	VAS „Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes mežsaimniecības Valmieras iecirkņa vadītājs;
Aldis Verners	Valsts vides dienesta Madonas reģionālās vides pārvaldes Dabas aizsardzības daļas vadītājs;
Uldis Balodis	Valsts vides dienesta Valmieras reģionālās vides pārvaldes Dabas aizsardzības daļas vadītājs;
Aldis Balodis	Valsts robežsardzes Valmieras pārvaldes Robežapsardzības dienesta vecākais inspektors robežsardzes leitnants;
Jānis Priednieks	<i>LIFE – Nature</i> projekta „Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana” zinātniskais konsultants;
Jānis Sīmanis	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Valkas rajona galvenais valsts inspektors;
Aldis Liepiņš	s/o „Ziemeļvidzemes kultūrvēstures biedrība” valdes priekšsēdētājs;
Andris Jegorovs	privāto īpašnieku pārstāvis;
Verners Pudāns	privāto īpašnieku pārstāvis;
Ēvalds Paupers	privāto īpašnieku pārstāvis.

Lietotie termini, jēdzieni un saīsinājumi

Sugas labvēlīgs aizsardzības statuss¹ – tāds sugas aizsardzības statuss, ja:

- attiecīgās sugas populācijas dinamikas dati liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir dzīvotspējīga konkrētā dabiskā biotopa sastāvdaļa;
- sugas dabiskās izplatības areāls nav samazinājies, un šķiet, ka tas nemazināsies arī tuvākajā laikā un
- biotops ir, un šķiet, ka arī turpmāk būs pietiekami plašs tās populāciju ilglaicīgai uzturēšanai.

Biotopa labvēlīgs aizsardzības statuss – tāds biotopa aizsardzības statuss, ja:

- biotopa platība nesamazinās, bet saglabājas esošajā stāvoklī vai pat palielinās;
- ir visas biotopa ilglaicīgai pastāvēšanai nepieciešamās dabiskās struktūras un funkcijas un
- biotopam raksturīgo sugu aizsardzības statuss ir labvēlīgs.

Biokoks - viens no meža biotopu veidiem, kas uzskaitīti ZM instrukcijā „Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika” (09.11.2001. Nr.7). Biokoks ir koks, uz kura vai kurā atrodamas, vai arī koka īpašības norāda, ka ir atrodamas speciālās biotopu sugas. Šī plāna apsaimniekošanas pasākumu aprakstos, lai tie būtu vieglāk uztverami biotopu apsaimniekotājiem, biokoka jēdziens attiecībā uz dažām koku sugām ir vienkāršots – tiek pieņemts, ka biokoka kritērijiem jebkurā gadījumā atbilst ozoli un liepas, kuru caurmērs 1,30 m augstumā virs koka sakņu kakla ir 50 cm vai vairāk, un oši, gobas un vīksnas, kuru caurmērs 1,30 m augstumā virs koka sakņu kakla ir 60 cm vai vairāk.

Biotops – dabiskas vai daļēji dabiskas izcelsmes sauszemes vai ūdens teritorija, ko raksturo noteiktas ģeogrāfiskas, abiotiskas un biotiskas pazīmes.

Erozija – augsnes pārnese ūdens, vēja darbības vai mehāniska spēka ietekmē, kas rada cilmieža atsegumus.

Ieslēgums – meža nogabals, kas atrodas dabas vērtību koncentrēšanās vietā starp īpaši aizsargājamiem meža biotopiem/dabiska meža biotopiem un/vai īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnēm.

Koncentrēšanas vieta – biotopu, sugu un pārsedzes joslu koncentrēšanās vieta. Izdalītas Gaujas ielejā vietās, kur īpaši aizsargājami meža biotopi, īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotnes un mitrāji veido vismaz 40% no platības 10 ha vai lielākā teritorijā vienlaidus meža masīva ietvaros.

Nevēlamie koki ir dažādu sugu mežaudzes visu stāvu koki (visbiežāk baltalksnis, bērzs, priede, apse, egle), kas ir ieauguši vai var ieaugt biokoka vainagā vai to pāraugt, tādējādi apēnojot un nomācot biokoku. Nevēlamie koki ir arī koki, kuru vainagu projekcijas saskaras vai pārsedzas ar perspektīvo biokoku (PB) un traucē tam attīstīties. Nevēlamie koki ir arī koki, kas pēdējās desmitgadēs ieviesušies vecos boreālajos mežos un veicina šim biotopam nelabvēlīgu apēnojumu un zemsedzes veģetācijas pārmaiņas.

Nevēlamie krūmi ir dažādu sugu mežaudzes pameža krūmi (visbiežāk ievas, krūklī, pabērzi, jaunas lazdas), kas apēno biokoka vai PB stumbru un negatīvi ietekmē tā saknes. Nevēlamie krūmi ir arī krūmi, kas pēdējās desmitgadēs ieviesušies vecos boreālajos mežos un veicina šim biotopam nelabvēlīgu apēnojumu un zemsedzes veģetācijas pārmaiņas.

¹ Eiropas Padomes direktīvā (92/43/EEK, 21.05.1992) “Par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību” ietvertā sugas un biotopa labvēlīga aizsardzības statusa definīcija

Paplašinājums – meža nogabals, kas piekļaujas īpaši aizsargājamam meža biotopam/dabiska meža biotopam un kas tuvākajā nākotnē var sasniegt īpaši aizsargājamā meža biotopa/dabiska meža biotopa kvalitāti, vai arī telpiski, ekoloģiskā skatījumā ir īpaši aizsargājama meža biotopa sastāvdaļa, kas mežsaimnieciskiem mērķiem tikusi izdalīta atsevišķā meža nogabalā.

Perspektīvie biokoki (PB) ir par biokokiem tievāki platlapju koki (ozoli, liepas, gobas, vīksnas, oši, kļavas), ap kuriem tiek izcirsti koki un krūmi, lai veicinātu PB straujāku augšanu, kuplāka zarojuma un resnāka stumbra veidošanos.

Speciālās biotopu sugas - sugas, kas izzūd koksnes ražas iegūšanai apsaimniekojamos mežos.

AAA – aizsargājamo ainavu apvidus;

AV – Austrumvidzemes mežsaimniecība;

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde;

DA plāns – dabas aizsardzības plāns;

ELVGF - Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantiju fonds

ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds

LDF – Latvijas Dabas fonds;

ZM – Zemkopības ministrija;

ES – Eiropas Savienība;

IAIN – individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi

LAD – Lauku atbalsta dienests;

LAP – Lauku attīstības programma;

LVAFA – Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija;

RVP – reģionālā vides pārvalde;

VAS "LVM" – valsts akciju sabiedrība "Latvijas valsts meži";

VKKF – Valsts Kultūrkapitāla fonds

ZBR – Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts

SATURS

KOPSAVILKUMS	14
I AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS APRAKSTS	17
I 1. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR AIZSARGĀJAMO TERITORIJU	17
I 1.1. Atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātas, platība	17
I 1.2. Zemes lietošanas veidi - raksturojums un zemes īpašuma formu apraksts	18
I 1.3. Pašvaldību teritoriju plānojumos noteiktā teritorijas izmantošana, atļautā un plānotā izmantošana	20
I 1.4. Esošais funkcionālais zonējums	22
I 1.5. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture	23
I 1.7. Dabas pieminekļu raksturojums	33
I 1.8. Valsts un pašvaldības institūciju funkcijas un atbildība	34
I 2. NORMATĪVO AKTU NORMAS, KAS TIEŠI ATTIECAS UZ KONKRĒTO AIZSARGĀJAMO TERITORIJU, TAJĀ SKAITĀ PAŠVALDĪBU SAISTOŠIE NOTEIKUMI, KURI ATTIECAS UZ AIZSARGĀJAMO TERITORIJU	35
I 2.1. Latvijas likumdošana	35
I 2.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības	42
I 3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS	44
I 3.1. Klimats	44
I 3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija	44
I 3.3. Hidroloģija	46
I 3.4. Augšnes	49
I 4. TERITORIJAS SOCIĀLĀS UN EKONOMISKĀS SITUĀCIJAS APRAKSTS	50
I 4.1. Iedzīvotāji (pastāvīgie iedzīvotāji, zemes īpašnieki, kuri pastāvīgi nedzīvo aizsargājamā teritorijā, apmeklētāji), apdzīvotās vietas, nodarbinātība	50
I 4.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju	50
I 4.3. Teritorijas izmantošanas veidi	54
I 4.3.1. Mežsaimnieciskā darbība	54
I 4.3.2. Lauksaimniecība	55
I 4.3.3. Makšķerēšana un zveja	56
I 4.3.4. Medības	56
I 4.3.5. Derīgo izrakteņu ieguve	57
II TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	58
II 1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN FAKTORI, KAS TO IETEKMĒ, TAI SKAITĀ IESPĒJAMO DRAUDU IZVĒRTĒJUMS	58
II 2. TERITORIJAS AINAVISKAIS NOVĒRTĒJUMS	58
II 3. BIOTOPI	61
II 3.1. Pļavu biotopi	62
II 3.2. Mežu biotopi	65
II 3.3. Saldūdens biotopi	79
II 3.4. Purvu biotopi	80
II 3.5. Iežu atsegumi	81
II 4. SUGAS	82
II 4.1. Bezmugurkaulnieki	82
II 4.2. Zivis	83
II 4.3. Putni	84
II 4.4. Zīdītāji	91
II 4.5. Citas vērtības	91
II 4.6. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums	93
III INFORMĀCIJA PAR TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANU	96
III 1. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ILGTERMIŅA UN ĪSTERMIŅA MĒRĶI 2007.-2017. APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM	97
III 1.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi	97
III 1.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plānā aprakstītajam apsaimniekošanas periodam	98
III 2. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	100
III 2.1. Apsaimniekošanas pasākumu apraksts	114
III 3. IETEIKUMI PIEĻAUJAMO PASĀKUMU REALIZĀCIJAI	145
III 3.1. Dabas lieguma un dabas parka zonā pieļauto infrastruktūras objektu būve	145

III 3.2. VAS „LVM” ceļu būve, rekonstrukcija un renovācija.....	145
III 3.3. Pieļaujama 4x4 autotūrisma maršruts.....	146
III 4. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI PAŠVALDĪBU TERITORIJU PLĀNOJUMOS.....	147
III 5. INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS UN ZONĒJUMS.....	147
III 5.1. Ieteicamais AAA funkcionālais zonējums.....	147
III 5.2. Ieteikumi AAA individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem.....	153
III 5.3. Ekoloģiski pamatotas teritorijas robežas.....	170
III 6. IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	171

Pielikumi

Sabiedrības informēšana un plāna izstrādes process

- 1.1. Informatīvā sanāksme Vijciemā, 28.02.2005.
- 1.2. Uzraudzības grupas sanāksme Strenčos, 30.11.2005.
- 1.3. Uzraudzības grupas sanāksme Vijciemā, 28.03.2006.
- 1.4. Uzraudzības grupas sanāksme Strenčos, 15.06.2006.
- 1.5. Uzraudzības grupas sanāksme Strenčos, 26.01.2007.
- 1.6. Uzraudzības grupas sanāksme Vijciemā, 27.04.2007.
- 1.7. Plāna 1. redakcijas sabiedriskās apspriešanas (31.05.2007. un 01.06.2007.) pārskats
 - 1.7.1. sabiedrības informēšana
 - 1.7.2. Plāna 1. redakcijas sabiedriskās apspriešanas protokols, Vijciems (31.05.2007.)
 - 1.7.3. Plāna 1. redakcijas sabiedriskās apspriešanas protokols, Strenči (31.05.2007.)
 - 1.7.4. Plāna 1. redakcijas sabiedriskās apspriešanas protokols, Gaujiena (01.06.2007.)
 - 1.7.5. Konsultatīva apspriede ar zemes īpašniekiem Valmieras pagasta padomē (13.06.2007.)
 - 1.7.6. Konsultatīva apspriede ar zemes īpašniekiem Gaujienas tautas namā (14.06.2007.)
 - 1.7.7. Sabiedriskās apspriešanas laikā izskatīto jautājumu un ieteikumu apkopojums
 - 1.7.7.1. Sabiedriskās apspriešanas laikā izskatīto jautājumu un ieteikumu tabula
 - 1.7.7.2. VAS „Latvijas valsts meži” (LVM) priekšlikumi
 - 1.7.7.3. VAS „Latvijas valsts meži” (LVM) priekšlikumi zonējuma maiņai
 - 1.7.7.4. Strenču pilsētas Domes priekšlikumi
 - 1.7.7.5. J. Jaunslavieša komentāri par individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu redakciju uz 23. 01.2007.
- 1.8. Pašvaldību sēžu protokolu izrakstu kopijas
- 1.9. Uzraudzības grupas sanāksme Vijciemā, 14.09.2007.
 - 1.9.1. Izmaiņas dabas aizsardzības plānā pēc pēdējās uzraudzības grupas sanāksmes
- 1.10. Papildus sanāksmes protokols plāna saskaņošanai, Rīga (13.11.2007.)

2. Teritorijas vispārējais apraksts

- 2.1. Aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja” robežas shēma;
- 2.2. Aizsargājami kultūras pieminekļi aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja” teritorijā, tabula;
- 2.3. Aizsargājami dabas pieminekļi aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja” teritorijā, tabula;
- 2.4. FAO augšņu klasifikācijas terminu atšifrējums, tabula;

3. Teritorijas bioloģiskais apraksts

- 3.1. Retie un īpaši aizsargājami biotopi, karte;
- 3.2. Retie un īpaši aizsargājami biotopi, tabula;
- 3.3. Retās un īpaši aizsargājamās sugas, karte
- 3.4. Retās un īpaši aizsargājamās sugas, tabulas
 - 3.4.1. Retās un īpaši aizsargājamās sēņu, ķērpju un sūnu sugas
 - 3.4.2. Retās un īpaši aizsargājamās vaskulāro augu sugas
 - 3.4.3. Retās un īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas
 - 3.4.4. Retās un īpaši aizsargājamās rāpuļu, abinieku, apaļmutnieku un zivju sugas
 - 3.4.5. Retās un īpaši aizsargājamās putnu sugas

- 3.4.6. Retās un īpaši aizsargājamās zīdītāju sugas
- 3.5. Dabas vērtību karte;
- 3.6. Ainavu apvidus pārskats par teritoriālajiem dabas kompleksiem;
- 3.7. Pārskats par aizsargājamām putnu sugām nepieciešamajiem aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumiem;
- 3.8. Teritorijas nozīmīgākās dabas un kultūrvēsturiskās vērtības fotoattēlos.

4. Plānotie apsaimniekošanas pasākumi

- 4.1. Apsaimniekošanas pasākumi, karte;
- 4.2. Esošā un plānotā tūrisma infrastruktūra, karte;
- 4.3. Esošā un plānotā tūrisma infrastruktūra, tabulas
- 4.4. 6. pielikums IAIN. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama pirmā un otrā stāva un paaugas egļu, kā arī pameža ciršana kopšanas vai citā cirtē boreālo meža biotopu apsaimniekošanai;
- 4.5. Medņu riestu stāvokļa un apsaimniekošanas pasākumu raksturojums, tabulas;
- 4.6. 5. pielikums IAIN. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama koku un krūmu izciršana ap ozoliem un liepām, kuru diametrs ir 50 cm un lielāks;
- 4.7. 7. pielikums IAIN. Dabas lieguma un dabas parka zonas meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama zemes transformācija zālāju biotopu atjaunošanai;
- 4.8. 4. pielikums IAIN. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama mežaudžu dažādošana;
- 4.9. 10. pielikums IAIN. Meža nogabali, kuros mežsaimnieciskā darbība jāsaskaņo ar RVP un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju;
- 4.10. Meža nogabalu saraksts, kuros vēlama vai pieļaujama mežaudžu noganīšana;
- 4.11. Paredzētās ainavu cirtes;
- 4.12. 11. pielikums IAIN. Meža nogabalu saraksts paredzētajā dabas parka zonā, kuros, veicot galveno cirti, saglabājama 1. stāva biežība ne mazāka par 0,4;
- 4.13. Biokoku monitoringa punktu koordinātas, tabula;

5. AAA zonējums

- 5.1. AAA funkcionālo zonu karte;
- 5.2. Ekoloģiski pamatotu teritorijas robežu shēma.

KOPSAVILKUMS

Aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" atrodas Latvijas ziemeļaustrumu daļā, Ziemeļvidzemē, un ietver Gaujas vidusteci ~140 km garā posmā un tās ieleju no Gulbenes un Alūksnes rajonu robežas līdz Valmieras pilsētai (2. attēls, 3. lpp). Aizsargājamo ainavu apvidus kopējā platība ir 21749 ha.

Aizsargājamā teritorija izveidota 2004. gadā, lai saglabātu meandrējošo Gaujas vidusteci ar tās senleju un krastos esošajiem īpaši aizsargājamo pļavu, mežu un ūdeņu biotopu kompleksiem un īpaši aizsargājamo sugu atradnēm. Aizsargājamo ainavu apvidū iekļauts arī Cirgaļu masīvs – lielākais iekšzemes kāpu masīvs Latvijā un Pukšu purvs, kurā konstatētas plašas pārejas purvu biotopu platības. Gaujas un tās ielejas ekosistēmu stabilitāti, augsto ekoloģisko ietilpību un mikroklimata īpatnības lielā mērā nosaka vēsturiski izveidojušies mežu, vecupju un pļavu kompleksi.

Galvenās dabas vērtības teritorijā ir lielā reto Latvijas un ES mēroga īpaši aizsargājamo biotopu dažādība, kas ir mājvieta daudzām ļoti retām ķērpju, vaskulāro augu, bezmugurkaulnieku un putnu sugām.

AAA "Ziemeļgauja" līdz šim konstatētas 126 Latvijā īpaši aizsargājamas sugas: trīs sēņu, deviņas ķērpju, četras sūnu, 13 vaskulāro augu, 47 bezmugurkaulnieku, viena rāpuļu, viena abinieku, četras apaļmutnieku un zivju, 35 putnu un deviņas zīdītāju sugas. Divu kukaiņu sugu - lapukoku praulgrauža un tumšās pūcītes, kā arī divu putnu sugu – griezes un mazā ērgļa aizsardzība Eiropas Savienībā ir prioritāra.

Aizsargājamajā dabas teritorijā līdz šim konstatēti 26 ES Biotopu direktīvas biotopi (11 prioritāri aizsargājami), 14 Latvijā īpaši aizsargājami biotopi.

Dabas aizsardzības plāns aizsargājamo ainavu apvidum "Ziemeļgauja" tika izstrādāts ES LIFE programmas LIFE-Daba apakšprogrammas finansētā projekta "Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana" ietvaros, kuru īsteno Latvijas Dabas fonds sadarbībā ar VAS "Latvijas valsts meži", kooperatīvo sabiedrību "Zaubes kooperatīvs", SO "Vides projekti", Vidzemes attīstības aģentūru, Gaujienas un Virešu pagastu padomēm.

Uzsākot plāna izstrādi, Latvijas Dabas fonds organizēja informatīvo sanākumi Vijciemā (28.02.2005.), lai informētu par darba uzsākšanu, teritorijas vērtībām un iepazītos ar ieinteresētajām pusēm. Informatīvajā sanāksmē piedalījās ar teritorijas pārvaldi un apsaimniekošanu saistīto organizāciju pārstāvji, aizsargājamo ainavu apvidus zemes īpašnieki un apsaimniekotāji. Informatīvās sanāksmes protokols un dalībnieku saraksts dots 1.1. pielikumā. Vides ministrijas pakļautībā esošā Dabas aizsardzības pārvalde, Gundegas Freimanis personā, pārraudzīja dabas aizsardzības plāna izstrādi un tā atbilstību MK noteikumiem Nr. 234 (28.03.2006.), izveidojot uzraudzības grupu. Uzraudzības grupā tika iekļauti pārstāvji no VAS "LVM" mezsaimniecībām, pašvaldībām, Valsts meža dienesta virsmežniecībām, Valsts Vides dienesta reģionālajām Vides pārvaldēm, kā arī zemes īpašnieki. Līdz sabiedriskajai apspriešanai notika piecas uzraudzības grupas sanāksmes (30.11.2005. Strenčos, 28.03.2006. Vijciemā, 15.06.2006. Strenčos, 26.01.2007. Strenčos un 27.04.2007. Vijciemā), 9 darba grupas sanāksmes ar VAS "LVM" pārstāvjiem. Uzraudzības grupas sanāksmēs dalībniekus informēja par padarīto, precizēja neskaidrības, apsprieda ekspertu ieteikto aizsardzības režīmu un plānoto aizsargājamo ainavu apvidus zonējumu. Sanāksmju dalībnieku saraksti un norises protokoli ietverti 1.2.-1.6. pielikumos. Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes tika organizētas trijās vietās teritorijā – Vijciemā (31.05.2007.), Strenčos (31.05.2007.) un Gaujienā (01.01.2007.), bez tam notika vēl divas konsultatīvas tikšanās ar zemes īpašniekiem (Valmieras pagasta padomes ēkā 13.06.2007. un Gaujienā 14.06.2007.). Informācija par plāna 1. redakcijas sabiedrisko apspriešanu ietverta 1.7.

pielikumā, savukārt 1.8. pielikumā – plāna saskaņošana pašvaldībās. Pēdējā uzraudzības grupas sanāksme notika 14.09.2007. Vijciemā, sanāksmes dalībnieku saraksts un protokols dots 1.9. pielikumā. 2007. gada 9. oktobrī stājās spēkā jauni MK noteikumi "Par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību", un atbilstoši šiem noteikumiem tika organizēta papildus sanāksme plāna saskaņošanai. Papildus sanāksmes dalībnieku saraksts un protokols ietverts 1.10. pielikumā.

Dabas aizsardzības plāns AAA "Ziemeļgauja" izstrādāts 10 gadiem. Plānā apkopota pieejamā informācija par teritorijas dabas vērtībām, analizētas dabas un sociālekonomiskās vērtības, izvirzīti teritorijas saglabāšanas un apsaimniekošanas mērķi, mērķu sasniegšanas nodrošināšanai izstrādāti ieteicamie apsaimniekošanas pasākumi.

Aizsargājamo ainavu apvidus dabas vērtībām piemīt arī augsta sociālekonomiska vērtība – tie ir augstvērtīgi rekreācijas resursi. Dabas aizsardzības plānā paredzētās infrastruktūras izveidošana gan padarīs teritoriju apmeklētājiem pieejamāku, gan sekmēs dabas vērtību saglabāšanu.

Teritorijas saglabāšanai, aizsardzībai un izmantošanai izvirzīti šādi ilgtermiņa jeb ideālie mērķi:

I saglabāts teritorijai raksturīgais mozaikveida un vienlaidus ainavu komplekss, reljefs un zemes lietojuma veidi

II saglabātas dzīvotspējīgas tipiskās un aizsargājamās Gaujas ielejai un tās dabas kompleksiem raksturīgās dabiskās augu sugu sabiedrības, dzīvnieku sugas un to dzīvotnes

- II 1. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamiem meža biotopiem, tajā skaitā dabiskajiem meža biotopiem, un ar tiem saistītajām sēņu, ķērpju, sūnu un bezmugurkaulnieku sugām
- II 2. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamām, ar mežiem saistītām, putnu sugām: mednis, mazais ērglis, zivjērglis, melnais stārķis, apodziņš, bikšainais apogs, urālpūce un aizsargājamās dzeņu sugas
- II 3. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamiem pļavu biotopiem un ar tiem saistītajām īpaši aizsargājamām augu sugām
- II 4. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamām pļavu putnu sugām: grieze, ķikuts, mazais ērglis
- II 5. Labvēlīgs aizsardzības statuss saldūdens biotopiem, nodrošinot nepieciešamos apstākļus zivju un bezmugurkaulnieku sugām: lasis, taimiņš, upes un strauta nēģis, lielā gaura, ūdrs, biežā perlamutene, aizsargājamās spāru sugas
- II 6. Labvēlīgs aizsardzības statuss lapukoku praulgrauzim un tā dzīvotnēm.

III Veicināta teritorijas ilgtspējīga attīstība, saskaņojot dabas un kultūras vērtību aizsardzību un saglabāšanu ar teritorijas ekonomisko attīstību

Dabas aizsardzības plānā paredzētie apsaimniekošanas pasākumi sadalīti vairākās grupās. Administratīvie pasākumi ietver nepieciešamību izveidot pārvaldes institūciju, veikt teritorijas robežu iezīmēšanu dabā un veikt papildinājumus teritoriju plānojumos. Otra pasākumu grupa ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, tā ietver neiejaukšanās režīmu, biotehniskos pasākumus (piemēram, biokoku un medņu riestu apsaimniekošanu). Papildus ir paredzēta teritorijas tūrisma un rekreācijas infrastruktūras izveidošana un uzturēšana, ar mērķi samazināt teritorijas apmeklēšanas negatīvās ietekmes. Galvenie plānotie infrastruktūras elementi ir dabas takas un atpūtas vietas, trīs skatu torņi un vairāki stāvlaukumi. Lai izglītotu

sabiedrību, paredzēta bukleta izdošana un teritorijai veltītās mājaslapas pastāvīga aktualizēšana. Paredzēti monitoringa pasākumi sugām un biotopiem.

Teritorijas ieteicamais zonējums ietver piecas zonas (III 5.2. nodaļa):

- 1) regulējamā režīma zonā iekļautas bioloģiski nozīmīgākās mežu platības, ūdeņi starp tām, kā arī Pukšu purvs;
- 2) dabas lieguma zonā iekļauti gan labā stāvoklī esoši, gan mežā ieauguši parkveida pļavu kompleksi ar meža un vecupju ieslēgumiem;
- 3) dabas parka zonā iekļauta pārējā Gaujas ģeoloģiskās ielejas platība;
- 4) ainavu aizsardzības zonā iekļauti meži ārpus Gaujas ģeoloģiskās ielejas un lauksaimniecības zemju platības;
- 5) neitrālajā zonā iekļautas apdzīvotās vietas, viensētas, mājvietas (t.sk. šobrīd pamestas, vai kuru plānošana uzsākta), pagalmi un citas saimnieciskās teritorijas, kā piemēram, notekūdeņu attīrīšanas iekārtu platības u.c.

Dabas vērtību novērtējums un zonējuma izstrādāšanas principi konspektīvas tabulas veidā apkopoti 3.6. pielikumā.

I AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS APRAKSTS

I 1. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR AIZSARGĀJAMO TERITORIJU

I 1.1. Atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātas, platība

Aizsargājamā teritorija atrodas Latvijas ziemeļaustrumu daļā, Ziemeļvidzemē, un tā ietver Gaujas vidusteci ~140 km garā posmā un tās ieleju no Gulbenes un Alūksnes rajonu robežas līdz Valmieras pilsētai (2. attēls, 3. lpp). Aizsargājamo ainavu apvidus kopējā platība ir 21749 ha, teritorijas koordinātas Latvijas koordinātu sistēmā (LKS) parādītas 1. tabulā, teritorijas robežas shēma – 2.1. pielikumā.

1. tabula.

Teritorijas koordinātas

vieta	X koordināta	Y koordināta
Rietumu robeža (pie Valmieras)	587070	6378550
vidējā koordināta	642801	6380255
Austrumu robeža (pie Līvēm)	650300	6361440

Teritorijas atpazīstamību dabā sekmē Gaujas upe un tās izteiktā ieleja.

Aizsargājamo ainavu apvidus (turpmāk AAA) teritorijas iedalījums administratīvajās vienībās apkopots 2. tabulā. Teritorijā ietilpst daļa no Strenču pilsētas, Vijciema, Gaujienas, Virešu, Vidagas, Sikšņu un Zvārtavas ciemiem, kā arī apdzīvota vieta Zīle.

2. tabula

Teritorijas sadalījums administratīvajās vienībās

Adm.vienība	Adm.vienības platība, ha	AAA teritorijā ietilpstošā platība, ha
Valmieras rajons		
Valmieras pagasts	10130	542
Brenguļu pagasts	9958	589
Kauguru pagasts	8866	139
Valkas rajons		
Trikātas pagasts	11324	763
Jērcēnu pagasts	7659	203
Plāņu pagasts	21833	4552
Vijciema pagasts	14219	2028
Valkas pagasts	27914	4408
Zvārtavas pagasts	16979	4915
Strenču pilsēta	570	286
Alūksnes rajons		
Gaujienas pagasts	12575	1463
Virešu pagasts	15455	1880

Gaujienas un Zvārtavas pagastu teritorijā 24 km garumā aizsargājamo ainavu apvidū ietilpstošā Gaujas upe sakrīt ar Latvijas Republikas robežu ar Igauniju.

Ainavu apvidu šķērso:

- dzelzceļš Rīga – Lugaži, 1,8 km garumā;
- valsts nozīmes autoceļi Rīga - Sigulda - Veclaicene (A2), Inčukalns - Valmiera – Valka (A3);
- I šķiras autoceļi Smiltene - Valka (P24), Smiltene - Strenči (P25), Valka - Vireši (P23);

- II šķiras autoceļi Velēna – Vireši (V411), Zvārtava – Vireši (V368), Gaujiena - Igaunijas robeža (V372), Vireši - Lejasciems (V371), Strenči – Vijciems (V240), Lipši – Ielīcas (V451), Zvārtava – Vireši (V368);
- pašvaldību un VAS „Latvijas valsts meži” ceļi.

Ainavu apvidu trīs vietās šķērso augstsprieguma līnija 5,5 km kopgarumā un 100-120 m platumā: pie Starku mājām (3,4 km), pie Pukšu purva (0,8 km) un pie Silezera (1,3 km).

Ainavu apvidus teritorijā Gauju šķērso seši tilti, no tiem pieci ar motorizētu tehniku šķērsojami tilti: Virešos, Gaujienā, divās vietās Valkas pagastā un Strenču pilsētā, un viens dzelzceļa tilts pie Strenčiem.

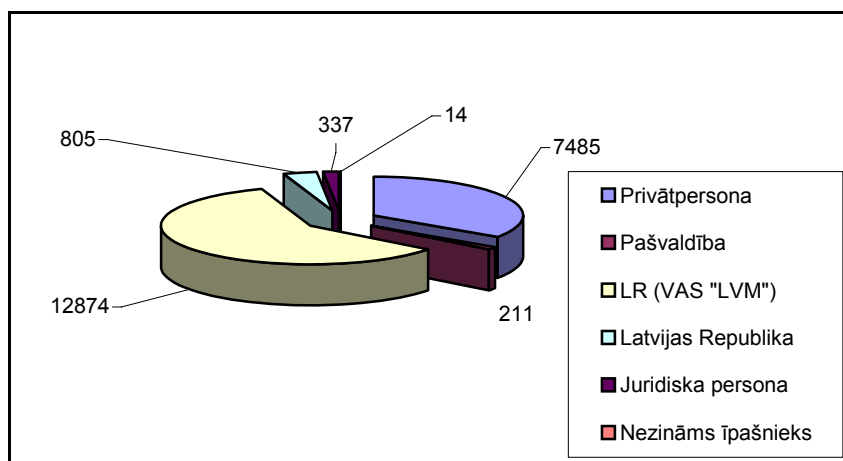
I 1.2. Zemes lietošanas veidi - raksturojums un zemes īpašuma formu apraksts

Saskaņā ar LR Valsts Zemes dienesta 2005. gada decembra datiem, aizsargājamā teritorija ir sadalīta 1629 kadastra vienībās.

Vairāk kā pusi aizsargājamo ainavu apvidus teritorijas aizņem valsts meža zemes, kuras apsaimnieko VAS “Latvijas valsts meži” (12874 ha). Citas valstij piederošās zemes sastāda 805 ha un tajās ietilpst Gaujas upe, elektropārvades līnijas, valsts autoceļi u.c.

Privātie zemes īpašumi veido vairāk kā trešo daļu AAA teritorijas (7485 ha).

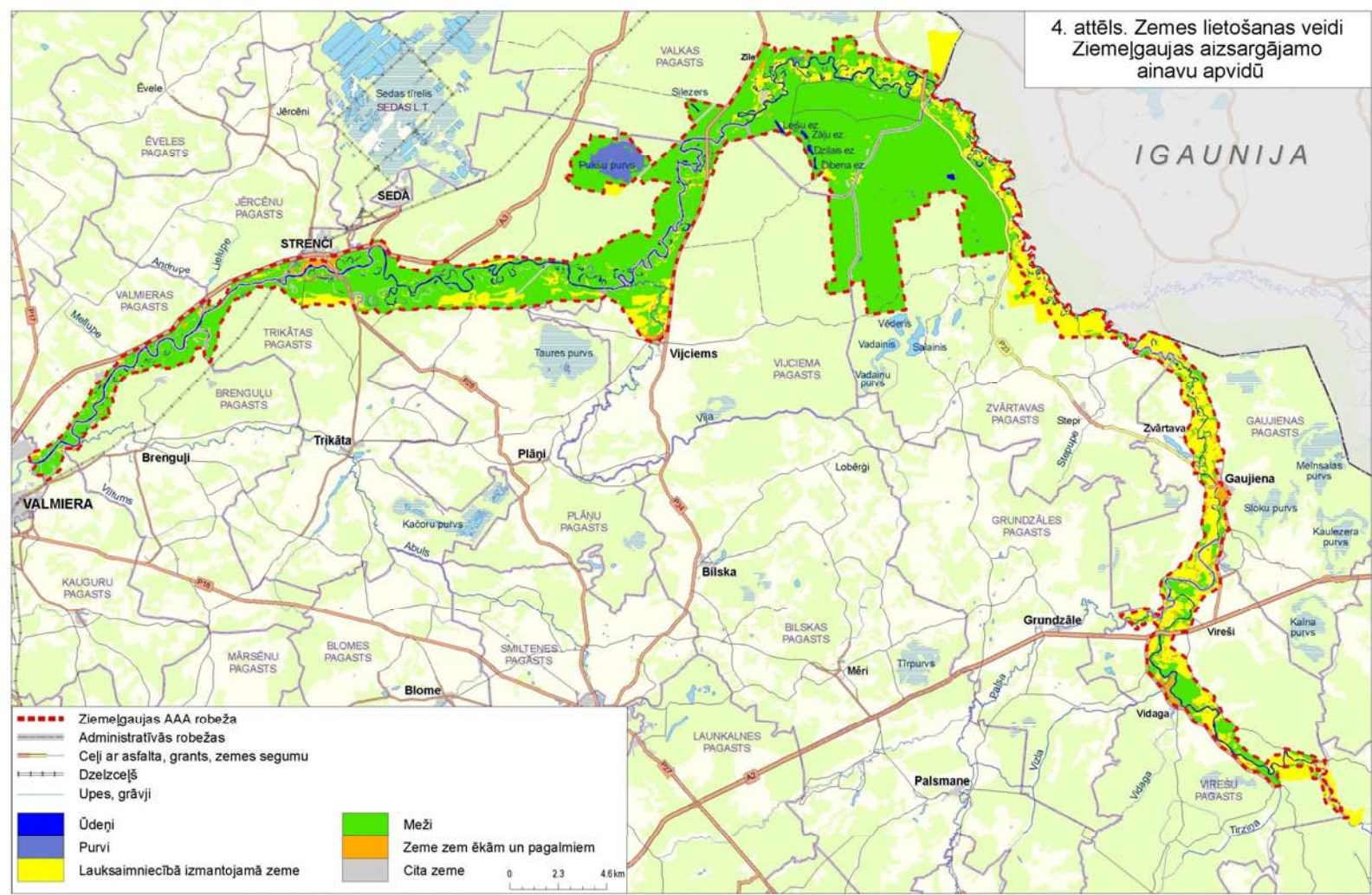
Pašvaldību zemju ir salīdzinoši maz – 211 ha, gandrīz divreiz vairāk ir juridiskajām personām piederošās platības – 337 ha. 14 ha zemes piederība ir neskaidra. Teritorijas platības sadalījums īpašumu veidos parādīts 3. attēlā.



3. attēls. Teritorijas platības sadalījums īpašumu veidos, ha (LR VZD 2005. gada decembra dati).

Ainavu apvidus zemes lietošanas veidi parādīti 4. attēlā (19. lpp). Teritorijas lielāko daļu veido meža un lauksaimniecībā izmantojamās zemes, salīdzinoši nelielās platībās - saldūdeņi, purvi un apdzīvotas vietas, tajā skaitā viensētas, ciemi un vienīgā pilsēta ainavu apvidū – Strenči.

4. attēls. Zemes lietošanas veidi Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū



Latvijas koordinātu sistēma LKS-92. Karte sagatavota izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2,0" datubāzi un LVGMA Corine Landcover. Zemes lietošanas veidi pēc a/s "LVM" un privāto zemju eksplikāciju datiem

I 1.3. Pašvaldību teritoriju plāņos noteiktā teritorijas izmantošana, atļautā un plānotā izmantošana

Aizsargājamā teritorija ietilpst 11 pagastu teritorijās, kā arī ietver daļu no Strenču pilsētas. 2007. gada aprīlī teritorijas plāņi ir spēkā astoņām pašvaldībām, pie tam trijām tie tiek atjaunoti, pārējiem pagastiem teritorijas plāņi tiek izstrādāti, jo līdz šim tādu nav bijis. Informācija par pašvaldību plāņiem apkopota 3. tabulā.

3. tabula

Pārskats par teritorijas plāņiem izstrādi

pašvaldība	spēkā esošs plānojums	plānojums tiek izstrādāts/atjaunots	piezīmes
Virešu pag.	+	–	apstiprināts 2003.gadā
Gaujienas pag.	+	+	2003. gadā apstiprinātais plāns tiek atjaunots
Zvārtavas pag.	–	+	tiek izstrādāts
Valkas pag.	–	+	tiek izstrādāts
Vijciema pag.	+	–	apstiprināts 2006.gadā
Plāņu pag.	+	–	apstiprināts 2006.gadā
Strenču pilsēta	+	–	apstiprināts 2006.gadā
Trikātas pag.	–	+	tiek izstrādāts
Jērcēnu pag.	+	–	apstiprināts 2005.gadā
Brenguļu pag.	+	+	apstiprināts 2000.gadā, šobrīd tiek atjaunots
Kauguru pag.	+	-	apstiprināts 2007. gadā
Valmieras pag.	+	–	apstiprināts 2005.gadā

Virešu pagastam teritorijas plānojums apstiprināts 2003. gada 29. oktobrī. Plānojums nosaka, ka nav vēlama lauksaimniecības zemju transformācija meža zemēs, savukārt transformācija apbūves zemēs jāpamato ar detālplānojumu. Savukārt atpūtai un rekreācijai plānotās teritorijas ārpus ciemiem paredzētas atpūtas un tūrisma objektu ierīkošanai, kuriem jāizstrādā labiekārtojuma projekts.

Pagasta apbūves noteikumos sadaļā “Prasības īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” norādīts, ka “uzsākot un veicot šo teritoriju izmantošanu ievēro Apbūves noteikumu un attiecīgo īpaši aizsargājamo teritoriju izmantošanu reglamentējošo tiesību aktu, arī dabas aizsardzības plānu un šo teritoriju apsaimniekošanas noteikumu prasības”. Attīstības plānojumā minēts dabas liegums “Vireši” un vairāki mikroliegumi.

Gaujienas pagasta teritorijas plānojums apstiprināts kā pašvaldības saistošie noteikumi 2003. gada 24. oktobrī. 2005. gadā tika pieņemts lēmums uzsākt Gaujienas pagasta teritorijas attīstības plānojuma grozījumu izstrādi. Galvenais iemesls grozījumu izstrādei bija jaunu 2004.gada 19.oktobra MK Noteikumu Nr.883, spēkā no 2004.gada 11.novembra, pieņemšana un vairāku *Natura 2000* teritoriju apstiprināšana pagasta teritorijā pēc plānojuma izstrādes.

Pēc šobrīd spēkā esošā plānojuma aizsargājamā teritorijā ietilpst meliorētas un nemeliorētas lauksaimniecības zemes, mezsaimniecībā izmantojamās zemes, rekreācijas un atpūtas teritorijas, individuālās apbūves teritorijas, savrupmāju apbūves un darījumu iestāžu apbūves teritorijas.

Zvārtavas pagasta teritorijas plānojums tiek izstrādāts. Tā apbūves noteikumos sadaļā "Aizsargājamās dabas teritorijas" norādīts, ka tajās aizliegta visa veida darbība, kas ir pretrunā ar aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanas mērķiem. Norādīts, ka AAA "Ziemeļgauja" jāievēro tā aizsardzības un izmantošanas noteikumi un zonējums.

Trikātas pagasta teritorijas plānojuma izmantošanas un apbūves noteikumos AAA "Ziemeļgauja" teritorija tiek īpaši nodalīta, norādot, ka šeit zemes izmantošana ir atļauta saskaņā ar šīs teritorijas dabas aizsardzības plānu.

Vijciema pagasta teritorijas plānojums apstiprināts 2006. gada 22. februārī. Pagasta teritorijas plānojums nosaka, ka AAA "Ziemeļgauja" teritorijā darbības veicamas saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 69 "Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem" (23.02.1999) un to grozījumiem – MK noteikumiem Nr.265 (08.04.2004.), līdz dabas aizsardzības plāna un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pieņemšanai.

Plāņu pagasta teritorijas plānojumā kā 3. prioritāte paredzēta vides kvalitātes uzlabošana un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana. Lai īstenotu mērķi – bioloģiskās daudzveidības un ainavu saglabāšanu, kā uzdevumi paredzēti īpaši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas plānu izstrāde un īstenošana un tradicionālās lauku ainavas saglabāšana.

Plāņu pagasta teritorijas plānojumā paredzēta īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošana atbilstoši "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas noteikumu" un citu normatīvo aktu prasībām.

Jērcēnu pagasta plānojumā "Ziemeļgaujā" ietilpstošo daļu veido galvenokārt mežsaimniecības teritorijas, ir atsevišķas lauksaimniecības zemju „saliņas” un neliela platība nodalīta kā savrupmāju dzīvojamās apbūves teritorija.

Valmieras pagastā aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā, atbilstoši teritorijas plānojumam, ietilpst galvenokārt mežsaimnieciskās teritorijas, nelielas platības lauksaimniecisko teritoriju un neliela mežaparka apbūves teritorija pie Melnupes.

Mežsaimnieciskajās teritorijās apbūve atļauta tikai primārās izmantošanas (mežsaimniecība, kokmateriālu sagatavošana, medniecība, ar mežsaimniecību un kokmateriālu sagatavošanu saistītie pakalpojumi) nodrošināšanai. Meža zemju transformācija atļauta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Meža zemes transformēt citā izmantošanas veidā var tikai ar ikreizēju Valsts meža dienesta izsniegtu atļauju; nedrīkst pieļaut meža zemju sadrumstalošanu. Meža zemes atļauts transformēt uz dzīvojamās, darījumu un sabiedriskās apbūves teritorijām un uz lauksaimnieciskajām teritorijām.

Teritorijas plānojumā noteiktas prasības lauksaimniecisko teritoriju apbūvei, ietverot punktu, ka īpaši aizsargājamās dabas teritorijās pirms būvniecības uzsākšanas būvniecības vietas izvēlei pašvaldība var pieprasīt veikt bioloģiski vērtīgo pļavu robežu precizēšanu.

Mežaparka apbūves teritorijā kā galvenais teritorijas izmantošanas veids noteikta savrupmāju, dvīņu māju un to palīgēku apbūve.

Ainavu apvidus ietverts arī zonā „Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas”, kurās cita starpā jāievēro sekojoši nosacījumi pirms jebkuras būvniecības uzsākšanas un būvprojekta izstrādes:

- jāizstrādā detālplānojums;
- jāsaņem kompetentās institūcijas atzinumu par paredzētās darbības ietekmes uz vidi nepieciešamību saskaņā ar likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” (13.11.1998.) noteikto procedūru;
- jāsaņem ietekmes uz ainavu izvērtējumu (ainavu arhitekta slēdzienu), lai pamatotu būvvietas izvēli. Izvēloties apbūves laukumu, jāņem vērā bioloģiski vērtīgo sugu un biotopu izvietojums.

Brenguļu pagastam šobrīd tiek izstrādāts jauns teritorijas plānojums. Lielākā daļa ainavu apvidū ietilpstošās pagasta platības veido meža teritorijas. No apbūves teritorijām jāatzīmē vairākas vasarnīcu apbūves teritorijas. Plānojumā norādīts, ka meža zemes transformācija var tik veikta likumdošanā paredzētajā kārtībā.

Kauguru pagasta teritorijas plānojumā Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū ietilpstošajā pagasta daļā plānota galvenokārt mežsaimniecībā izmantojamā teritorija. Apbūve tajā pieļaujama tikai tad, ja tā nepieciešama atļautās izmantošanas nodrošināšanai.

Teritorijā atrodas arī dārzkopības sabiedrību apbūves teritorija („Enerģētiķis”), savukārt uz ziemeļrietumiem no tās līdz Gaujai plānota mežu teritorija ar apbūvi. Mežu teritorijās ar apbūvi primārais zemes izmantošanas veids ir savrupmāju, vienas ģimenes dzīvojamo māju, divu ģimeņu dzīvojamo māju un dvīņu māju būve meža teritorijā. Maksimālais apbūves blīvums nedrīkst pārsniegt 30%, zemesgabala laukums nedrīkst būt mazāks par 2400m². Brīvajā (zaļā) teritorijā jā saglabā mežam raksturīgā zemsedze un meža vide.

Atbilstoši **Strenču pilsētas** plānojumam (apstiprināts 20.12.2006.), lielāko daļu aizsargājamo ainavu apvidū ietilpstošās pilsētas teritorijas veido meži (pilsētas teritorijas dienvidrietumu daļā starp dzelzceļu un Gauju un dienvidaustrumu daļā starp Rīgas – Valkas šoseju un Gauju). Mežu teritorija izdalīta, lai saglabātu pilsētas mežu platības, kuru funkcija ir filtrs pilsētas piesārņojumam, dabas vides un vizuālās ainavas saglabāšana, kā arī iedzīvotāju nodrošināšana ar atpūtas iespējām.

Bez tam aizsargājamo ainavu apvidū ietilpst platības ar sekojošiem teritorijas izmantošanas veidiem:

- *apstādījumi* - Gaujas krastmala, kur teritorijas izmantošana saistīta galvenokārt ar atpūtu;
- *atpūtas un rekreācijas teritorija* bijušajā kokzāģētavas teritorijā; ārpus Gaujas aizsargjoslas tajā pieļaujama apbūve (kempinga mājiņas, inventāra nomas punkts, administrācija) un labiekārtoti laukumi (telšu vietas, kempinga laukums, auto stāvlaukums);
- *atklātās dabas teritorijas*, kas ietver mitras pļavas un krūmājus, nav izmantojamas apbūvei un veic krasta nostiprināšanas funkcijas (t.sk. gar Strenčupīti);
- *tehniskās apbūves objektu teritorijas* – Strenču pilsētas attīrīšanas iekārtas, kas nodrošina notekūdeņu savākšanu, attīrīšanu un novadīšanu Gaujā;
- *ražošanas objektu apbūves teritorija* – graudu pārstrādes ceļa teritorija;
- *degvielas uzpildes stacijas teritorija*;
- *savrupmāju dzīvojamā apbūve, sabiedrisko objektu apbūves teritorijas un mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorijas* tuvāk pilsētas centram.

Līdz šim aizsargājamo ainavu apvidus aizsardzības režīms nav bijis pretrunā ar izmantošanu, kas noteikta pašvaldību plānojumos.

Strenču pilsētā nelielās platībās konstatētie īpaši aizsargājami biotopi atrodas ne tikai meža teritorijā, bet arī „apstādījumu” teritorijā (sugām bagātas atmatu pļavas, kaļķainas smiltāju pļavas, boreālie meži), kas jā saglabā, apsaimniekojot šo teritoriju. Arī plānotajā savrupmāju dzīvojamās apbūves teritorijā netālu no Gaujas konstatētas nelielas biotopa „kaļķainas smiltāju pļavas platības” platības, kas būtu jāņem vērā, izstrādājot šīs teritorijas detālpilnojumus.

I 1.4. Esošais funkcionālais zonējums

Līdz šim aizsargājamo ainavu apvidum dalījums funkcionālās zonās nav bijis izstrādāts.

I. 1.5. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

aizsardzības vēsture

Senākā teritorijas aizsardzības vēsture saistās ar Gaujas ielejas Virešu apkārtni – Gaujas Virešu posma ģeoloģiskie objekti un Gaujas ieleja aizsargāti kopš 1962. gada, savukārt no 1987. gada teritorija 260 ha platībā ieguva kompleksā dabas lieguma statusu (Grāvītis, 1995). Šobrīd dabas lieguma "Vireši" platība ir 292 ha. Aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā esošais Pukšu purvs 390 ha platībā 1977. gadā ieguva dzērvenāju lieguma statusu (Lazdiņš, 1997). Pašreiz Pukšu purvs ir dabas liegums ar platību 396 ha (5. attēls 26. lpp).

Pirmās idejas par aizsargājamās teritorijas izveidi Ziemeļgaujā (20. gs. 80.-tajos gados) pieder publicistam Artūram Gobam, tomēr minētajā laika periodā tās netika realizētas. Toties tagadējā īpaši aizsargājamā teritorija tika atzīta par bioloģiski vērtīgu Pasaules Dabas fonda Dabas aizsardzības plānā Latvijai (*WWF* projekts 4568: Dabas aizsardzības plāns Latvijai, 1992).

1996. gadā dibināt „kompleksu dabas liegumu” Ziemeļgaujā ierosināja Andris Klaubergs, pirmo reizi minot šobrīd lietoto ainavu apvidus nosaukumu „Ziemeļgauja”.

Saistībā ar Gaujas krastu mežu aizsardzības jautājuma aktualizēšanos, 1999. gadā dibināti dabas liegumi "Pirtslēcis-Līkā atteka" 241 ha platībā un "Zemā sala" 205 ha platībā. Trešā dabas lieguma izveide dabas vērtību ziņā līdzvērtīgā teritorijā - Vecmāju apkārtne – netika realizēta.

1998. – 1999. gadā toreizējā Strenču virsmežniecība ierosināja un ar Latvijas Dabas fonda līdzdalību realizēja projektu ar nosaukumu „Ziemeļgaujas dabas parka izveidošana”, kuru finansēja Latvijas Vides aizsardzības fonds. Projekts aptvēra Ziemeļgaujas ielejas Valkas rajona posmu, nozīmīgākais pasākums tā ietvaros bija mežu inventarizācija, izmantojot metodiku, kas ietvēra gan dabas, gan kultūrvēsturisko vērtību reģistrēšanu. Projekta rezultātā tika secināts, ka teritorijā ir augsts bioloģiskās daudzveidības līmenis un ieteicama īpaši aizsargājamās dabas teritorijas - dabas parka, dibināšana.

No 1998. gada teritorijas dabas vērtību apzināšanā mežos ievērojama nozīme bija Latvijas – Zviedrijas kopprojektam (LV Meža dienests & Östra Götaland Meža pārvalde) "Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija", kura īstenošanā vēlāk iesaistījās VAS „Latvijas valsts meži”, nodrošinot lielāko daļu inventarizējamo teritoriju apsekošanu. Īpaša nozīme bija šī projekta ietvaros organizētajiem apmācību semināriem, kas notika arī Ziemeļgaujas teritorijā. Tie popularizēja Ziemeļgaujas dabas vērtības un to aizsardzības nozīmi speciālistu vidū, kā arī šo semināru laikā ievērojami papildinājās teritorijā atrasto reto un apdraudēto sugu saraksts, t.sk. atklājot vairākas Latvijā līdz tam nezināmas sugas. Minētais projekts ir būtiski ietekmējis arī priekšstatu par to, kāda ir Ziemeļgaujas dabas vērtību izcelsme un kā tās apsaimniekojamas. Jāatzīmē, ka šī projekta laikā atrastos mežaudžu atslēgas biotopus (dabiskos meža biotopus) VAS „Latvijas valsts meži” ir apņēmusies aizsargāt, lai gan vairumam no tiem nav noformēts oficiāls aizsardzības statuss.

No 1998. gada fragmentāra informācija par teritorijas dabas vērtībām ievākta arī vairāku Latvijas Dabas fonda (turpmāk LDF) realizētu projektu ietvaros, piemēram, "CORINE biotopu klasifikācija", „Vides informācijas koordinācija Eiropas Kopienas valstīs”, "Pļavu inventarizācija Latvijā", "Latvijas Īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar EMERALD/NATURA 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu”.

No 2002. gada līdz 2004. gadam pēc VAS „Latvijas valsts meži” pasūtījuma veikta īpaši aizsargājamo meža iecirkņu inventarizācija aizsargājamo sugu mikroliegumu izveidošanas atbilstības izvērtēšanai. Rezultātā tika izveidoti sekojoši mikroliegumi: seši medņu riestu mežu

mikroliegumi, viens zivju ērgļa mikroliegums, viens bērzu briežvaboles mikroliegums, viens priežu meža mikroliegums ar meža silpurenī (3.1. un 3.5. pielikums).

2003. gada beigās Latvijas Dabas fonds uzsāka projektu „Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana”, ko finansēja Eiropas Komisijas LIFE programmas LIFE-Daba apakšprogramma.

Iesniedzot projekta pieteikumu Eiropas Komisijai, uz LIFE projekta savāktās informācijas bāzes bija plānots noteikt *Natura 2000* teritorijas robežas un nodibināt atbilstošu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, pēc sākotnējās ieceres – dabas parku, orientējot 2005.-2006. gadā. Tomēr, saistībā ar iestāšanos Eiropas Savienībā, dabas aizsardzības nosacījumu izpildei bija nepieciešama ātrāka *Natura 2000* teritorijas noteikšana. Uz iestāšanās brīdi priekšstats par teritorijas dabas vērtību izvietojumu nebija detalizēts, kā arī nebija ar ieinteresētajām pusēm apspriesti iespējamie saimnieciskās darbības ierobežojumi. Tādēļ, lai izvairītos no nepārdomātiem ierobežojumiem, tika pieņemts lēmums izveidot aizsargājamo ainavu apvidu, kam ir nelieli saimnieciskās darbības ierobežojumi, savukārt stingrākus ierobežojumus, atbilstoši teritorijas dabas vērtību sastopamībai un tām nepieciešamajam aizsardzības režīmam, plānot, izstrādājot teritorijas individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus un zonējumu.

Pašreiz spēkā esošās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" robežas tika apstiprinātas ar MK 2004. g. 8. aprīļa noteikumiem Nr. 265 (grozījumi MK 1999. gada 23. februāra noteikumos Nr. 69 "Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem"). Ainavu apvidus ir iekļauts Eiropas Savienības aizsargājamo teritoriju tīklā *NATURA 2000* ar kodu LV0600700.

Aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” ir iekļauts Eiropas Putniem starptautiski nozīmīgo vietu (PNV) sarakstā atbilstoši *BirdLife International* kritērijiem. Pašreizējā PNV teritorija „Ziemeļgauja” aizņem par 71 ha lielāku platību nekā ainavu apvidus - 21 810 ha (Račinskis, 2004). Atšķirība radusies galvenokārt dēļ dažādu karšu slāņu nesakritības.

apsaimniekošanas vēsture

Gaujas krastu aizsardzībai teritorijā neatsverama nozīme bijusi saimnieciskās darbības ierobežojumiem, kas saistīti ar upes aizsargjoslu. 20. gs. otrajā pusē mežsaimnieciskā darbība Gaujas ielejā bija salīdzinoši neaktīva, jo upes aizsargjoslā bija jāievēro ierobežojumi. Pārējās platībās tika veikta vispārējiem normatīviem atbilstoša mežsaimnieciskā darbība.

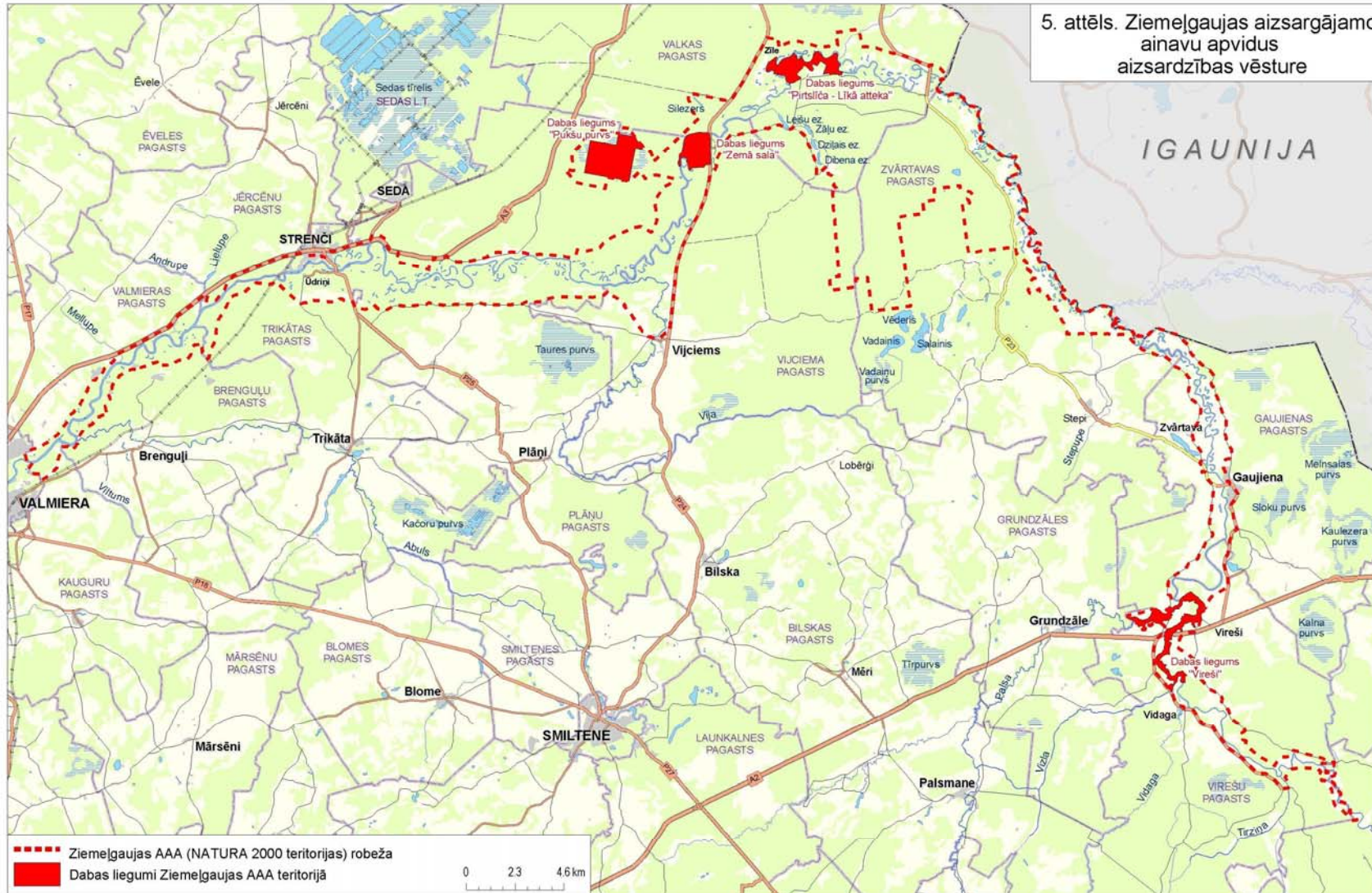
19. gs. – 20. gs. sākuma lauksaimniecības prakse – pļavas un ganības, nelielu tīrumu ierīkošana, nodrošināja bioloģiski vērtīgu pļavu pastāvēšanu un daudzām tipiskām, retām un īpaši aizsargājamām sugām piemērotus apstākļus bez īpaša mērķa aizsargāt bioloģiskās vērtības – tradicionālā apsaimniekošana bija sabalansēta ar dabas aizsardzības prasību nodrošināšanu teritorijā. 20. gs. sākuma (6. attēls 27., 28. lpp.) un otrās puses (7. attēls 29., 30. lpp.) topogrāfiskajās kartēs redzams vēl salīdzinoši augsts atklāto – nemeža platību īpatsvars teritorijā, ko galvenokārt veidoja pļavu kompleksi.

Pirmais speciāli dabas aizsardzībai veltītais apsaimniekošanas pasākums Ziemeļgaujā notika 2001. – 2002. gadā Valkas pagasta z/s „Krašņi”, kura bija izvēlēta kā paraugteritorija saistībā ar SAPARD programmas atbalstu vidi un lauku ainavu saudzējošu lauksaimniecības metožu izmantošanai. Ar ZM atbalstu, kas tika īstenots sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības konsultāciju centru, tika daļēji finansēta dabisko pļavu uzturēšana ap 10 ha platībā. Pirms pasākuma veikšanas botānikas eksperte Elga Strazdiņa sagatavoja t.s. agrovīdes plānu, kurā bija paredzētas un kartē parādītas nepieciešamās darbības, t.sk. viena ozola atbrīvošana no krūmiem. Šis projekts ietvēra arī semināru, kurā ieinteresēto zemnieku

saimniecību pārstāvji apsprieda dabisko pļavu apsaimniekošanu. Z/s „Kraustiņi” pieredzes ekonomiskie aspekti, kas tika apzināti paralēli šī projekta īstenošanai (veiktas nepieciešamā laika patēriņa uzskaites u.tml.), ņemti vērā arī plānojot sekojošā *LIFE* projekta apsaimniekošanas pasākumu saturu un izmaksas. Šī pieredze bija pamats arī ES atbalsta maksājumu aprēķina korekcijai (no sākotnēji iecerētajiem aptuveni 50 eiro/ha līdz 138 eiro/ha) Latvijas Lauku attīstības plāna agrovides pasākuma apakšpasākumam „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”, kura ietvaros no 2004. gada tiek atbalstīta bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšana pārējā Ziemeļgaujas teritorijā un visā Latvijā.

LDF īstenotais *LIFE* projekts (2003. – 2007. gads) rosināja teritorijas iedzīvotājus un apsaimniekotājus pievērst uzmanību ilgtspējīgas dabas aizsardzības un teritorijas izmantošanas iespējam, nodrošinot sabiedrību ar informāciju, materiālu un praktisku atbalstu dabai draudzīgo un nepieciešamo apsaimniekošanas tradīciju atjaunošanā. Projekta laikā tika finansēta dabisko pļavu atjaunošana 290 ha platībā, agrovides plānu sagatavošana 24 apsaimniekotājiem, kas aptver 990 ha lauksaimniecības zemju. Projekta laikā ierīkotas 7 zālāju uzturēšanas paraugteritorijas, kurām iegādāts 91 govslaps, uzbūvētas lopu nojumes, kā arī ganību aploki vairāk nekā 35 km kopgarumā. Ap 400 ha platībā veikti meža biotopu apsaimniekošanas pasākumi.

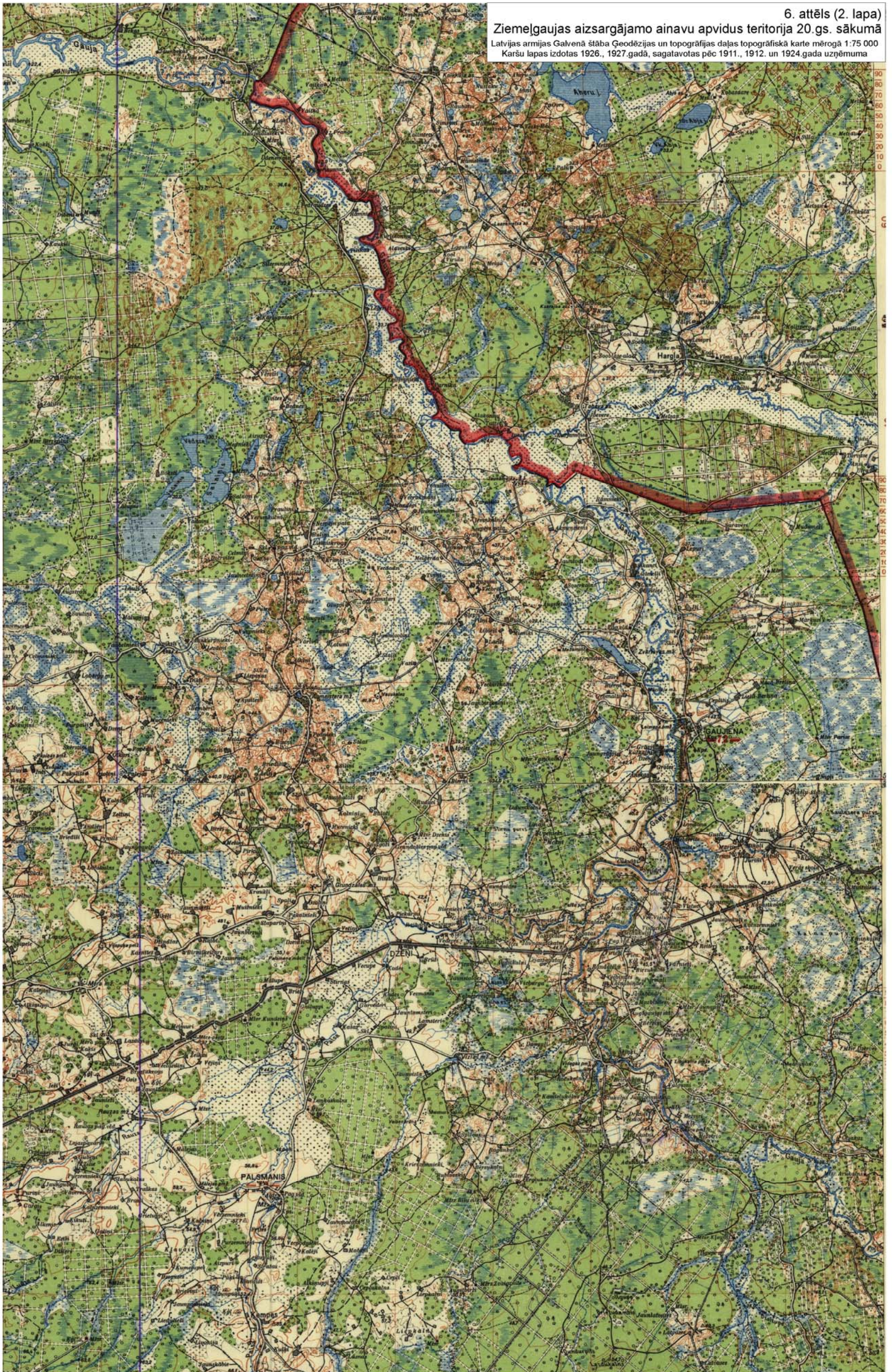
5. attēls. Ziemeļgaujas aizsargājamo
ainavu apvidus
aizsardzības vēsture

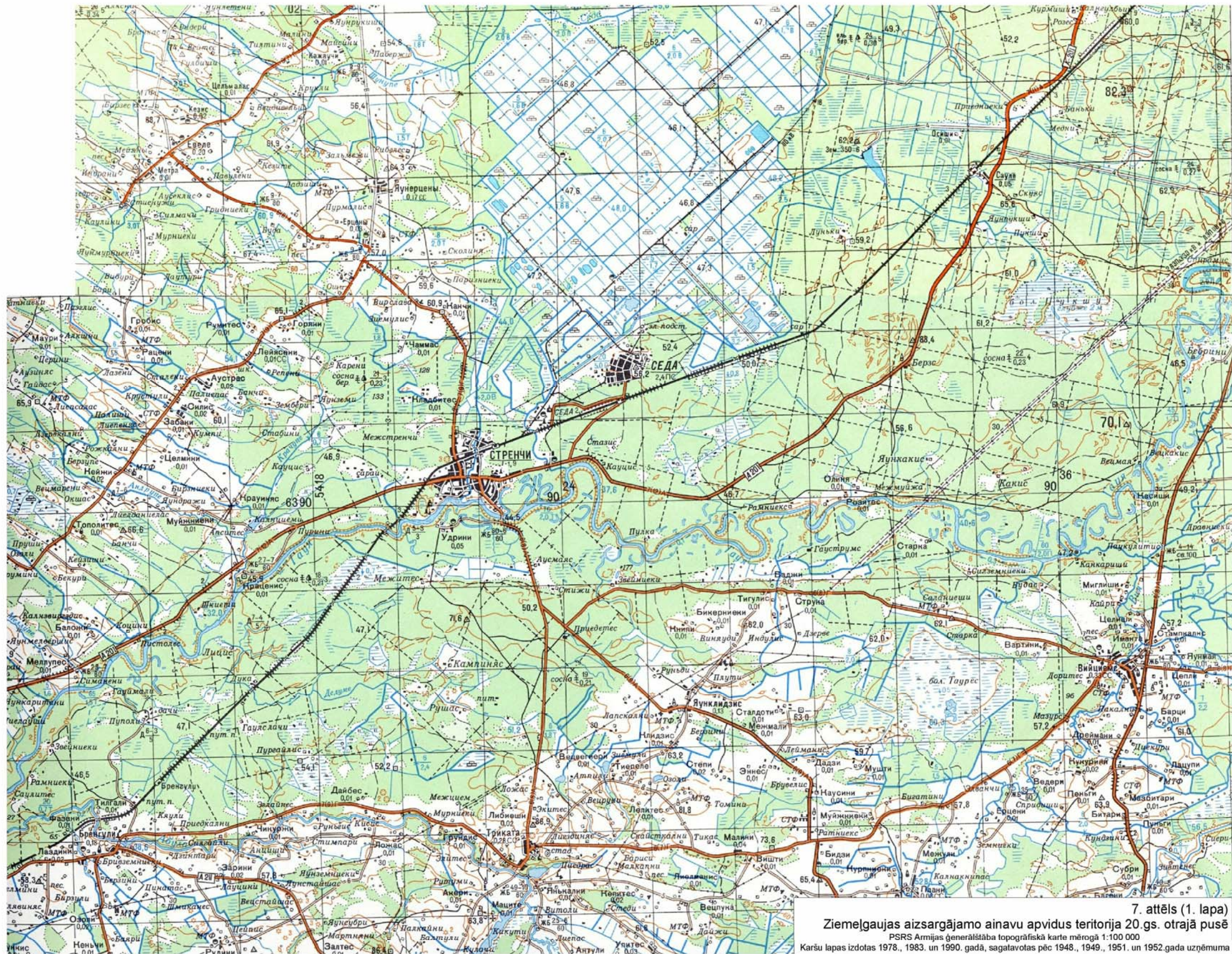


Latvijas koordinātu sistēma LKS-92. Karte sagatavota izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2,0" datubāzi un LVĢMA Corine Landcover



6. attēls (2. lapa)
Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus teritorija 20. gs. sākumā
Latvijas armijas Galvenā štāba Ģeodēzijas un topogrāfijas daļas topogrāfiskā kartē mērogā 1:75 000
Karšu lapas izdotas 1926., 1927. gadā, sagatavotas pēc 1911., 1912. un 1924. gada uzņēmuma

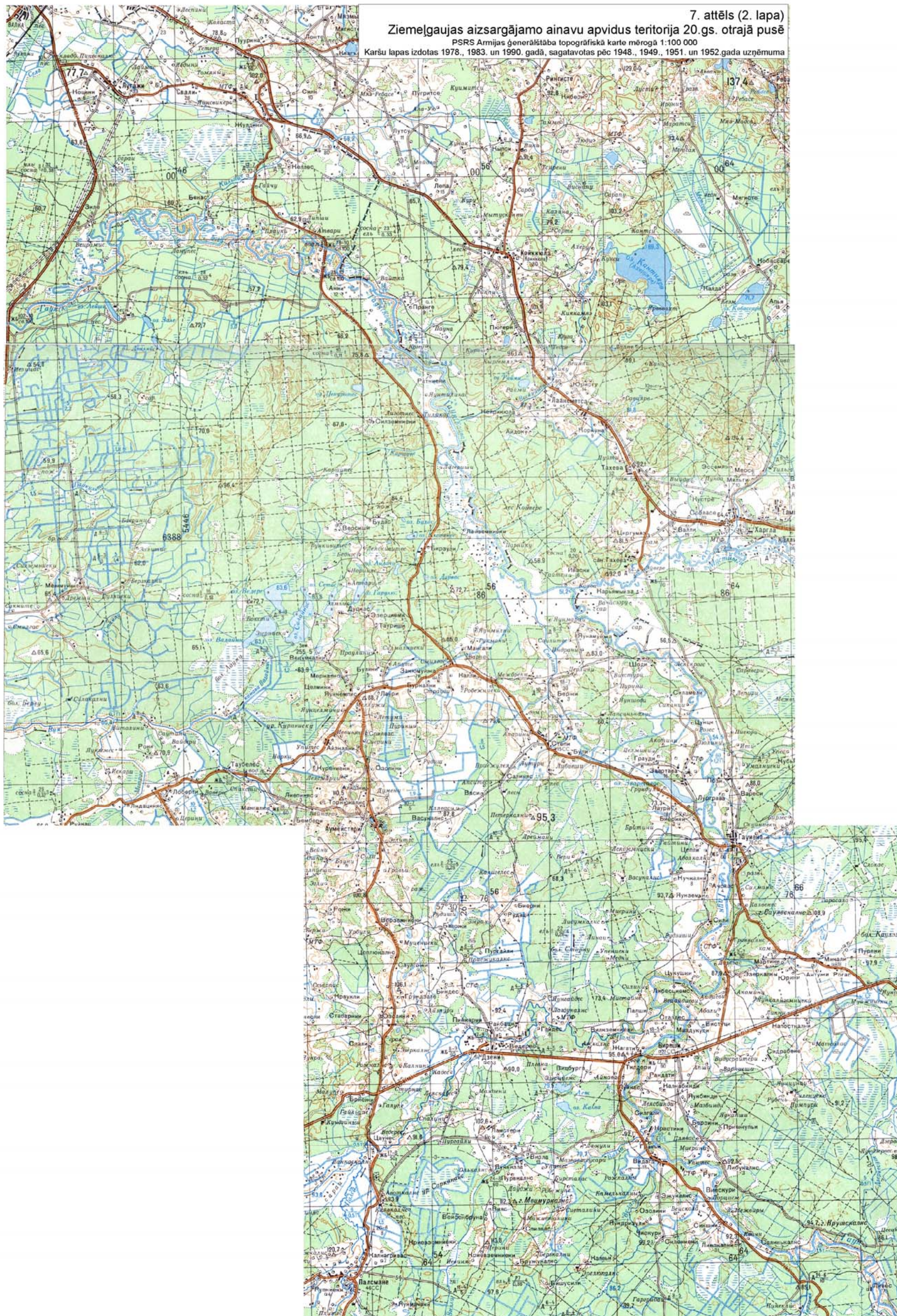




7. attēls (1. lapa)
 Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus teritorija 20. gs. otrajā pusē
 PSRS Armijas ģenerālštāba topogrāfiskā karte mērogā 1:100 000
 Karšu lapas izdotas 1978., 1983. un 1990. gadā, sagatavotas pēc 1948., 1949., 1951. un 1952. gada uzņēmuma

7. attēls (2. lapa)
Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus teritorija 20.gs. otrajā pusē

PSRS Armijas ģenerālštāba topogrāfiskā karte mēroga 1:100 000
Karšu lapas izdotas 1978., 1983. un 1990. gadā, sagatavotas pēc 1948., 1949., 1951. un 1952. gada uzņēmuma



I 1.6. Kultūrvēsturiskais raksturojums

Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū nozīmīgas dabas vērtības – parkveida pļavas, dabiskā meža biotopi, Gaujas upe, mijas ar cilvēka radītiem objektiem, daudzi no kuriem sniedz liecību par teritorijā savulaik dzīvojušo cilvēku dzīvesveidu un saimniecisko darbību, un šobrīd atrodas valsts aizsardzībā kā vērtīgi kultūras pieminekļi. Kultūrvēsturiska vērtība piemīt arī AAA teritorijā esošajām lauku viensētām, kuras šobrīd ir neatņemama ainavas sastāvdaļa.

Aizsargājamo ainavu apvidus teritorijai cauri plūst Gauja, kas vēsturiski ir bijusi nozīmīgs ūdens ceļš, kura krastos, iespējams, jau neolītā (vēlajā akmens laikmetā) veidojušās pirmās apmetnes. Laika gaitā, sākoties mežizstrādei, pa upi ir pludināti koki, un tas ir sekmējis upes krastos esošo apdzīvoto vietu attīstību. Piemēram, Strenči savos pirmsākumos ir bijis mežstrādnieku un plostnieku miests. Plostnieku tradīcijas šeit tiek uzturētas joprojām, katru gadu rīkojot Plostnieku svētkus.

Kopumā Ziemeļgaujas AAA ir 37 valsts aizsardzībā esoši kultūras pieminekļi, no tiem 27 ir valsts, bet 10 – vietējas nozīmes kultūras pieminekļi (2.2. un 4.2. pielikums). Jāatzīmē, ka viens un tas pats objekts var būt aizsargājams gan kā arheoloģijas, gan arhitektūras pieminekļis, piemēram, Gaujienas viduslaiku Livonijas ordeņa pilsdrupas. Bez valsts aizsardzībā esošajiem kultūras pieminekļiem teritorijā atrodas arī samērā liels skaits citu objektu, kuriem piemīt nozīmīga kultūrvēsturiska vērtība, bet tie šobrīd neatrodas valsts aizsardzībā (4.2. pielikums).

Teritorijas D daļā, **Virešu pagastā** atrodas zemnieku sētu grupa – Līvu ciems, kas tiek datēta ar 19.-20. gs. miju un ir vietējas nozīmes kultūras pieminekļis. Vēl divi valsts nozīmes kultūras pieminekļi, kas arī atrodas Virešu pagastā pie Vidagas, ir Vidagas senkapi un Staldu pilskalns uz Z no Virešiem pie Staldām.

Pagastā bez valsts aizsardzībā esošajiem pieminekļiem atrodas vairāki citi kultūrvēsturiski objekti. Tādi ir Sikšņu slēgums augšpus Sikšņu krācēm, trošu tiltiņš pār Gauju pie Vidagas, Vidagas ūdensdzirnavas un Vizlas tilts. Abi pēdējie objekti uzskaitīti Latvijas industriālā mantojuma fonda (LIMF) datubāzē.

Arī **Gaujienas pagastā** atrodas vairāki kultūras pieminekļi. Gaujienā atrodas Gaujienas muižas apbūve, kuru veido 10 valsts un pieci vietējas nozīmes kultūras pieminekļi. Daļa muižas apbūves no 1922. līdz 1944. gadam piederēja komponistam J. Vītalam, tur šobrīd iekārtots memoriālais muzejs “Anniņas”. Netālu atrodas arī Livonijas ordeņa pilsdrupas.

Mazliet uz Z no Gaujienas atrodas Salaku senkapi un Gaujienas mācītājmuižas apbūve, kuru veido astoņi valsts nozīmes kultūras pieminekļi. Vēl viens vietējas nozīmes pieminekļis – Zvārtavas vējdzirnavas – atrodas Gaujienas pagasta Z daļā.

Zvārtavā, blakus AAA teritorijai atrodas Zvārtavas muižas apbūve, kuru veido kungu māja, dārznieka māja, klēts, parks un staļļi. Muižas pils jeb kungu māja, kas celta Tjudoru neogotikas stilā no kalmiem laukakmeņiem un sarkanajiem ķieģeļiem, ir valsts nozīmes arhitektūras pieminekļis, pārējās ēkas – vietējas nozīmes kultūras pieminekļi.

Zvārtavas pagasta teritorijā ir zināms tikai viens vietējas nozīmes kultūras pieminekļis – Tiliku Jāņa kalns – kulta vieta, kas atrodas pie Tiliku mājām, kā arī iespējama sena apmetnes vieta, savukārt **Valkas pagastā** nav neviena valsts aizsargājama kultūras pieminekļa, bet ir zināmi objekti ar kultūrvēsturisku vērtību – Krusta priede – kapa vieta un divas iespējamās senas apmetnes vietas.

Vijciema pagasta teritorijā atrodas valsts nozīmes arhitektūras pieminekļis – “Ielīcu” zemnieku sēta un vairāki arheoloģiskie pieminekļi - Pauklīšu viduslaiku kapsēta (Miklāva,

Baznīcas kalns), Silbitaru senkapi (Bitarīnkalns) un Vijciema Celītkalns – pilskalns. "Ielīcās" filmēta Latvijas sabiedrībai nozīmīgā filma "Pūt vējiņi" (1973.g.). Pašā Vijciemā – ārpus AAA teritorijas, bet cieši tai blakus, atrodas Vijciema luterāņu baznīca – valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

Plāņu pagasta teritorijā nav valsts aizsargātu kultūras pieminekļu, bet ir samērā liels skaits kultūrvēsturiski potenciāli vērtīgu objektu, kuriem būtu nepieciešama detalizēta izpēte. Pavisam pagasta teritorijā ir atzīmētas septiņas iespējamās senu apmetņu vietas, tajā skaitā ar akmeņu krāvumiem un likumiem, trīs kulta vietas, vēsturiski apbedījumi. Epizodisku apsekošanu šeit ir veicis Andris Urtāns, kurš sniedzis atzinumu, ka vairāki šeit sastopamie akmeņu krāvumi (pie bijušajām Zeiru mājām un Kalna Starkām) varētu būt agrā un vidējā dzelzs laikmeta agrāro sistēmu paliekas. Savdabīgi kultūrvēsturiski objekti ir arī robežkupica Gaujas malā un kokogļu dedzināšanas vieta pie Vecmājām. Pagastā atrodas arī sena darvas un terpentīna ražotne.

Valmieras – Valkas šosejas malā, netālu no pagrieziena uz Sedu atrodas veca priede ar tās stumbrā ierakstītu dziesmas fragmentu. Iespējams, ka šī vēstule priedē ierakstīta laika periodā no 1905. līdz 1918. gadam. Gar Gaujas labo krastu plašās teritorijās izvietoti I Pasaules kara un Brīvības cīņu ierakumi un citas militāra rakstura zemes būvju paliekas. Pagastā ir uzstādīts arī piemineklis 1919. gada Brīvības cīņu dalībniekiem.

Strenču pilsētas teritorijā, Gaujas labajā krastā, izvietoti I Pasaules kara ierakumi un citas militāra rakstura zemes būvju paliekas. 2005. gadā, veicot ierakumu un fortifikāciju būvju izpēti plānotās Strenču pilsētas dabas takas teritorijā, konstatēts, ka pilsētas teritorijā esošos nocietinājumus, visticamāk, veidojušas Latvijas Republikas atbrīvošanā iesaistītās igauņu vienības 1919. gadā (Mitenbergs, 2005.). Strenčos atrodas arī no akmeņiem veidots Gaujas labā krasta stiprinājums.

Tilts pār Gauju pie Strenčiem ir otrais vecākais dzelzsbetona tilts Latvijā, tā būvniecība pabeigta 1909. gadā. Strenču pilsētas teritorijā atrodas arī Upuru kapi, kuros apglabāti II Pasaules kara laikā nošautie Psihiatriskās slimnīcas pacienti un pārapbedīti pilsētas teritorijā nošautie ebreji.

Gaujas labajā krastā – **Strenču pilsētas un Jērcēnu pagasta teritorijā** – saglabājušies vēsturiski nozīmīgā ceļa Rīga – Tērbata fragmenti, kuriem nepieciešama izpēte un atbilstoša aizsardzības režīma noteikšana.

Jērcēnu pagastā netālu no Krāčupes atrodas sens pagrabs, kas būvēts no akmeņiem, neizmantojot saistvielas.

Trikātas pagastā pie teritorijas robežas aug Slāžu krusta priede.

Starp Strenčiem un Valmieru, **Valmieras pagastā** Gaujas krastā atrodas Sīmanēnu svētozols – kulta vieta – valsts nozīmes arheoloģisks piemineklis. Jāmin arī pagastā esošā fašisma upuru piemiņas vieta (kapi).

Ap valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem 500 m rādiusā (ja nav noteikts citādi) ir noteikta aizsargjosla, darbības aizsargjoslā pirms to veikšanas ir jāsaskaņo ar Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju un kultūras pieminekļa īpašnieku.

Kā kultūrvēsturiska liecība minami arī teritorijā vēl daudzviet sastopamie senie, līkumainie meža ceļi bez seguma.

I 1.7. Dabas pieminekļu raksturojums

Aizsargājamo ainavu apvidū "Ziemeļgauja" atrodas desmit dabas pieminekļi – astoņi aizsargājami ģeoloģiski un ģeomorfoloģiski objekti, kā arī divi aizsargājami dendroloģiskie stādījumi (2.3. un 4.2. pielikums).

Alūksnes rajona Virešu pagastā Gaujas krastā atrodas **Sikšņu dolomīta atsegums**, kurš ir valsts aizsardzībā kopš 1977. gada.

Lejpus Vidagas Gaujas labajā krastā, nedaudz augšpus Vizlas ietekas atrodas **Lejasbindu krauja** – dolomīta atsegums. Gaujas pietekas Vizlas lejtecē pie tās ietekas Gaujā atrodas **Vizlas lejteces atsegumi un Žākļu dižakmens**. Abi objekti ir valsts aizsardzībā kopš 1977. gada.

Virešu pagastā Gaujas labā krasta kraujā 0,7 km augšpus Vidzemes šosejas tilta, 150 m R no Randātiem atrodas **Randātu klintis un Tilderu krauja** – dabas pieminekļi, kurš tiek aizsargāts kopš 1977. gada. Randātu klintis ir ap 15 m augsta, sastāv no divām terasēm, apakšējā līdz 6 m augsta, augšējā - līdz 9 m augsta. Klints apakšējā mala atrodas 8 m virs upes līmeņa. Tilderu krauja - klints, kas pēc ģeoloģiskās uzbūves līdzīga pretī esošajām Randātu klintīm. No Gaujas redzamas tikai nelielas klintis.

Vēl divi ģeoloģiskie dabas objekti Virešu pagastā ir **Žagatu klintis un Jaunžagatu krauja**. Gaujas krastā esošās Žagatu klintis ir interesantas ar to, ka šajā vietā dažāda vecuma, līdz 100 un vairāk metrus plati dolomīta blāķi sagāzušies dažādos virzienos. Senatnē tie iegruvuši lielās alās, kas izveidojās zem tiem irdenos smilšakmeņos. Jaunžagatu krauja Palsas krastā ir atsegums, kuru veido milzīgs dolomīta blāķis - atrautenis, kas apvēlies gandrīz otrādi. Tā augstums ap 3 m, platums – ap 5 m.

Virešu pagastā, Vidagā, atrodas aizsargājami dendroloģiskie stādījumi – **Vidagas lapeglu alejas un stādījumi**, kuri ir valsts aizsardzībā saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 131 "Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem".

Gaujienas pagasta teritorijā, Gaujienā atrodas **Gaujienas dolomīta atsegums** - mākslīgi veidots atsegums - karjers. Pļaviņu svītas Atzeles slāņu stratotips ar raksturīgāko brahiopodu pārakmeņojumiem. Valsts aizsardzībā kopš 1977. gada.

Gaujienā atrodas arī **Gaujienas "Vārpu" lapeglu aleja** – aizsargājams dendroloģiskais stādījums.

Plāņu pagasta teritorijā, Gaujas labajā krastā pie Rāmniekiem atrodas **Rāmnieku smilšakmens atsegums**.

Aizsargājamo ainavu apvidū ir arī nozīmīgi dabas objekti, kuriem nav piešķirts aizsargājamā dabas pieminekļa statuss, piemēram, Kankarīšu iezis (smilšakmens atsegums) Vijciema pagastā pie Vijas upes ietekas Gaujā, Gaujas Stāvie krasti Valmieras pagastā upes labajā krastā, Oliņu avots Plāņu pagastā.

Bez augstāk minētajām, teritorijā ietilpst arī divas alejas bez aizsardzības statusa - ozolu aleja pie autoceļa Valka - Gaujiena un liepu un ozolu aleja iepretim Palšu mājām Gaujienas pagastā.

Apsekojot teritorijas Valkas rajona daļu 1998.-1999. gadā projekta "Ziemeļgaujas dabas parka izveidošana" ietvaros, tikuši konstatēti 26 dižkoki. Ievērojamākie koki teritorijā ir Kaķu priede, Vecrāmnieku priede, bērzs un goba Plāņu pagastā.

I 1.8. Valsts un pašvaldības institūciju funkcijas un atbildība

Teritorijas pārvaldes un apsaimniekošanas kārtību nosaka Latvijas Republikas likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" - par teritorijas apsaimniekošanu atbildīgs ir zemes īpašnieks vai lietotājs (24. pants), teritorijas pārvaldi realizē pašvaldības (25. pants).

Dabas aizsardzības pārvalde pārrauga dabas aizsardzības plāna izstrādi un veicina tā īstenošanu, kā arī pārvalda teritoriju, jo tās pārvaldes nodrošināšanai nav izveidota sava administrācija. Teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādi pēc dabas aizsardzības plāna apstiprināšanas veic Vides ministrijas Dabas aizsardzības departaments.

Teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas kontroli veic Valsts vides dienests, vides un dabas aizsardzības normatīvo aktu ievērošanas kontroli – Valmieras un Madonas reģionālās Vides pārvaldes.

Valsts mežā ar likumdošanu noteiktās meža īpašnieka funkcijas meža apsaimniekošanā kā īpašuma tiesiskais valdītājs veic valsts akciju sabiedrība "Latvijas valsts meži", kas izveidota ar 1999. gada 24. septembra LR MK rīkojumu Nr. 453 "Par valsts akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" izveidošanu" (VAS "LVM", 2003). Teritorijas lielākā daļa (Valkas un Alūksnes rajoni) ietilpst Austrumvidzemes mežsaimniecībā, Valmieras rajona daļa – Rietumvidzemes mežsaimniecībā. VAS "LVM" ir ilgtermiņa saistības attiecībā uz daļu no valsts meža platībām.

Normatīvo aktu ievērošanu, kuri regulē meža apsaimniekošanu un izmantošanu, uzrauga Valsts meža dienesta Ziemeļvidzemes virsmežniecības Valmieras, Strenču un Valkas mežniecības, Ziemeļaustrumu virsmežniecības Gaujienas mežniecība.

Zemkopības ministrijas pārraudzībā esošā Lauku atbalsts dienesta Ziemeļvidzemes reģionālā lauksaimniecības pārvalde uzrauga normatīvo aktu ievērošanu lauksaimniecības jomā un administrē Eiropas Savienības, kā arī valsts atbalstu laukiem un lauksaimniecībai.

Valsts autoceļu tīklu pārvalda VAS „Latvijas Valsts ceļi” Vidzemes reģiona Valmieras, Valkas un Alūksnes nodaļas. VAS pienākumos ietilpst valsts autoceļu tīkla uzturēšanas un attīstības plānošana un vadība, pašvaldību autoceļu tīkla pārraudzība.

Pagastu, uzņēmumu un māju ceļi un to zemes ir valsts, attiecīgo pašvaldību vai pilsoņu īpašums, tie tiek būvēti, remontēti un uzturēti par šo ceļu īpašnieku līdzekļiem. Atsevišķos gadījumos minētos ceļus var būvēt un remontēt par īpaši paredzētiem valsts līdzekļiem.

Valsts robežas, robežzīmju un citu robežbūvju apsardzību Gaujienas un Zvārtavas pagastu teritorijā saskaņā ar Latvijas Republikas Valsts robežas likumu un Robežsardzes likumu veic Latvijas Valsts robežsardzes Valmieras pārvalde.

I 2. NORMATĪVO AKTU NORMAS, KAS TIEŠI ATTIECAS UZ KONKRĒTO AIZSARGĀJAMO TERITORIJU, TAJĀ SKAITĀ PAŠVALDĪBU SAISTOŠIE NOTEIKUMI, KURI ATTIECAS UZ AIZSARGĀJAMO TERITORIJU

I 2.1. Latvijas likumdošana

Latvijas dabas aizsardzības politika

Vides politikas plāns Latvijai. Akceptēts Ministru Kabinētā (turpmāk MK) 25. 04. 1995².

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma. Akceptēta MK 16. 05. 2000.

Vides un dabas aizsardzība

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma (16.05.2000.) paredz pasākumu veikšanu ES direktīvu prasību ieviešanai, t.sk. aizsargājamo teritoriju tīkla pilnveidošanu, aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu dzīvotņu aizsardzības nodrošināšanu, labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu apdraudētajām sugām.

Vides aizsardzības likuma (15.11.2006.) mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Cita starpā tas nosaka valsts kontroli vides jomā, atbildību par videi nodarīto kaitējumu, t.sk. kaitējumu, kas nodarīts īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, mikroliegumiem, kā arī īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, ūdeņiem, augsnei un zemes dzīlēm. Īpaši aizsargājamām sugām vai biotopiem nodarītā kaitējuma ietekmes būtiskumu novērtē salīdzinājumā ar pamatstāvokli, ņemot vērā Ministru Kabineta noteiktos kritērijus.

Likums *Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām* (02.03.1993., grozījumi 30.10.1997., 28.02.2002., 12.12.2002., 20.11.2003. un 15.09.2005) definē aizsargājamo teritoriju kategorijas (II nod.), paredz to saglabāšanas nodrošināšanu (IV nod.), ietverot nepieciešamību izstrādāt tām dabas aizsardzības plānus. Likums regulē ar zemes īpašuma tiesībām saistītos jautājumus aizsargājamās teritorijās (VII nod.) u.c. jautājumus. Likuma 25. pants paredz, ka zinātniskās, dabas aizsardzības un citādas darbības veikšanai aizsargājamās teritorijās var izveidot aizsargājamās teritorijas pārvaldes institūciju un lēmumu par tās izveidošanu pieņem valsts institūcija, ar kuras lēmumu ir izveidota aizsargājamā teritorija.

Kamēr īpaši aizsargājamai dabas teritorijai nav izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (IAIN), tās aizsardzības un izmantošanas kārtību atbilstoši aizsargājamās teritorijas kategorijai nosaka MK noteikumi Nr. 415 *Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi* (22.07.2003., groz. 26.10.2004. un 08.11.2005).

MK noteikumi Nr. 69 *Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem* (23. 02.1999., groz. 30.04.2002. un 08.04.2004., izdoti saskaņā ar likuma "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" 13.panta otro daļu) nosaka aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” statusu un robežas.

MK noteikumi Nr. 212 *Noteikumi par dabas liegumiem* (15.06.1999., groz. 26.06.2001., 21.10.2003., 08.04.2004., 10.08.2004., 22.11.2005. un 14.03.2006.) nosaka dabas liegumu robežas un aizsardzības statusu. Aizsargājamo ainavu apvidū „Ziemeļgauja” ietilpst četri dabas liegumi – Pirtslīča-Līkā atteka, Zemā sala un Pukšu purvs (Valkas rajonā) un Vireši (Alūksnes rajonā).

² Šeit un turpmāk apakšnodaļā likumdošanas akta pieņemšanas vai grozīšanas datums Saeimā vai Ministru Kabinētā

Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā (MK noteikumi Nr. 199., 28.05.2002., izdoti saskaņā ar likuma "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" 43. panta otro daļu) nosaka kritērijus, kas piemērojami Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanai Latvijā.

MK noteikumi Nr. 455 (06.06.2006.) **Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000)** attiecas uz to paredzēto darbību ietekmi uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*), kuru īstenošanai nav jāveic ietekmes uz vidi novērtējums.

MK noteikumi Nr. 594 (18.07.2006.) **Noteikumi par kritērijiem, pēc kuriem nosakāmi kompensējošie pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklam, to piemērošanas kārtību un prasībām ilgtermiņa monitoringa plāna izstrādei un ieviešanai** nosaka, ka kompensējošiem pasākumiem ir jānodrošina to pašu sugu vai biotopu, kurus negatīvi ietekmē paredzētās darbības veikšana vai plānošanas dokumenta īstenošana, aizsardzību tādā pašā apmērā kā paredzētās darbības veikšana vai plānošanas dokumenta īstenošana; pasākumi nav aizstājami ar videi nodarītā kaitējuma dēļ radušos zaudējumu atlīdzību naudā. Kompensējošie pasākumi var būt sekojoši: 1) paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta ietekmētās *Natura 2000* teritorijas daļas aizstāšana ar tiešā tuvumā (blakus) esošu teritorijas daļu, kas pēc ekoloģiskajiem parametriem ir līdzvērtīga ietekmētajai; jaunas *Natura 2000* teritorijas izveidošana, kas atbilst ietekmētās *Natura 2000* teritorijas daļai un ietekmētās sugas vai biotopa ekoloģiskajiem parametriem, citur Latvijas teritorijā; sugas vai biotopa atjaunošanas pasākumi, kas nodrošina ietekmētās sugas vai biotopa saglabāšanu līdzvērtīgā apjomā (īpatņu vai atradņu skaits, biotopa platība), esošajās *Natura 2000* teritorijās.

Dabas aizsardzības plānu izstrādes kārtību īpaši aizsargājamām dabas teritorijām nosaka MK noteikumi Nr. 686. **Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību** (09.10.2007.).

Sugu un biotopu aizsardzības likuma (16.03.2000., groz. 15.09.2005. un 26.10.2006.) mērķi ietver bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, saglabājot Latvijai raksturīgo faunu, floru un biotopus, populāciju un biotopu saglabāšanas veicināšanu atbilstoši ekonomiskajiem un sociālajiem priekšnoteikumiem un kultūrvēsturiskajām tradīcijām. Likums nosaka valsts institūciju kompetenci sugu un biotopu aizsardzībā, t.sk. Vides ministrijas un tās padotībā esošo valsts iestāžu pienākumu nodrošināt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības uzraudzību; veicināt visu vietējo sugu un biotopu saglabāšanu, kā arī, ja nepieciešams, to atjaunošanu un optimālu biotopu platību uzturēšanu; tās var ierosināt ierobežot, apturēt vai aizliegt sugu un biotopu izmantošanu, ja tā var apdraudēt populāciju un biotopu eksistenci. Likumā (7. pantā) definēts sugu un biotopu labvēlīgas aizsardzības statuss.

Īpaši aizsargājamās sugas uzskaitītas MK noteikumos Nr. 396 **Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu** (14.11.2000., groz. 27.07.2004.). AAA "Ziemeļgauja" līdz šim konstatētas trīs sēņu, deviņas ķērpju, četras sūnu, 13 vaskulāro augu, 47 bezmugurkaulnieku, viena rāpuļu, viena abinieku, četras apaļmutnieku un zivju, 35 putnu un deviņas zīdītāju sugas, kas iekļautas šo noteikumu pielikumos.

MK noteikumos Nr. 421 **Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu** (05.12.2000., groz. 01.25.2005.) iekļauti Latvijā apdraudēti vai reti biotopi. AAA "Ziemeļgauja" teritorijā līdz šim konstatēti 14 biotopu veidi, kas uzskaitīti šo noteikumu pielikumā.

MK noteikumi Nr. 153 **Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu** (21.02.2006.) nosaka Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro

sugu un biotopu sarakstu. AAA "Ziemeļgauja" līdz šim konstatētas divas sugas (lapukoku praulgrauzis, tumšā pūcīte) un 11 biotopi, kas iekļauti šo noteikumu pielikumā.

MK noteikumi Nr. 45 **Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi** (30.01.2001., groz. 31.05.2005.) paredz mikroliegumu izveidi virknei īpaši aizsargājamo sugu un biotopu, lai nodrošinātu to aizsardzību un apsaimniekošanu. Noteikumu II. daļas 6. punkts paredz, ka mikroliegumi veidojami biotopiem, kas iekļauti MK „Noteikumos par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (not. Nr. 421), kā arī meža biotopiem atbilstoši Zemkopības ministra apstiprinātai metodikai (skat. zemāk Zemkopības ministrijas Instrukciju Nr. 7 “*Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika*”). Noteikumu pielikumos doti sugu saraksti, kurām jāveido mikroliegumi. Katrai putnu sugai noteiktas arī mikroliegumu platības robežas. AAA “Ziemeļgauja” līdz šim konstatētas divas sēņu, astoņas ķērpju, trīs sūnu, septiņas vaskulāro augu, piecas bezmugurkaulnieku, viena abinieku, četras apaļmutnieku un zivju un 12 putnu sugas, kas iekļautas šo noteikumu pielikumos.

MK noteikumos Nr. 117 **Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu** (13.03.2001.) noteikti zaudējumu apmēri atbilstoši īpaši aizsargājamo sugu iedalījumam grupās atkarībā no to apdraudētības, sastopamības un nozīmīguma. Noteikumu 9. pants paredz, ka zaudējumi par biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu, t.sk. meža izciršanu, atlīdzināmi vienas minimālās mēnešalgas apmērā par katriem 10 m² iznīcinātā vai bojātā biotopa.

MK noteikumi Nr. 345 **Kārtība, kādā zemes lietotājiem nosakāmi zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedjamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītiem būtiskiem postījumiem** (31.07.2001., groz. 06.09.2005.) paredz zaudējumu kompensāciju, ja tie pārsniedz 10 % no ražas vērtības.

Likums **Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos** (30.06.2005., ar groz. 20.10.2005., 19.12.2006. un 04.04.2007.) paredz nosacījumus, ar kādiem piešķirama kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem valsts un pašvaldību izveidotajās aizsargājamās teritorijās, un šīs kompensācijas piešķiršanas kārtību. Likums nosaka kompensācijas veidus (atlīdzība un zemes maiņa), mežsaimnieciskās darbības ierobežojumus, par kuriem pienākas atlīdzība (jebkādas mežsaimnieciskās darbības aizliegums visa kalendāra gada laikā; galvenās cirtes (izņemot kailcirtes) aizliegums visa kalendāra gada laikā; kopšanas cirtes aizliegums visa kalendāra gada laikā); nosaka atlīdzības apmēra novērtēšanu un atlīdzības piešķiršanas kārtību u.c. jautājumus.

MK noteikumi Nr. 219 (21.03.2006.) **Kārtība, kādā novērtē atlīdzības apmēru par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos, kā arī izmaksā un reģistrē atlīdzību** nosaka atlīdzības apmēra novērtēšanas kārtību, atlīdzības novērtēšanas metodiku, kā arī atlīdzības izmaksas un atlīdzības izmaksu reģistrācijas kārtību un termiņus.

Meži

Meža likuma (24.02.2000., grozījumi 13.03.2003., 27.01.2005., 29.04.2005., 16.02.2006. un 19.12.2006.) mērķis ir regulēt “visu Latvijas mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem garantējot vienādas tiesības, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību un nosakot vienādus pienākumus”. Meža likums paredz galvenās cirtes aizliegumu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (mikroliegumos) (9.pants). Likums uzliek par pienākumu meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam ievērot vispārējās dabas aizsardzības prasības (35. pants). 36. pantā pausta nepieciešamība izdalīt īpaši

aizsargājamus meža iecirkņus – mikroliegumus un aizsargājamas zonas gar ūdeņiem un mitrzemēm, kā arī saglabāt īpaši nozīmīgus mežaudzes struktūras elementus visu veidu cirtēs.

MK noteikumi Nr. 189 ***Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā*** (08.05.2001., grozījumi 26.02.02., 08.02.2005., 17.05.2005.) nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā, dabas aizsardzības prasības galvenajā un kopšanas cirtē, saimnieciskās darbības ierobežojumus dzīvnieku vairošanās sezonas laikā. Vispārējās prasības ietver buferzonu noteikšanu ap mikroliegumiem īpaši aizsargājamām putnu sugām, aizsargājamo zonu noteikšanu gar ūdeņiem, kurās aizliegta kailcirte u.c. prasības (II daļa). III daļā aplūkotās dabas aizsardzības prasības ietver dažādu mežaudzes struktūras elementu (t.sk. koku ar lieliem un resniem zariem, dobumainu koku, koku ar lielām putnu ligzdām, stubeņu un nokaltušu lielu dimensiju koku) saglabāšanu galvenajā un kopšanas cirtēs. Saimnieciskās darbības ierobežojumi dzīvnieku vairošanās sezonas laikā ietver sezonālu saimnieciskās darbības aizliegumu buferzonās ap reto putnu sugu ligzdošanas vietu mikroliegumiem (IV daļa).

MK noteikumi Nr. 892: ***Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs*** (31.10.2006.) cita starpā nosaka galvenās cirtes vecumu un caurmēru, paredzot, ka īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (ĪADT), kur tas atļauts, galveno cirti veic, kad mežaudze sasniegusi galvenās cirtes vecumu. Saskaņā ar noteikumiem, mežaudzes, kas atrodas ĪADT, mikroliegumā vai ūdeņu aizsargjoslā, nav atzīstamas par neproduktīvām.

Pamatojoties uz MK noteikumiem Nr. 45, Zemkopības ministrija ir izdevusi Instrukciju Nr. 7 ***Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika*** (09.11.2001.), līdz ar to dodot iespēju aizsargāt dabiskos meža biotopus ("mežaudžu atslēgas biotopus"), veidojot tiem mikroliegumus.

Meža zemes transformācijas noteikumi (MK noteikumi Nr. 806, 28.09.2004., grozījumi 26.09.2006.) nosaka meža zemes transformācijas nosacījumus, transformācijas iesnieguma iesniegšanas, izskatīšanas un atļaujas saņemšanas kārtību un transformācijas dēļ valstij nodarīto zaudējumu aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību.

MK noteikumi Nr.398 ***Meža atjaunošanas noteikumi*** (11.09.2001., groz. 06.11.2001. un 24.10.2006.) nosaka meža atjaunošanas termiņus katram meža augšanas apstākļu tipam, mežaudzes atjaunošanas kritērijus un atjaunotās mežaudzes kopšanas pārbaudes kritērijus.

MK noteikumi Nr. 217 ***Noteikumi par meža aizsardzības pasākumiem un ārkārtas situāciju izsludināšanu mežā*** (29.05.2001., groz. 03.07.2001., 21.09.2004., 15.03.2005., 20.12.2005. un 08.08.2006.) nosaka meža aizsardzības pasākumus, to izpildes kārtību un termiņus, kā arī kārtību, kādā izsludināmas ārkārtas situācijas sakarā ar meža ugunsgrēku izplatīšanos, meža kaitēkļu savairošanos un slimību izplatīšanos masveidā. Noteikumi attiecas arī uz īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ciktāl to individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi nenosaka citādi.

Ūdeņi

MK noteikumi Nr.27 ***Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus*** (15.01.2002., grozījumi 21.02.2006.) ietver upes, kas ir nozīmīgas lašveidīgo zivju (laša, taimiņa, strauta foreles un alatas) nārsta un dzīves vietas, kā arī nozīmīgākās upes nēga un vimbas resursu dabiskajai atražošanai, tajā skaitā Gaujas baseina upes.

2002.gada 12.martā pieņemtie MK noteikumi Nr.118 (grozījumi 01.10.2002. un 04.10.2005.) ***Par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti*** nosaka prioritāros zivju ūdeņus, kuros

nepieciešams veikt ūdeņu aizsardzību vai kvalitātes uzlabošanas pasākumus, lai nodrošinātu zivju populācijām labvēlīgus apstākļus.

MK noteikumi nr. 34 (22.01.2002., grozījumi 16.01.2007.) **Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī** nosaka notekūdeņu emisijas robežvērtības un aizliegumus piesārņojošo vielu emisijai ūdenī.

Aizsargjoslu likums (05.02.1997., groz. 21.02.2002., 19.06.2003. un 22.06.2005.) nosaka dažādus aprobežojumus ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslās, nosaka ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu platumu atkarībā no to izmēriem.

Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu noteikšanas metodika (MK noteikumi Nr. 284, 04.08.1998.) regulē aizsargjoslu noteikšanas kārtību, apzīmēšanu dabā, vides aizsardzības prasības aizsargjoslās.

Zvejniecības likums (12.04.1995, grozījumi 01.10.1997., 29.10.1998., 17.02.2000., 18.10.2001., 19.06.2003., 30.10.2003., 30.09.2004. un 26.05.2005.) reglamentē zivju resursu izmantošanu, aizsardzību un uzraudzību, nosaka tauvas joslu.

MK noteikumi Nr. 3 **Noteikumi par rūpniecisko zveju iekšējos ūdeņos** (02.01.2001., ar grozījumiem 23.12.2003., 02.11.2004. un 28.12.2004.) paredz, ka privātajās ūdenstilpēs ar zveju drīkst nodarboties zvejas tiesību īpašnieks vai ar viņa pilnvarojumu un nomas līgumu – citi zvejnieki. Zveja aizliegta visās Latvijas upēs un kanālos, izņemot Buļļupi un Daugavu, kā arī specializēto zveju.

MK noteikumi Nr. 31 **Makšķerēšanas noteikumi** (10.01.2006.) nosaka kārtību, kādā fiziskās personas Latvijas Republikas ūdeņos var nodarboties ar amatierzveju — makšķerēšanu, kā arī ar zemūdens medībām, vēžu un citu ūdens bezmugurkaulnieku ieguvī ar šajos noteikumos atļautiem makšķerēšanas, zemūdens medību un vēžošanas rīkiem. Noteikumi nosaka arī, ka privātos ezeros un ezeros, kas atrodas viena īpašnieka zemesgabala robežās un kuros zvejas tiesības nepieder valstij, makšķerēšanas tiesības pieder ezeru īpašniekam. Īpašnieks makšķerēšanas tiesības var izmantot pats vai atļaut tās izmantot arī citām fiziskām vai juridiskām personām saskaņā ar šiem noteikumiem un normatīvajiem aktiem par zvejas tiesību izmantošanu privātajos ūdeņos.

MK noteikumi Nr 453., 15.12.1998. „**Noteikumi par zvejas tiesību izmantošanu privātajos ūdeņos**” nosaka kārtību, kādā izmantojamas zvejas tiesības privātajos ūdeņos - ezeros, upēs un ūdenskrātuvēs vai privātajā īpašumā esošajās attiecīgo ūdenstilpju daļās.

Īpašuma tiesības

Īpašuma tiesības reglamentē **Civillikums** (1937., atjaunots un stājies spēkā 01.09.1992). Likums nosaka, ka īpašums ir “tiesība valdīt (lietu) un lietojot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus” (927.p.), kā arī “īpašums dod īpašniekam vienam pašam pilnīgas varas tiesību par lietu, ciktāl šī tiesība nav pakļauta sevišķi noteiktiem aprobežojumiem” (1036.p.). 1082. p. nosaka, ka “īpašuma lietošanas tiesības aprobežojumu noteic vai nu likums, vai tiesas lēmums, vai arī privāta griba ar testamentu vai līgumu, un šis aprobežojums var attiekties kā uz dažu lietu tiesību piešķiršanu citām personām, tā arī uz to, ka īpašniekam jāatturas no zināmām lietošanas tiesībām, vai arī jāpacieš, ka tās izlieto citi.” *Grozījumi Civillikumā* (24.04.1997.) precizē, ka mežu lietošanas tiesību aprobežojumi ir noteikti likumos par mežu apsaimniekošanu un izmantošanu. Civillikums nosaka, ka ūdeņus, kas atrodas viena zemes īpašuma robežās, ir tiesības lietot zemes īpašniekam pēc saviem ieskatiem, savukārt ūdeņi, kas stiepjas cauri vai piekļaujas dažādu īpašnieku zemes īpašumiem, ir viņu kopīpašums, un katram no viņiem ir tiesības lietot to ūdenstilpes vai ūdenstece daļu, kas stiepjas cauri vai piekļaujas viņa zemei.

Teritorijas plānošana

Teritorijas plānošanas likuma (22.05.2002., grozījumi 10.04.2003., 27.01.2005. un 28.12.2006.) mērķis ir veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu.

MK noteikumi Nr.883 **Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi** (19.10.2004.) nosaka teritorijas plānojuma sastāvdaļas, tā izstrādes un sabiedriskās apspriešanas, spēkā stāšanās, grozīšanas, apturēšanas, likumības izvērtēšanas un ievērošanas pārraudzības kārtību vietējās pašvaldības līmenī. Plānojot teritorijas izmantošanu, jāņem vērā īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, mikroliegumi un saudzējamās ainaviskās teritorijas (4. punkts).

Zemes dzīļu izmantošana

Likums **Par zemes dzīlēm** (02.05.1996., grozījumi 11.02.1999., 07.09.2000., 16.12.2004. un 05.10.2006.) nosaka kārtību, kādā veicama zemes dzīļu kompleksa, racionāla un vidi saudzējoša izmantošana, kā arī zemes dzīļu izmantošanas un aizsardzības prasības. Atbilstoši likumam, zemes dzīles un visi derīgie izrakteņi, kas tajās atrodas, pieder zemes īpašniekam. Zemes īpašnieks var rīkoties ar zemes dzīlēm, ciktāl šis likums un citi normatīvie akti neierobežo viņa tiesības. Zemes dzīļu izmantošanā jāievēro īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un objektu aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kultūras pieminekļu aizsardzības noteikumi, kā arī citi zemes dzīļu izmantošanu ierobežojoši noteikumi.

MK noteikumi Nr. 239 **Zemes dzīļu izmantošanas noteikumi** (08.07.1997., groz. 08.02.2000., 02.01.2001., 08.04.2003. un 14.10.2003.) nosaka zemes dzīļu izmantošanas licenču izdošanas kārtību un bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļaujas.

Medības

Medību likums (08.07.2003., grozījumi 19.12.2006.) nosaka medību saimniecības pamatnoteikumus Latvijas Republikā. Nosaka arī medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

MK noteikumi Nr.760 **Medību noteikumi** (23.12.2003., grozījumi 23.03.2004.) nosaka medijamo dzīvnieku sugas, to medību termiņus, medību pieteikšanas kārtību u.c. jautājumus. Šie noteikumi paredz, ka medības īpaši aizsargājamās dabas teritorijās nosaka šie noteikumi, īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, attiecīgo teritoriju individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi un citi medības reglamentējošie normatīvie akti.

Tūrisms

Tūrisma likums (17.09.1998., groz. 07.10.1999., 24.01.2002., 27.02.2003. un 16.02.2006.) definē dažādus tūrisma veidus, tajā skaitā dabas tūrisma kā tūrisma veidu, kura mērķis ir izziņāt dabu, apskatīt raksturīgas ainavas, biotopus, novērot augus un dzīvniekus dabiskajos apstākļos, kā arī izglīties dabas aizsardzības jautājumos. Starp tūrisma nozares uzdevumiem minēta kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma saglabāšanas un racionālas izmantošanas veicināšana un kultūras un dabas tūrisma attīstība, kā arī tūrisma harmoniska attīstība saskaņā ar dabas aizsardzību.

Kultūrvēstures pieminekļu aizsardzība

Likums **Par kultūras pieminekļu aizsardzību** (12.02.1992., groz. 01.06.1993., 02.12.1993., 11.08.1998., 15.11.2001., 06.11.2003. un 28.04.2005.) nosaka kultūras pieminekļu īpašuma un izmantošanas tiesības, kultūras pieminekļu valsts uzskaiti, saglabāšanu, likumdošanas aktu ievērošanas uzraudzību un kontroli, atbildību par kultūras pieminekļu aizsardzības normatīvu pārkāpumiem.

MK noteikumi Nr. 392 **Kultūras pieminekļu aizsargjoslas (aizsardzības zonas) noteikšanas metodika** (15.07.2003.) nosaka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauto nekustamo kultūras pieminekļu aizsargjoslas noteikšanas metodiku.

MK noteikumi Nr. 131 (20.03.2001.) **Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem** ietver minēto dendroloģisko stādījumu sarakstu, robežu shēmas un aprakstus.

Valsts robežas apsardzība

Latvijas Republikas valsts robežas likums (24.11.1994., grozījumi 02.11.1995., 12.12.1996., 14.10.1998., 11.11.1999., 08.06.2000., 22.02.2001., 20.09.2001., 18.12.2003., 25.03.2004. un 25.11.2004.) nosaka valsts robežu, apsardzības nodrošināšanu, atrašanos dabā, valsts robežas un pierobežas režīmu, Latvijas Republikas valsts pārvaldes iestāžu un citu institūciju pilnvaras valsts robežas apsardzības jomā.

Robežsardzes likums (27.11.1997., grozījumi 23.09.1999., 23.11.2000., 20.09.2001., 06.12.2001., 20.06.2002., 24.10.2002., 19.12.2002., 29.05.2003., 11.12.2003., 22.04.2004., 16.12.2004., 16.06.2005., 13.10.2005., 10.11.2005. un 15.06.2006.) nosaka Valsts robežsardzes darbības tiesisko pamatu, uzdevumus, funkcijas un kompetenci, kā arī robežsargu pienākumus un tiesības.

Latvijas Republikas pierobežas režīma un pierobežas joslas režīma noteikumi (MK not. Nr. 499, 04.11.2002., grozījumi 07.01.2003.) nosaka Latvijas Republikas pierobežas režīmu un pierobežas joslas režīmu. Noteikumi nosaka, ka ar valsts robežsardzi nepieciešams saskaņot sekojošas darbības, kuras paredzēts veikt pierobežas joslā – sabiedrisko pasākumu organizēšanu, būvniecību, medības, uzņēmumu un to filiāļu atvēršanu, meliorācijas un irigācijas darbus, spridzināšanas un pirotehniskos darbus.

Citi normatīvie akti

MK noteikumi Nr. 619 **Kārtība, kādā lauksaimniecībā izmantojamo zemi transformē par lauksaimniecībā neizmantojamu zemi un izsniedz zemes transformācijas atļaujas** (20.07.2004., grozījumi 16.08.2005. un 07.02.2006.) nosaka kārtību, kādā lauksaimniecībā izmantojamu zemi transformē par lauksaimniecībā neizmantojamu zemi un izsniedz zemes transformācijas atļauju.

MK noteikumi Nr. 416 **Kārtība koku ciršanai ārpus meža zemes** (29.08.2006.) paredz, ka koku ciršanu ārpus meža zemes īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās saskaņo ar aizsargājamās teritorijas administrāciju, bet, ja tādas nav, — ar attiecīgās administratīvās teritorijas reģionālo vides pārvaldi. Kultūras pieminekļu aizņemtās platībās un to aizsargjoslās koku ciršanu saskaņo ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju un vietējo pašvaldību; parkos, kapsētās, mākslīgas izcelsmes koku rindās (alejās), kas ir garākas par 20 metriem un kuru platums ir mazāks par 20 metriem, koku ciršanu saskaņo ar reģionālo vides pārvaldi un vietējo pašvaldību; dabiskas izcelsmes koku rindās, kuru platums ir mazāks par 20 metriem, koku ciršanu saskaņo ar vietējo pašvaldību; virszemes ūdensojektu aizsargjoslā (aizsardzības zonā) koku ciršanu saskaņo ar reģionālo vides pārvaldi, ja koki tiek cirsti 50 metru joslā gar virszemes ūdensojektu vai visā palienes platumā ūdenstilpei vai ūdenstecei ar izteiktu periodiski applūstošu palieni.

MK noteikumi Nr.63 **Meža aizsargjoslu ap pilsētām noteikšanas metodika** (04.02.2003., grozījumi 08.02.2005.) nosaka aizsargjoslu noteikšanas metodiku un vides prasības tajās. Pilsētām ar iedzīvotāju skaitu līdz 10 tūkstošiem aizsargjosla jānosaka ne vairāk kā 100 hektāru platībā. Vides aizsardzības prasības aizsargjoslās ap pilsētām ietver kailcirtes aizliegumu. Ja aizsargjosla pārklājas ar citām aizsargjoslām, īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai mikrolietumiem, spēkā ir stingrākās teritorijas aizsardzības un izmantošanas prasības, kas

noteiktas normatīvajos aktos par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un mikroliegumu aizsardzību un izmantošanu.

MK noteikumi Nr. 175 (17.04.2001.) *Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem* ietver minēto pieminekļu sarakstu un robežas.

I 2.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības

Konvencijas

Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas 1998. gada 25. jūnija *Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem* (26.04.2002). Orhūsas konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu attiecības saistībā ar vides jautājumiem, sevišķi pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

Konvencija par bioloģisko daudzveidību Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu "Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību" (31.08.1995). Šīs konvencijas uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana.

Bonnas 1979. gada konvencija "*Par migrējošo savvaļas dzīvnieku aizsardzību*" (11.03.1999). Puses atzīst migrējošo sugu saglabāšanas nozīmīgumu un šim mērķim lietojamo pasākumu saskaņošanu starp areāla valstīm, un, kur tas iespējams un ir mērķtiecīgi, sevišķu uzmanību veltot tām migrējošām sugām, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs, kā arī veicot pasākumus, kas nepieciešami šādu sugu vai to dzīves vides saglabāšanai.

Bernes 1979. gada konvencija "*Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu*" (17.12.1996). Šīs Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, kā arī veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Aizsargājamo ainavu apvidū līdz šim konstatētas viena vaskulāro augu suga, deviņas bezmugurkaulnieku, 35 putnu, viena rāpuļu, viena abinieku, desmit zīdītāju, piecas apaļmutnieku un zivju sugas, kas iekļautas Bernes konvencijas pielikumos.

ES direktīvas

Eiropas Padomes Direktīva 79/409/EEC "Par savvaļas putnu aizsardzību" (02.04.1979.). Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saglabātu sugu populācijas tādā līmenī, kas atbilst īpašajām ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas vajadzības, vai regulētu šo sugu populāciju lielumu atbilstībā šim līmenim. *Līdz šim teritorijā konstatētas 29 putnu sugas, kas iekļautas šīs direktīvas I pielikumā.*

Direktīvas 4. panta 1. punkts nosaka, ka "*sugām, kuras minētas I pielikumā, jāpiemēro īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu to izdzīvošanu un vairošanos savā izplatības areālā*".

Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC "Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību" (21.05.1992). Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, veicot dabisko biotopu, faunas un floras aizsardzību. *Līdz šim teritorijā*

konstatēti 26 biotopi un 2 augu, 13 bezmugurkaulnieku, 1 rāpuļu, 1 abinieku, 5 zīdītāju un 7 apaļmutnieku un zivju sugas, kas iekļautas šajā direktīvā.

Direktīvas paredz, ka katrai dalībvalstij ir jāizveido aizsargājamo dabas teritoriju tīkls (saukts par *NATURA 2000*), kas nodrošinātu direktīvu pielikumos minēto sugu un biotopu adekvātu aizsardzību. Katra Eiropas Savienības dalībvalsts ir atbildīga par *NATURA 2000* vietu aizsardzības nodrošināšanu.

Ar 2005. gada 15. septembra grozījumiem likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” apstiprināts par *NATURA 2000* vietu - kods LV0600700.

I 3. TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

I 3.1. Klimats

Aizsargājamo ainavu apvidus teritorija atrodas klimatiskajā rajonā³ *Vidzemes Centrālā augstiene un rajons uz ziemeļiem no tās* – vismitrākajā un aukstākajā Latvijas rajonā (Kalniņa, 1995a).

Nokrišņu daudzums – 600 – 700 mm gadā, Zīles apkārtnē līdz 750 mm gadā. Aktīvo temperatūru summa 1700 – 1800°C. Bezsala periods 125 – 130 dienas gadā. Sniega segas biezums ziemas beigās sasniedz 0,5 metrus, vidējā minimālā temperatūra - -24 - -28°C (Kalniņa, 1995a, 1995b). Veģetācijas periods īsāks nekā vidēji Latvijā, kas nosaka atšķirības veģetācijas attīstībā un ievērojams, plānojot saimniecisko darbību pļavās, ganībās, tīrumos un piemājas dārzos.

I 3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija

Gauja ir spilgts aluviālo procesu darbības paraugs, ko cilvēka darbība ietekmējusi ļoti nedaudz. Aktīvie krastu erozijas procesi ir līdzsvarā ar upes akumulējošo darbību. Ja kādā posmā erozijas procesi tiktu mākslīgi ierobežoti, tie pastiprinātos citur. Par dabisku krastu izskalošanu ierobežojošu faktoru uzskatāmi upē iekritušie nobrūkošo krastu koki. Šādus kokus izzāģējot pirms to nokrišanas, nobrūkot krastam, sānu erozija attīstās spēcīgāk un upes gultnes izmaiņas ir lielākas (D. Ozola nepubl. mater.).

No ģeoloģijas viedokļa Gaujas ieleja ainavu apvidus robežās sadalīta vairākos posmos ar atšķirīgu ielejas (senlejas) morfoloģiju, gultnē un krastos atsedzošos iežu raksturu.

- Dūres posms līdz Tirziņas ietekai. Tas ir ar mazu kritumu, plašām palienēm, ar vecupēm, bez pamatiežu atsegumiem gultnē un krastos. Ielejas platums 0,5-1,5 km. Tās dziļums pārsvarā ir neliels, to nosaka apkārt esošais reljefs. Ir dati, ka te palienes veidošanās sākusies jau leduslaikmetā. Nogulumos atrastās augu makroatliekas liecina par to veidošanos bargos klimatiskos apstākļos (Stelle, 1966). Upes sērēs nereti atrodamas karbona sistēmas fosilijas (koraļļi) un kramiņi, kas liecina par leduslaikmetā pastāvējušu drupu materiāla plūsmu no Krievijas vidienes.
- Virešu posmā Gaujai ir dziļa (līdz 25 m) un izteikta senleja. Gaujas un tās pieteku Vizlas un Palsas krastos un gultnē atsedzas augšdevona dolomīti un merģeļi – Ogres, Daugavas, Salaspils un Pļaviņu svītas, kā arī smilšakmeņi – augšdevona Amatas svīta. Upei ir lielāks kritums, ātrāka straume, šauras palienes. No Tirziņas ietekas līdz Vizlas ietekai Gaujas gultnē ir dolomīti un akmeņaini ledāja nogulumu - Sikšņu krāces. Te visaktīvāk notikusi upes iegraušānās holocēna laikā, un tāpēc upi pavada I virspalu terases segmenti – bijusī, vairs neapplūstošā paliene. Šis posms ir raksturīgs ar lielu ģeoloģisko daudzveidību un virkni valsts nozīmes aizsargājamo ģeoloģisku un ģeomorfoloģisku dabas pieminekļu - Sikšņu dolomīta atsegums un krāces, Vizlas lejtecies atsegumi un Vizlas (Žākļu) dižakmens (Vizlas labajā krastā pirms ietekas Gaujā), Lejasbindu krauja, Randātu klintis un Tilderu krauja, Žagatu klintis, Jaunžagatu krauja (Palsas krastā), Gaujienas dolomīta atsegums. 15 m augstās Randātu klintis patlaban ir augstākais dolomītu atsegums Latvijā (Grāvītis, 1995). Posma lejasdaļā Gauja šķērso Aumeistaru valni un tek virs daļēji aizpildītas subglaciālās ielejas (vismaz 25 m zem upes līmeņa).
- Birzulu posms ir no Cunciem (3 km lepus Gaujienas) līdz Valkas pagasta robežai (Vaitkes, Atvaru mājām). Te Gaujai ir neliels kritums ar plašu paliēni, izteiktiem meandru lokiem un vecupēm, no kurām daļa ir nogulumu aizpildītas. Ieleja 5-6 m dziļa un līdz 1-1,5 km plata, tās dziļums 7-15 m. Nav virspalu terašu. Pie Tilikām paliēnē kā palikšņi ir atsevišķas kāpas. Šai posmā būtiska ir Mustjegi pieteka, kas tek plašā, bet seklā subglaciālā ielejā, ko tālāk uz leju izmanto Gauja.

³ klimata raksturojumam izmantots visa klimatiskā rajona raksturojums, jo ainavu apvidus teritorijā neatrodas neviena meteoroloģiskā stacija

- Strenču posms ir no Vaitkes (Atvaru) mājām līdz Abula ietekai. Te Gauja šķērso smilšainu ledusezera līdzenumu. Ielejas robežas ir vāji izteiktas, un tās platums pirms Strenčiem sasniedz 3,5 km. Upes iegrašanās III virspalu terases veidošanās laikā ir notikusi ļoti minimāli, un Gaujas nogulsnēto smilšu līdzenumi gandrīz saplūst ar ledusezera smiltājiem. Te III virspalu terases līmeni iezīmē plaši lēzeni, pašreizējai gultnei paralēli pazeminājumi (Kreiļu, Vadžu, Mežītu pļavas). Posma augšgalā notiek I virspalu terases nodalīšanās no palienes līmeņa. Tās augstums ir 5-8 m virs upes līmeņa, kamēr palienes līmeņi ir līdz 4,5 m augstumam. Kā I virspalu terases, tā palienes līmeņi ir bagātīgs mikroreljefs - vecupes, vecupju purviņi un ezeriņi, pamestas gultnes, piegultnes vaļņi. Upes ieleja ar starp gultnes meandrām izvietotajiem I virspalu terases un palienes segmentiem veido vienotu ģeoloģiski ģeomorfoloģisku formu kompleksu. Ģeoloģiskajai daudzveidībai nozīmīgi veidojumi ir vidusdevona Burtnieku svītas atsegumi - Rāmnieku atsegums Plāņu pagastā (valsts nozīmes aizsargājams dabas piemineklis) un Kankarišu iezis (Vijciema pag.). Rāmnieku atsegumā konstatēts liels skaits devona zivju fosilo atlieku, kas pārstāv 16 dažādus taksonus. Arī Kankarišu smilšakmens atsegums pie Vijas ietekas Gaujā ir ievērojams ar retiem fosilo zivju atradumiem.
- Iecirknī lejpus Strenčiem Gaujai ir lielāks kritums ar krācēm un nelielām palienēm. Ielejai ir skaidras robežas un te nodalās II virspalu terase kā šauri nolaideni laukumiņi ielejas malās. Tālāk uz leju trīs virspalu terašu līmeņi turpinās līdz pat Murjāņiem. Pamatiežus teritorijā pārstāv terīgēnās vidusdevona Burtnieku un augšdevona Gaujas svītas; smilšakmeņi, aleirolīti un māli. Lielākajā teritorijas daļā šie ieži atrodas dažādu, līdz 10-15 metru dziļumā.
- Nākamais Gaujas ielejas posms sākas lejpus Abula ietekas. Te Gaujas senleja kļūst izteiktāka, un plaši III virspalu terases laukumi piesienas senlejas nogāzēm. Pie Baiļiem palienes un I virspalu terases segmenti ar raksturīgo piegultnes vaļņu mikroreljefu un vecupēm aizņem aptuveni 1 km platu joslu.

Aizsargājamo ainavu apvidus teritorija no ģeogrāfiskās rajonēšanas skatījuma atrodas Ziemeļvidzemes (Tālavas) zemienē ietilpstošajā Vidusgaujas līdzenumā (zemienē). Tā rietumu daļu veido smilšainais Strenču ledusezera līdzenums, ko no austrumu daļas krasi norobežo pauguraina reljefa josla – Aumeistaru valnis.

Teritorijas ģeomorfoloģiju lielā mērā nosaka kāple pamatiežu virsmā, kas veidojusies mīkstākos vidusdevona smilšakmeņos un māliežos (virsmas absolūtais augstums zem 40 m), uz dienvidiem no Gaujienas nomainoties ar izturīgākajiem augšdevona dolomītiem (virsmas absolūtais augstums virs 60 m).

Vidusgaujas zemiene kvartāra periodā atradās zonā, kur ledāja eksarācija (izgraušana) bijusi pārsvarā pār akumulāciju (nogulsnēšanos). Pateicoties kustīgā ledāja darbībai veidojusies plakana, izlīdzināta pamatiežu virsma. Abpus Gaujas ielejai to klāj dažus metrus bieza morēna - akmeņaina mālsmits un smilšmāls, kas nogulsnēti pēdējā ledāja uzvirzīšanās reizē, pirms 20-12 tūkstošiem gadu. Savdabīgi veidojumi ir subglaciālās ielejas, ko ledāja kušanas ūdeņi iegrauzuši zem ledāja pārsega. No lielāka skaita šādu leduslaikmetā veidotu ieleju pašreizējā reljefā izpaužas tikai dažas. Tādas ir Kokšu ezeru virtene, Zvārtavas ezera senleja Gaujas kreisajā krastā un Silezers Gaujas labajā krastā. Arī Gaujas ieleja atsevišķos posmos izmanto subglaciālo ieleju pazeminājumus - izteiksmīgākais no tiem ir Virešu posms.

Virš ledāja nogulumiem teritorijas lielākajā daļā atrodas plašā Strenču ledusezera nogulumi, smiltis, aleirīti un māli. Pēc ledāja nokušanas, laikposmā pirms 11-12 tūkstošiem gadu, kamēr vēl nebija izveidojusies augu sega, teritorija bija pakļauta spēcīgai eolo (vēja izraisīto) procesu iedarbībai. Spēcīgie ziemeļrietumu vēji pārvietoja ledusezera smiltis un sapūta tās iekšzemes kāpās un kāpu masīvos, kas ir vieni no lielākajiem Latvijā. Teritorijā atrodas trīs ļoti lieli iekšzemes kāpu masīvi – Mārkalni, Sarkankalni un Kāršupes kalni tagadējā Cirgaļu meža masīvā.

Cirgaļu masīvam ir ļoti savdabīgas ģeoloģiskās iezīmes - šajā teritorijā pēc pēdējā ledus laikmeta klimatisko faktoru ietekmē ir izveidojies īpatnējs un izcils iekšzemes kāpu masīvs. Latvijā šādas teritorijas ir retas un vērtējamas kā ģeoloģiski nozīmīgi veidojumi, kuri ilustrē

vēsturiskos ģeoloģiskos procesus un Latvijas teritorijas virsmas veidošanās vēsturi. Šajā vietā nebūtu pieļaujama nekāda reljefa formu maiņa, norokot vai pārrokot kāpas un pārveidojot esošo reljefu.

Lielā Gaujas loka iekšienē centrālo vietu aizņem lielākais – Mārkalnu kāpu masīvs. To veido vairāk kā 20 viena otrai paralēli pieslējušās izliektas kāpu grēdas. Atsevišķu grēdu garumi pārsniedz 1 km, bet to relatīvie augstumi svārstās 15-25 metru robežās, kamēr absolūtais augstums sasniedz 98,3 m v.j.l. Mārkalnu kāpu masīva platība pārsniedz 20 km². Pārējie kāpu masīvi ir mazāki – Sarkankalni ap 4 km², Kāršupes kalni – ap 7 km². Arī kāpu garumi un augstumi šajos masīvos ir mazāki – lielākoties attiecīgi līdz 0,7 km un 15 metriem.

Kāpu masīvu veidošanās sākusies no to austrumu malas, kur izvietotas senākās no grēdām. Tām no rietumiem pieslējušās aizvien jaunas kāpu grēdas. Vēja virzienu parāda arī konkrētu kāpu šķērsprofils – ar garāku un lēzenāku pretvēja nogāzi un stāvāku (līdz pat 45-50°) aizvēja pusi. Var domāt, ka kāpu masīvi radušies salīdzinoši īsā laikā, iespējams, dažos simtos gadu. Vēlākai kāpu attīstībai traucēja izveidojusies augsnes sega. Kāpas veido ļoti labi šķirotā smalka un vidēja rupjuma smilts, kas Strenču ledusezerā tika ienesta ar ledāja kušanas ūdeņiem pa Sedas, Pedeles, Gaujas un Mustjegi senlejmām. Aprakstītie kāpu masīvi ir izcili ainaviski izteiksmīgi un eolo formu mērogu dēļ unikāli visā Latvijā.

I 3.3. Hidroloģija

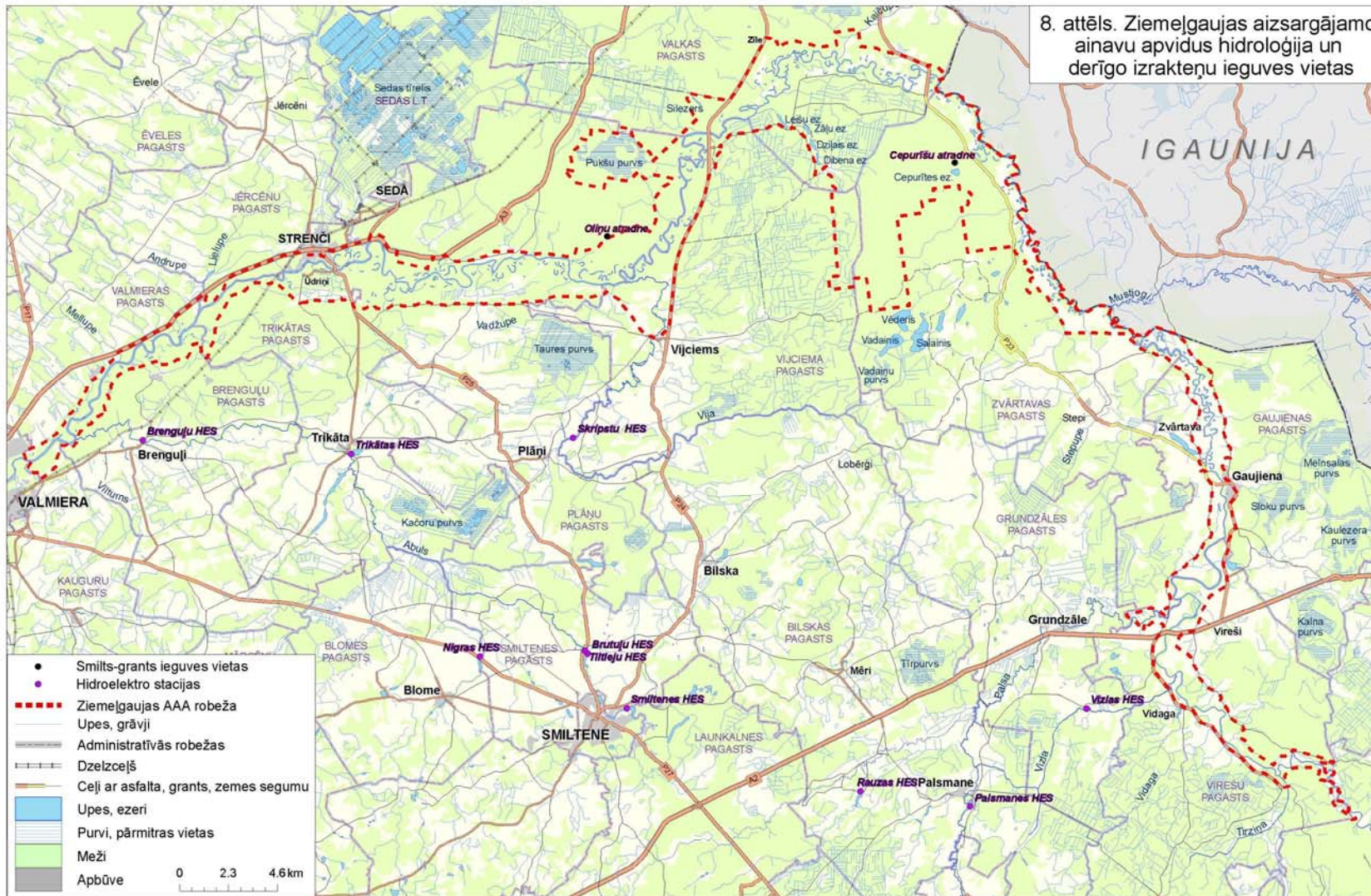
Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus teritorija atrodas Gaujas baseinā, tās hidrogrāfiskā tīkla pamatelements ir Gauja. Teritorija ietilpst Vidusgaujas ieplakas upju hidroloģiskajā rajonā (Pastors, 1995).

Ainavu apvidus ietver Gaujas vidusteci ap 140 km garumā (8. attēls, 47. lpp). Gaujas gultne lielākajā šī posma daļā ir ļoti mainīga. Upes ūdeņi veido ielejas ainavu, ietekmējot biotopus tās krastos (it sevišķi pavasara palu laikā). Gaujas caurplūdums pavasara palos sasniedz 800 m³/s, ziemā – 6 m³/s. Straumes ātrums 0,2 – 0,4 m/s. Ūdenslīmens svārstības teritorijā ietilpstošajā Gaujas posmā 3,2 – 4,8 metri (Avotiņa, 1995).

Gauja ir līdzenuma tipa upe, ūdens daudzums tajā atkarīgs no nokrišņu daudzuma. Pavasara pali ilgst 5 – 20 dienas (Āboltiņš, 1971). Ledus sedz Gauju vidēji 95-110 dienas gadā no decembra līdz martam, Strenču krāču posmā – tikai 78 dienas (Avotiņa, 1995).

Lielākās Gaujas pietekas (Avotiņa, 1995) atzīmētas 8. attēlā 47. lpp.

8. attēls. Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus hidroloģija un derīgo izrakteņu ieguves vietas



Latvijas koordinātu sistēma LKS-92. Karte sagatavota izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2,0" datubāzi un LVĢMA Corine Landcover

Gaujai likumojot, upes agrākajās gultnēs veidojušās vecupes jeb attekas, kas palu laikā savienojas ar Gauju. Vecupju kopgarums Ziemeļgaujas ielejā pārsniedz pašas Gaujas garumu, veidojot daudzveidīgu un Latvijas ainavā unikālu upes un vecupju kompleksu. Vairums vecupju platība nepārsniedz 10 ha.

Ainavu apvidū ietilpst seši ezeri - Silezers, četri Kokšu ezeri un Cepurītes ezers. Tikai viens no tiem – Leišu ezers (no Kokšu ez. grupas) ir lielāks par 10 ha (10,9 ha). Kokšu ezeru virtene: Dibena ezers, Dziļais ezers, Zāļu ezers un Leišu ezers atrodas Valkas pagasta dienvidu daļā, tiem cauri tek Gaujas kreisā krasta pieteka Kokšupīte. Ezeriem ir ievērojams dziļums – līdz 8-14 m.

Hidroelektrostacijas (HES)

Dabiskā hidroloģiskā režīma traucējumu Gaujā rada uz upes un tās pietekām uzbūvētās mazās HES. Ainavu apvidus teritorijā neatrodas neviena HES, taču situāciju ainavu apvidus Gaujas posmā ietekmē mazās HES, kas atrodas uz Gaujas augšpus teritorijas, kā arī uz tās pietekām (4. tabula). Sīkāka informācija par HES apkopota pētījumā „Mazo hidroelektrostaciju darbības izvērtējums” (Vides projekti, 2005).

4. tabula

HES ainavu apvidus apkārtne

vieta	HES nosaukums
Gulbenes rajons	Lācīšu, Gaujas, Variņu, Sinoles, Paideru, Rankas un Pilskalnu HES Gaujas upē
Cēsu rajons	Ilzēnu un Augstāres HES Gaujas upē
uz Gaujas pietekām un otrās pakāpes pietekām	Kopā 15 HES: uz Vaidavas (Grūbes HES Apes lauku teritorijā), Tirzas (Āžu HES Tirzas pagastā, Galgauskas HES Galgauskas pagastā), Tirzas pietekas Vijatas (Ainavas HES Galgauskas pag.), Tirzas pietekas Sudaliņas (Lejasdzirnavu HES Lejasciema pag.), Vizlas (Vizlas HES Grundzāles pag.), Palsas (Dūniju HES Drustu pag., Palsmanes HES Palsmanes pag.), Palsas pietekas Rauzas (Jeiskas dzirnavu HES Launkalnes pag.), Rauzas pietekas Šepkas (Rauzas HES Palsmanes pag.), Abula (Brenģuļu HES Brenģuļu pag., Brutuļu HES Smiltenes pag., Trikātas HES Trikātas pag., Smiltenes HES Smiltenes pag., Tiltleju HES Smiltenes pag.), Abula pietekas Nigras (Nigras HES Blomes pag.), Skripstu HES uz Vijas (Vijciema pag.)

No visām augstāk minētajām HES vislielāko ietekmi uz vidi atstāj Paideru HES un Augstāres HES uz Gaujas. Gauja augstākminētajā pētījumā ir minēta kā pirmā no upēm Latvijā, kurām būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība saistībā ar HES ietekmi.

Ūdens līmeņa svārstības aprūtinā piekrastes zonas dabiskā augāja atjaunošanos, krasta līnijas ir nepastāvīgas, ūdensaugi tajās atmirst, arī zivis un mikroorganismi nespēj piemēroties šīm svārstībām. Lejpus aizsprostam HES turbīnu darbības pārtraukumos upes caurplūdumu regulāri samazina līdz vasaras 30 dienu minimālajam caurplūdumam ar 95% nodrošinājumu. Minimālā caurplūduma periods veidojas garāks nekā dabīgas noteces apstākļos, tāpēc iespējama gruntsūdens līmeņa pazemināšanās piegulošajās platībās - lejas bjefā. HES ūdenskrātuvēs veidojas akvatorija ar lēnu ūdensapmaiņu, kas pasliktina ūdens kvalitāti. Aizaugšana pastiprinātas eutrofikācijas dēļ jau konstatēta tajās ūdenskrātuvēs, kur HES darbība uzsāka pirms 2000.gada, tajā skaitā Lācīšu HES uz Gaujas.

Vides projektu veiktajā pētījumā (2005) atzīts, ka būvējot Gaujas un Pilskalnu HES, ir izmainīts dabiskais hidroloģiskais cikls, tādējādi izmainot arī piekrastes un ūdens ekosistēmu līdzsvaru. Uzsākot hidroelektrostaciju darbību tajās vietās, kur jau kopš seniem laikiem bijuši

aizsprosti (Brenguļu HES uz Abula, Paideru HES uz Gaujas, Vizlas HES uz Vizlas), ir mainījies ūdenskrātuvju līmeņu regulēšanas režīms, tādējādi radot neritmisku caurplūdumu lejas bēfē.

Īpaši krasi HES negatīvā ietekme jūtama attiecībā uz ūdens bioloģiskajiem resursiem. Migrējošās zivis tiek traumētas un iet bojā turbīnās, krītot pāri novadbūvei, vai krītot cauri atvērumiem novadbūves aizvaros, šādi nepārtraukto caurplūdumu nodrošina Tiltleju un Trikātas HES. Tāpat caurplūduma izmaiņas upē var krasi mainīt zivju barības un nārsta apstākļus leļpus aizsprostam - uzpludinājumos iet bojā zivju nārsta vietas - applūst sēkļi un samazinās ūdensteču biotopu dažādība.

Melnā stārķa aizsardzības pasākumu plānā Latvijā minēts, ka mazo HES darbība var ietekmēt melnā stārķa barošanu: regulāra ūdens saduļķošana leļpus HES, kas padara barošanu apgrūtināšu; zivju mazuļu bojāeja ūdens līmeņa svārstību dēļ; aušpus HES upe kļūst pārāk dziļa, lai melnais stārķis varētu tajā baroties. Barošanās iespēju pasliktināšanās varētu būt viens no melnā stārķa slikto ligzdošanas sekmju iemesliem Latvijā pēdējos gados (Strazds, 2005).

Meliorācija

Ainavu apvidus teritorija un tā apkārtnē 20. gs. laikā ir susināta, izveidojot grāvjus (8. attēls (47. lpp)).

Lielākās meža meliorācijas sistēmas atrodas VAS "LVM" 103. iecirknī, tajā skaitā vietās, kur agrāk nosusināti nelieli purvi.

Meliorācijas grāvji ierīkoti arī Pukšu purva ziemeļu un austrumu malās. Lai novērstu purva susināšanu un tam sekojošu aizaugšanu ar kokiem, plānojot meliorācijas grāvja atjaunošanu/uzturēšanu VAS "LVM" 102. iecirkņa 197. kvartālā, jāplāno aizsprosta būve pie 197./203. kvartāla robežstīgas, kas sakrīt ar aizsargājamās teritorijas robežu.

I 3.4. Augsnes

Teritorija atrodas Ziemeļlatvijas līdzenuma augšņu rajonā. Sastopami dažādi augsnes cilmieži - māls, smilšmāls, mālsmilts un smilts. Salīdzinoši vēsais un mitrais klimats, kā arī dabiskā veģētācija veicinājusi augšņu podzolēšanu, reljefa pazeminājumos – pārpurvošanu. Sastopamas daudzveidīgas augsnes – reljefa paaugstinājumos izplatītas velēnu podzolaugsnes, zemākajās vietās – purvainās un purvu augsnes, Valkas apkārtnes mežos – tipiskās podzolaugsnes (Āva, 1994).

Pēc FAO (*Food and Agriculture Organisation of the United Nations*) klasifikācijas (viena no biežāk lietotajām starptautiskajām klasifikācijas sistēmām) augsnes teritorijas rietumu un centrālajā daļā pieder galvenokārt *Stagnic Luvisols*, *Leyic Gluvisols*, *Eutric Gleysols* tipam, nelielās platībās – *Eutric Gleysols*, *Mollic Gleysols* (Valmieras apkārtnē), *Fibric Histosols*, *Terric Histosols* (Pukšu purvā), *Haplic Arenosols*, *Gleyic Arenosols* (kāpu rajonā Cirgaļu apkārtnē) tipiem. Teritorijas austrumu daļā (Alūksnes rajonā ietilpstošajā daļā un Valkas raj. Zvārtavas pag. dienvidaustrumu daļā) līdzīgās platībās pārstāvēts gan *Haplic Podzols*, *Gleyic Podzols*, gan *Stagnic Luvisols*, *Leyic Gluvisols*, *Eutric Gleysols* tips (Nikodemus, 1998). FAO augšņu klasifikācijas terminu atšifrējums sniegts 2.4. pielikumā.

I 4. TERITORIJAS SOCIĀLĀS UN EKONOMISKĀS SITUĀCIJAS APRAKSTS

I 4.1. Iedzīvotāji (pastāvīgie iedzīvotāji, zemes īpašnieki, kuri pastāvīgi nedzīvo aizsargājamā teritorijā, apmeklētāji), apdzīvotās vietas, nodarbinātība

iedzīvotāji

Aizsargājamo ainavu apvidus teritorija kopumā ir mazapdzīvota, izņemot lielākās apdzīvotās vietas, kas robežojas vai daļēji ietilpst teritorijā (2. attēls 3. lpp). Ainavu apvidū, saskaņā ar projekta laikā veiktās iedzīvotāju aptaujas datiem, pašreiz atrodas 145 pastāvīgi apdzīvotas viensētas, kas izvietotas izklaidus. Pieņemot, ka katru viensētu vidēji apdzīvo 2-3 cilvēki (Zepa, 2005), var prognozēt, ka iedzīvotāju skaits ārpus ciemiem un Strenču pilsētas ir ~300 – 400 cilvēku (1,4 – 1,9 iedz./km²). Lielākajās apdzīvotajās vietās iedzīvotāju skaits ir lielāks un apdzīvojuma blīvums ir lielāks: Strenču pilsētā 1457 iedzīvotāji, Gaujienā ~1140.

Analizējot iedzīvotāju skaitu un izvietojumu pēc pagastu teritorijas plānojumu datiem, iezīmējas vairākas tendences. Kopīga iezīme visiem pagastiem, kas raksturīga arī Latvijas teritorijai kopumā, ir negatīvs dabiskais pieaugums – zema dzimstība un salīdzinoši augsta mirstība, kā rezultātā pagastu iedzīvotāju skaits lēnām samazinās Vījciema, Valkas, Gaujienas, Zvārtavas pagastā un saglabājas puslīdz stabils Virešu pagastā. Otra iezīme ir pagastu iedzīvotāju tendence koncentrēties apdzīvotās vietās vai to tuvumā, atsevišķos gadījumos arī migrēt prom no pagasta teritorijas uz lielajām pilsētām, ko nosaka darba meklējumi. Šī tendence ir īpaši raksturīga pagastiem, kas atrodas tālāk no lielām pilsētām, piemēram, Zvārtavas pagastam, bet nav izteikta Valkas pagastam, jo tas atrodas tuvu Valkas pilsētai. Minēto tendenču summēšanās var nākotnē negatīvi ietekmēt aizsargājamās teritorijas uzturēšanai nepieciešamo apsaimniekošanas pasākumu realizāciju, jo trūks cilvēkresursu.

Pēdējos piecos gados Gaujas ielejā vērojama visā Latvijā raksturīga tendence – palielinās "vasarnieku" skaits, ko lielākoties veido situēti pilsētu iedzīvotāji, kas iekārto atpūtas mājas.

apmeklētāji

Galvenās teritorijas apmeklētāju grupas, kas izmanto teritorijas resursus, ir ūdenstūristi, citi tūristi, sēņotāji, ogotāji, cilvēki, kas teritoriju apmeklē brīvdienās un atvaļinājumos, mednieki. Jāatzīmē, ka daļai sēņotāju un ogotāju dabas resursi ir būtisks iztikas avots.

Lielākā daļa teritorijas apmeklētāju ir tūristi, kas izmanto Gauju laivu braucieniem vai arī ierodas apskatīt dažādus kultūrvēsturiskos un dabas objektus. Pēdējos gados tūrisms šajā reģionā iegūst aizvien lielāku popularitāti, pateicoties samērā intensīvai reklāmai un kopējam interese pieaugumam par ekotūrismu, kā arī pateicoties atpūtas infrastruktūras attīstīšanai. Reģiona kā tūrisma vietas popularizēšanu veic arī vietējās pašvaldības, jo, attīstoties tūrismam, tiek sekmēta reģiona attīstība kopumā, paaugstinoties ekonomiskajai aktivitātei un samazinoties bezdarbam.

Pēc VAS „LVM” AM datiem, nozīmīgu apmeklētāju daļu veido arī mednieki (katrā no 18 teritorijā esošajām mednieku organizācijām ir ap 10 biedru, kuri katrs teritoriju apmeklē vidēji 2 reizes mēnesī).

I 4.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju

Teritorijas apdzīvotība ir neliela (1,4–1,9 iedzīvotāju/km²), un šobrīd nav prognozējama tās būtiska palielināšanās. Gluži pretēji, pēdējos 10 gados vērojama pakāpeniska iedzīvotāju skaita samazināšanās reģionā.

Šajā apakšnodaļā antropogēnā slodze vērtēta saistībā ar teritorijas apskati un izziņu, cilvēka ietekmi atsevišķās saimnieciskās darbības nozarēs vērtējot atsevišķi (apakšnodaļā I.4.3.).

Tūrisms

Tūristu apmeklētākā vieta ainavu apvidū ir Gaujiena, piemēram, 2005. gadā Gaujienas TIC apmeklējuši ~3500 cilvēku. Nākotnē paredzams aizsargājamās dabas teritorijas apmeklētāju skaita pieaugums, ko nosaka gan reklāma, gan aktīvās atpūtas pieaugoša popularitāte sabiedrībā, gan atpūtas infrastruktūras attīstība reģionā un Latvijā kopumā. Pārdomāti plānojot teritorijas apskates, izziņas un atpūtas infrastruktūru, ir iespējams organizēt un virzīt apmeklētāju plūsmu, tajā skaitā, novirzot to no īpaši jutīgām dabas vērtībām.

2005. gada vasarā *LIFE-Daba* projekta "Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana" Strenču informācijas centra vadītāja Rūta Zepa veica aptauju par tūristu interesēm reģionā. Tika aptaujāti cilvēki no dažādiem Latvijas rajoniem, kuriem patīk ceļot. Aptaujas dati rāda, ka vairums cilvēku Ziemeļgaujā visvairāk vēlētos apskatīt tieši skaistas ainavas un dabas objektus, mazāk - kultūrvēstures objektus.

Aptaujātie ūdenstūristi atzina, ka Virešu posms Gaujā ir viens no pievilcīgākajiem ne tikai Ziemeļgaujas teritorijā, bet visā upes garumā kopumā. Posmā no Gaujienas līdz Zīlei ūdenstūristi par interesantāko atzīst skaistās ainavas upes krastā - parkveida pļavas ar ozoliem, daudzās vecupes. Kā sarežģījums tiek minēts tas, ka 24 km garā posmā upes labajā krastā ir cita valsts - Igaunija, tādēļ līdzī jādū pasēm un šajā posmā drīkst izkāpt tikai upes kreisajā krastā. Vēl ļoti iecienīts ir vienas dienas maršruts posmā no Strenčiem līdz Valmierai, kas ūdenstūristiem ir īpaši pievilcīgs ar upē esošajām krācēm.

Nakšņošanai apmēram puse no aptaujātajiem izvēlētos teltis, nevis naktsmītnes lauku mājās vai viesu namos.

Tūristu piesaistīšanu teritorijai veicina arī kultūras un izklaides pasākumu organizēšana. Gaujienā kopš 1988. gada tiek organizēti Jāzepa Vītola Mūzikas svētki, kuros ik gadu piedalās aptuveni 60 kori no visas Latvijas. Strenčos ik gadus maija trešajā nedēļā notiek Plostnieku svētki, kuru ietvaros tiek organizēts brauciens ar plostiem pa Gauju, tā pieminot koku pludināšanas tradīciju Gaujā. Savukārt augusta pirmajā sestdienā notiek Strenču pilsētas svētki. Vasaras sezonā, starp Plostnieku svētkiem un pilsētas svētkiem, katru otro sestdienas vakaru notiek pasākums „Vakara mūzika”, kurā muzikanti pa Gauju peldošā laivā atskaņo tautā populāras melodijas.

2004. gadā Virešu un Gaujienas pagastiem tika izstrādāta kopīga Tūrisma attīstības programma, kurā kā viena no prioritātēm minēta uzņēmējdarbības attīstīšana tūrisma infrastruktūras veidošanai.

Esošā tūrisma infrastruktūra

Apmeklējot Ziemeļgauju, 2007. gadā nakšņot iespējams viesu namā „Melderītis” Virešu pagastā, vasaras sezonā Gaujienas internātskolā, ierobežotā skaitā Zvārtavas pilī Gaujienas pagastā, Oliņu pirtī Plāņu pagastā (bez labierīcībām), viesu namā „Strenči” Strenču pilsētā, kempingā „Jaunarāji” Brenguļu pagastā un atpūtas bāzē „Baiļi” Kauguru pagastā, kas pašreiz ir lielākais tūrisma uzņēmums teritorijā. Saviesīgu pasākumu rīkošanu, nakšņošanas iespējas, piknika vietu un citus pakalpojumus piedāvā Vijciema pagasta „Ielīcās” (4.2. pielikums).

Aktīvās atpūtas iespējas nodrošina arī „*Campo*” laivu nomas punkts Virešu pagasta „Liepavotos”, sporta un atpūtas bāze „Baiļi”, kas piedāvā laivu un plostu nomu vasarā, kalnu un distanču slēpošanu ziemā. Valmieras pagastā atrodas atpūtas bāze „Krāči”, kur iespējama

svinību un sporta svētku rīkošana, un SIA V.L.T. piederoša atpūtas bāze. Vairums uzņēmumu (Baiļi, Eži, *Campo*) piedāvā inventāra īri ūdenstūristiem vienas un vairāku dienu maršrutos posmā no Virešiem līdz Valmierai.

Pie lielākajiem ceļiem kopš 2005. gada pavasara ir izvietoti 18 stendi ar informāciju par AAA "Ziemeļgauja" latviešu un angļu valodās.

Teritorijā ir iekārtoti trīs stāvlaukumi automašīnām – pie tilta pār Gauju Virešos, šosejas Valmiera-Valka malā Gaujas krastā netālu no Strenču pilsētas, pie šosejas Valka –Smiltene tilta pār Gauju. Teritorijā darbojas trīs tūrisma informācijas centri - Gaujienā, Virešos un Strenčos (4.2. pielikums).

Dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros tika apsektas 34 iekārtotās tūristu atpūtas vietas. 31 no tām atrodas pie Gaujas upes, trīs pie ezeriem (4.3.1. pielikums).

Balstoties uz pētījumu par Salacas ieleju (Vadlīnijas tūrisma attīstībai Salacas ielejā un ieteikumi to īstenošanai, 2002), Ziemeļgaujā ūdenstūrisma nodrošināšanai nepieciešamais apmetņu daudzums pie Gaujas ir 28. Aprēķinā tiek ņemts vērā, ka vidējais laivu pārvietošanā ātrums ir 5 km/h un apmetnei jābūt sasniedzamai vienas stundas laikā, tātad nepieciešama viena apmetne uz 5 km upes garuma.

Pēc skaita atpūtas vietu pie Gaujas ir pietiekami, taču tās nav izvietotas vienmērīgi. Tādēļ ieteicama jaunu atpūtas vietu izveide, lai novērstu stihisku tūristu apmešanos (4.2. un 4.3.2. pielikums).

Perspektīvā tūrisma infrastruktūra

Perspektīvo atpūtas vietu atrašanās vietas ir noskaidrotas gan lauka inventarizācijās, apsekojot teritoriju dabā, gan veicot aptauju (Zepa, 2005).

Veicot zemes īpašnieku un iedzīvotāju aptauju, kā arī apsekojot Gaujas un ezeru krastus, konstatēts, ka vēl varētu tikt ierīkotas 56 tūristu atpūtas vietas, no tām 50 pie Gaujas. Šīs vietas apkopotas 4.3.2. pielikumā un parādītas 4.2. pielikuma kartē. Ja visas šīs vietas tiktu labiekārtotas, atpūtas vietu kopskaits būtu 90 (pie Gaujas – 81). Dažos posmos attālums no vienas atpūtas vietas līdz otrai tomēr pārsniegtu ieteiktos 5 km. Šajos posmos arī turpmāk paredzama neorganizēta ūdenstūristu apmešanās.

Visās atpūtas vietās, kas atrodas pie Gaujas, jābūt norādei no upes. Septiņās vietās šādas norādes jau ir, vēl nepieciešams tās uzstādīt 72 vietās. Sešās vietās pie Gaujas, kas ir īpaši piemērotas ūdenstūrisma maršrutu uzsākšanai, nepieciešams uzstādīt stendus ar informāciju ūdenstūristiem par turpmākajām atpūtas vietām, pievedceļiem, apskates objektiem un īsu informāciju par atļauto un nevēlamo uzvedību teritorijā, kā arī labiekārtot laivu ielaišanas vietas ūdenī. Viens stends ar informāciju par dabas taku paredzēts Strenčos pie autoceļa Valmiera-Valka.

Zemes īpašnieku un apsaimniekotāju aptaujā tika noskaidrots, ka tiek plānots ierīkot trīs *kempingu* laukumus, septiņus *kempingus*, piecus viesu namus, trīs atpūtas bāzes, četras pirtis, trīs skatu torņus, trošu tiltu pār Gauju, labiekārtot vienu peldvietu, ierīkot laivu nomas punktu pie vecupēm Strenčos, kā arī veidot apskates objektus - briežu dārzu, poniju dārzu, bišu dravu, kā arī divus meža dzīvnieku voljerus (4.2. pielikums).

Nepieciešams uzstādīt vismaz 27 norādes no autoceļiem uz atsevišķiem dabas un kultūrvēstures apskates objektiem un populārākajām atpūtas vietām. Labiekārtošana nepieciešama ūdens ņemšanas vietā pie Oliņu avota - laipas vismaz 50 m garumā, soliņi, atkritumu urnas, vēlama arī autoceļa paplašināšana iepretim Oliņu avotam.

Būtu vēlama trīs jaunu stāvlaukumu ierīkošana ainaviski skaistās vietās Virešu un Zvārtavas pagastos, kā arī pie Strenču pilsētas dabas takas.

Šobrīd tiek plānots izstrādāt velomaršrutu, kas ietvertu Valmieras, Brenguļu, Jērcēnu, Plāņu, Trikātas, Vijciema pagastus un Strenču pilsētu. Potenciālais velomaršruts attēlots 4.2. pielikumā.

Dabas takas (4.2. pielikums)

LIFE finansētā projekta „Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana” ietvaros ir ierīkotas divas dabas takas - Virešu pagastā (divi posmi) un Gaujienas pagastā, 2007. gadā plānots ierīkot dabas taku arī Valkas pagastā.

Dabas taka **Virešu pagastā** sastāv no diviem posmiem. Abi takas posmi atrodas uz privāto zemes īpašnieku zemes. Takas Vizlas posms iet gar upi no Vizlas tilta līdz tās ietekai Gaujā (1,2 km garumā). No takas var apskatīt upju straujtecē, gravu un nogāžu mežus, parkveida pļavas, dolomīta atsegumus, avotu, Vizlas laukakmeni. Šī ir tūristu ļoti iecienīta vieta, taka bijusi jau agrāk iestaigāta. Taka aprīkota ar dēļu segumu 480 m, šķeldas segumu 219 m, nožogojumu 267 m, trepēm 68 m kopgarumā, tajā ir seši skatu laukumi. Takas sākumā ir informācijas stends, apstāšanās vietās – mazie stendi ar informāciju par apskates objektiem. Virešu pagasta padome vēlas nākotnē papildināt taku ar tiltiņiem pār Vizlu.

Otrs takas posms atrodas pie Randātu klintīm. Arī šeit jau bija tūristu iestaigāta taka, kas ne tikai erodēja nogāzi, bet bija pat bīstama, jo upes krasts ir ļoti stāvs. Taka ir bez seguma. Ierīkotas kāpnēs vairāk kā 100 m garumā, barjera 210 m garumā, viens skatu laukums un divas atpūtas vietas, informācijas stends. Šajā takā apskates objekti ir augstākais dolomīta atsegums Latvijā – Randātu klintis, nogāžu un gravu meži. Šī taka ir noslēgta, tās kopējais garums ap 1 km.

Bez tam Virešu pagastā iecerēta vēl trīs taku izveide – divas takas gar Gaujas kreiso krastu iepretim Randātu klintīm, kā arī pie Sikšņu krācēm abpus Gaujai (maršruts ietvertu arī pārceļšanos pār upi ar laivu).

Gaujienas pagastā dabas taka ierīkota Gaujienas centrā (garums 6 km) astotnieka veidā. Apskates objekti šai takā vairāk saistīti ar kultūrvēsturi, apskatīt iespējams lielāko daļu no Gaujienā esošajiem kultūrvēstures objektiem, kā arī dolomīta atsegumus, gravu un nogāžu mežus, avotus. Veidojot šo taku, arī tika izmantota esoša iestaigāta taka, papildinot to ar sešiem tiltiņiem, atpūtas vietu, soliem, informācijas stendiem, kāpnēm uz Baznīckalni un pilsdrupām 60 m kopgarumā, skatu platformu. Taka atrodas gan uz privāto zemes īpašnieku, gan pašvaldības zemes.

Valkas pagastā plānots ierīkot taku, ko veidotu divi atsevišķi posmi. Takas Zīles posma garums būs 2,2 km un vēl 60 m veidos atzars uz Gaujas krastu. Visā takas garumā tiks izmantota jau iestaigāta taka. Šai posmā plānots ierīkot atpūtas vietu, trepes 27 m garumā, laipas (tiltiņus) 105 m kopgarumā, dēļu laipu mitrā vietā 59 m, piecus skatu laukumus – dēļu platformas, vienu lielu informācijas stendu un 11 mazos stendus ar informāciju par apskates objektiem, 10 virziena norādes. Šis takas posms atradīsies uz VAS „LVM” valdījumā esošas zemes. Takas Vekšu posma garums ir 620 m. Tajā tiks uzstādīts viens stends ar informāciju par apskates objektiem, divas virziena norādes, ierīkota laipa 15 m garumā un divi skatu laukumi - dēļu platformas. Plānotais Vekšu posms atrodas uz viena privātā zemes īpašnieka zemes.

Valkas pagasta teritorijā vajadzētu ierīkot arī taku gar Gaujas labo krastu sākot no atpūtas vietas pie Spicu tilta (VAS “LVM” 103. iec. 163. kv. 15. nog.) līdz VAS “LVM” 102. iec. 209. kv. 4. nogabalam. Šeit jau ir atpūtnieku iestaigāta taka, kas šobrīd nav labiekārtota.

Plāņu pagastā aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā atrodas daļa no takā „Ko glabā mežs” iekļautajiem apskates objektiem. Taka izveidota, VAS „Latvijas Valsts meži” sadarbojoties ar Valsts meža dienestu. Objekti apskatāmi tikai gida pavadībā, uz tiem nav norāžu, un tās arī netiek plānotas objektu drošības dēļ. Šīs takas kopējais garums, ietverot visus apskates objektus, ir 40 km, un tā ir piemērota velotūristiem. Šeit iespējams apskatīt I Pasaules kara ierakumus, Oliņu avotu, ievērojamus kokus (t.sk. vecāko šobrīd zināmo priedi Latvijā (360-370 gadi)), Rāmnieku smilšakmens atsegumu, akmeņu plēšanas vietu, ~1000 gadus vecas bedres ar akmeņu sienām, kas pēc novadpētnieku domām kalpojušas kā senie muitas punkti, vēstuli priedē (1905.–1918. g.), pieminekli latviešu operdziedātājam R.Veidem, kas šai vietā 1964. gada februārī medībās miris, obelisku Krievijas lielkņazam, kurš šeit medījis 1882. gadā. Taka atrodas uz VAS „LVM” valdījumā esošās zemes.

Strenču pilsētā VAS ”LVM” sadarbībā ar Strenču pilsētas domi plāno dabas takas ierīkošanu. Plānotais takas garums ir aptuveni 7 km (apskatāma arī īsākos posmos). Taka jau līdz šim tikusi izmantota atpūtai – pastaigām, makšķerēšanai. Takas daļa ~2 km garumā atrodas pilsētas teritorijā un tajā iespējams apskatīt senos Gaujas krasta stiprinājumus un tiltu pār Gauju. Otra daļa ~5 km garumā atrodas uz VAS “LVM” valdījumā esošās zemes, tajā būs skatāmas Gaujas vecupes, I Pasaules kara militārie objekti (ierakumi, zemnīca), senā pasta ceļa Rīga – Tērbata fragments, Gaujas stāvkrasti, dižozols, boreālie meži. Takas izveide ietvers sešu tiltiņu būvi, laipu segumu 360 m, nožogojumus pie Gaujas (760 m), atpūtas vietas ierīkošanu, informācijas materiālu un norāžu izvietojumu, auto stāvlaukuma un sausās tualetes ierīkošanu.

Brenguļu pagastā 2005. gadā aktīvās atpūtas centrs ”Eži” ierīkoja taku ar atpūtas vietām no Abula ietekas Gaujā uz augšu gar Abula krastu. Ziemeļgaujas teritorijā atrodas īss šis takas posms (bez seguma).

Nākotnē takas gar Gauju būtu jāiekārto arī *Valmieras un Brenguļu pagastos* gar Gauju.

I 4.3. Teritorijas izmantošanas veidi

I 4.3.1. Mežsaimnieciskā darbība

Saimnieciskā darbība Gaujas krastu mežos 20. gs. otrajā pusē bija stingri ierobežota, jo krastu mežu aizsardzībai bija izveidoti īpaši aizsargājami krastu iecirkņi, kuros nebija atļauta mežsaimnieciskā darbība. Šis apstāklis nodrošināja salīdzinoši lielu mežu platību saglabāšanos Gaujas ielejā.

Šobrīd vislielākā ietekme uz teritorijas dabas vērtībām un ainavu saistās tieši ar mežizstrādi. Meži aizņem ap 72 % (15 580 ha) no teritorijas kopējās platības. Nozīmīgākie ienākumi teritorijā tiek gūti mežsaimniecības nozarē, gan valsts, gan privātajās zemēs.

Aizsargājamo ainavu apvidus ietilpst VAS “LVM” Austrumvidzemes mežsaimniecības Strenču, Ezeru un Sikšņu iecirknī un Rietumvidzemes mežsaimniecības Valmieras iecirknī.

Kopš 2001. gada meža galvenās izmantošanas ciršu apjoms visā Austrumvidzemes mežsaimniecībā gadā svārstās ap 370-390 tūkst. m³ gadā. Kailcirtēs tiek atstāti 11-12 koki/ha. Austrumvidzemes mežsaimniecībā 60-70 % cirsmu tiek atjaunotas mākslīgi, 30-40 % dabīgi. Pēdējo piecu gadu laikā ievērojami pieaugusi dabīgā atjaunošana ar sēkliniekiem – no 8 ha 2001. gadā līdz 220 ha 2005. gadā. Ziemeļgaujas teritorijā meža atjaunošana notiek apmēram 80 ha platībā, no tiem 35 ha – dabiskā atjaunošanās, sastāva kopšanas cirtes – ~150 ha platībā gadā.

Mežsaimniecisko darbību ietekmēja 2005. gada janvāra vētra. Rēķinot pēc nogabalu platības, par kuriem izsniegti ciršanas apliecinājumi, pēdējos četros gados cirtes vājgāzu seku likvidēšanai valsts mežos veidoja vairāk kā 80 %, bet pārējos mežos - 66 % no visām

veiktajām cirtēm (VMD dati). Vairumā gadījumu tikušas veiktas sanitārās cirtes, saglabājot daļu audzes augošu - 2005. gadā teritorijā ietilpstošajos valsts mežos sanitārās vienlaidus cirtes nocirstas 4,4 ha kopplatībā, savukārt sanitārās izlases cirtes veiktas 1153 ha platībā, vidēji izcērtot 10m³ no ha (VAS "LVM" dati). Kā negatīvais faktors attiecībā uz šīm cirtēm jāmin tas, ka parasti no audzes tika izvākta arī gandrīz visa mirusī koksne. Būtisks zaudējums ir vidēju un lielu dimensiju mirušās koksnes izvākšana Cirgaļu masīvā, kur vērojams izteiktis kritalu deficīts priežu silos un mētrajos.

Aizsargājamo ainavu apvidus nav viendabīga teritorija, tāpēc arī mežsaimnieciskās darbības intensitāte ir atšķirīga. Vērojama atšķirīga ciršanas intensitāte valsts un pārējos mežos - valsts mežos izcirtumi veido apmēram 1%, pārējos mežos - 4%.

Atsevišķi jāizvērtē mežsaimnieciskā darbība dažādos Gaujas ielejas posmos. Atsevišķos Gaujas ielejas posmos mežsaimnieciskā darbība vērtējama kā intensīvi veikta pēdējos 15 gados. Īpaši tas raksturīgs privātajos mežos Vijciema un Plāņu pagastu teritorijās, kur meža ciršana vairākās vietās pārtraukusi meža masīva viengabalainību, kas bija viena no ainavekoloģiski nozīmīgām vērtībām šajā ielejas posmā. Mazāk negatīva bijusi ciršu ietekme pļavu-vecupju-mežu mozaikā Valkas un Zvārtavas pagastos. Tur nocirstas bioloģiskajai daudzveidībai relatīvi mazāk nozīmīgās, pārsvarā priežu mežaudzes, no kurām ievērojamu daļu veido meži uz vecām lauksaimniecības zemēm. Saistībā ar ekonomiski mazāko vērtību, minētajā ielejas posmā saglabāties vairums no bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgajiem vītoli, gobu, vīksnu, baltalkšņu mežiem un ozolu audzes – vecas parkveida pļavas. Dažos gadījumos novērots, ka, cērtot mežaudzes vecās, aizaugušās lauksaimniecības zemēs, līdz ar salīdzinoši jaunām un tādēļ dabas aizsardzībai mazāk nozīmīgām priedēm vai bērziem ir nocirsti vecie, resnie un zarainie seno atklāto vai pusatklāto vietu koki - g.k. vecās ganību egles vai priedes. Turpmāk, veicot ciršanu šādās audzēs, vecos kokus nepieciešams saglabāt.

Pēdējos gados vērojama strauja meža infrastruktūras – ceļu tīkla attīstība, kas gan ietekmē ainavu, gan veicina nemiera faktora pieaugumu īpaši aizsargājamām meža sugām. Pēdējo piecu gadu laikā Austrumvidzemes mežsaimniecības teritorijā pieaudzis no jauna uzbūvēto un rekonstruēto meža ceļu kopgarums – no 20 km 2001. gadā līdz 70,3 km 2005. gadā, no tiem – 6,5 km kopgarumā AAA teritorijā (102. iec. „Gailīšu ceļš” ~ 2,3 km, 103. iec. „Mežmuiža – Cirgaļi” ~ 2,1 km., 102. iec. un 103. iec. „E līnija” ~ 2,1 km).

Ainavu apvidū atrodas un darbojas viena kokzāģētava SIA „Ieviņas”.

Aizsargājamo ainavu apvidū atrodas daļa no ģenētisko resursu mežaudzes „Vijciema priede” (VAS "LVM" 103. iec. 267., 308., 344. un 345. kv.).

Teritorijā atrodas viens Reģionālā meža monitoringa (1. līmeņa) punkts – VAS "LVM" 103. iec. 264. kvartāla 7. nogabalā. Monitoringa mērķis ir novērtēt meža veselības stāvokli un tā izmaiņas, noskaidrot vides faktoru ietekmi uz meža ekosistēmām. Parauglaukumā pastāv mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi – nedrīkst cirst iezīmētos kokus. Monitoringu veic Valsts meža dienests.

1.4.3.2. Lauksaimniecība

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes aizņem ~3730 ha (~17 % teritorijas). Ienākumi no lauksaimniecības ir salīdzinoši maznozīmīgi. Alūksnes rajona daļā lauksaimniecības zemes vidējā vērtība ir 45 balles hektārā, bet pārējā teritorijā - vidēji 25 – 30 balles. Vairums zemnieku saimniecību ir nelielas, ar 1-2 lopiem.

Dabas apstākļi teritorijā nav piemēroti intensīvai lauksaimniecībai, tomēr atsevišķās vietās 20. gs. vidū tika veikta lauksaimniecības zemju meliorācija un tajās tika iekoptas

lauksaimniecības kultūras - galvenokārt Gaujienas, Virešu pagastos un Zvārtavas pagasta dienvidu daļā. Valkas un Zvārtavas pagastos vairākās vietās bijušas ierīkotas liellopu un aitū ganības.

Ap 3000 ha (~80 %) no visām lauksaimniecībā izmantojamām zemēm sastāda zālāji. Tūrumi aizņem apmēram 8 % no kopējās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības, tie pārsvarā atrodas Virešu un Gaujienas pagastos, nelielā platībā arī Vijciema apkārtnē. Pārējā teritorijā sastopami tikai atsevišķi piemāju tūrumi, vidēji 0,5 ha platībā.

Siena vākšana un ganīšana notiek nelielās platībās, tādēļ 70–80% lauksaimniecības zemju pirms Lauku attīstības plāna (2004.g.) ieviešanas sākuma bija pamestas un dažādā pakāpē aizaugušas.

LIFE-Daba projekta ietvaros veiktie pasākumi deva iespēju zemes īpašniekiem pretendēt uz Lauku attīstības plānā noteiktajiem maksājumiem bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanai, finansējot šo zālāju atjaunošanu, kā arī apzinot bioloģiski vērtīgo zālāju platības pļavu inventarizācijas ietvaros. Lauku attīstības plānā pieejamie maksājumi veicināja zālāju apsaimniekošanu teritorijā, galvenokārt ikgadēju pļavu pļaušanu.

Turpmākā zālāju apsaimniekošana būs atkarīga no Lauku attīstības programmas (2007.-2013. gadam) ietvaros pieejamā finansējuma bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos.

Saistībā ar ES strukturālo fondu pieejamību, teorētiski iespējama intensīvas lauksaimniecības attīstība atsevišķās vietās Virešu, Gaujienas un Vijciema pagastā, kā arī lauksaimniecības zemju apmežošana, kas no dabas vērtību aizsardzības viedokļa būtu nelabvēlīgi procesi.

1 4.3.3. Makšķerēšana un zveja

Gaujas upe un visi teritorijā ietilpstošie ezeri pieder Latvijas valstij, ezerus pārrauga VAS "LVM". Kokšu ezeros savulaik tikusi izmēģināta zivju audzēšana.

Ar makšķerēšanu, zemūdens medībām, vēžu un citu ūdens bezmugurkaulnieku ieguvi, ievērojot Makšķerēšanas noteikumu prasības, var nodarboties jebkura persona, kas ir iegādājusies makšķerēšanas karti. Tā kā kartes nav piesaistītas noteiktam rajonam vai pagastam, ir grūti apzināt makšķerēšanas intensitāti Gaujā AAA "Ziemeļgauja" teritorijā.

2006. gadā Gaujas posmā Virešu tilts – Oliņas tika uzskaitīti 30 makšķernieki. Ekstrapolējot šo skaitli uz visu teritorijā ietilpstošo Gaujas posmu, makšķernieku skaits dienā būtu 60, to apmeklējums 5 mēnešos gadā (no maija līdz septembrim) 30 dienās mēnesī veidotu 9000 apmeklējumus ($60 \cdot 5 \cdot 30 = 9000$) gadā.

Privātajās ūdenstilpēs zvejas un makšķerēšanas tiesības pieder piekrastes zemes īpašniekiem. Pašreiz vecupēs makšķerēt drīkst jebkurš, ja zemes īpašnieks nav norādījis citādi, informācijas par noķerto zivju daudzumu nav.

Kārtību, kādā izmantojamas zvejas tiesības privātajos ūdeņos — ezeros, upēs un ūdenskrātuvēs nosaka MK. „Noteikumi par zvejas tiesību izmantošanu privātajos ūdeņos”. Zvejas limitus nosaka atkarībā no ūdenstilpes platības. Licences rūpnieciskajai zvejai izsniedz attiecīgā reģiona (Valmieras un Madonas) Jūras un iekšējo ūdeņu pārvaldes iekšējo ūdeņu kontroles sektors.

1 4.3.4. Medības

Medības teritorijā notiek atbilstoši vispārējiem medību normatīviem.

Medījamo dzīvnieku uzskaiti veic Valsts meža dienests sadarbībā ar mednieku organizācijām. Saskaņā ar ikgadējās uzskaites datiem VMD nosaka medījamo dzīvnieku limitu katrai sugai un izsniedz medību atļaujas.

Medību tiesību nomas platības valsts mežos aizsargājamo ainavu apvidū pieder 18 organizācijām: "Zīle" (2189,0 ha), "Akots" (1821,3 ha), „Trikāta” (1263,0 ha), „Gaustrumi” (1606,5 ha), „Salainis” (1154,4 ha), VAS „LVM” (1146,6 ha), SO „Dravnieki” (872,9 ha), „Vecmājas” (798,2 ha), „Mežmuiža” (451,5 ha), „Strenči” (398,3 ha), „VEF mednieks” (248,2 ha), „Brīvmednieku klubs” (92,3 ha), „Zunda” (58,0 ha), VAS „Latvijas finieris” (55,3 ha), „Seski” (42,5 ha), „Gaujmalas” (25,9 ha), „Vija” (19,6 ha), „Lībesciems” (16,1 ha). Brīvās zemes veido 76 ha platību.

Medības ir viens no rekreācijas veidiem teritorijā. Daļai mednieku medības ir ne tikai izklaide un atpūta, bet arī ienākumu avots.

Ir iecerēta viena briežu dārza izveide Gaujienas pagastā (privāta iniciatīva).

I 4.3.5. Derīgo izrakteņu ieguve

Teritorijā ir vairākas bieži sastopamo derīgo izrakteņu - smilts un grants atradnes – „Cepurītes” uz ziemeļiem no Cepurītes ezera (VAS „LVM” 103. iecirkņa 234. kv.), „Oliņas” (VAS „LVM” 102. iec. 308. kv.), kā arī potenciālās atradnes „Kokši II” divās vietās pie Kokšu ezeriem - starp Zāļu un Dziļo ezeru un Dziļā ezera DA galā (8. attēls 47. lpp).

II TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

II 1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN FAKTORI, KAS TO IETEKMĒ, TAI SKAITĀ IESPĒJAMO DRAUDU IZVĒRTĒJUMS

Teritoriju vieno tās centrālā ass – Gauja un tās ieleja. Ievērojamas bioloģiskās daudzveidības un raksturīgās ainavas saglabāšanos noteikuši gan teritorijas fiziskie apstākļi - nelīdzenais reljefs, liels vecupju skaits, palu ietekme, gan arī saimnieciskās darbības ierobežojumi Gaujas aizsargjoslā, jo īpaši 20. gs. otrajā pusē.

Ziemeļgaujas dabas vērtības apdraud sekojoši faktori:

- pļavu un ganību izzušana, galvenokārt to aizaugšanas rezultātā, retāk – uzaršanas vai mēslošanas, kā arī apbūves dēļ;
- pārāk intensīva mežu izmantošana pēc aizsardzības režīma vājināšanās pie Gaujas, meža zemju privatizācijas un tirgus ekonomikas ieviešanas, izraisot bioloģiski vecu mežaudžu platību samazināšanos; mežsaimnieciskā darbība putnu ligzdošanas sezonas laikā;
- informācijas trūkums iedzīvotājiem par teritorijas dabas vērtībām, to saglabāšanas iespējām un finansējuma piesaistīšanu šim mērķim;
- neorganizēts un nekontrolēts tūrisms, kas, no vienas puses, apdraud dabas vērtības, bet no otras puses, neļauj izmantot dabas tūrisma potenciālu teritorijas attīstībai.

II 2. TERITORIJAS AINAVISKAIS NOVĒRTĒJUMS

Aizsargājamo ainavu apvidus atrodas smilšaino līdzenumu un eolo kāpu mežainē, kuru šķērso Gaujas terasētā upes ielejas ainava.

Teritorijas ainavas struktūras pamatu veido plašs meža masīvs, kurš teritorijas vidusdaļā turpinās aiz ainavu apvidus robežām un ietver Gaujas ieleju. Gaujienas, Zvārtavas un Virešu pagasta daļā teritorija šķērso smilšainā līdzenuma mežāres ainavu, kur ainavas raksturu nosaka mežu un lauksaimniecības zemju mija. Valmieras pagastā teritorija robežojas ar iekultivēto drumlinu mežāru ainavu. Nelielā posmā Plāņu un Vijciema pagastā tā robežojas ar mežāru viļņaini.

Analizējot kartogrāfisko materiālu, vērojama tendence meža masīviem izplesties, kas īpaši izteikta Gaujas ielejas un meža masīva saskares joslā. Mazāk izteikta atklāto platību aizaugšana vērojama vienīgi Virešu un Gaujienas pagastā, kur teritorija šķērso mežāres ainavu.

Lielāko daļu no teritorijā iekļautajām ārpus ielejas platībām aizņem vizuāli krāšņā iekšzemes kāpu ainava. Ainaviski pievilcīgie balto ķērpju sila un mētrāja priežu meži tik lielā vienlaidus platībā Latvijā praktiski vairs nav sastopami, un tamdēļ jo īpaši saudzējami. Kāpu mežu ainavas iekšējo struktūru dažādo nelielu lauču, purviņu, purvainu mežu un mitrāju fragmenti, kas piešķir papildus ainavisko un ekoloģisko daudzveidību. Teritorijas ainavā labi iederas senie "reljefu respektējošie" zemes ceļi, kuri uzskatāmi gan par ainavisku, gan kultūrvēsturisku vērtību.

Kopumā teritorijas iekšzemes kāpu ainava uzskatāma par maz pārveidotu, taču vietām tās kvalitāti būtiski ietekmējusi intensīva mežizstrāde, kuras rezultātā ainavā sastopami plaši vienlaidus izcirtumi, kā arī vienāda vecuma audzes bez dabiska meža elementiem un platās, pēdējos gados izbūvētās ceļu trases, kas veido pārrāvumu vainagu klājā (piem. Gailīšu ceļš). Papildus kāpu mežu ainavu apdraud pakāpeniskā egļu ieviešanās priežu audzēs. Tā kā arī

turpmāk paredzams, ka mežsaimniecība būs vadošā ekonomikas nozare reģionā, plānotās mežistrādes ietekmei uz meža ainavas kvalitāti pievēršama īpaša nozīme. Cirsma plānošanā vēlams izmantot S. Bella un O. Nikodemusa izstrādātos ieteikumus meža ainavas apsaimniekošanā (Bells, Nikodemuss, 2000).

Meža masīvi ieskauj platības ziņā mazākus nemeža zemju fragmentus. Šo fragmentu izmēri ir ļoti dažādi. Augsta ainaviskā vērtība piemīt krāšņajiem Kokšu ezeriem un Silezeram. Lielāko nemeža zemes fragmentu meža masīva iekšienē veido Pukšu purvs. Tam raksturīga pārejas purva ainava ar nelielām augstā purva ainavas iezīmēm.

Atklātu, lauksaimniecībā izmantojamo zemju ainavu fragmenti ārpus Gaujas ielejas sastopami vien nelielās platībās vietās, kur teritorija robežojas ar mežāru ainavām. Pārsvārā tos veido nelielu pļavu, tūrumu fragmenti, kuri mijas ar atsevišķām viensētām un nelieliem meža puduriem. Atklāto ainavu daļās vietām vēl saglabājušās tradicionālās lauku agroainavas iezīmes – izkaisītas viensētas ar reģionam raksturīgām koka guļbūvēm un lubiņu jumtiem, Gaujienas – Virešu apkārtnē ēkas no dolomītu akmeņiem, nelieli tūrumi, savrupi koki, koku grupas un alejas. Šī ainava atspoguļo zemes lietojuma veida struktūru 20. gs. 30.-40.-tajos gados, tādēļ uzskatāma par kultūrvēsturisku vērtību. Teritorijas ainavisko daudzveidību papildina salīdzinoši lielā kultūrvēsturisko pieminekļu klātbūtne.

Nelielas platības: Valmieras, Vijciema, Strenču, Gaujienas, Virešu, Vidagas tuvumā, Ziemeļgaujas teritorijā aizņem urbanizētas ainavas.

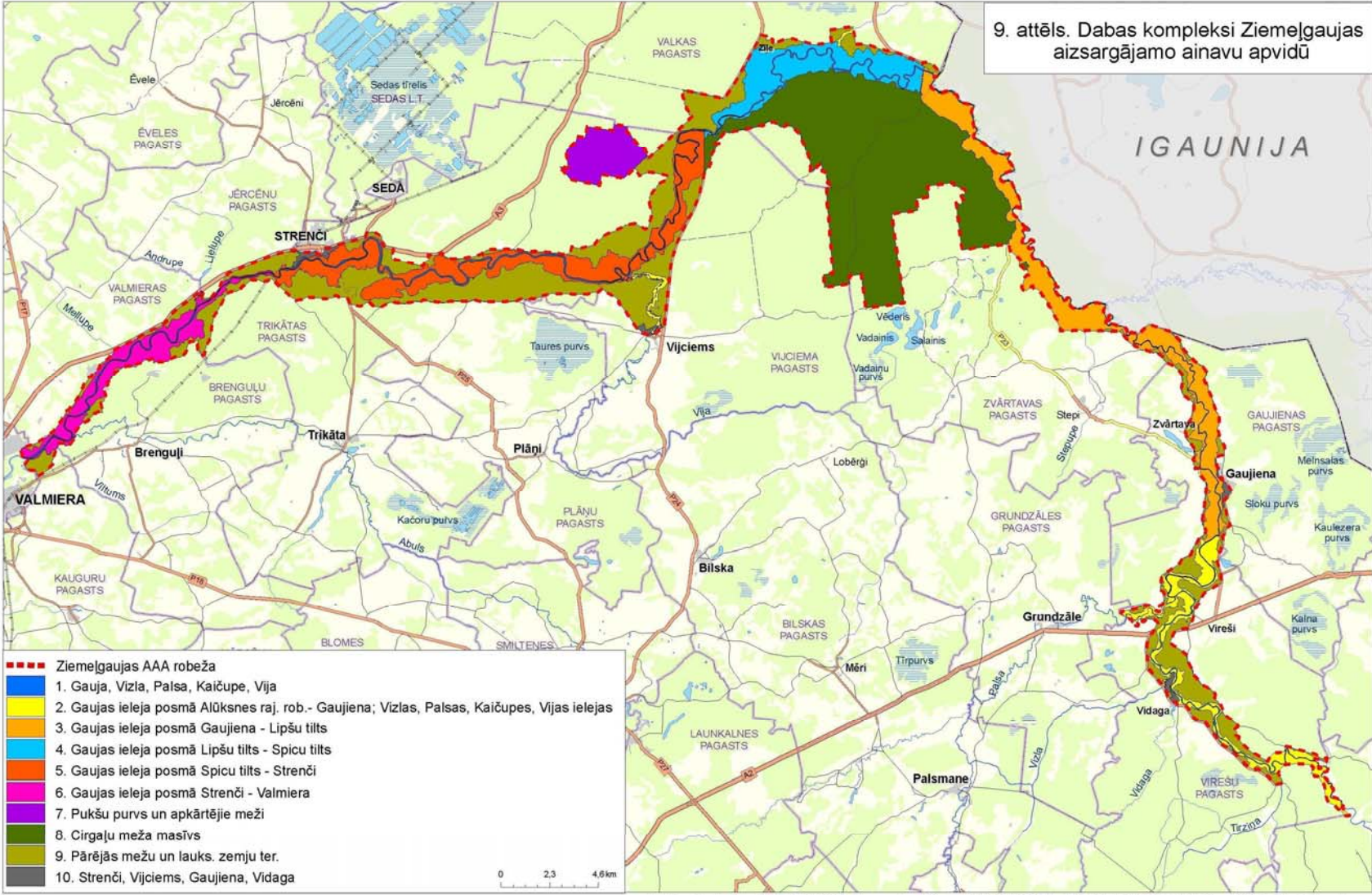
Centrālais ainavas elements teritorijā ir upes veidotais koridors, kuram piemīt ļoti svarīga ekoloģiska nozīme. Tā ir neregulēta, mūsdienās aktīvi meandrējoša upe ar aktīvu krastu erozijas un akumulācijas darbību, iespaidīgiem smilšakmens un dolomīta atsegumiem, straujtecēm, daudzām dažādas attīstības stadijas vecupēm. Upes ielejai raksturīga īpaša, tikai pie Gaujas sastopama ainaviskā struktūra - nogāžu un krasta mežu, virspalu terašu, vecupju, parkveida un palieņu pļavu komplekss, kura upes tālākajā tecējumā vairs nav saglabājusies.

Ainavu apvidu var iedalīt 10 atšķirīgos dabas kompleksos (9. attēls 60. lpp).

1. Gauja, Vizla, Palsa, Kaičupe un Vija – upes
2. Gaujas ieleja posmā: Alūksnes rajona robeža – Gaujiena, Vizlas, Palsas, Kaičupes un Vijas ielejas
3. Gaujas ieleja posmā Gaujiena – Lipšu tilts;
4. Gaujas ieleja posmā Lipšu tilts – Spicu tilts;
5. Gaujas ieleja posmā Spicu tilts – Strenči;
6. Gaujienas ieleja posmā Strenči – Valmiera;
7. Pukšu purvs un apkārtējie meži;
8. Cirgaļu meža masīvs;
9. Pārējās mežu un lauksaimniecības zemju teritorijas;
10. Strenči, Vijciems, Gaujiena un Vidaga.

Vizuāli iespaidīgākā senieleja ir Gaujas *Virešu posmā*. Gaujai šai posmā raksturīga šaura, dziļa un izteikta senleja ar stāvām, avotainām nogāzēm, krāčainiem posmiem, dolomītu atsegumiem krastos. Posma ainavai piemīt mozaikveida raksturs. Lielāki un mazāki meža puduri mijas ar nelieliem palieņu pļavu un tūrumu fragmentiem un viensētām.

9. attēls. Dabas kompleksi Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū



Latvijas koordinātu sistēma LKS-92. Karte sagatavota izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2.0" datubāzi un LVGMa Corine Landcover

Gaujienas – Spicu tilta posma ainavā dominē pļavas. Faktiski tas ir meža masīvu šķērsojošs pļavu koridors ar bagātu iekšējo struktūru. Plašas, atklātas palieņu pļavas šeit mijas ar Latvijā reti sastopamām, Ziemeļgaujai raksturīgām, vizuāli krāšņām un floristiski bagātām parkveida pļavām un meža puduriem. Posma ainavisko daudzveidību papildina blīvs dažāda vecuma vecupju tīkls, izteiksmīgi meandru loki un kraujas.

Teritorijai raksturīgas atsevišķas viensētas, atsevišķi augoši veci koki un koku grupas. Daudz aizaugušu pļavu, kurās bioloģiski vecus kokus ietver jaunāka vecuma audzes.

No *Spicu tilta līdz Valmierai* seklās un platās ielejas vāji izteiktās nogāzes sedz vienlaidus apaugums. Ainavas daudzveidību šai posmā nodrošina daudzās vecupes, vecupju purviņi, piegultnes vaļņi, smilšakmens atsegumi un pietekas. Lejpus Strenčiem, kur ieleja kļūst šaurāka un nogāzes stāvākas, ir arī krāces un straujtecēs. Atklātas platības sastopamas vienīgi nelielu, izolētu fragmentu veidā lielākoties reto viensētu tuvumā. Vizuāli un ekoloģiski šī posma ielejas ainava saplūst ar pamatkrasta mežaini. Vienīgi Valmieras pagastā, pie Vijciema un nelielā Plāņu pagasta daļā tā robežojas ar mežāri.

Tā kā ielejas pamatkrasta līdzenumā dominē meža zemes, galvenais ielejas ainavu apdraudošais faktors ir palieņu un, jo īpaši, parkveida pļavu aizaugšana, kas sekmē ainavas vienveidību un, līdz ar to, arī bioloģiskās daudzveidības samazināšanos.

Lai saglabātu upes koridora ainavisko vērtību un funkcionālo nozīmi, nepieciešams saglabāt biotopu kompleksa vienotību, kā arī atsevišķo elementu – mežiem apaugušo krastu nogāžu un ekstensīvi apsaimniekoto zālāju daudzveidību, kas ietver arī pēdējos gados veikto aizaugušo palieņu un parkveida pļavu atjaunošanu.

Ziemeļgaujā ir daudz ainaviski nozīmīgu vietu. Plašs skats uz Gaujas ielejas ainavu paveras Gaujienā un Zvārtavas pagastā pie Valkas - Virešu ceļa, Valmieras pagastā Gaujas stāvkrastos. Vairākās vietās būtu vēlama ainavas atsegšana. Kā nozīmīgi ainavas elementi jāmin parkveida pļavas Valkas un Zvārtavas pagastos, iekšzemes kāpu masīvs Cirgaļu apkārtnē, Gaujas krastu atsegumi.

Īpašu atraktivitāti Ziemeļgaujai piešķir iespēja vērot ainavas pārveidošanos Gaujas gultnes izmaiņu rezultātā. Tā, piemēram, Valkas pagastā ir vieta, kur 2004. gadā palu laikā Gauja mainīja gultni, veidojoties pārrāvumam upes meandrā, ir izveidojusies sala, un ir redzams, kā notiek vecupes veidošanās. Kādā citā Gaujas līkumā līdzīgs process varētu sākties tuvāko 3-4 gadu laikā.

Kopumā Ziemeļgaujas ainava vērtējama kā vizuāli spilgta un daudzveidīga. Apsaimniekojot ieleju, ainavu aizsardzībai un to kvalitātei jāpievērš īpaša uzmanība, tā kā ainava ir uzskatāma par vienu no svarīgākajiem ielejas resursiem gan tūrismam, gan ielejas attīstībai kopumā.

II 3. Biotopi

Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, tika inventarizēti galvenokārt meža un pļavu biotopi, vienlaikus atzīmējot arī saldūdeņu biotopus, kas saistīti ar vecupēm. Upju straujtecēs Gaujā un tās pietekās tika atzīmētas zivju sugu inventarizācijas laikā. Informācija par purva biotopiem balstās uz *EMERALD* projekta laikā veiktā Pukšu purva dabas lieguma apsekojuma rezultātiem.

Līdz šim AAA teritorijā ir konstatēti 26 ES Biotopu direktīvas biotopi (no tiem 11 prioritārie), 14 Latvijā īpaši aizsargājami biotopi (3.1., 3.2. un 3.5. pielikums).

II 3.1. Pļavu biotopi

Augsne, Gaujas veidotais reljefs, palu laikā radītais mikroreljefs un ekspozīcija nosaka ielejas veģetācijas mozaīkveida raksturu, ko būtiski ietekmē arī atšķirīgie mitruma apstākļi. Teritorijā laika gaitā dabisko faktoru un cilvēka darbības mijiedarbībā izveidojušās dažādas pļavas – sākot no sausām pļavām senielejas nogāzēs un upes sengultņu krastu terasēs līdz pat slapjām, regulāri pārplūstošām palieņu pļavām upes senajās gultnēs (3.1. un 3.5. pielikumi).

Pļavu biotopus *LIFE* projekta iertvaros apsekoja eksperti L. Salmiņa, V. Baroniņa, L. Eņģele un A. Namatēva, aptverot visu ainavu apvidus zālāju teritoriju (ap 3000 ha).

Pļavu biotopu tipi un to platības apkopoti 5. tabulā.

5. tabula

Ziemeļgaujas AAA sastopamie ES nozīmes pļavu biotopi

Nosaukums	Kods	ES prioritāri aizs. biotops ¹	Latvijā īpaši aizs. biotops ²	Latvijā sast. ES priorit. biotops ³	Platība, ha
Kadiķu audzes kaļķainās pļavās	5130		+		5,9
Kaļķainas smiltāju pļavas	6120*	+	+	+	11,2
Sausas pļavas kaļķainās augsnēs	6210, 6210*		+	+	606,4
Sugām bagātas vilkakūlas pļavas smilšainās augsnēs	6230*	+	+	+	2,2
Sugām bagātas atmatu pļavas	6270*	+		+	46,7
Eitrofas augsto lakstaugu audzes	6430				10,7
Upju palieņu pļavas	6450				509,4

¹„Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 153, 21.02.2006.)

²„Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., grozījumi Nr.61 25.01.2005.)

³„Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi nr. 153, 21.02.2006.)

Visplašāk teritorijā sastopamas sausas pļavas kaļķainās augsnēs (kods - 6210). Šīs pļavas atrodas uz parasti neapplūstošām upes ielejas terasēm, tās raksturo sugām bagātas augu sabiedrības. Lielās sugu daudzveidības dēļ samērā vāji izteikta kādas vienas sugas dominance. Sausajām pļavām tipisks ir tā saukto stepes sugu komplekss, kuru veido lielziedu vīgriete *Filipendula vulgaris*, kalnu āboliņš *Trifolium montanum*, daudziedu gundega *Ranunculus polyanthemus*, birztalu nārbulis *Melampyrum nemorosum*, bārķšu dzelzene *Centaurea phrygia*. Pašās sausākajās vietās pļavām raksturīgas sugas ir sveķene *Viscaria vulgaris*, nokarenā plaukšķene *Silene nutans*, kalnu norgalvīte *Jasione montana*, vārpu veronika *Veronica spicata*, apaļlapu pulkstenīte *Campanula rotundifolia*. No graudzālēm tajās visbiežāk sastopama kailā pļavauzīte *Helictotrichon pratense*, smiltāju ciesa *Calamagrostis epigeios*, vietām arī zilganā kelērija *Koeleria glauca* un kāpu auzene *Festuca sabulosa*. Sausās pļavas

daudzviet ietver arī nozīmīgas orhideju atradnes (prioritārais biotops 6210*) - šeit sastopamas vairāku sugu dzegužpirkstītes, vīru dzegužpuķe *Orchis mascula* un bruņcepuru dzegužpuķe *Orchis militaris*. Ievērojamās platībās Gaujienas pagastā konstatēta arī krustlapu drudzene *Genciana cruciata*.

Reljefa ieplakās, aizaugušās vecupēs un gar vecupju krastiem veidojušās upju palienu pļavas (6450), kas palu laikā visilgāk ir applūdušas. Tajās dominē parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria* un dažādas augsto grīšļu sugas.

Kā īpaši raksturīgas Ziemeļgaujas ielejai jāmin parkveida pļavas (6530*) - pļavas, kurās izklaidus aug koki (galvenokārt ozoli un liepas), tomēr gandrīz visas no to platībām šobrīd ir vairāk vai mazāk aizaugušas. Uz vecajiem kokiem aug retas sēņu sugas (piem. košā zeltspore *Hapalopilus croceus*) un ķērpju sugas (piem. apsarmotā kalīcija *Calicium adspersum*, brūngalvainā henotēka *Chaenotheca phaeocephala*), kas apdzīvo saules apspīdētus koku stumbrus. Šādās pļavās ienāk mežmalām un mežam raksturīgas sugas - meža gandrene *Geranium sylvaticum*, zemā raudupe *Scorzonera humilis*, ārstniecības pātaine *Betonica officinalis*. Parkveida pļavas ir īpaši nozīmīgas arī prioritāri aizsargājamā lapukoku praulgrauža aizsardzībai.

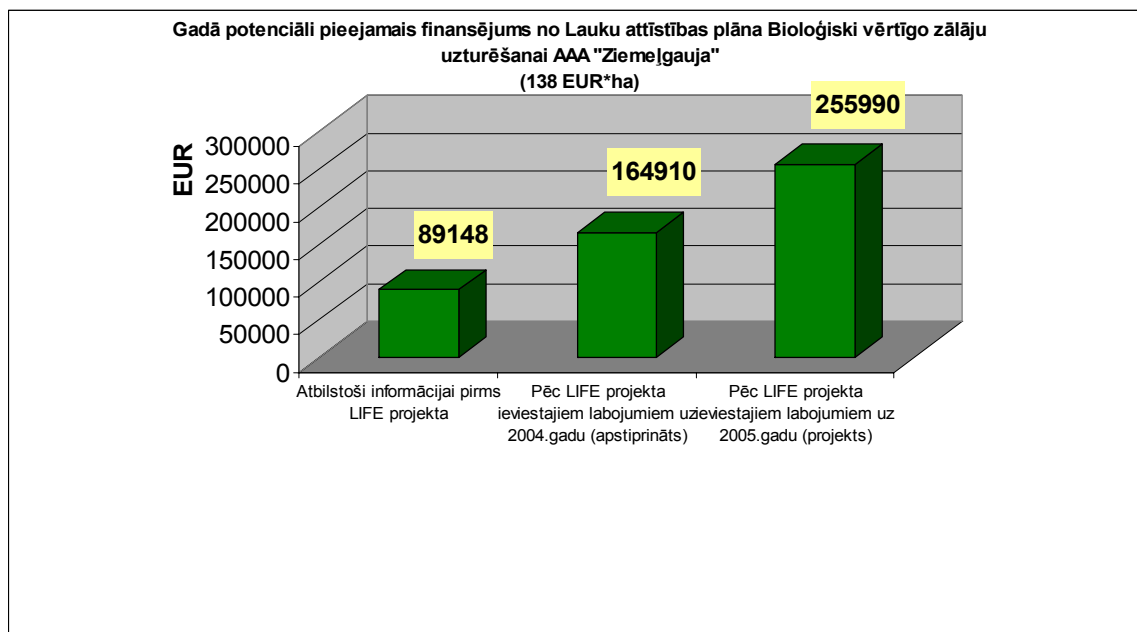
Kopumā teritorijas pļavas ir nozīmīgas bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai gan Ziemeļvidzemes ģeobotāniskajā rajonā, gan Latvijā kopumā, jo:

- lielās vienlaidus platībās saglabājušās nekultivētas un neielabotas pļavas ar dabisku augu sabiedrību sastāvu un struktūru;
- vērojama liela sugu daudzveidība augu sabiedrībās;
- raksturīga samērā liela augu sabiedrību daudzveidība;
- saglabājušās parkveida pļavas, kas citur Latvijā ir pilnīgi aizaugušas vai sastopamas niecīgā platībā;
- pļavas ir dzīvotnes tipiskām, retām un īpaši aizsargājamām augu sugām un to sabiedrībām, gan citām organismu grupām.

Pļavu biotopu sociālekonomiskā vērtība

Gaujmalas pļavas un ganības ir gan vizuāli pievilcīgas, gan arī to apsaimniekošana dod iespēju ienākumu gūšanai.

Atšķirībā no mežiem, zālāji ir cilvēka radīti biotopi, un to pastāvēšana atkarīga no regulāras apsaimniekošanas. Pļavu uzturēšanai ir pieejami atbalsta maksājumi no Eiropas Savienības fondiem. Pēc aprēķiniem uz 2006. gadu, Ziemeļgaujas zālāju platībām, ja tiktu apsaimniekoti visi bioloģiski vērtīgie zālāji, ik gadus būtu iespējams piesaistīt gandrīz 256 000 eiro.



10. attēls. Bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai potenciāli pieejamie līdzekļi (uz 2006. gadu).

Ietekmējošie faktori

Zālāji aizaug, ja tos neuztur – nenopļauj un/vai nenogana. Pļavām aizaugot, veidojas bieza kūlas kārtā, zūd raksturīgās augu sugu sabiedrības, līdz visbeidzot ieviešas dažādu sugu vītoli, baltalkšņi, bērzi un citi koki. Daudzviet agrākās pļavu un ganību platības jau ir aizaugušas ar mežu, un to atjaunošana ir problemātiska.

Atsevišķi atzīmējama parkveida pļavās un ganībās augušu vecu koku (g.k. ozolu, liepu) ieaugšana mežā vai krūmos, kas pazemina šo koku kā piemērota biotopa gaismu mīlošām ķērpju un bezmugurkaulnieku sugām vērtību.

Zemes transformācija mežu zemē vai apbūves platībās. Līdz ar ES fondu pieejamību meža ieaudzēšanai lauksaimniecības zemēs ir pieaugusi iespēja, ka intensīvai lauksaimniecībai nepiemērotās zālāju platības var tikt apmežotas.

Līdz ar pieprasījuma pieaugumu tūrisma infrastruktūrai rodas arī piedāvājums – teritorijā jau pašlaik tiek plānots būvēt vairākas viesu mājas, pirti. Tāpat prognozējams, ka ekonomiskajai situācijai uzlabojoties, arvien vairāk cilvēku vēlēšies būvēt vasaras mājas, atpūtas mājas savai ģimenei. Īpaši aizsargājamo zālāju biotopu aizsardzības nodrošināšanai jāparedz režīms, kas neļautu zemi transformēt.

Zālāju uzaršana vai ielabošana. Apdraudošais faktors ir zālāju uzaršana, lai audzētu kultūraugus, kā arī ielabošana, kuras rezultātā zūd dabiskais augu sugu sastāvs. Biotopus daļēji aizsargā iespēja saņemt maksājumus par bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšanu, kas nav savienojama ar ielabošanu, piesēju vai uzaršanu.

Tomēr jāatzīmē, ka būtu pieļaujama nelielu piemājas tīrumu ierīkošana arī īpaši aizsargājamo zālāju platībās. Gaujas ielejā vēsturiski raksturīgajai nelielo piemājas tīrumu viedošanai nav būtiskas negatīvas ietekmes uz zālāju platību kopumā. Iespēja veidot tīrumus nepieciešama, lai nodrošinātu iedzīvotājiem iespēju arī turpmāk dzīvot atbilstoši tradicionālajam dzīvesveidam, kas, savukārt, ir nepieciešams, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo zālāju platību saglabāšanos. Tas īpaši attiecas uz sarežģītāk apsaimniekojamām

vietām (parkveida un pārmitrām pļavām, nelielām pļaviņām), kuru uzturēšana saistīta ar noganīšanu, kas prasa pastāvīgu cilvēka uzraudzību, vai kuras tiek pļautas tikai tad, ja īpašnieks dzīvo to tuvumā. Minētās grūti apsaimniekojamās pļavas ir ekonomiski nepievilcīgas tādiem apsaimniekotājiem, kas nedzīvo uz vietas un kas specializējušies pļavu uzturēšanā, jo pašreizējais finansiālais atbalsts ir pietiekami ienesīgs tikai lielās un salīdzinoši vienkārši apsaimniekojamās pļavās, kur var strādāt ar efektīvāku lauksaimniecības tehniku.

II 3.2. Mežu biotopi

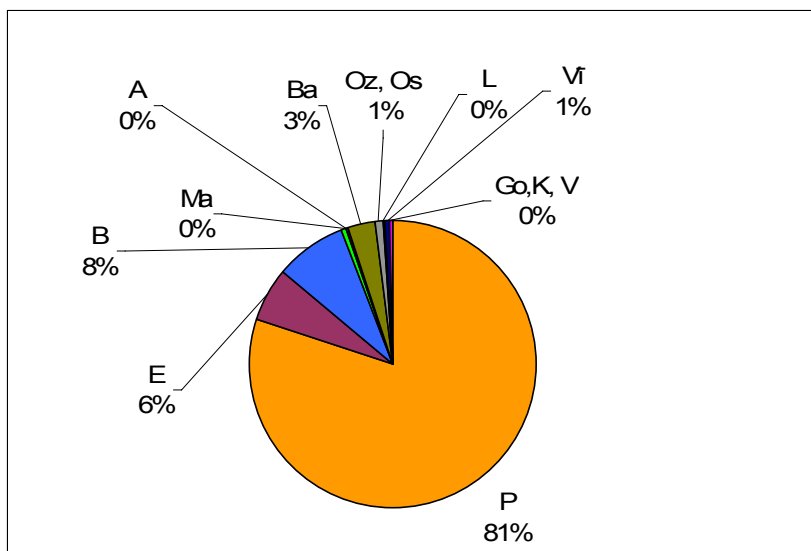
vispārējs mežu raksturojums

Ainavu apvidus atrodas Ziemeļvidzemes ģeobotāniskā rajona austrumu daļā, kurā dominē priežu meži, upju ielejās izplatīti lapu koku meži. Vidusgaujas ieplaka ir ievērojama ar to, ka tā ir viena no nedaudzajām teritorijām Latvijā, kuras mežs klājis nepārtraukti (Priedītis, 1999).

Daudzveidīgie ģeoloģiskie un hidroloģiskie apstākļi, kā arī iepriekšējo gadu desmitu saimniekošanas tradīcijas ainavu apvidus teritorijā noteikušas pašreizējo koku sugu sastāvu, mežaudžu vecuma struktūru un biotopu izvietojumu ainavu apvidus teritorijā, kas atšķiras dažādos upes ielejas posmos (3.1. un 3.5. pielikumi).

koku sugas

Aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” mežus veido gan ilglaicīgi neskarti meži Gaujas upes krastos, gan atjaunojušās mežaudzes pēc saimnieciskās darbības veikšanas iekšzemes kāpās un virspalu terasēs, gan aizaugušās lauksaimniecības zemes.



11. attēls. Valdošās koku sugas aizsargājamo ainavu apvidū „Ziemeļgauja” (A- apse, B- bērzs, Ba- baltalksnis, E- egle, Go- goba, K- kļava, L- liepa, Ma- melnalksnis, Os- osis, Oz- ozols, P- priede, V- vīksna, Vī- vītols)

Vairāk nekā 80% mežaudžu valdošā koku suga ir priede, valsts mežos veidojot pat 85%, parasti lielāku vienlaidus masīvu veidā (11. attēls). Pārējo apsaimniekotāju mežos priede kā valdošā koku suga ir 61% mežaudžu, un priežu audzes sastopamas ne tikai Gaujas virspalu terašu mežos, bet arī mikroreljefa paaugstinājumos upes ielejā mozaīkveidā starp lapu koku audzēm un atklātām teritorijām. Atsevišķās vietās Gaujas ielejā reljefa paaugstinājumos

vērojamas īpatnējas priežu audzes, kurās zem priežu valdaudzes kokiem notiek dabiska atjaunošanās ar platlapjiem, bieži tās ir liepas, un veidojas platlapju mežam raksturīgā veģetācija.

Otru lielāko grupu veido sekundārie bērzu meži (8% ainavu apvidus teritorijā), pārējo apsaimniekotāju mežos sastādot 14%.

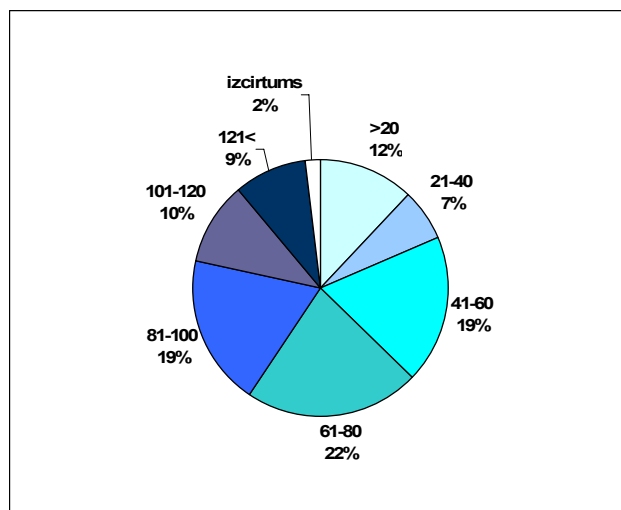
Baltalkšņu audzes kopumā aizņem salīdzinoši nelielu teritoriju (3 %). Tāpat kā pārējā Latvijas teritorijā arī ainavu apvidū šai koku sugai vērojama izteikta aizņemto teritoriju atšķirība valsts mežos (1%) un pārējo apsaimniekotāju mežos (14%), pamatā tās veido aizaugušās lauksaimniecības zemes un applūstošas Gaujas palienes. Baltalkšņu audzēm aizaugušās lauksaimniecības zemēs parasti nav raksturīgas bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas struktūras un retas augu sugas, bet applūstošajiem Gaujas palieņu baltalkšņu mežiem piemīt daudz augstāka ekoloģiskā kvalitāte, tie bieži atbilst īpaši aizsargājamā biotopa vai dabiskā meža biotopa kvalitātes kritērijiem.

Lai gan ar ozoliem un citiem platlapjiem Gaujas ielejā ir saistītas nozīmīgas teritorijas bioloģiskās vērtības, mežaudzes, kurās dominē platlapju koku suga (ozols, osis, liepa, kļava, goba, vīksna), aizņem tikai nepilnus 4% no kopējās mežu teritorijas.

Kā platības ziņā neliela, bet Gaujas ielejai būtiska mežu īpatnība ir jāatzīmē audzes, kurās kā valdoša koku suga atzīmēts vītols un blīgzna (1%). Pārējo apsaimniekotāju mežos šādas audzes veido 2%, bet vēl plašākā teritorijā vītoli sastopami piemistrojumā. Vairumā gadījumu tas ir baltais vītols *Salix alba*, kas veido audzes palienes mežos un upes krastā.

mežaudžu vecums

Mežaudžu vecumstruktūra AAA „Ziemeļgauja” līdzīga tai, kāda bieži vērojama dažādos Latvijas reģionos - lielu procentuālo daļu veido vidēja vecuma audzes vecumā no 20 līdz 60 gadiem, aizsargājamo ainavu apvidus mežos šāda vecuma audzes aizņem 48% (12. attēls).

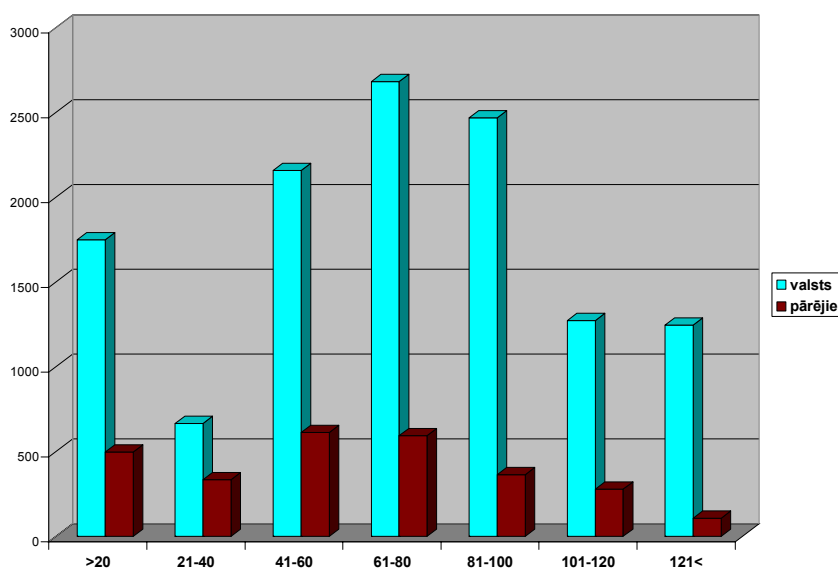


12.attēls. Mežaudžu vecumstruktūra AAA „Ziemeļgauja“

Teritorijā kopumā 9% mežaudžu ir vecākas par 121 gadu, valsts mežos veidojot 10%, bet pārējo apsaimniekotāju mežos tikai 4%. Tomēr jāatzīmē VAS „LVM” apsaimniekošanā esošais Cirgaļu meža masīvs, kur vecumstruktūras sadalījums ir būtiski atšķirīgs no vidējā rādītāja valsts mežos – par 120 gadiem vecākas audzes sastāda tikai 4%.

Šāds vecumu sadalījums nav labvēlīgs dabas aizsardzības mērķiem. Dabisku mežu vecumstruktūru raksturo neliels jaunaudžu procents, izlīdzināts vidēja vecuma grupu sadalījums un liels vecāku (virs 100 gadiem) audžu īpatsvars (Ek, Bērmanis, 2005).

Aizsargājamo ainavu apvidū vecās audzes neveido kompakta teritorijas, parasti tās sastopamas mozaikveidā visā teritorijā starp jaunākām audzēm. No vecajām audzēm 48 ha meža valdošo koku vecums pārsniedz 160 gadu vecumu, pamatā tās ir priežu audzes valsts mežos, pārējo apsaimniekotāju mežos atrodas tikai 7,8 ha tādu vecumu sasniegušu vecu audžu. Minētais fakts atspoguļo kopējo Latvijas mežu situāciju, kad pārējo apsaimniekotāju mežos sastopams maz bioloģiski vecu audžu divu vēsturiski izveidojušos apstākļu rezultātā: pirmkārt, liela daļa šo mežu veidojusies pēdējos 50-70 gados, aizaugot lauksaimniecības zemēm; otrkārt, iepriekšējā desmitgadē šeit notikusi salīdzinoši intensīvāka saimnieciskā darbība.

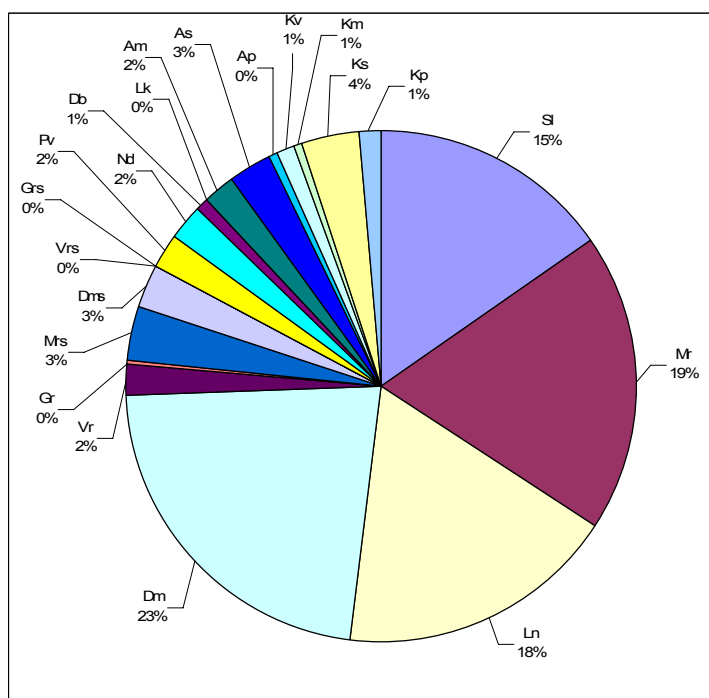


13.attēls. Mežaudžu vecumstruktūra valsts un pārējo apsaimniekotāju mežos.

Kā būtisku teritorijas īpatnību var atzīmēt salīdzinoši nelielo 21-40 gadu veco audžu īpatsvaru valsts mežos – 5% un lielo jaunaudžu īpatsvaru – 14%.

Meža augšanas apstākļu tipi

Teritorijai kopumā raksturīga liela biotopu daudzveidība, ko uzskatāmi raksturo šeit sastopamie meža augšanas apstākļu tipi (21 meža augšanas apstākļu tips). Lai gan atsevišķi tipi aizņem nelielas platības, tiem ir būtiska loma kopējā teritorijas daudzveidības raksturojumā. Kopumā teritorijā vērojama izteikta sausieņu augšanas apstākļu tipu dominānce.



14.attēls. Meža augšanas apstākļu tipi AAA „Ziemeļgauja” (Sl – sils, Mr – mētrājs, Ln – lāns, Dm – damaksnis, Vr – vēris, Gr – gārša, Mrs – slapjais mētrājs, Dms – slapjais damaksnis, Vrs – slapjais vēris, Grs – slapjā gārša, Pv – purvājs, Nd – niedrājs, Db – dumbrājs, Lk – liekņa, Am - mētruārenis, As – šaurlapju ārenis, Ap – platlapju ārenis, Kv – viršu kūdrenis, Km – mētru kūdrenis, Ks – šaurlapju kūdrenis, Kp – platlapju kūdrenis)

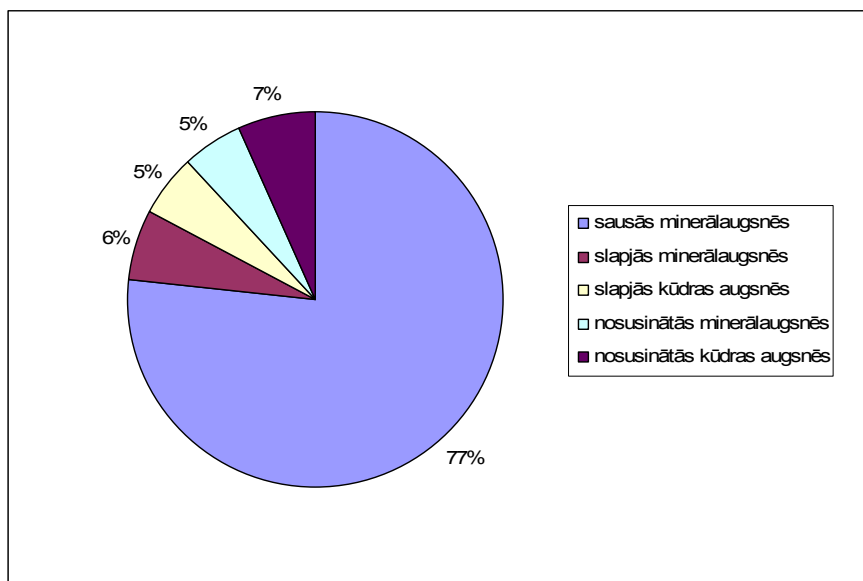
Meži sausās minerālaugsnēs (sausieņu augšanas apstākļu tipos) aizņem 77% teritorijas.

Kā nozīmīga teritorijas bioloģiskā vērtība uzsverami priežu sili, kas veido 15% mežu. Latvijas Universitātes profesora M.Laiviņa pētījumos konstatēts, ka kopējā silu platība Latvijā nepārtraukti samazinās, īpaši strauji pēdējos gadu desmitos. Samazināšanās tiek skaidrota kā priežu mežu eutrofikācijas rezultāts, iztrūkstot zemsedzes degradācijai uguns iedarbības rezultātā. Nabadzīgās priežu audzes veidojušās iekšzemes kāpu smiltīs ar vāji izteiktiem augsnes horizontiem un vielu apriti. Kā īpaša vērtība jāatzīmē tā sauktais „baltais sils”, kur sūnu un ķērpju stāvā galvenokārt sastopami ķērpji kladonijas (*Cladonia sp.*), Islandes ķērpis (*Cetraria islandica*) un kladīnas (*Cladina sp.*). Gaišo ķērpju zemsedze raksturīga dažāda vecuma priežu silos, to nevar viennozīmīgi saistīt tikai ar vecajām audzēm. Bieži šāda tipa mežaudzes ir nozīmīgas medņu rieta vietu sastāvdaļas iekšzemes kāpu teritorijā.

Mežaudzes lānā sastopamas gan iekšzemes kāpu teritorijā, gan reljefa paaugstinājumos Gaujas ielejā smilšu nogulumos. Latvijā kopumā lāns nav bieži sastopams biotops, ainavu apvidū lielais lāna tipa mežaudžu īpatsvars (18%) atzīstams par teritoriālu īpatnību.

Meži slapjās minerālaugsnēs un slapjās kūdras augsnēs visbiežāk izveidojušies Gaujas ielejas palienē reljefa pazeminājumos, piemēram, slapjā gārša, dumbrājs un liekņa. Iekšzemes kāpu starpkāpu iepakās biežāk sastopami slapjie mētrāji, slapjie damakšņi un slapjie vēri, bet Pukšu purva apkārtnē purvāji un niedrāji.

Ievērojamu daļu mežu Gaujas ielejā veido aizaugušas senas parkveida pļavas vai ganības. Veicot mežaudžu inventarizāciju un taksāciju, aizaugušās platības atkarībā no zemsedzes īpatnībām pieskaitītas gan damakšņa, gan vēra augšanas apstākļu tiptiem.



15.attēls. Mežaudžu sadalījums augšņu ekoloģiskajās grupās

Meža biotopu inventarizācija

LIFE projekta ietvaros meža biotopu inventarizācijā piedalījās eksperti V. Lārmanis, I. Ence, I. Gulbe, V. Goba, G. Jurāne, A. Liepiņš.

Inventarizācija veikta, izmantojot Latvijā pielietojamo mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācijas metodiku (Ek, Suško u.c. 2002) un LR Zemkopības ministrijas Instrukciju Nr.7 (09.11.2001.) "Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika", kas izdota saskaņā ar MK noteikumu Nr. 45/30.01.2001. "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi" 6. punktu. Instrukcijā minētie biotopi pilnībā atbilst Metodikā aprakstītajiem mežaudžu atslēgas biotopiem jeb dabiskajiem meža biotopiem.

Papildus tika novērtēta audzes atbilstība ES aizsargājamo biotopu kritērijiem, kas fiksēts arī inventarizācijas kartiņā. Priekšizpētes rezultāti lika domāt, ka līdz šim neapzināta vērtība varētu būt vairāki Eiropas Savienības aizsargājami biotopi, kuriem plāna izstrādes gaitā būtu jāpievērš īpaša uzmanība. Tāpēc inventarizējamo nogabalu atlasei tika pielietoti papildus kritēriji, piemēram, apsekošana tika paredzēta visos nogabalos, kur kokaudzes sastāvā bija vītoli un blīgznašas, kā arī citi taksācijas dati, kuri liecināja par iespējamu mežu biotopa kvalitātes esamību. Papildus prasība bija apsekot arī mežus Gaujas meandru līkumos, lai pārbaudītu Latvijā īpaši aizsargājamā biotopa „Primārie meži upju meandru lokos” sastopamību.

Purvaino mežu (kods 91D0*) platības, kas nebija apsektas inventarizācijas laikā, tika atlasītas Meža valsts reģistrā, izmantojot datus par meža augšanas apstākļu tipiem un mežaudžu vecumu. Šajā atlasē tika pieņemts, ka par biotopu 91D0* uzskatāmas mežaudzes, kur dominē priede purvāja vai niedrāja meža augšanas apstākļu tipā, un tās ir vismaz 50 gadus vecas. Dabas kompleksā "Pukšu purvs un tā apkārtējie meži" biotopam 91D0* tika pielīdzināti arī jaunāki priežu meži purvajos un niedrājos, jo šī teritorija ir nozīmīga kā purvaino mežu koncentrēšanās vieta.

ES un Latvijā aizsargājami meža biotopi

Īpaši jāizceļ Latvijā īpaši aizsargājamais biotops primārie meži upju meandru lokos, kas ir viena no nozīmīgākajām Ziemeļgaujas dabas vērtībām. Šie meži ir veidojušies pilnīgi

dabiski, smilšu sērēm, kas radušās, Gaujas gultnei pārvietojoties, pakāpeniski aizaugot ar lakstaugiem, krūmiem un, visbeidzot, ar mežu. Ainavu apvidus teritorijā konstatēti 132,3 ha primāro mežu upju meandru lokos.

Aizsargājamo meža biotopu tipi un platības doti 6.1. tabulā.

6.1. tabula

Ziemeļgaujas AAA sastopamie aizsargājami meža biotopi

Nosaukums	Kods	ES prioritāri aizs. biotops ¹	Latvijā īpaši aizs. biotops ²	Latvijā sast. ES priorit. biotops ³	Platība, ha	% no AAA platības
Boreālie meži	9010*	+		+	746,1	3,43
Jaukti platlapju meži	9020*	+	+	+	1,9	0,01
Melnalkšņu staignāji	9080*	+		+	10,6	0,05
Ozolu meži	9160		+		110,6	0,51
Nogāžu un gravu meži	9180*	+	+	+	62,4	0,29
Purvaini meži	91D0*	+		+	399,6	1,84
Pārmitri platlapju meži	91E0*	+	+	+	181,4	0,83
Jaukti ozolu, gobu un ošu meži upju palienēs	91F0		+		199,5	0,92
Primārie meži upju meandru lokos			+		132,3	0,61

¹„Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 153, 21.02.2006.)

²„Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., grozījumi Nr.61 25.01.2005.)

³ „Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi nr. 153, 21.02.2006.)

Gaujas un tās vecupju krastos sastopami ozolu, gobu, ošu meži upju palienēs (91F0) un pārmitri platlapju meži (91E0*).

Ozolu, gobu, ošu meži upju palienēs Latvijā sastopami samērā reti – uz aluviālajiem nogulumiem gar upēm. Gaujas ieleja ir viena no tipiskākajām šī biotopa atradnēm.

Pārmitri platlapju meži (91E0*) ietver parastā oša, melnalkšņa un baltalkšņa mežus, vītoli un augsto kārkļu audzes upju palienēs. Bieži sastopams un teritorijai ļoti raksturīgs ir balto vītoli apakštips (*Salicion albae*). Aug uz glejotām augsnēm, kas bagātas ar aluviālajiem sanesumiem, bagātīgs krūmu stāvs, vasarā dominē augstie lakstaugi. Šie meži ir bagāti ar retām ķērpju sugām (piemēram, ļoti retās kollema ģints sugas, parastais plaušķērpis *Lobaria pulmonaria*).

Teritorijā sastopamie ozolu meži pielīdzināti biotopu tipam 9160: ozolu meži. Vairumā gadījumu tās ir aizaugušas senas meža ganības un parkveida pļavas. Lielā daļā no tām jau sastopamas ozolu mežam raksturīgās dabas vērtības.

Melnalkšņu staignāji (9080*) ainavu apvidū pārstāvēti nelielās teritorijās, galvenokārt aizaugušās vecupēs. Raksturīga periodiska applūšana, neliels kūdras slānis, ciņi, kā arī mozaikveida audzes struktūra un veģetācija.

Nogāžu un gravu meži (9180*) ietver jauktus mežus ar parasto liepu, parasto osi, parasto gobu, parasto vīksnu un parasto kļavu upju ieleju un terašu nogāzēs un sāngravās.

Ārpus Gaujas ielejas ainavu apvidus teritorijā sastopami galvenokārt skuju koku (priežu, priežu – egļu) un jaukti meži. Biotopu tips 9010*: *boreālie meži* ietver vecus, dabiskus priežu, egļu, jauktos, lapukoku (šaurlapju) sausieņu mežus, kas atbilst dabisko meža biotopu kritērijiem, kā arī visas degušās priežu audzes, īpaši sausieņu augšanas apstākļu tipos. Pēc degšanas ir īpaši būtiski saglabāt degušās struktūras – stumbeņus, apdegušos stumbrus un kritālas, to izvākšana no audzes nebūtu pieļaujama.

Boreālie meži kalpo par dzīvotnēm apdraudētām no apgaismotas skuju koku koksnes atkarīgām bezmugurkaulnieku sugām (galvenokārt vabolēm). Kā piemērs jāmin īpaši retā vaboļu suga – skujkoku dižkoksngrauzis *Tragosoma depsarium*, kurai Ziemeļgaujā konstatētas 3 atradnes. No priežu mežos sastopamajām retajām lakstaugu sugām viena no raksturīgākajām ir meža silpurene *Pulsatilla patens*.

Jāatzīmē, ka lielās sauso priežu mežu platībās trūkst dabiskiem mežiem raksturīgo elementu - sausokņu un kritālu, kas tikuši izvākti agrākās mežsaimniecības prakses laikā.

Purvainie meži (91D0*) aug uz slapjām kūdras augsnēm, koku stāvu veido purva bērzs, priede, egle, melnalksnis. Sastopami galvenokārt Pukšu purva apkārtnē, kā arī agrāk meliorētās platībās Valkas pagastā.

Dabiskie meža biotopi

Dabiskais meža biotops⁴ ir biotops, kurā ir atrodamas speciālās biotopu sugas, kas izzūd koksnes ražas iegūšanai apsaimniekojamos mežos. Indikatorsugas un struktūras elementi biotopā liecina par speciālo biotopu sugu klātbūtni, un tas ir pamats, lai mežaudzi novērtētu kā mežaudžu atslēgas biotopu jeb dabisko meža biotopu (**DMB**).

DMB ir būtiski, jo tie ir apdraudēto (speciālo biotopu) sugu izplatības avots, no kura tās var izplatīties tālāk uz piemērotiem biotopiem.

Dabisko meža biotopu inventarizācija valsts mežos teritorijā uzsākta 1999. gadā, tālāk turpināta 2000. gadā, papildus inventarizācija veikta *LIFE* projekta ietvaros 2004.-2006. gadā. Pārējo īpašnieku mežos dabisko meža biotopu inventarizācija plāna izstrādes uzsākšanas brīdī nebija veikta. Izstrādājot dabas aizsardzības plānu AAA „Ziemeļgauja”, inventarizācija veikta arī pārējo īpašnieku mežos.

Dabiskie un potenciālie dabiskie meža biotopi (turpmāk tekstā – (P)DMB) uz 2007. gada 12. februāri konstatēti 1252 ha platībā (929 nogabalos), kas veido 8,3 % no aizsargājamo ainavu apvidus meža zemju teritorijas. Valsts meža zemēs DMB aizņem 8,9 %, pārējo īpašnieku meža zemēs - 6,3 %.

Daļa dabisko meža biotopu iekļauti ainavu apvidus zonās ar ierobežotu saimnieciskās darbības režīmu, kā arī apsaimniekošanas pasākumos detalizēti aprakstīti to apsaimniekošanas pasākumi. Daļai dabisko meža biotopu pārējo apsaimniekotāju mežos noteikti mikroliegumi vai ierosināta to veidošana. Kopumā līdz 2007. gada maijam sagatavoti ierosinājumi 49 mikroliegumiem 111,0 ha platībā. Lielākā daļa mikroliegumu ierosinājumu sagatavoti

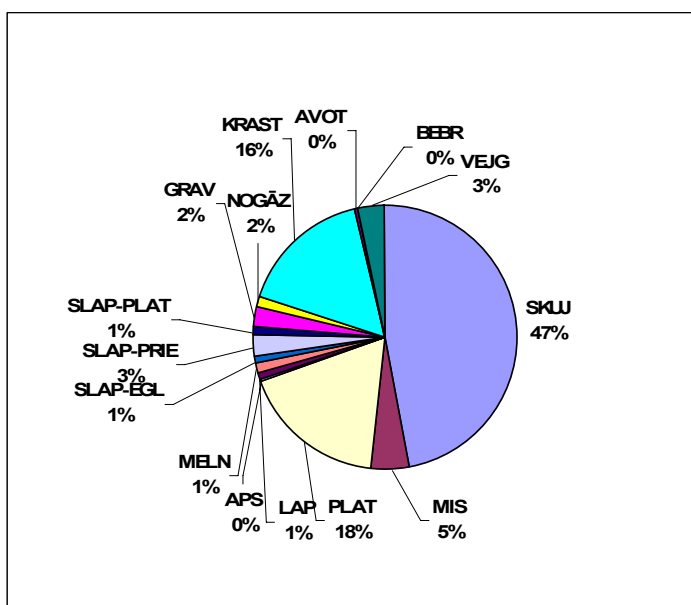
⁴ **Potenciālais dabiskais meža biotops (PDMB)** ir meža biotops, kurš, apsaimniekots bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai:

- priežu, egļu audzēs 20 gadu,
- ozolu, ošu, liepu, gobu, vīksnu audzēs 30 gadu,
- apšu, bērzu, melnalkšņu audzēs 10 gadu laikā varētu kļūt par DMB.

krastmalas meža biotopam (39 teritorijas 94 ha platībā), 5 ierosinājumi platlapju meža biotopiem (5,4 ha), 3 ierosinājumi biokoku teritorijām (6,8 ha), 1 ierosinājums skuju koku meža biotopam (4,6 ha) un 1 ierosinājums nogāzes meža biotopam (0,3 ha). Uz 2007. gada 13. aprīli Valsts meža dienestam iesniegti un apstiprināti 22 mikroliegumi 43,9 ha platībā. Kopējā prognozējamā mikroliegumu platība privātajos mežos ir ap 230 ha.

Valsts mežos vairāk par pusi no visiem (P)DMB veido skujkoku meža biotopi (57%), ap 15 % - platlapju meža biotopi, 9 % - krastmalas meža biotopi, 5,5 % - mistroti skujkoku lapu koku meža biotopi. Pārējie (P)DMB tipi – apšu meži, pārējie lapu koku meži, slapjie melnalkšņu meži, egļu un mistrotie slapjie egļu meži, slapjie priežu un bērzu meži, slapjie platlapju meži, gravas meži, nogāzes meži, avotaini meži, bebraines un vējgāžu meži katrs sastāda mazāk par 5 % no kopējās (P)DMB platības.

Salīdzinoši ar citām Latvijas teritorijām, kurās veikta dabisko meža biotopu inventarizācija, lielu īpatsvaru (3%) veido vējgāžu (P)DMB. Tas noteikti skaidrojams ar faktu, ka inventarizācija tika veikta arī pēc 2005.gada janvāra vētras, kuras rezultātā Latvijas mežos izveidojās daudz vējgāžu. Šie biotopi satur daudz dažādu veidu un izmēru kritalu un koksnes atlieku. Nogabals saglabāsies kā vējgāzes meža biotops līdz brīdim, kad visas kritalas un koksnes atliekas būs pilnīgi sadalījušās. Pēc tam var izskatīt tā atbilstību citam dabisko meža biotopu veidam vai arī tas var zaudēt savas dabiskā meža biotopa īpašības.



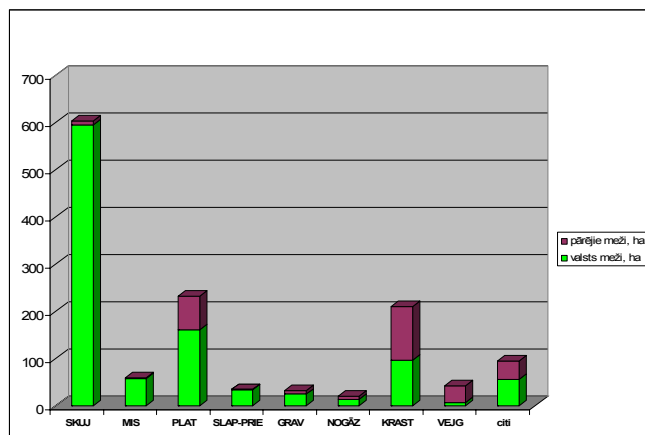
16.attēls. Dabiskie un potenciālie dabiskie meža biotopi AAA „Ziemeļgauja”

Skujkoku meža biotopi - parasti tās ir dažādvecuma priežu audzes, kurās sastopamas bioloģiski vecas priedes, tām raksturīgi resni, izlocīti, reizēm kalstoši zari un veidojas gluda, bieza miza (“krokodilādas miza”). Šis ir biežāk konstatētais dabiskais meža biotops (47% no ainavu apvidus teritorijas dabiskajiem meža biotopiem), parasti sastopams valsts mežos. Būtiskākie struktūras elementi ir bioloģiski vecie koki, veci sausokņi un dabiski izveidojušies stubeņi saulainās vietās. Veci, dabiski priežu, egļu, jauktie, lapukoku (šaurlapju) sausieņu meži, kas atbilst dabisko meža biotopu kritērijiem, pēc ES biotopu klasifikācijas pieder biotopam 9010*: *boreālie meži*.

Veco koku daudzums atkarīgs no teritorijas iepriekšējās apsaimniekošanas. Dabiskie meža biotopi konstatēti mozaīkveidā visā ainavu apvidus teritorijā. Sausajos priežu mežos vērojama saimnieciskās darbības ietekme, kuras rezultātā konstatēts būtisks mirušās koksnes trūkums gan Cirgaļu masīva mežos, gan citās priežu audzēs.

Platlapju meža biotopi - sausie platlapju meži veido lapu koku mežu pabeigtu (klimaksa) veģetāciju. Visbiežākais dabiskais traucējums – pašizrobošanās, ko izraisa atsevišķu koku izgāšanās vai bojāeja vecuma dēļ. Raksturīgas liela diametra kritālas, bioloģiski veci lielu dimensiju platlapji, epifītiskās sūnas un ķērpji, daudzas sīkas lauces, ko aizpilda straujas bioloģiskās attīstības sugas.

Lielā daļā gadījumu Gaujas ielejā platlapju meža biotopus veido dažādvecuma struktūras audzes ar lielu dimensiju kokiem, kurus ietver jaunāka audze. Ainavas dinamika liecina, ka meža nogabali daudzos gadījumos veidojušies, aizaugot parkveida pļavām un meža ganībām. Pārējo īpašnieku mežos platlapju meža biotopi veido būtisku daļu – 28%.



17.attēls. Dabiskie un potenciālie dabiskie meža biotopi valsts un pārējo apsaimniekotāju mežos

Šajā biotopa grupā (īpaši pārējo īpašnieku mežos) ietverti arī nogabali, kuros bioloģiskās vērtības saistītas ar atsevišķiem veciem platlapjiem, kuri katrs atsevišķi atbilstu dabiskā meža biotopa „biokoks” kvalitātes kritērijiem. Ja nogabalā sastopams lielāks skaits šādu vecu platlapju koku, nav racionāli atzīmēt dabiskā meža biotopa teritoriju katram kokam (0,1 ha), tādēļ tie apvienoti vienā teritorijā, piešķirot nosaukumu „platlapju meža biotops”. Šādi koki var būt radušies gan aizaugot lauksaimniecības zemēm un meža ganībām, gan no meža, kas nocirsts agrākā laika periodā. Sava mūža lielāko daļu tie auguši atsevišķi vai nelielās grupās un šī iemesla dēļ izveidojuši ļoti plašu vainagu, dažkārt auguši lēni, un tiem raksturīgas lielas dimensijas, nokaltuši zari un dobumi. Liels, atsevišķi augošs platlapju koks saulainā vietā ir neaizstājams biotops daudzām apdraudētām epifītisko ķērpju, koksne dzīvojošo kukaiņu un sēņu sugām. Diemžēl daudzās vietās šie biokoki ir ieauguši jaunākā mežā, kas maina to ekoloģiskos apstākļus. Tādēļ šo biotopu saglabāšanai nepieciešami īpaši biotopu apsaimniekošanas pasākumi – nevēlamo koku un krūmu izciršana un mežu noganīšanas veicināšana.

Slapjie (pārmitrie) platlapju meži kopumā veido statistiski nelielu dabisko meža biotopu daļu (1%), bet tiem ir liela nozīmē Gaujas palienes bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai. Nogabali atrodas reljefa pazeminājumos pārplūstošās palienēs. Nozīmīgs melnalkšņa piemistrojums, oši, arī gobas un kļavas. Ciņains mikroreljefs, mozaīkveida zemeszemes veģetācija. Arī šeit raksturīgi bioloģiski veci koki, audzes telpiskā uzbūve ļoti neviendabīga. Epifīti ļoti augstu uz koku stumbriem. Pārmitrajos platlapju mežos sastopamas retas epifītu sugas, kam vienlaikus ar platlapju sugu koksni ir nepieciešams noņojums un stabils, augsts gaisa mitrums.

Krastmalu meža biotopi ainavu apvidū „Ziemeļgauja” salīdzinoši ar vidējiem rādītājiem valstī konstatēti plašās teritorijās, kopumā veidojot 16% no dabiskajiem meža biotopiem.

Teritorijas ir auglīgas, dažādiem mežiem klātas krastmalas joslas gar Gauju, vairākām tās pietekām un arī gar Gaujas vecupēm. Reljefs parasti nelīdzens ar ieplakām un upes uzskalošiem vaļņiem, teritorijas pakļautas periodiskai applūšanai. Vietām gar Gauju veidojas īpatnēji krastmalu meži, kas rodas aizsērējušās vecupju gultnēs.

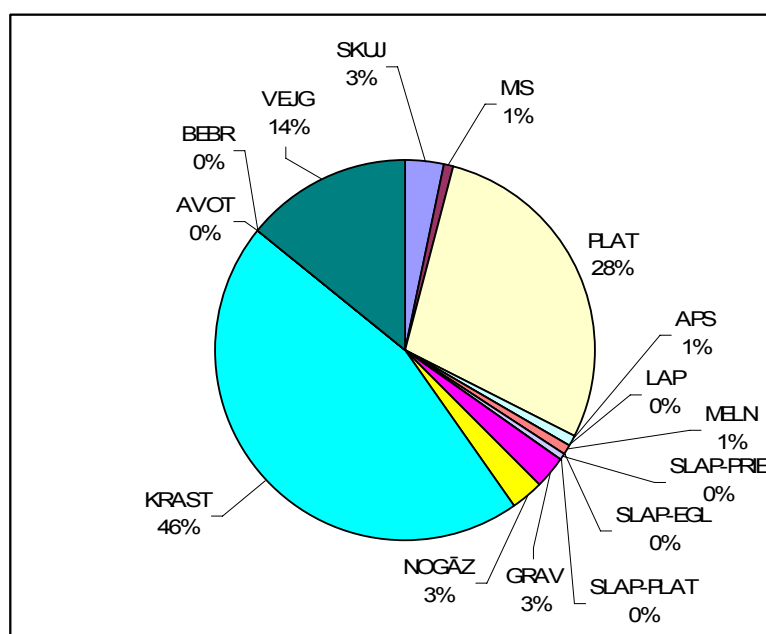
Šie meži ir pārejas zona starp divām dažādām ekosistēmām, kas nodrošina dzīves vidi un papildus ekoloģiskās nišas dažādām specifiskām sugām. Nav vēlams šādu mežaudžu mākslīga izretināšana:

- lai saglabātu paaugstinātu mitrumu (šai zonā sastopamas sūnu, ķērpju un bezmugurkaulnieku sugas, kurām tas nepieciešams; paaugstināta mitruma apstākļos arī mazāku dimensiju mirusī koksne ir būtiska priekš dzeņu barošanās; svarīgi samazināt šo joslu degamību);
- lai kalpotu kā slēptuve dzīvniekiem (putniem, zīdītājiem), tajā skaitā piesegtu reto putnu ligzdvietas (dobumperētāji, plēsīgie putni, melnais stārķis).

Jāatzīmē, ka ir gadījumi, kad šādas mežaudzes ir izvietojušās sīki sadrumstalotā ainavā mozikveidā ar senām mežā un krūmos ieaugušām parkveida pļavām, kur vajadzīga īpaša veco kļajumu koku apsaimniekošana, radot skrajākus apstākļus. Bieži vien šīs atšķirīgās situācijas ir atrodamas viena meža nogabala ietvaros un ievērojami sarežģī biotopa aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu aprakstu. Jādomā, ka arī iepriekš minētie mitrās ieplakās esošie meži daudzos gadījumos aug uz kādreizējām lauksaimniecības zemēm un to dabiskā struktūra šobrīd vērojama galvenokārt pateicoties lielajam relatīvi ātraudzīgo vītoli, baltalkšņu un ievu īpatsvaram tajos. Tās ir koku sugas, kas jau dažās desmitgadēs sasniedz lielu bioloģisko vecumu, tādēļ strauji veidojas kritalas, dažādvecuma audze u.tml.

Valsts mežos krastmalas meža biotopi veido 9 % no dabiskajiem meža biotopiem, bet pārējo īpašnieku mežos tie aizņem lielu daļu – 46 % no visiem dabiskajiem meža biotopiem.

Nogāzes meži aug uz vairāk vai mazāk stāvām dažādos virzienos orientētām nogāzēm, kas vairumā gadījumu ainavu apvidū vērstas pret Gauju. Nogāzēm var būt raksturīgas daudzas papildus vērtības, piemēram, gruntsūdens izplūdes vietas. Raksturīga iezīme ir augsnes erozija un pastāvīgi atsegta augsne, kas rada papildus ekoloģiskās nišas. Dažkārt vērojami augsnes nogrūvumi. Ja audzi veido lapu koki ar izteiktu platlapju piemistrojumu valdaudzē vai paaugā, tā bieži atbilst Eiropas Savienības aizsargājamā biotopa „Nogāžu un gravu meži” (9180*) aprakstam.



18.attēls. (P)DMB pārējo apsaimniekotāju mežos AAA „Ziemeļgauja”

(P)DMB koncentrēšanās vietas

Austrumvidzemes mežsaimniecība 2004. gadā atbilstoši *Dabisko meža biotopu koncentrācijas noteikšanas metodikai (Tommy Ek&Raimonds Bērmanis, 2004)* ainavu apvidū ir veikusi biotopu koncentrācijas vietu izdalīšanu. Izdalītas 16 biotopu koncentrācijas vietas ar kopējo platību 431,1 ha. Atbilstoši iepriekš minētajai metodikai noteikts arī audžu apsaimniekošanas režīms DMB koncentrācijas vietās.

Biotopu, sugu dzīvotņu un pārsedzes joslu koncentrēšanās vietas

AAA „Ziemeļgauja“ teritorijā *LIFE* projekta ievaros tika veikta līdzīga koncentrēšanās vietu izdalīšana, ņemot vērā papildus aspektus, jo šo platību izdalīšanas mērķis nebija tikai dabisko meža biotopu aizsardzība. Atšķirībā no dabisko meža biotopu koncentrācijas vietu izveidošanas atbilstoši *Dabisko meža biotopu koncentrācijas noteikšanas metodikai (Tommy Ek&Raimonds Bērmanis, 2004)*, AAA “Ziemeļgauja” zonējuma plānošana balstīta uz *NATURA 2000* teritorijas uzdevumiem - Biotopu direktīvas un Putnu direktīvas sugu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu. *LIFE* projekta ietvaros nodalītās platības ir biotopu, sugu dzīvotņu un pārsedzes joslu koncentrēšanās vietas.

Tās ir lielākas (virs 10 ha) meža platības ar lielu (40% vai vairāk) īpaši aizsargājamo meža biotopu, sugu dzīvotņu un mitrāju īpatsvaru, kurās iespējams veicināt efektīvu meža biotopu konsolidāciju, iekļaujot ieslēgumus un paplašinājumus un mazinot fragmentācijas negatīvo ietekmi, tādējādi paplašinot šo mežu ekoloģiskās funkcijas un stabilitāti.

Mežu raksturojums teritoriālajos dabas kompleksos

Aizsargājamo ainavu apvidus mežu bioloģiskās vērtības ir saistītas ar konkrētā upes ielejas posma reljefu, hidroloģiju un ģeoloģiskajām īpatnībām, kā arī teritorijas apsaimniekošanu pēdējo 50-70 gadu laikā. Tālāk tekstā raksturotas katra ainavu apvidus teritoriālā dabas kompleksa meža bioloģisko vērtību un apsaimniekošanas īpatnības.

Alūksnes un Gulbenes rajonu robeža – Gaujiena

Gaujai raksturīga šaura ieleja ar stāvām nogāzēm, dolomītu atsegumi krastos. Gar upi vītulu mežu joslas, kas pavasaros applūst. Uz nogāzēm dažādvecuma platlapji (oši, ozoli, liepas). Sastopami gan atsevišķi veci ozolu, ošu mežu nogabali, gan jaunākas nenostabilizējušās mežaudzes, kurās bioloģiski vecus kokus ietver jaunāka mežaudze, bieži baltalkšņi. Nogāzēs avotu izplūdes vietas. Mežaudžu struktūra liecina par daudz atklātāku parkveida struktūru pagātnē, kuras aizaugšana notikusi pārsvarā pēdējo 50 gadu laikā. Pēdējos gados vietām vērojama baltalkšņu un citu jaunāko koku izciršana, saglabājot bioloģiski vecos platlapjus, tādējādi atsevišķās vietās veidojot parkveida struktūras uz nogāzēm un krastmalā.

Šajā posmā sastopams ES īpaši aizsargājamais biotops 91E0, kas bieži veidojies, aizaugot pārplūstošām pļavām. Raksturīgo vītulu mežu formēšanās notiek strauji, un audzes vairāku gadu desmitu laikā iegūst bioloģiski vecam mežam raksturīgās struktūras. Otrs izplatītākais ES biotops ir 91F0* - gravu un nogāžu meži.

Gaujiena – Spicu tilts

Posmam raksturīga plaša ieleja. Gaujai raksturīgi aktīvi meandrēšanās un vecupju veidošanās procesi, ainavā dominē pļavas. Teritoriju varētu definēt kā pļavu, ūdeņu un parkveida pļavu mozaīku. Mežu teritorijas nelielas, sadrumstalotas. Daudz aizaugušu pļavu, kurās bioloģiski vecus kokus (gan platlapjus, gan vītulus) ietver jaunāka vecuma audze.

Aizaugušo pļavu mežiem raksturīgs izteikts mikroreljefs, salīdzinoši ar citiem mežiem mitrajās ieplakās vītoli un baltalkšņu audzēs ātri veidojas bioloģiski vērtīgas struktūras (vidēju dimensiju kritālas, sausokņi, dažādvecuma koki). Atsevišķās vietās palienē sastopami gobu un vīksnu mežu fragmenti, kas atbilst ES nozīmes biotopa 91E0* (jaukti ozolu, ošu, gobu meži upju palienēs) aprakstam.

Reljefa paaugstinājumos vidēja vecuma priedes un bērzi. Bioloģiski vecas mežaudzes sastopamas maz, bet nozīmīga vērtība ir vecie ozoli un vītoli.

Teritorijas vērtības šajā posmā sadrumstalotas mozaīkveidā, to saglabāšanai nepieciešama parkveida pļavu ainavas atjaunošana un veco platlapju atbrīvošana no jaunākiem kokiem, īpaši vainaga projekcijas zonā. Bez iejaukšanās saglabājamās palieņu vītoli, baltalkšņu, ievu, vīksnu un gobu mežaudzes, kas atzītas par (P)DMB, kā arī Gaujas līkumos meandru lokos uz smilšu sērēm izveidojušies primārie meži ar dažādu koku sugu sastāvu.

Posma rietumu galā (sākot no Zīles apkārtnes) palielinās vienlaidus meža platību īpatsvars un parādās nākamajam ielejas posmam raksturīgās vērtības.

Spicu tilts – Strenči

Gaujas ieleja šajā posmā ir plata un sekla, posmam raksturīgs vienlaidus meža masīvs ar daudzām vecupēm. Vienlaidus mežu atsevišķās vietās pārtrauc nelielas lauksaimniecības zemju un apmežojušos lauksaimniecības zemju platības, kas sastopamas vecu saimniecību vietu apkārtnē. Daudz lielākās platībās nekā iepriekš sastopami ozolu meži ar raksturīgu platlapju mežu zemsedzi. Arī Gaujas ielejā sastopamajiem mežiem, kuros pirmajā stāvā dominē priede, vairumā gadījumu nav boreālajiem mežiem raksturīgās zemsedzes un otrajā stāvā un paaugā bieži sastopama liepa. Tie ir meži, kas pamazām attīstās platlapju mežu virzienā. Atsevišķu mežaudžu struktūra liecina, ka tur, iespējams, pagājušā gadsimta sākumā vai senāk ir bijušas meža ganības. Kā posma īpatnība jāatzīmē reljefa paaugstinājumos dabiski vai mākslīgi izveidojušās priežu tīraudzes (pārsvārā lāna vai damakšņa tips), kurās pakāpeniski attīstās platlapju mežu zemsedze un paaugā dominē liepas, kas liecina, ka dabiski potenciālā veģetācija te varētu būt platlapju meži. Lielākajā daļā mežaudžu atrodams dažāda lieluma mikroieplakas, kas ievērojami ietekmē mežaudžu klimatu un veicina platlapju klātbūtni priežu tīraudzēs.

Meža masīvam raksturīgi fragmentētā veidā izvietoti veci meži ar ozolu dominanci vai piemistrojumu, kas nākotnē varētu saslēgties vienotā platlapju mežu masīvā, ja starp tiem esošās priežu audzes pakāpeniski nomainītu platlapju meži. Minēto attīstības scenāriju iespējams veicināt, izcērtot šādās audzēs daļu valdaudzes priežu un tādējādi veicinot liepu paaugas un otrā stāva veidošanos. Šāds vienlaidus platlapju meža masīvs šajā Gaujas ielejas posmā vairāk vai mazāk mazinātu pašreizējo fragmentācijas negatīvo ietekmi attiecībā uz visām īpaši aizsargājamām sugām, kas šobrīd te sastopamas.

Gaujas līkumos meandru lokos uz smilšu sanesu sērēm dabiski sējas priedes un veidojas primārie meži.

Strenči – Valmiera

Gaujas ieleja šajā posmā sašaurinās, senielejas krasti pakāpeniski paliek augstāki, samazinās vecupju daudzums, un ieleju klāj vienlaidus meži. Dominē priežu audzes. Arī ielejā raksturīgas priežu audzes, bet neiztrūkstoša iezīme ir platlapju paauga, kas liecina, ka potenciālā dabiskā veģetācija te visticamāk būtu tā, kas raksturīga platlapju mežiem.

No Strenčiem līdz Valmierai meandru lokos sastopami primārie meži un 91E0* Vītoli apakštipa audzes.

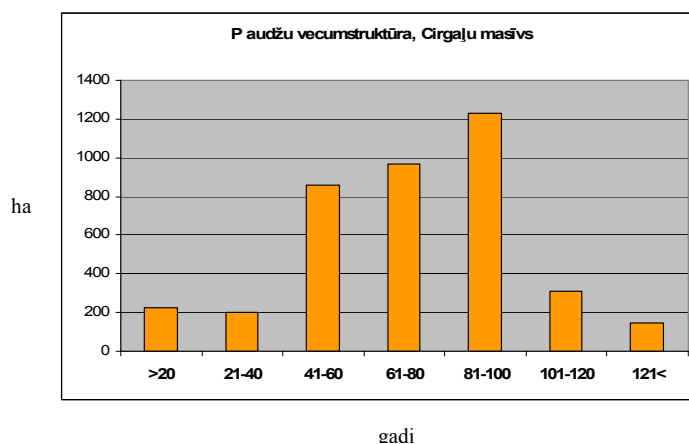
Cirgaļu meža masīvs

Meža masīvs atrodas ārpus Gaujas ielejas, iekšzemes kāpu teritorijā. Aizsargājamo ainavu apvidus priežu audzes silā un mētrājā ir sakoncentrējušās tieši šajā teritorijā, veidojot plašus tā sauktos „balto ķērpju” mežus. Šādu mežu platības strauji sarūk visā Latvijā, tāpēc teritorija atzīstama par nozīmīgu vietu šī īpatnējā un ainaviski ļoti pievilcīgā zemsedzes veida saglabāšanā. 20.gs. vidū masīvā veiktas plašas bloku cirtes, kā rezultātā pašreiz sastopamai plaši 50-60-gadīgi plantāciju veida priežu meži, kuriem, ņemot vērā ģeoloģiskos un augsnes nosacījumus, raksturīga tipiska boreālo mežu zemsedze. Tā kā masīvam raksturīgas plantāciju tipa viena vecuma audzes, tad, plānojot apsaimniekošanu nākotnē, nepieciešams pievērst uzmanību audžu vecumstruktūras dažādošanai. Viens no paņēmieniem šī mērķa sasniegšanai pēc galvenās cirtes būtu ļaut mežaudzei atjaunoties dabiski, veidojoties grupveida un dažādvecuma struktūrai.

Boreālajos mežos uguns ir nozīmīgākais meža dabiskais traucējums. Daudzas sugas ir piemērojušās videi, kuru regulāri skar uguns. Pastāv pat virkne sugu (pirofilī), kuru izdzīvošana ir atkarīga no uguns - deguša meža augtenes un degušiem kokiem. Tāpat ir daudz sugu, kuras nav izteikti pirofilī, bet uguns kā dabiskais traucējums mežā veicina to attīstību. Mūsdienās mežu uguns aizsardzības sistēma lielā mērā novērš un ierobežo mežu degšanu, jo meža ugunsgrēku dzēšanu atvieglo plašais meža ceļu tīkls. Šo iemeslu dēļ samazinājies boreālajiem mežiem raksturīgākais traucējums – meža degšana.

Masīvā dominē priežu audzes (80%), bet audžu vecumstruktūra ļoti neviendabīga, maz audžu vecumā līdz 40 gadiem, tāpat maz arī vecu audžu – tikai 4% no priežu audzēm ir vecākas par 120 gadiem. Tuvākajos 10 gados masīvā iespējama intensīva mežsaimnieciskā darbība, 12% no 80-100 gadu vecajām audzēm tuvāko trīs gadu laikā sasniegs cirtmetu, kas var būt par iemeslu kailciršu platības pieaugumam, tāpēc būtu jāievieš ierobežojums, kas novērstu vienlaidus kailciršu platību pieaugumu, bet sekmētu to vairāk vai mazāk vienmērīgu izkliedi pa meža zemju teritorijām.

Strauja ciršanas apjoma palielināšanās negatīvi ietekmē īpaši aizsargājamās meža sugas, jo: 1) lielas vienlaidus izcirtumu un jaunaudžu platības nelabvēlīgi ietekmē aizsargājamo sugu, it īpaši medņa populāciju, fragmentējot meža masīvu; 2) straujš veco mežu (virs 100 gadiem) platību sarukums samazina ligzdošanas iespējas melnajai dzilnai, līdz ar to arī visām tās dobumos ligzdojošām retajām putnu sugām, izsauc vecam mežam raksturīgu struktūru trūkumu, kas nepieciešamas, piemēram, īpaši aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām.



19. attēls. Priežu vecumstruktūra Cirgaļu meža masīvā.

Tajā pašā laikā mežu masīvs ir ļoti nozīmīga medņu riesta vieta, šeit koncentrējies liels skaits šo putnu, to riesta vietu aizsardzībai izveidoti pieci mikroliegumi. Mednis ir ļoti jūtīgs pret traucējumiem riesta un ligzdošanas laikā, tādēļ to apdraud nemiera faktors, ko varētu radīt masīva apsaimniekošanai plānotā vērīenīgā meža ceļu rekonstrukcija.

Pukšu purvs

Aizsargājamo ainavu apvidū kā ekoloģiski atšķirīga teritorija izdalāms Pukšu purvs ar raksturīgo pārejas purva hidroloģisko režīmu un nelielām augstā purva iezīmēm. Purvs atrodas lielā sauso priežu mežu masīvā, kas ir līdzīgs Cirgaļu masīvam. AAA „Ziemeļgauja” ir iekļauts tikai pats purvs un mežu josla purva apkārtnē, tādēļ AAA kontekstā šī vieta izdalāma kā teritorija, kur koncentrējas purva un purva-meža pārejas joslas dabas vērtības.

Purvam pieguļ gan sausie, gan slapjie oligotrofie priežu meži. Purva dienvidu daļā atrodas medņu riesta vieta.

Pukšu purvs ar tajā esošajiem ezeriņiem ir nozīmīgākā apmešanās vieta migrējošām zosīm *Natura 2000* teritorijā "Ziemeļgauja". Pukšu purvs būtu jā saglabā kā netraucēta atpūtas vieta zosīm migrāciju ceļā. Pie tam Pukšu purvs ir tik mazs, ka viena šāviena troksnis izbauda visus purvā esošos putnus, arī nemedijamās sugas, tajā skaitā īpaši aizsargājamās, piemēram, dzērvi.

Meža biotopu sociālekonomiskā vērtība

Mežiem piemīt gan svarīgas ekoloģiskās funkcijas (klimata, gāzu un ūdeņu regulācija, erozijas kontrole, barības vielu aprīte), gan arī tajos iegūst resursus - galvenokārt koksni.

Atbilstoši skaitliskiem aprēķiniem par mežu biotopu sniegtajiem ieguvumiem (*ecosystem services*) naudas izteiksmē (*Costanza, Robert et al 1997, cit. Hallanaro, Pylvanainen, Spuņģis 2002*), mēreno un boreālo mežu vērtība ir ap 250 eiro/ha/gadā, pie tam pārtikas un izejmateriālu ražošana veido mazāko ieguvumu daļu.

Aizsargājamo ainavu apvidū un reģionā kopumā mežizstrāde ir viens no nozīmīgākajiem ienākumu avotiem reģionā, gan attiecībā uz valsts mežiem, gan privāto mežu platībām. Ap 70% ainavu apvidus teritorijas klāj meži, Ziemeļgaujas teritorija ietver mežsaimniecībai nozīmīgas platības. Saskaņā ar VAS "LVM" Austrumvidzemes mežsaimniecības datiem, reģionā vidējā peļņa no 1 ha meža zemes ir 30 LVL/gadā.

Meži tiek izmantoti gan medībām, gan arī ogošanai un sēņošanai, tajā skaitā ogu un sēņu ieguvei kā sezonālam ienākumu gūšanas veidam. Mežu platības izmanto atpūtai un sportam (orientēšanās sportam) u.c.

Meža biotopus ietekmējošie faktori

Meža biotopus ietekmē gan intensīva mežizstrāde, samazinot biotopu platības, radot biotopu fragmentāciju un samazinot dabisko audžu struktūras elementu sastopamību, gan dažādi vides apstākļi, kas ietekmē biotopu sukcesijas gaitu.

Viens no būtiskākajiem faktoriem, kas ietekmē bioloģisko daudzveidību mežā, ir dabisko audzes struktūras elementu sastopamība. Ziemeļgaujas sausajos priežu mežos ir vērojams izteikts kritālu un sausokņu trūkums. Īpaši retajai vaboļu sugai - skujkoku dižkoksngrauzim *Tragosoma depsarium*, kam ainavu apvidū konstatētas vairākas atradnes, nepieciešamas lielu dimensiju kritālas tieši sausos priežu mežos - silos un mētrājos, kur kritālu trūkums ir visvairāk izteikts.

Atbilstoši literatūrai, mirušās koksnes daudzums, kas būtu jā saglabā audzē, lai nodrošinātu no trupējošās un nokaltušās koksnes atkarīgo sugu pastāvēšanu, ir 20-30 m²/ha. Piemēram, kādā Somijā veiktā pētījumā konstatēts, ka neviena no pētītajām apdraudētajām

piepju sugām nav sastopama audzēs, kurās mirušās koksnes daudzums nesasniedz 20 m²/ha (Hanski, Walsh, 2004).

Speciāla apsaimniekošana nepieciešama meža biotopiem, kuros šobrīd noris veģetācijas pārmaiņas, kādas dabiskos apstākļos tiem nav raksturīgas, vai arī notiek daudz mazākos apmēros. Tas attiecas uz mežu biotopiem, kuru attīstība cilvēka neskartā vidē norisinājusies dabisko traucējumu – meža ugunsgrēku, lielo zālēdāju, ūdens uzkrāšanās vai plūsmu ietekmē. Tā kā minētie procesi mūsdienu mežos daudzviet ir pārtraukti, veģetācijas pārmaiņas apdraud biotopiem specifiskās sugas un arī pašu biotopu pastāvēšanu kopumā. Tas attiecas arī uz vairāku cilvēka radītu apstākļu uzturēšanu vai atjaunošanu. Piemēram, nesenā pagātnē izplatītā mājdzīvnieku ganīšana mežā vai cilvēka izraisīti meža ugunsgrēki pēc to nozīmes ir ļoti līdzīgi dabiskajiem traucējumiem – lielo zālēdāju ietekmei un dabiskajiem ugunsgrēkiem. Tādēļ mūsdienās tieši cilvēka darbības ietekmētās vietas ir tās, kur vēl sastopamas no dabiskajiem traucējumiem atkarīgas sugas. Tā kā šobrīd cilvēks minētās darbības vairs tikpat kā neveic, dabiskajiem traucējumiem raksturīgā vide draud izzust vispār. Veģetācijas pārmaiņas veicina arī dažādā veidā meža augsnes nonākušais piesārņojums.

Veģetācijas pārmaiņas, kuras jācenšas novērst ar dabiskos traucējumus imitējošiem pasākumiem, izpaužas kā konkrētajam meža biotopam neraksturīga pabiezīšanās, aizaugot ar krūmiem vai pārāk biezu koku stāvu, kā arī mežaudzes mikroklimate izmaiņas.

Veģetācijas pārmaiņas rada arī zīdītājdzīvnieku piebarošana, jo piebarošanas gadījumā dzīvnieki koncentrējas un ilgstoši uzturas piebarošanas vietās, kuras rezultātā:

- tiek bojāta zemsedze (P)DMB;
- pastiprinās augsnes eutrofikācija un izmainās veģetācija, jo ar dzīvniekiem domāto barību papildus tiek ienestas barības vielas augiem, tādējādi izmainot vidi un veicinot barības vielām bagātām augtenēm raksturīgu augu sugu izplatīšanos. Līdz ar to meža dzīvnieku piebarošanas vietās veidojas meža biotopiem netipiska zemsedze: mežam raksturīgu augu sugu vietā dominē nezāles u.c. ruderaliem biotopiem raksturīgas sugas (piemēram, balandas *Chenopodium sp.*, parastā vībotne *Artemisia vulgaris*, lielā nātre *Urtica dioica*, sīkziedu sprigane *Impatiens parviflora* u.c.). Pārmaiņas veģetācijā sekmē arī dabiskās zemsedzes izmīdīšana un dzīvnieku mēslu uzkrāšanās piebarošanas vietās;
- pastiprinās uz zemes ligzdojošo putnu ligzdu (t. sk. vistveidīgo) postījumi.

II 3.3. Saldūdens biotopi

LIFE projekta ietvaros *upju straujtecēs* tika atzīmētas, veicot upju zivju sugu inventarizāciju (J.Birzaks), savukārt biotopam *dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju* atbilstošās vecupes – zāāju biotopu kartēšanas laikā.

Gaujā un tās pietekās atsevišķās vietās sastopamas *upju straujtecēs* (3260) – upju posmi ar akmeņainām un oļainām gultnēm, iegrimušu augu sabiedrībām vai ūdens sūnaugiem. Nozīmīgākie straujteču posmi Gaujā atrodas Virešu pagastā (Sikšņu krāces) un posmā no Strenčiem līdz Krāčupes ietekai (Strenču krāces). No Gaujas pietekām visvairāk straujteču sastopams Vizlā. Straujtecēs ir piemērotas vietas lašu nārstam. Garāko straujteču posmu atrašanās vietas Gaujā atzīmētas 3.1. un 3.5. pielikumos (13 vietas).

Gaujai likumojot, tās agrākajās gultnēs izveidojušās vecupes jeb attekas, kas saskaņā ar Eiropas biotopu klasifikāciju atbilst biotopam 3150: *dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju*. Tās ir dabiskas, nepiesārņotas ūdenstilpes ar iegrimušo augu

un peldaugu sabiedrībām. Biotopa 3150 aizņemtā platība Ziemeļgaujā ir ap 170 ha. Iespējams, biotopam 3150 atbilst arī ezeri, kuri netika apsekoti šī plāna izstrādes ietvaros.

Ainavu apvidū sastopams arī Eiropas Savienībā īpaši aizsargājams biotops - *dūņaini upju krasti ar slāpekli mīlošu pioniersugu augāju* (biotopa kods 3270). Ir zināmas divas pastāvīgas vietas, bet daudzviet uz pavasaros izskalotajām upes sanesām un dūņām tas parādās īslaicīgi (uz vienu vai dažiem gadiem) un pēc tam ar pazūd līdz ar nākamajiem plūdiem vai arī pakāpeniski (upes gultnes maiņas rezultātā vai apaugot ar citu veģetāciju).

Konstatētie ES Biotopu direktīvas I pielikuma saldūdeņu biotopi un to platības apkopoti 6.2. tabulā.

6.2. tabula

AAA Ziemeļgauja sastopamie ES nozīmes saldūdeņu biotopi

Nosaukums	Kods	ES prioritāri aizs. biotops ¹	Latvijā īpaši aizs. biotops ²	Platība, ha	% no AAA platības
Upju straujtecēs	3260		+	13 vietas Gaujā, Vizlas upe	
Dūņaini upju krasti ar slāpekli mīlošu viengadīgu pioniersugu augāju	3270			1,3	0,01
Dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju	3150			172,7	0,79

¹“Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 153, 21.02.2006.)

²“Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., grozījumi Nr.61 25.01.2005.)

Visas vecupes ir iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstā (MK noteikumi Nr. 421/12.05.2000. ar groz. 25.01.2005). Teritorijā ir vairāk kā 100 vecupes, vairums no tām ir savienotas ar Gauju tikai palu laikā.

Vecupju un ar tām saistīto sugu saglabāšanai nepieciešams paredzēt tādu darbību aizliegumu, kas izmaina to gultnes. Ieteicamais apsaimniekošanas pasākums vecupēm ir neiejaukšanās. Diskutējams jautājums ir par to, vai atsevišķos gadījumos pieļaujama vecupju tīrīšana (dūņu izsmelšana), neizmainot pamatgultnes profilu.

Ūdeņu biotopus ietekmējošie faktori

Ūdeņu biotopus ietekmē ūdens kvalitāte, kas atkarīga gan no tiešas antropogēnās ietekmes (ieplūstošajiem notekūdeņiem, mazo HES darbības), gan no saimnieciskās darbības Gaujas ielejā (piemēram, aramzemju un kailciršu platību īpatsvara).

Ūdeņu biotopus ietekmē arī bebrs, veidojot alas upju un vecupju krastos un aizsprostojot ūdensteces.

II 3.4. Purvu biotopi

Teritorijā ietilpstošais Pukšu purvs ietver vienas no lielākajām biotopa *pārejas purvi un slīkšņas* (7140) platībām Latvijā. Pārejas purvs ir purvu tips, kas ūdeni uzņem gan no

nokrišņiem, gan no gruntsūdeņiem, šiem purviem raksturīgas ļoti daudzveidīgas augu sugu sabiedrības. Pukšu purva centrālajā daļā sīki ezeriņi un lāmas.

Teritorijā sastopamas arī atsevišķas nelielas biotopa *degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās* (7120) platības (Valkas pagastā). Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi (7160) sastopami Virešu dabas liegumā.

ES nozīmes purvu biotopi un to platības apkopoti 6.3. tabulā.

6.3. tabula

AAA Ziemeļgauja sastopamie ES nozīmes purvu biotopi

Nosaukums	Kods	ES prioritāri aizs. biotops ¹	Latvijā īpaši aizs. biotops ²	Platība, ha	% no AAA platības
Pārejas purvi un slīkšņas	7140			349,1	1,61
Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās	7120				
Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi	7160			1,2	0,01

¹“Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 153, 21.02.2006.)

²“Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., grozījumi Nr.61 25.01.2005.)

Purvu biotopus ietekmējošie faktori

Meliorācijas rezultātā purvu platības aizaug ar priedēm. Biotopu 7140 Pukšu purvā nedaudz ietekmē veiktā meliorācija purva dienvidaustrumu un ziemeļu daļā (EMERALD projekta dati), taču strauja purva aizaugšana šobrīd nav vērojama. Plānojot meliorācijas sistēmas apsaimniekošanu VAS “LVM” 102. iec. 197. kvartālā, jāplāno aizsprosta būve uz grāvja pie 197./203. kv. robežstīgas.

II 3.5. Iežu atsegumi

Biotops 8210: *Kaļķiežu atsegumi* ietver augu sabiedrības uz dabiskiem dolomītu, kaļķakmens un ģipšakmens atsegumiem, Ziemeļgaujā tas ir pārstāvēts ar dolomīta atsegumiem Gaujas Virešu posmā (ieskaitot tās pieteku Vizlu). Augu sugu sabiedrības uz šiem atsegumiem nav pētītas. Sastopams lielais torņgliemezis.

Biotops 8220: *Smilšakmens atsegumi* ietver sabiedrības uz smilšakmens iežu atsegumiem. Ziemeļgaujas teritorijā, salīdzinājumā ar Gaujas posmu no Valmieras līdz Murjāņiem, šādu atsegumu ir nedaudz. Kā nozīmīgākie minami vidusdevona Burtnieku svītas atsegumi - Rāmnieku atsegums un Kankarīšu iezis. Augu sugu sabiedrības uz smilšakmens atsegumiem Ziemeļgaujā nav pētītas.

ES nozīmes atsegumu biotopi doti 6.4. tabulā.

6.4. tabula

AAA Ziemeļgauja sastopamie ES nozīmes atsegumu biotopi

Nosaukums	Kods	ES prioritāri aizs. biotops ¹	Latvijā īpaši aizs. biotops ²	Platība, ha	% no AAA platības
Kaļķiežu atsegumi	8210		+		
Smilšakmens atsegumi	8220		+	3,5	0,02

¹"Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu" (MK noteikumi Nr. 153, 21.02.2006.)

²"Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu" (MK noteikumi Nr. 421, 05.12.2000., grozījumi Nr.61 25.01.2005.)

Atsegumu biotopu sociālekonomiskā vērtība

Atsegumiem piemīt ainaviskā vērtība, tie ir apskates objekti ūdenstūristiem. Virešu posmu ar dolomīta atsegumiem projekta laikā aptaujātie ūdenstūristi vērtēja kā vienu no pievilcīgākajiem Gaujā. Dažās vietās, lai atsegtu skatu uz klintīm, būtu veicamas ainavu cirtes (Randātu klintis).

Atsegumu biotopus ietekmējošie faktori

Atsegumus var ietekmēt saimnieciskā darbība upes krastos. Dolomītu atsegumus no negatīvas saimnieciskās darbības ietekmes Gaujas Virešu posmā aizsargā dabas lieguma statuss, kas savukārt liedz veikt koku ciršanu, kas aug uz atsegumiem, un, iespējams, paātrina to eroziju. Smilšakmens atsegumus apdraud galvenokārt neapzinīgu tūristu radītā erozija.

II 4. SUGAS

Visvairāk datu *LIFE* projekta laikā ievākts par īpaši aizsargājamo putnu sugu sastopamību, inventarizētas arī bezmugurkaulnieku un zivju sugas. Līdz šim konstatētās reto un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes, nenorādot precīzu atradni, parādītas 3.3. pielikumā.

II 4.1. Bezmugurkaulnieki

LIFE finansētā projekta ietvaros veikta fragmentāra bezmugurkaulnieku inventarizācija, apsekojot: 1) vecas priežu un ozolu audzes - īpaši aizsargājamo ksilofāgo kukaiņu sugu dzīvotnes, kurās tika izliktas arī vaboļu lamatas (eksperts – entomologs J. Gailis), un 2) ūdenstilpes un ūdensteces ar mērķi konstatēt īpaši aizsargājamās spāru un ūdens bezmugurkaulnieku sugas (M. Kalniņš un I. Staņa).

Vispilnīgāk inventarizēts **lapukoku praulgrauzis** *Osmoderma eremita* – prioritāra ES Biotopu direktīvas II pielikuma suga. Ainavu apvidus ir lapukoku praulgrauža izplatības ziemeļu robeža, vienlaikus arī viena no divām nozīmīgākajām teritorijām praulgrauža aizsardzībai Latvijā (otra – Pededzes lejtece), kas izskaidrojams ar vecu platlapju mežu un parkveida pļavu saglabāšanos.

Lapukoku praulgrauzis ir saproksilofāga suga (barojas ar atmirušu koksni), tā apdzīvo vecus lapu kokus, kuriem izveidojušies dobumi. Izzūdot parkveida pļavām un veciem platlapju mežiem, suga daudzviet Eiropā ir izzudusi. Latvijā sastopams galvenokārt ozolu, liepu un kļavu dobumos. Suga saistīta ar noteiktiem dzīvotņu tipiem (galvenokārt ozolu mežiem,

parkveida pļāvām, parkiem un alejām), svarīgs ir mikroklimats dobumā un trūdošās koksnes mikrostruktūra. Kāpuri koka dobumā pavada 3-4 gadus, barodamies ar prauliem, pēc tam iekūņojas (rudenī). Nākamajā vasarā izšķiļas vaboles, kas dzīvo tikai 2-3 nedēļas. To aktivitātes periods Latvijā ir no jūnija beigām līdz septembra sākumam, taču tās reti parādās ārpus koka dobuma (Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 2006).

Sugu tās dabiskajos biotopos apdraud galvenokārt nepietiekama biotopu kontinuitāte (esošajiem vecajiem platlapju kokiem atmirstot, trūkst jaunāku, bet jau piemērotu vecumu sasniegušu platlapju koku), biotopu fragmentācija, kuras dēļ nav iespējama ģenētiskā materiāla apmaiņa starp atsevišķām mikropopulācijām (vabole spēj aizrāpot vai aizlidot tikai dažus simtus metru), dobumu traucējumi (izdedzināšana, piegružošana) (Dabas aizsardzības pārvalde, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 2006).

Vecu lapu koku dobumos Latvijā dzīvo vēl ap 250 dažādu vaboļu sugu, daudzas no tām ir reti sastopamas un aizsargājamas. Saglabājot lapukoku praulgrauža dzīvotnes, vienlaikus tiek aizsargātas arī šīs pārējās sugas.

LIFE projekta laikā, papildus entomologiem, biotopu eksperti, apsekojot teritoriju, kartēja sugai potenciāli piemērotos vecos lapu kokus, kā arī ievāca vaboļu ekskrementu paraugus no kokiem, kur tie tika konstatēti. Ievāktos ekskrementu paraugus pārbaudīja entomologs.

Pavisam tika konstatētas ap 90 lapukoku praulgrauža atradnes, bez tam teritorijā ir daudz sugai piemērotu vietu, kur tā, ļoti iespējams, ir sastopama (atsevišķi platlapju biokoki, parkveida pļavas), tikai to nav izdevies konstatēt. Lielākā problēma sugas aizsardzībai teritorijā ir platlapju koku pēctecības nodrošināšana, tādēļ, veicot biokoku apsaimniekošanu, jānodrošina augšanas apstākļi arī jaunākiem platlapju kokiem, kā arī jāveicina parkveida pļavu un mežu noganīšana.

No vecu priežu mizā un koksne mītošām īpaši aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām vispirms jāmin **skujkoku dižkoksngrauzis** *Tragosoma desparium*. Ainavu apvidū ir trīs šīs sugas atradnes.

Skujkoku dižkoksngrauzim nepieciešamas resnas, saules apgaismotas priežu kritālas, kuru klātbūtnes nodrošināšana ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem meža biotopu aizsardzībā teritorijā.

Lielā ūdeņu daudzveidība - no upju straujtecēm līdz vecupju stāvošajiem ūdeņiem, ir pamatā bagātai ūdens bezmugurkaulnieku (kukaiņu, gliemju, zirnekļu) faunai, kas ietver arī īpaši aizsargājamās sugas – **zaļo upjuspāri** *Ophiogomphus cecilia*, **spilgto purvspāri** *Leucorrhinia pectoralis*, **biezo perlamutreni** *Unio crassus* u.c.

Gaujā ir bieži sastopami **zaļajai upjuspārei** piemēroti biotopi - vietas ar nelielu dūņu slāni virs smiltīm. Gauja vērtējama kā nozīmīgs sugas izplatības un migrāciju koridors (M. Kalniņa nepubl. mater.).

Īpaši aizsargājamo ūdens bezmugurkaulnieku aizsardzībai ir svarīgi saglabāt gan atbilstošu ūdens kvalitāti, gan dabisko veģetāciju ūdenstilpju un ūdensteču krastos.

II 4.2. Zivis

LIFE projekta ietvaros tika veikta aizsargājamo zivju sugu inventarizācija:

- 1) Gaujā un tās pietekās (eksperts – ihitologs J. Birzaks);
- 2) ezeros un vecupēs (eksperts – ihitologs Ē. Aleksejevs).

Upju ihtiofauna

Ziemeļgaujas teritorijā apsekotajās upēs un to posmos konstatētas 23 zivju un nēģu, kā arī viena vēžu suga. Gaujas baseina upēs satopamas četras saimnieciski svarīgas ceļotājzivju sugas- lasis, taimiņš, upes nēģis un vimba.

Zivju sugu inventarizācijas laikā Gaujā pie Gaujienas nelielā daudzumā konstatēti laša *Salmo salar* mazuļi (vairāk kā 200 km no Rīgas jūras līča). Iepriekšējos gados Gaujas augštecē konstatēti tikai lašu mazuļi no zivjaudzētavām. Tādējādi projekta laikā pirmo reizi ir gūti pierādījumi, ka Baltijas laša vairošanās norisinās arī Gaujas augštecē. Taimiņš *Salmo trutta* konstatēts Palsā un Vizlā. Lasis, jādodomā, mūsdienās Ziemeļgaujā sastopams reti, jo projekta ietvaros konstatēts tikai vienā no piecām piemērotām vietām, tomēr piemērotu vietu teritorijā samērā daudz.

Ziemeļgaujas teritorijā upes nēģis *Lampetra fluviatilis* konstatēts visās apsekotajās upēs (37% no parauglaukumiem), akmeņgrauzis - Gaujā un Abulā (26% no apsekotajiem parauglaukumiem).

No aizsargājamām upju zivīm saimnieciska nozīme tikai upes nēģim. Šai sugai piemērotas nārsta vietas ir gan Gaujā, gan tās pietekās.

Upju ihtiofaunas aizsardzībai ir svarīgi nodrošināt ūdeņu tīrību, gan novēršot tieši ietekmējošos negatīvos faktoros (nepietiekami attīrītu notekūdeņu ieplūšanu), gan plānojot saimniecisko darbību Gaujas ielejā tā, lai iespējami mazinātu virszemes noteci (apsaimniekojot mežu ar nekailciršu metodēm, ierobežojot aramzemju platības). Tāpat ir svarīgi izvērtēt augšpus Ziemeļgaujas esošo mazo HES ietekmi uz ūdens ekosistēmām un īpaši aizsargājamo sugu populācijām.

Ezeru un vecupju ihtiofauna

LIFE projektā veiktās aizsargājamo zivju sugu inventarizācijas ietvaros 2004. gadā tika veiktas kontrolzvejas sešos teritorijā ietilpstošajos ezeros un 10 nejauši izvēlētās vecupēs. Pavisam tika konstatētas 15 zivju sugas: līdaka *Esox lucius*, plaudis *Abramis brama*, plicis *Blicca bjoerkna*, rauda *Rutilus rutilus*, rudulis *Scardinius erythrophthalmus*, līnis *Tinca tinca*, karūsa *Carassius carassius*, sudrabkarūsa *Carassius auratus*, vīķe *Alburnus alburnus*, ausleja *Leucaspis delineatus*, asaris *Perca fluviatilis*, ķīsis *Gymnocephalus cernua*, akmeņgrauzis *Cobitis taenia*, pīkste *Misgurnus fossilis* un deviņadatu stagars *Pungitius pungitius*, kā arī nēģa *Lampetra sp.* kāpurs.

Divas zivju sugas - akmeņgrauzis un pīkste ietvertas ES Biotopu direktīvas II pielikumā. Akmeņgrauzis konstatēts četros ezeros – Leišu, Zāļu, Dziļajā un Dibena ezerā, kā arī vienā vecupē, pīkste - Dibena ezerā un vienā vecupē. Abas šīs sugas ir grūti konstatējamas, tādēļ mazais konstatēto īpatņu skaits visticamāk neatbilst to reālajai sastopamībai. Pīkstes labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai nepieciešams saglabāt to dzīvotnes – vecupes.

Akmeņgrauži visās piecās Ziemeļgaujas ielejas ūdenstilpēs tika noķerti pa vienam eksemplāram, tāpēc to populācijas nevar uzskatīt par īpaši lielām Latvijas ūdenstilpēm. Pīkstu konstatēšana Latvijas apstākļos ir reta parādība (3 % no apsekotajām ūdenstilpēm), tāpēc divas ūdenstilpes no 16 apsekotajām (12 %) var uzskatīt par samērā augstu rādītāju. Tāpat arī divu pīkstu noķeršana vienā ezerā, kas nav tieši saistīts ar Gauju, dažādās vietās liek domāt, ka tajā mīt samērā liela pīkstu populācija.

II 4.3. Putni

Aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" teritorija ar tādu pašu nosaukumu ir iekļauta putniem nozīmīgo vietu (PNV) sarakstā (LV067). Teritorijā sastopamas divas globāli

apdraudētas sugas (PNV kritērijs C1) – grieze *Crex crex* un ķikuts *Gallinago media* un astoņas ES līmenī apdraudētas sugas (PNV kritērijs C6) – abas iepriekš minētās, mednis *Tetrao urogallus*, urālpūce *Strix uralensis*, bikšainais apogs *Aegolius funereus*, zivju dzenītis *Alcedo atthis*, vidējais dzenis *Dendrocopos medius* un baltmugurdzenis *Dendrocopos leucotos* (Račinskis, 2004). Bez šīm īpaši apdraudētajām putnu sugām konstatētas vēl 22 ES Putnu direktīvas I Pielikuma sugas.

Kopumā teritoriju apdzīvo 35 īpaši aizsargājamas putnu sugas, no tām 12 sugām to aizsardzības nodrošināšanai veidojami mikroliegumi. Visu īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības statusi apkopoti 3.4.5. pielikumā, pārskats par to populācijām Ziemeļgaujā un tām nepieciešamajiem aizsardzības pasākumiem – 3.7. pielikumā. 13 putnu sugām jāpievērš īpaša vērība, jo Ziemeļgauja ir viena no 5 nozīmīgākajām vietām šo sugu aizsardzībai Latvijā.

LIFE finansētā projekta ietvaros tika veikta:

- 1) aizsargājamo meža putnu (pūču un dzeņu sugu) inventarizācija, apsekojot to ligzdošanai piemērotus meža nogabalus (informācija iegūta no meža datu bāzes un mežaudžu plāniem), kā arī izmantojot t.s. provocēšanas metodi - balsu ierakstu atskaņošanu (J. Priednieks un I. Vilka, atsevišķos apsekojumos piedalījās arī J. Ķuze, V. Vintulis, E. Račinskis, A. Klepers);
- 2) medņu rieta vietu inventarizācija (A. Petriņš, H. Hofmanis);
- 3) pļavu putnu sugu ligzdojošo populāciju inventarizācija – griežu uzskaites (E. Račinskis, H. Hofmanis), zināmo un potenciālo ķikutu rieta vietu apsekošana (A. Auniņš);
- 4) teritorijas apsekošana pa Gauju (M. Strazds), uzskaitot ligzdojošās lielās gauras un zivju dzenīšus (papildus tika atzīmētas citas teritorijā konstatētās ES Putnu direktīvas I pielikumā iekļautās sugas).

Teritorijā sastopamas vismaz trīs ES Putnu direktīvā ierakstītās aizsargājamās pūču sugas – **apodziņš** *Glaucidium passerinum* (konstatēti 38 ligzdojoši pāri, skaita vērtējums - 40 – 50 pāru), **bikšainais apogs** *Aegolius funereus* (skaita vērtējums 5-10 ligzdojošie pāri) un **urālpūce** *Strix uralensis* (konstatēti 42 ligzdojoši pāri, skaita vērtējums- 40 – 50 pāru). **Ūpja** *Bubo bubo* ligzdošanai teritorijā pēdējos gados pierādījumu nav. Ir zināma agrāka ūpja ligzdošanas teritorija Cirgaļu meža masīva austrumu malā, kur ūpim uzstādīta arī mākslīga ligzda.

Bikšainajam apogam sugas aizsardzībai "Ziemeļgauja" ir otra nozīmīgākā vieta Latvijā (Račinskis, 2004). Projekta laikā tika konstatētas piecas bikšainā apoga teritorijas. Bikšainā apoga populācija Ziemeļgaujā (skaita vērtējums 5-10 ligzdojošie pāri) ir ļoti izretināta, kas var apdraudēt tās ilglaicīgu stabilitāti.

Sugai ligzdošanai ir nepieciešami veci, netraucēti priežu meži ar melno dzilnu kaltiem dobumiem, savukārt kā barošanās biotops tai kalpo meži ar mitrām ieplakām, lapu kokiem, nelielas atklātas platības, lauces. Arī bikšainajam apogam, lai barotos, nozīmīga ir mirusī koksne (kritalu un sausokņu daudzums palielina bezmugurkaulnieku un līdz ar to grauzēju – bikšainā apoga galvenā barības objekta) daudzumu.

Literatūrā atrodami dati, ka bikšainajam apogam nepieciešami 1-2 ha veca meža uz katriem 100 hektāriem (Lipsbergs u.c. 1990.), tomēr, iespējams, ka ar to varētu būt nepietiekami. Ir novērots, ka bikšainie apogi izzuduši no platībām, kur ciršanas rezultātā veco mežu īpatsvars samazinājies uz aptuveni 1-2 % (A. Avotiņa mutisks ziņojums). Pie tam

ekoloģijas vispārīgie principi ietver atziņu, ka specializētajām meža putnu un zīdītāju sugām piemērota biotopa platība nedrīkst būt mazāka par 10-20 % no ainavas (Hanski, Walsh, 2004).

Bikšainā apoga teritorijas lielums ir ap 100 ha (A.Avotiņa mutisks ziņ.). Bikšainais apogs ligzdo melno dzilnu izkaltos dobumus, tādēļ tam ligzdošanai nepieciešamas audzes ar tāda izmēra kokiem, lai tajos melnā dzilna varētu izkalt dobumus. Tātad kokiem jābūt tik resniem, lai 10 m augstumā stumbra iekšienē varētu izkalt dobumu 15-20 cm diametrā un ap to saglabātos ap 5 cm biezas sienīņas (Priednieks u.c. 1999), tātad 40-50 cm diametrā. Šāds izmērus priede sasniedz pēc galvenās cirtes vecuma. Vidējais audžu vecums audzēs, kurās melnā dzilna kaļ dobumus, atbilstoši pētījumiem Garkalnē, ir 157 gadi, vidējais ligzdas koku vecums – 175 gadi (Ratfelders, 2001).

Līdz ar to teritorijā ir svarīgi saglabāt un veidot atbilstoša vecuma audzes. Optimālā gadījumā tām vajadzētu segt 10-20 % platības, bet nekādā gadījumā ne mazāk par 1-2 ha uz 100 ha meža. Ja pieņemam, ka sugai nepieciešami 10 ha bioloģiski veca meža uz katriem 100 ha meža, Ziemeļgaujā būtu nepieciešami 1558 ha bioloģiski veca meža.

Visvairāk bikšainajam apogam piemērotu dzīvotņu trūkst Cirgaļu meža masīvā, kas ģeogrāfiski varētu būt sugai piemērotākā vieta (dominē priede, nav tik liels urālpūču blīvums kā meža masīvu malās, kur urālpūce var izkonkurēt bikšaino apogu). *Piemēram, rajonā, kas ietver VAS „LVM” 103. iecirkņa 114.-116., 130.-132. kv. ar kopējo platību 243,4 ha, tikai 4,9 ha priežu meža pārsniedz 100 gadus, no tiem 0,8 ha pārsniedz 130 gadus. Šos 0,8 ha veido divi atsevišķi nogabali – DMB 0,3 ha platībā un nogabals 0,3 ha platībā, kas līdz šim nav aizsargāts. Ja pieņemam, ka par bikšainajam apogam piemērotiem var uzskatīt apmēram no 130 gadiem vecas audzes, tādu minētājā teritorijā ir 0,3 %. Šajā gadījumā jāplāno arī otra nogabala (0,3 ha) aizsardzība.*

Apodziņam sugas aizsardzībai "Ziemeļgaujā" saskaņā ar projekta laikā veiktās inventarizācijas datiem ir pirmā nozīmīgākā vieta Latvijā. Tas sastopams lielākos skujukoku (ar egli) un jauktos mežu masīvos, galvenokārt vecos. Ligzdošanai nepieciešami dobumaini koki. Parasti ligzdo dzeņu kaltos dobumos ar biežām sienām (LOB, 2002). Sastopamība lielā mērā atkarīga no dobumu pieejamības.

Urālpūces aizsardzībai Ziemeļgauja šobrīd uzskatāma par nozīmīgāko valstī. Urālpūces teritorija vidēji Latvijā ir 3-4(5) km² (A. Avotiņa mutisks ziņ.). Sastopama lielākos skujukoku vai jauktu mežu masīvos, parasti izcirtumu u.c. klajumu tuvumā. Palielinoties izcirtumu platībai, iespējams, izkonkurē bikšaino apogu (A. Avotiņa mutisks ziņojums).

Ligzdo vecos mežos lielu koku dobumos un pusdobumos, resnu stubeņu galos, kā arī lielās citu putnu ligzdās (LOB, 2002), savukārt barojas laucēs un pļavās.

No aizsargājamām dienas plēsīgo putnu sugām nozīmīgākās ir **mazais ērglis** un **zivjērglis**.

Mazajam ērglim projekta laikā konstatētas divas pastāvīgas teritorijas – Zvārtavas pagastā un Virešu pagastā pie teritorijas robežas. Zvārtavas pagastā ērgļi barojas pļavās pie Gaujas, bet ligzdo, visticamāk, Igaunijas Republikā. Ligzdošanai piemērotās meža platības ērgļu novērošanas rajonā Latvijā - pļavām piegulošā šaurā meža mala neatrodas aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā un projekta laikā tās platība ir samazinājusies mežizstrādes rezultātā.

Mazajam ērglim nepieciešama ainava, kurā ligzdošanai piemērotas audzes (netraucēti meži ar atbilstoša lieluma kokiem, lai tajos varētu uzbūvēt ligzdu) atrodas barošanās biotopu (klaju platību – pļavu, ganību, atmatu, lauku) tuvumā. Visbiežāk mazais ērglis ligzdo 50-300 m attālumā no meža malas (Bergmanis, 2000). Ērgļu pārim bieži ir vairākas rezerves ligzdas, kurās tie gadu no gada ligzdo pārmaiņus. Ligzdas koka izvēlē būtiska nozīme ir brīvai telpai starp koku vainagiem, kas nepieciešama pielidošanai, pietiekošam ligzdas noēnojumam un vizuālajai maskētībai. Mazā ērgļa aizsardzības pasākumu plānā (Bergmanis, 2000) kā viens no

nepieciešamajiem pasākumiem sugas aizsardzības un eksistences uzlabošanai (nodaļa 5.3.) minēts "mazo ērgļu apdzīvoto mežu augšanas apstākļu tipu mežos (lielākos par 100 ha), līdz 200 metrus platā meža malas joslā, kas robežojas ar lauksaimniecībā izmantojamām zemēm, izveidot īpaši aizsargājamus meža iecirkņus ar aprēķinu, lai katrā meža kvartālā kā īpaši aizsargājams meža iecirknis būtu vismaz viens mežaudzes nogabals (vismaz 10 ha) ar valdošās koka sugas vecumu ne mazāku kā 70 gadiem lapu koku audzēs un ne mazāku kā 80 gadiem skuju koku audzēs".

Mazajam ērglim piemērotu ligzdošanas vietu teritorijā ir maz, jo vietām trūkst pietiekamu pļavu platību (teritorijas rietumu un vidusdaļā), savukārt nozīmīgāko pļavu platību malās ir ļoti maz ligzdošanai piemērotu audžu. Visbiežāk mazais ērglis ligzdo jauktos mežos, kur aug bērzi, egles un apses, par ligzdas kokiem izvēloties galvenokārt egles un bērzus netālu (visbiežāk 50-300 m) no meža malas (Bergmanis, 2000). Visbiežāk barojas pļāvās un atmatās, arī nokultos labības laukos.

Mazais ērglis barojas ar sīkiem dzīvniekiem - peļveidīgajiem grauzējiem (gk. strupastēm) un vardēm. Visbiežāk barojas pļāvās un atmatās, arī nokultos labības laukos. Bieži medī uz gaidi – sēžot uz dažādiem paaugstinājumiem – atsevišķi augošiem kokiem un koku grupām, telegrāfa un elektrības stabiem, siena kaudzēm.

Viena no jau agrāk zināmajām *zivjērgļa Pandion haliaetus* ligzda Plāņu pagastā bija apdzīvota arī projekta laikā (2004. - 2007.g.), otra agrāk zināmā ligzda (Vijciema pag.) ir nokritis, bet trešā (Valkas pag.) LIFE projekta laikā nebija apdzīvota. 2006. gadā atrasta viena jauna ligzda Plāņu pagastā, kurā ligzdošana bija nesekmīga. Zivjērgļi vairākkārt novēroti arī citās vietās teritorijā.

Zivjērglis ligzdo mežos vai augstajos purvos ezeru, zivju dīķu, bebru dīķu un upju tuvumā. Pārtiek tikai no zivīm (LOB, 2002). Visbiežāk ligzdu būvē apkārtņē augstākā koka galotnē ar plašu skatu uz apkārtni - parasti vecā priedē ar plakanu galotni.

Teritorijā novērots arī *melnais stārķis*, taču LIFE projekta laikā apdzīvota ligzda nav konstatēta, kaut gan ir ziņas no zemes īpašniekiem par melno stārķu novērojumiem (t.sk. par jauno putnu novērojumiem Zvārtavas pagastā). Ir zināmas divas vietas, kur melnais stārķis ligzdojis 2000-to gadu sākumā (Latvijas ligzdojošo putnu atlanta nepublicēti dati) - 2001. un 2002. g. Valkas pagastā (projekta laikā ligzda nav apdzīvota) un 2001. g. Vijciema pagastā.

Melnais stārķis ligzdo klusās, netraucētās vietās dažāda tipa mežos (izņemot sausus priežu mežus), kur tuvumā atrodamas piemērotas barošanās vietas – dažādi ūdeņi (upītes, strauti, dīķi, vecupes, bebru uzpludinājumi u.c.). Ligzdošanai nepieciešami veci, lieli koki ar pietiekami resniem un līmeniskiem zariem ligzdas būvei (visbiežāk ozoli vai priedes). Vienu un to pašu ligzdu melnais stārķis var izmantot vairākus gadu desmitus pēc kārtas, ja netiek traucēts. Pārtiek galvenokārt no zivīm (LOB, 2002).

Teritorijā sastopamas visas Latvijā sastopamās aizsargājamās dzeņu sugas - **baltmugurdzenis** *Dendrocopos leucotos*, **vidējais dzenis** *Dendrocopos medius*, **trīspirkstu dzenis** *Picooides tridactylus*, **melnā dzilna** *Dryocopus martius*, **pelēkā dzilna** *Picus canus* un **zaļā dzilna** *Picus viridis*.

Visu apdraudēto dzeņu sugu aizsardzībai būtiski ir saglabāt mežus ar lielu daudzumu trupējošas koksnes. Dzeņi pārtiek galvenokārt no dažādiem kukaiņiem, kurus uzmeklē trupējušā koksne. Dzeņi ir nometnieki, tādēļ visu gadu atkarīgi no apstākļiem ligzdošanas rajonā.

Baltmugurdzeņu skaits "Ziemeļgaujā" atbilstoši projekta laikā veiktajai inventarizācijai ir 30-50 pāri, tāpēc "Ziemeļgauja" ir piektā vai sestā nozīmīgākā vieta sugas aizsardzībai valstī.

Baltmugurdzenis ligzdo vecākos un lielākos lapu koku un jaukto mežu masīvos, klajumu tuvumā, upju krastos, arī kultūrainavā ar koku grupām un krūmājiem. Dobumus parasti kaļ nokaltušos lapu kokos vai stubeņos, kā arī dzīvās apsēs (LOB, 2002).

Baltmugurdzenim nepietiek tikai ar ligzdas vietas aizsardzību, jo nepieciešamas pietiekamas dabisku (ar daudz mirušās koksnes) lapu koku audžu platības, lai barotos. Ligzdo vecos lapu koku mežos (80-90 g), lai barotos, izmanto arī jaunākus (piem. 50-60 g. vecas apšu audzes) (Bergmanis 1993). Ligzdošanas blīvums Latvijā - 1 pāris uz 150 – 170 ha (Bergmanis 1993). Baltmugurdzeņa teritorijas lielums arī citur Eiropā ir ap 1km² (Hagemeijer, Blair 1997). M. Bergmanis iesaka veidot mikroliegumus baltmugurdzeņa aizsardzībai vismaz 25-50 ha platībā, lai tie aptvertu pietiekamu barošanās biotopa platību (Bergmanis, 1993).

Vidējais dzenis ligzdo galvenokārt platlapju un jauktos mežos, kuros ir ozoli, barojas koku vainaga daļā. Dobumus visbiežāk kaļ nokaltušos kokos un stubeņos (LOB, 2002). Pēc inventarizācijas datiem sugas skaits AAA tiek vērtēts uz 20 – 40 pāriem, tāpēc "Ziemeļgauja" ir trešā nozīmīgākā teritorija sugas saglabāšanai valstī.

Trīspirkstu dzenis sastopams skuju koku un jauktos mežos, arī melnalkšņu dumbrajās. Dobumus parasti kaļ nokaltušos kokos, arī eglēs. Barojas galvenokārt uz sausu vai kalstošu egļu, melnalkšņu vai bērzu stumbriem, arī uz kritālām (LOB, 2002). Atšķirībā no citām dzeņu sugām, ligzdo meža masīvu iekšienē. Ligzdošanas blīvums - 1pāris uz 60-90 (200) ha (Hagemeijer, Blair 1997). Atbilstoši projekta laikā veiktajai inventarizācijai sugas skaita novērtējums ir 15 – 25 pāri, tāpēc "Ziemeļgauja" ietilpst trīs sugas aizsardzībai nozīmīgāko teritoriju skaitā.

Pelēkajai dzilnai piemērota mozaīkveida ainava, kur meži mijas ar klajumiem, tā izvairās no lieliem, viendabīgiem mežu masīviem, dodot priekšroku parkveida ainavai. Ligzdo pašizkaltos dobumus, galvenokārt apsēs (LOB, 2002).

Zaļā dzilna ligzdo dažāda tipa mežos, kas mijas ar atklātām vietām, parkos (LOB, 2002). Ainavu apvidus teritorijā zaļā dzilna konstatēta vairākkārt, projekta laikā konstatēta viena teritorija Zvārtavas pagastā.

Melnā dzilna ligzdo dažāda tipa vecos mežos, tai ir īpaša nozīme kā „atslēgas sugai”, jo tās izkaltie dobumi turpmākajos gados dod iespēju ligzdot citām apdraudētām putnu sugām - meža balodim, bikšainajam apogam u.c. Melno dzilnu dobumi kalpo arī par slēptuvēm un mītnēm zīdītājdzīvniekiem. 70 % gadījumu melnā dzilna izvēlas kalt ligzdošanai jaunu dobumu, nevis izmantot vecos – no iepriekšējām sezonām (Johnsson, 1993). Pēc šobrīd zināmajiem datiem (40 – 60 pāri) "Ziemeļgauja" ir pirmā nozīmīgākā vieta sugas saglabāšanai Latvijā.

Latvijā veiktā pētījumā tika konstatēts, ka vidējais mežaudžu taksācijas vecums, kurās konstatēti melno dzilnu dobumi, ir 157 gadi, vidējais ligzdošanas koka vecums – 165 gadi (Ratfelders, 2001).

Melnās dzilnas vidējais ligzdošanas blīvums Latvijā aprēķināts vairākos pētījumos - 0,27 pāri/1km² meža (Bergmanis, Strazds 1993), 0,2-1,9 pāri/km² (Priednieks, Strazds u.c. 1989).

Melnā dzilna ligzdošanai izvēlas audzes, kuru biežība ir 0,4 – 0,5 – audzēs ar šādu biežību atradās 73% no konstatētajiem melno dzilnu dobumiem (n=66) (Ratfelders, 2001). Melnās dzilnas ligzdu bojāēja kailcirtēs atstātajos kokos ir desmit reizes lielāka, nekā neskartā

mežaudzē (Johnsson, 1993), tādēļ vecu audžu saglabāšana nav aizvietojama tikai ar cirmsmās atstājamiem ekoloģiskajiem kokiem.

Meža balodis parasti ligzdo audzēs, kurās koku vidējais vecums pārsniedz 120 gadus (Hagemeijer, Blair, 1997). Latvijā audzēs, kurās konstatēti meža baloži, vecāko koku (arī piemistroto) vidējais vecums bija 168 gadi (Priednieks u.c. 1999), citā pētījumā vidējais mežaudžu taksācijas vecums 150 gadi un vidējais ligzdošanas koka vecums 160 gadi (Ratfelders, 2001).

Ziemeļgauja ir nozīmīgākā **medņa** *Tetrao urogallus* ligzdošanas vieta Latvijā - kopējais medņu skaits teritorijā vērtēts uz 50 – 80 gaiļiem (Hofmanis, Strazds, 2004). Ainavu apvidus teritorijā ir izveidoti seši medņu riestu mikroliegumi: pieci Cirgaļu mežu masīvā un viens pie Pukšu purva. Vēl viens mikroliegums atrodas uz ziemeļiem no ainavu apvidus robežas pie Igaunijas robežas.

Medņu skaits Eiropā strauji sarūk, par nozīmīgāko cēloni uzskata ar mežsaimniecību saistītos faktoros - kailcirtes, ceļu būvi, egļu monokultūru stādījumus un pesticīdu izmantošanu (Bauer, Berthold, 1997). Mežsaimnieciskā darbība izraisa meža fragmentāciju, kas veicina plēsonības ietekmes pieaugumu uz medņu populācijām, savairojoties plēsējiem (Mayhew, pers. ziņ.).

Medņa ligzdošanai nepieciešams mežs ar daudzveidīgu struktūru, kas ietver piemērotas riesta vietas, ligzdošanas vietas, barošanās vietas pieaugušajiem putniem un mazuliem, spalvu maiņas vietas. Netraucētā mežā riesti izvietojas ap 2 km cits no cita (Wegge, Rolstad, 1986).

Gaiļu skaits riestā atkarīgs galvenokārt no veco mežu platības tā apkārtnē (Rolstad, Wegge, 1987). Pēc pētījumiem Norvēģijā, katram teritoriālam gaiļim nepieciešami 40 – 50 ha veca, nepārtraukta meža, tā teritorija sniedzas ap 1 km no riesta centra. Katram riestam nepieciešami vismaz 300 – 400 ha meža (Hofmanis, 2004). Līdz ar to mednim labvēlīga biotopu apsaimniekošana jāplāno teritorijā līdz 1 km no medņu riesta centra.

Mednim priekš barošanās ir svarīgi, lai tā dzīvesvietā būtu lapu koku audzes vai audzes ar to piemistrojumu, īpaši nozīmīgas ir apses (Priednieks u.c. 1999).

Iepriekšējo gadu inventarizācija medņu riestos Latvijā liecina, ka riesti nereti vairs nav atrodamī meža datu bāzē uzdotajās vietās, bet blakus esošā jaunākā mežā. Agrākā vieta šādos gadījumos ir kļuvusi nepārskatāma blīvāka aizauguma dēļ.

Riesta vietā nozīmīga ir redzamība (> 30 m) (Mayhew, pers. ziņ.), mednim nelabvēlīga ir riesta vietas aizaugšana ar paaugu un pamežu. Riesta vietas aizaugšana palielina arī plēsēju ietekmi, biežāka, un līdz ar to arī mitrāka un vēsāka audze var atstāt nelabvēlīgu ietekmi uz cāļu izdzīvošanu aukstās un slapjās vasarās. Riestu aizaugšanu veicina mākslīga hidroloģiskā režīma maiņa – mežu meliorācija.

Novērojumi rāda, ka vietās, kur meliorācijas ietekmē aizaugums ir krasi samazinājies pārskatāmību, riestojošo medņu tēviņu skaits ir samazinājies (Petriņš, pers. ziņ.). Par to liecina konstatētie gadījumi, kad meliorētu purvu malās esošie riesti gadu gaitā virzās prom no aizauguma zonām uz klajāko centru. Ir gadījumi, kad medņu tēviņi izvietojas teritorijā veiktu kopšanas ciršu zonās.

Audzēs, kas pirms meliorācijas bijušas mitras un līdz ar to klajas, pēc nosusināšanas labi spēj augt egles, palielinās krūklju u.c. pameža sugu biežība. Meliorācijas grāvjus pieklūšanai riestam var izmantot arī plēsējs – Amerikas ūdele.

Egļu aizaugums nereti rodas arī sauso priežu meža tipu atsevišķās zonās, kas agrāk, dabiskos apstākļos mēdza izdegt meža ugunsgrēkos, lielākajai daļai priežu saglabājoties. Mūsdienu apstākļos novēršot degšanu, tiek radīti apstākļi, kad pamežā netraucēti attīstās egles.

Medņu ligzdas parasti atrodas ne tālāk par 1 km no riesta, pie kāda aizsega (egļītes, izgāzta koka saknes, priedes stumbra (Hofmanis, 2004). Piemērotas barošanās vietas izveistiem perējumiem ir mellenāji un dažādi mitrāji (purvi, avoksnāji) (Mayhew, pers. ziņ.), spalvu maiņas vietas – meži ar bagātu zemsedzi un puskrūmu audzēm (Hofmanis, 2004).

Viens no paņēmieniem, kā atjaunot vietas agrāko piemērotību riestam, ir pameža un paaugas egļu izzāģēšana līdz pārskatāmības iegūšanai.

Mednis ir ļoti jūtīgs pret traucējumu riesta laikā un ligzdošanas periodā.

Lai noskaidrotu medņu riestu apsaimniekošanas pasākumu nepieciešamību, 2006.g. aprīlī un maijā tika apsekoti Ziemeļgaujas teritorijā zināmie medņu riesti (4.5.pielikums).

Ļāvu putni

No nozīmīgākajām Eiropā aizsargājamām atklātu ainavu sugām, kas ligzdo ainavu apvidus teritorijā, jāmin ***grieze*** *Crex crex* un ***ķikuts*** *Gallinago media*.

Lai noteiktu ligzdojošo griežu skaitu, teritorija tika sadalīta 3 zonās un katrā zonā izvēlēti 10 uzskaišu punkti, kuros veiktas griežu uzskaites.

Salīdzinot ligzdošanas blīvumu, tika konstatētas ievērojamas atšķirības starp zonām (attiecīgi 1.3, 4.8 un 2.3 īpatņi/100 ha), bet ne starp biotopiem to iekšienē (0.7-1.4, 2.8-5 un 2.5-4 īpatņi/100 ha). Tādēļ bija iespējams ekstrapolēt griežu blīvumu uz visu katras zonas platību.

Kopējais griežu skaits trijās zonās tika novērtēts uz 111 pāriem. Ekstrapolējot vidējo blīvumu (2.9 īp./100 ha) uz pārējo atklātās ainavas platību (ārpus zonām), tika iegūts skaitlis **136 pāri**. Pieņemot, ka vienā uzskiatē var netikt reģistrēti 30 % no populācijas, kā maksimālo skaitu var pieņemt **190 pārus**.

Projekta ietvaros veikta **ķikuta** *Gallinago media* riestu inventarizācija teritorijā ietilpstošajās palieņu ūdēs. Apsekojamo vietu izvēlē tika izmantoti ortofoto un Landsat satelītattēli. Inventarizācija veikta saskaņā ar ķikutu riestu inventarizācijas metodiku (Auniņš 2001).

Atrodot riestu, tika novērtēts tajā klātesošo gaiļu skaits. Par riestu uzskatīti vismaz 2 vienkopus dziedoši ķikutu tēviņi. Teritorijas apsekotas arī gaišajā dienas daļā, lai novērtētu biotopa stāvokli un to ietekmējošos faktorus. Inventarizācijas gaitā atrasti 2 ķikutu riesti (Zvārtavas un Gaujienas pag.) ar kopskaitā 12-14 gaiļiem. Neviens no šiem riestiem nav bijis zināms agrāk.

Ūdeņu putni

Nozīmīgākās ar saldūdens biotopiem saistītās sugas ainavu apvidū ir lielā gaura *Mergus merganser* un zivju dzenītis *Alcedo atthis*.

Lielajai gaurai ligzdojošo pāru skaits Ziemeļgaujā vērtēts uz 20-30 pāriem, kas veido ap 20% no Latvijas ligzdojošās populācijas šai sugai. Lielajai gaurai ligzdošanai nepieciešami koki ar lieliem dobumiem ūdeņu tuvumā, savukārt pēcligzdošanas periodā mātītei ar mazuļiem ļoti nozīmīgi ir netraucēti apstākļi Gaujā. Iztraucētas gauras bēg peldot. Pēc literatūras datiem, Gaujas augštecē gauru mātītes ar mazuļiem sāka bēgt jau 200-300 m attālumā no laivas un bēga 2-8 km, tika novēroti gadījumi, kad ķete sadalījās, un puse mazuļu palika bez mātītes (Strazds & Strazds, 1990).

Zivju dzenīšu skaits Ziemeļgaujā vērtēts uz 20-40 pāriem. Gaujas smilšainie stāvkrausti ir ļoti piemērota ligzdošanas vieta šai sugai.

II 4.4. Zīdītāji

Attiecībā uz ainavu apvidus zīdītāju faunu izmantoti V. Vintuļa materiāli par sikspārņiem no epizodiskiem teritorijas apmeklējumiem, J. Ozoliņa skaita vērtējums bebru un ūdru populācijai.

Ir zināms, ka teritorijā sastopamas Latvijā aizsargājamās **sikspārņu** sugas – ziemeļu sikspārnis *Eptesicus nilssonii*, garausainais sikspārnis *Plecotus auritus*, dīķa naktssikspārnis *Myotis dasycneme*, ūdeņu naktssikspārnis *Myotis daubentonii*, Natūza sikspārnis *Pipistrellus nathusii*, pundursikspārnis *Pipistrellus pipistrellus*, rūsganais vakarsikspārnis *Nyctalus noctula*, Naterera naktssikspārnis *Myotis nattereri*, no kurām viena – dīķa naktssikspārnis - ierakstīta arī ES Biotopu direktīvas 2. pielikumā (V. Vintuļa 1990.-to gadu nepublicēti dati).

Sikspārņiem nozīmīga ir dobumainu koku (kā paslēptuvju un aukļkOLONIJU veidošanas vietu) klātbūtne. Virkne sugu, tajā skaitā dīķa naktssikspārnis, barojas virs ūdeņiem, Ziemeļgaujas vecupes ir ļoti piemērotas barošanās vietas šai sugai. Gaujienas vīna un pilsdrupu pagrabi ir nozīmīga sikspārņu ziemošanas vieta. Sikspārņu aizsardzībai nozīmīga ir mozaīkveida ainavas aizsardzība, kas sastāv no klajumiem un laucēm, ūdeņiem, veciem mežiem un vecu koku grupām (ar dobumiem).

ES Biotopu direktīvas suga - **bebrs** *Castor fiber* Latvijā pašlaik nav apdraudēta suga, to skaits Latvijā pēdējos gadu desmitos ir strauji audzis. Ziemeļgaujā bebru populācija pašlaik varētu sasniegt 1000 īpatņus (J. Ozoliņa nepubl. dati). Bebra darbība ievērojami pārveido ainavu, kā arī ietekmē aizsargājamus biotopus un sugas. Pozitīvi bebru klātbūtne ietekmē, piemēram, melno stārķi un zivjērgli, veidojot tiem piemērotus barošanās biotopus, negatīvi – Gaujā senāk sastopamo ziemeļu upespērleņi *Margaritifera margaritifera* (daļa no tās pēdējām atradnēm vēl šobrīd sastopama Gaujas baseina upītēs ārpus ainavu apvidus), padarot upītes upespērleņu izdzīvošanai nepiemērotas.

Bebru ietekme nav vērtējama viennozīmīgi, līdz ar to īpaši pasākumi bebru darbības ietekmēšanai plānā nav paredzēti.

Gauja un mazās upītes ir piemērots biotops **ūdrām** *Lutra lutra* (iekļauts ES Biotopu direktīvas 2. pielikumā). To skaits Ziemeļgaujā tiek lēsts uz 35 - 50 īpatņiem (J. Ozoliņa nepubl. dati).

Teritorijā sastopami arī **vilki** *Canis lupus* un **lūši** *Lynx lynx*, uz ainavu apvidus platību grūti attiecināt konkrētu šo dzīvnieku skaitu teritorijas konfigurācijas dēļ.

Līdz šim pēdējais **lāča** *Ursus arctos* novērojums teritorijā reģistrēts 1991. gadā Valkas apkārtnē, vairāk novērojumu reģistrēti 20. gs. 70.to gadu beigās (Ozoliņš J., 2003).

II 4.5. Citas vērtības

Kultūrvēsturiskās vērtības

Teritorijas kultūrvēsturisko vērtību veido gan valsts aizsardzībā esoši pieminekļi, gan vēl līdz galam neapzināti un neizpētīti objekti, gan arī senas lauku viensētas un seni meža ceļi, kas šobrīd ir neatņemama ainavas sastāvdaļa.

Teritorijā vēl aizvien ir neizpētīti kultūrvēsturiski objekti, kam līdz ar to nav nekādas juridiskas aizsardzības. Zemes īpašniekiem un lietotājiem nav informācijas par to, kāds apsaimniekošanas režīms nepieciešams to saglabāšanai.

Savukārt jau zināmie, kultūrvēstures pieminekļu sarakstos iekļautie objekti cieš no apsaimniekošanas trūkuma. Spilgtākais piemērs Ziemeļgaujā ir „Ielīcu” zemnieku sēta, kam ilgstoši nebija apsaimniekotāja, un no tās pa šo laiku pazuduši dažādi etnografiski priekšmeti (t.sk. mēbeles, vērptie ratiņi), pašas ēkas ir katastrofālā stāvoklī.

Ekonomiskā vērtība

Kā nozīmīgākās saimnieciskās vērtības teritorijā jāmin mežu resursi (meži klāj 15580 ha – ap 72 % no ainavu apvidus teritorijas), kā arī tūrisma resursi, kas ietver gan Gaujas upi, gan teritorijas ainaviskās vērtības, dabas un kultūrvēstures pieminekļus, gan dabas tūrisma un ekotūrisma iespējas.

Teritorijas ekonomiskā vērtība pa saimniecības nozarēm sīkāk aprakstīta nodaļā “Teritorijas izmantošanas veidi”.

II 4.6. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības
<p><i>Meža biotopi un sugu dzīvotnes</i> – unikālas, mazpārveidotas meža platības, kas ietver īpaši aizsargājamus meža biotopus, retu un apdraudētu sugu dzīvotnes. To saglabāšanai vairumā gadījumu nepieciešama neiejaukšanās dabiskajā attīstībā, atsevišķiem biotopiem – speciāli apsaimniekošanas pasākumi.</p>	<p><i>Skābekļa avots.</i> <i>Koksnes resursi</i> AAA ir viens no teritorijas galvenajiem resursiem no 20. gs. vidus līdz mūsdienām. Teritorija ietver mežsaimniecībai nozīmīgas platības (piem. Cirgaļu masīvu), pie kam mežsaimniecība ir viens no nozīmīgākajiem ienākumu avotiem reģionā. Liela daļa no reģiona iedzīvotājiem ir nodarbināti kādā ar mežsaimniecību saistītā jomā. Tāpēc visi jautājumi, kas ir saistīti ar tradicionālās mežsaimniecības ierobežošanu šajā reģionā ir ļoti jutīgi un tieši skar daudzu cilvēku dzīves veidu un apstākļus. <i>Meži kā ogošanas, sēņošanas un medību vietas.</i> Ogošana un sēņošana ir izplatīts sezonāls peļņas veids teritorijā. <i>Platības sportam, tūrismam un atpūtai.</i></p>
<p><i>Pļavu biotopi un sugu dzīvotnes</i> – pusdabiskās pļavas, kas ietver īpaši aizsargājamus pļavu biotopus, retu un apdraudētu sugu dzīvotnes.</p>	<p><i>Lauksaimniecībā izmantojamās platības.</i> <i>Kalpo kā resursi alternatīvai lauksaimniecības zemju izmantošanai – ekstensīvai apsaimniekošanai ar mērķi uzturēt zālājus (Lauku attīstības programmas „Agrovides” apakšpasākuma „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” ietvaros).</i> Piemērotas platības bioloģiskajai un biodinamiskajai lauksaimniecībai, it īpaši saistībā ar gaļas lopu audzēšanu. <i>Tūrisma un atpūtas vietas</i> – it sevišķi pļavas Gaujas krastos. Ir iespējams piesaistīt lauku un dabas tūristus. <i>Nenosusinātas pļavas kā zivju nārsta vietas – resursi makšķerēšanai.</i></p>
<p><i>Aizsargājami purvu biotopi un sugu dzīvotnes</i></p>	<p>Purvu nozīme <i>gāzu un ūdeņu aprites regulēšanā.</i> <i>Purvi kā ogošanas, medību vietas.</i></p>
<p><i>Aizsargājami ūdeņu biotopi un sugu dzīvotnes</i></p>	<p><i>Ūdeņi kā makšķerēšanas, ūdens tūrisma, atpūtas vietas.</i> <i>Upes kā elektroenerģijas ieguves vieta.</i> Mazās hidroelektrostacijas Gulbenes rajonā ietekmē Gaujas upi arī ainavu apvidū ietilpstošajā posmā.</p>
<p><i>Iežu atsegumi</i> – aizsargājami biotopi un aizsargājamo sugu dzīvotnes</p>	<p><i>Apskates objekti tūristiem.</i></p>

Retās un aizsargājamās sugas	Objekti dabas tūristu piesaistei, t.sk. putnu vērošanai.
------------------------------	--

Aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” ir *NATURA 2000* teritorija, tādēļ tās aizsardzības un apsaimniekošanas režīmam jābūt tādā, lai nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības statusu īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, kuru aizsardzībai šī teritorija izveidota. Tas nozīmē, ka nav pieļaujama ES nozīmes biotopu un sugu dzīvotņu platību samazināšanās.

Sugu un biotopu aizsardzības nodrošināšana var, no vienas puses, radīt zaudējumus saistībā ar neiegūto labumu no saimnieciskās darbības, gan, no otras puses, piesaistīt līdzekļus dabai draudzīgas apsaimniekošanas veikšanai.

Zaudējumi saistībā ar neiegūto labumu attiecas galvenokārt uz mežsaimniecību. Koksnes ieguve ir viens no galvenajiem ienākumu avotiem reģionā. Pēc LVM AM datiem, orientējošā vidējā augošu koku pārdošanas cena ir 18,73 LVL/ kbm gadā. Mežu izmantošana koksnes ieguvei, kas īpaši intensīvi notiek kopš 20. gs. 90.-tajiem gadiem, gan tieši samazina veco mežu platības, gan fragmentē biotopus, tādējādi radot aizsargājamo sugu populāciju izolācijas risku, kas var izraisīt to izzušanu.

Tomēr, analizējot meža ekosistēmu sniegtos labumus kopumā (*ecosystem services*), ir aprēķināts, ka saimnieciskie ieguvumi veido mazāku daļu no visiem ieguvumiem (Costanza, Robert et al 1997., cit. pēc Hallanaro, Pylvanainen, Spuņģis. 2002). Ietverot meža ekosistēmas ekoloģiskās funkcijas (klimata, gāzu un ūdeņu regulāciju, augsnes veidošanu, erozijas kontroli, barības vielu apriti), atbilstoši šiem aprēķiniem, mērenie un boreālie meži sniedz ap 250 eiro/ha/gadā, mitrāji - pat 14 000 eiro ha/gadā.

Pēdējos gados notiekošā arvien intensīvākā mežsaimnieciskās infrastruktūras atjaunošana un izveide valsts mežos, galvenokārt ceļu būve, atstāj negatīvu ietekmi uz dabas daudzveidību - fragmentē biotopus, veicina traucējuma faktora palielināšanos un pārveido raksturīgo ainavu.

Plāvu biotopu un sugu saglabāšanos apdraud galvenokārt to aizaugšana pamešanas rezultātā. Lauku attīstības plāna finansējums (2004.-2006. gadam) bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšanai ir veicinājis zemes īpašnieku ieinteresētību atsākt plaušanu vai noganīšanu. Zālāju uzturēšana teritorijā ir atkarīga no finansējuma pieejamības šim mērķim, jo citas ekonomiskās intereses šo platību izmantošanai vairumā gadījumu nav. Apstākļi (smilšainas augsnes, nelīdzens reljefs) lielākajā daļā teritorijas nav piemēroti intensīvas lauksaimniecības attīstībai, tādēļ plāvu biotopus transformācija aramzemē vai ielabošana Ziemeļgaujā apdraud mazākā mērā nekā citviet.

Ja tiktu apsaimniekotas – uzturētas visas bioloģiski vērtīgo zālāju platības aizsargājamo ainavu apvidū, prognozētā atbalsta maksājumu summa gadā sasniegtu 255 990 eiro.

Ūdens biotopus un sugas Gaujā ietekmē ūdens līmeņa svārstības, kas rodas HES darbības rezultātā Gulbenes rajonā, ārpus aizsargājamo ainavu apvidus robežām. Šobrīd šai problēmai risinājuma nav.

Ogošanai un sēņošanai ir salīdzinoši neliela ietekme uz dabas vērtībām, izņemot gadījumus, kad tiek radīts traucējums ligzdojošiem putniem.

Medījamo dzīvnieku (g.k. meža cūku) piebarošana rada šo dzīvnieku koncentrēšanos un atsevišķos gadījumos apdraud dabiskos meža biotopus, veicinot strauju augsnes

eutrofikāciju barotavu tuvumā. Paaugstināta meža cūku koncentrācija negatīvi ietekmē zemē ligzdojošos vistveidīgos putnus, tajā skaitā medni.

Ūdensputnu medības Gaujas upē rada traucējumu ūdensputniem pēcligzdošanas periodā (lielajai gaurai) un konfliktē ar citiem tūrisma veidiem. Savukārt medības tik salīdzinoši nelielā purvā kā Pukšu purvs nebūtu pieļaujamas, jo viena šāviena troksnis izbaida visus purvā esošos putnus, tajā skaitā nemedījamās (arī īpaši aizsargājamās) sugas, piem. dzērvi (ES Putnu direktīvas I pielikuma suga).

Teritorijas ainaviskā vērtība un dabas daudzveidība ir labs pamats lauku tūrisma un dabas tūrisma attīstībai un līdz ar to arī teritorijas ekonomiskajai izaugsmei. Jāuzsver, ka ilgtermiņā finansiālais ieguvums no tūrisma un rekreācijas varētu tikt salīdzināts ar ieguvumiem no mežsaimniecības.

III INFORMĀCIJA PAR TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANU

Aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" attīstība nākotnē - vīzija

Saglabāta dabiskā, **aktīvi meandrējošā Gauja un tās ieleja** ar ilgstošā laika periodā tapušiem dabas kompleksiem - mežiem ar vecupju ieslēgumiem, atklātajām un parkveida pļavām ar vecupju un meža ieslēgumu mozaīku, pārejas un augsto **purvu** platības, **ezeri** un priežu sausieņu meži **iekšzemes kāpu masīvā** un citās platības ārpus upes ielejas.

Saglabātas un uzturētas cilvēka **vēsturiski izveidotās apdzīvotās vietas** ar bagātajām kultūras un tradicionālo zemkopju dzīvesveida liecībām – senās koka, akmens un mūra ēkas un infrastruktūras elementi, kā arī dzīvas zemes apsaimniekošanas tradīcijas paraugsaimniecībās.

Ainaviskajā teritorijā pārdomāti **saimnieko cilvēks**, sabalansējot mežkopību, lauksaimniecību un lopkopību ar dabas aizsardzības prasību nodrošināšanu ilgtermiņā, kā arī aktīvi izmantojot un attīstot specifiskās ekonomiskās priekšrocības, ko piedāvā augstvērtīgā dabas vide – bioloģiskā vai biodinamiskā lauksaimniecība, dabas vērtību apsaimniekošana, dabas un ekotūrisms.

Pārdomāti informējot un izglītojot vietējo sabiedrību un apmeklētājus, piedāvājot labiekārtotu un dabai draudzīgu tūrisma infrastruktūru, nākotnē **palielinās sabiedrības informētības līmenis** par garāko un izteiktāko vecupju kompleksu, plašākajām parkveida pļavām un lielāko iekšzemes kāpu masīvu Latvijā.

Teritorijas apskatei ierīkotā labiekārtotā infrastruktūra nodrošina **pārdomātu un organizētu atpūtu**.



III 1. TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ILGTERMIŅA UN ĪSTERMIŅA MĒRĶI 2007.- 2017. APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM

III 1.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi

I saglabāts teritorijai raksturīgais mozaikveida un vienlaidus ainavu komplekss, reljefs un zemes lietojuma veidi

II saglabātas dzīvotspējīgas tipiskās un aizsargājamās Gaujas ielejai un tās dabas kompleksiem raksturīgās dabiskās augu sugu sabiedrības, dzīvnieku sugas un to dzīvotnes

- II 1. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamiem meža biotopiem, tajā skaitā dabiskajiem meža biotopiem, un ar tiem saistītajām sēņu, ķērpju, sūnu un bezmugurkaulnieku sugām
- II 2. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamām, ar mežiem saistītām, putnu sugām: mednis, mazais ērglis, zivjērglis, melnais stārķis, apodziņš, bikšainais apogs, urālpūce un aizsargājamās dzeņu sugas
- II 3. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamiem pļavu biotopiem un ar tiem saistītajām īpaši aizsargājamām augu sugām
- II 4. Labvēlīgs aizsardzības statuss īpaši aizsargājamo pļavu putnu sugām: grieze, ķikuts, mazais ērglis
- II 5. Labvēlīgs aizsardzības statuss saldūdens biotopiem, nodrošinot nepieciešamos apstākļus zivju un bezmugurkaulnieku sugām: lasis, taimiņš, upes un strauta nēģis, lielā gaura, ūdrs, biežā perlamutene, aizsargājamās spāru sugas
- II 6. Labvēlīgs aizsardzības statuss lapukoku praulgrauzim un tā dzīvotnēm

III Veicināta teritorijas ilgtspējīga attīstība, saskaņojot dabas un kultūras vērtību aizsardzību un saglabāšanu ar teritorijas ekonomisko attīstību

III 1.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plānā aprakstītajam apsaimniekošanas periodam

Mērķu realizācija paredzēta sākot no plāna apstiprināšanas, ja nav norādīts mērķa izpildes termiņš, tad tas jāveic regulāri, visu plāna darbības laiku.

Administratīvie un organizatoriskie jautājumi - A

- A.1. Sakārtota teritorijas pārvaldes sistēma;
- A.2. Aizsargājamo ainavu apvidus robeža iezīmēta dabā, viena gada laikā pēc plāna apstiprināšanas Vides ministrijā;
- A.3. Teritorijas zonējums iestrādāts pagastu teritoriālplānos, viena gada laikā pēc plāna apstiprināšanas Vides ministrijā.

Teritorijas bioloģisko un ainavisko vērtību saglabāšana un palielināšana - B

bioloģiski daudzveidīgi meži un to veidotās dzīvotnes

- B.1. Nodrošināta neiejaukšanās **3430 ha** bioloģiski vērtīgo mežu
- B.2. Pielietojot biotehniskos pasākumus, apsaimniekoti **486 ha** īpaši aizsargājamo meža biotopu un aizsargājamo sugu dzīvotņu, veikta mežaudžu dažādošana **186 ha** platībā

saglabāta un atjaunota dzīvotspējīga 20. gs. sākuma tradicionālā apsaimniekošana atklātajās un parkveida pļavās

- B.3. Atjaunotas īpaši aizsargājamo zālāju platības **1260 ha**, septiņu gadu laikā
- B.4. Nodrošināta īpaši aizsargājamo atklāto un parkveida zālāju uzturēšana **2378 ha** platībā

saldūdeņi, mitrzesmes un purvi

- B.5. Nodrošināta saldūdens biotopu aizsardzība
- B.6. Nodrošināta purvu biotopu aizsardzība **350 ha** platībā

saglabātas un uzturētas kultūrvēsturiskās vērtības, labiekārtota un pilnveidota atpūtas, dabas un kultūrvēsturisko vērtību apskates un izziņas infrastruktūra

Kultūras vēstures liecību saglabāšana – K

- K.1. Apzinātas kultūrvēsturiskās vērtības un izstrādāts to saglabāšanas pasākumu plāns, divu gadu laikā
- K.2. Atjaunots un uzturēts etnogrāfiskās sētas komplekss "Ielīcas"
- K.3. Izvērtēta nepieciešamība konservēt Sikšņu slēgumu
- K.4. Atjaunotas un uzturētas senas, reģionam raksturīgas ēkas, saskaņā ar plānu (K.1.)
- K.5. Veikta Gaujienes mācītājmuižas mācītājmājas restaurācija
- K.6. Uzturētas divas alejas

Atpūtas un izziņas infrastruktūra - I

I.1. Uzlabota, ierīkota, labiekārtota un uzturēta dabas vērtības saudzējoša teritorijas apskates, izziņas un atpūtas infrastruktūra

Sabiedrības izglītošana un informācijas pieejamība – S

S.1. Sabiedrībai pieejama kvalitatīva un aktuāla informācija par teritoriju, tās vērtībām, atļautajām, aizliegtajām un nevēlamajām darbībām

S.2. Zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem radītas iespējas izglīties par dabas aizsardzības jautājumiem un metodēm

Monitorings - M

M. 1. Izstrādāta, pielāgota un ieviesta galveno dabas vērtību indicējošo sugu, organismu grupu un biotopu monitoringa metodika

III 2. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

Apsaimniekošanas pasākumi plānoti laika periodam no 2007. līdz 2017. gadam. Pasākumi sakārtoti sešās tematiskās grupās:

- A** - administratīvi un organizatoriski jautājumi;
- B** – bioloģisko un ainavisko vērtību saglabāšana un palielināšana;
- K** – kultūras vēstures liecību saglabāšana;
- I** – atpūtas un izziņas infrastruktūra;
- S** - sabiedrības izglītošana un informācijas pieejamība;
- M** - monitorings

7. tabulā apkopoti visi ieteiktie apsaimniekošanas pasākumi, pasākumu pamatojums atrodams dabas aizsardzības plāna aprakstošajā un novērtējuma daļā (1. un 2. nodaļā), novērtēta pasākuma steidzamība (prioritāte)⁵ un vēlamais izpildes termiņš, kā arī nepieciešamie resursi un pasākuma potenciālais finansētājs⁶.

Apsaimniekošanas pasākumu veikšanas vietas parādītas 4.1. un 4.2. pielikumā.

Pasākuma potenciālais izpildītājs ir konkrētās kadastra vienības īpašnieks, atkarībā no sabiedrības ieinteresētības, potenciālais izpildītājs var mainīties, vai tie var būt vairāki. Visi teritorijas apsaimniekošanas pasākumi un infrastruktūras izveidošanas un labiekārtošanas darbi jāveic, saskaņojot pasākumu veikšanu, labiekārtojuma elementu vizuālo izskatu starp teritorijas īpašniekiem un apsaimniekotājiem. Mērķis ir izveidot vizuāli vienota izskata infrastruktūras objektus, saskaņojot informatīvo stendu un norāžu tekstus ar Dabas aizsardzības pārvaldi.

Tabulā norādīti arī pasākumu izpildes indikatori, lai novērtētu pasākumu efektivitāti un nepieciešamības gadījumā ieviestu korekcijas dabas aizsardzības plānā.

Izmaksas norādītas latos un daļai pasākumu arī eiro. Aprēķini veikti, izmantojot eiro fiksēto kursu (17.05.2007.) – 0,702804 lati = 1 eiro. Plānojot pasākuma realizāciju, jāievēro ar inflāciju saistītās izmaiņas.

Galvenie potenciālie pasākumu izpildītāji ir zemes īpašnieki, pašvaldības, VAS "Latvijas valsts meži" Austrumvidzemes un Rietumvidzemes mežsaimniecības. Nākotnē pasākumu realizēšanā un teritorijas pārvaldīšanā būtiska nozīme būs teritorijas pārvaldes institūcijai.

Liela loma teritorijas praktiskajā apsaimniekošanā nākotnē varētu būt 2006.gada 20.septembrī dibinātajai biedrībai „Lauku partnerība ZIEMEĻGAUJA”. Biedrības dibināšanas mērķis ir veicināt teritorijas ilgtspējīgu attīstību un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu, iesaistoties Eiropas Savienības LEADER+ programmā. Programma ietver aktivitātes lauku attīstībai. LEADER+ uzdevums ir uzlabot sabiedrības dzīves kvalitāti, realizējot gan ekonomiskus un sociālus uzlabojumus, gan vides saglabāšanas jautājumus. Lauku partnerības dibinātāji ir deviņas aizsargājamo ainavu apvidū "Ziemeļgauja" ietilpstošās pašvaldības: Strenču, Jērcēnu, Trikātas, Plāņu, Vijciema, Valkas, Zvārtavas, Gaujienas, Virešu pašvaldības un trīs pašvaldības ārpus ainavu apvidus, sešas nevalstiskas organizācijas, četri uzņēmēji un viena fiziska persona.

⁵ nodalītas 3 prioritātes. Pasākumu, kas identificēti kā I – prioritāri, veikšanai aktīvi jāpiesaista līdzekļi

⁶ minēts pasākuma potenciālais finansētājs, jo izpildītāji var būt atkarīgi no konkursa rezultātiem un šobrīd nav identificējami

Biedrības galvenie uzdevumi ir izstrādāt stratēģiju teritorijas ilgtspējīgai attīstībai un veicināt tās īstenošanu, veicināt vietējo iedzīvotāju iniciatīvu, kas vērsta uz dzīves kvalitātes uzlabošanu un vides attīstību, veicināt *NATURA 2000* teritorijas "Ziemeļgauja" un citu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu īstenošanu, koordinēt un piesaistīt finansiālos, materiālos un cita veida resursus biedrības mērķu sasniegšanai. Biedrības darbība sekmē un sekmēs reģiona kā nozīmīga tūrisma objekta attīstību.

Apsaimniekošanas pasākumu kopsavilkums

Īstermiņa mērķis	Pasākuma nosaukums	Prioritāte un ieteicamais izpildes termiņš	Nepieciešamie resursi, potenciālais finansu avots	Potenciālais izpildītājs	Izpildes indikatori	karte Nr.
Administratīvi un organizatoriski jautājumi A						
A.1. Sakārtota teritorijas pārvaldes sistēma	A.1.1. Pārvaldes institūcijas izveidošana un darbības nodrošināšana	I 2007- 2017; pēc dibināšanas darbojas visu laiku	Valsts budžets 140 000 LVL gadā (ideālais modelis)	Vides ministrija, Dabas aizsardzības pārvalde, ZBR	Nodibināta un darbojas pārvaldes institūcija	
	A.1.2. Konsultatīvās padomes nodibināšana un darbība	II 2007-2017; pēc dibināšanas darbojas visu laiku	-	Vides ministrija, DAP	Nodibināta un savas funkcijas realizē konsultatīvā padome	
	A.1.3. Teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu apstiprināšana	I 2007-2008	-	MK	Nodrošināts atbilstošs aizsardzības un apsaimniekošanas režīms	
A.2. Aizsargājamo ainavu apvidus robeža iezīmēta dabā, viena gada laikā pēc plāna apstiprināšanas Vides ministrijā	A.2.1. 520 mazo informatīvo zīmju izvietošana	I 2007-2008	LVAFA, Dabas aizsardzības pārvalde viens zīme ~10 LVL, kopā LVL 5250	Teritorijas pārvaldes institūcija, pašvaldības	Dabā izvietotas mazās informācijas zīmes	4.2.
A.3. Teritorijas zonējums iestrādāts pagastu teritoriālplānos, viena gada laikā pēc IAIN apstiprināšanas MK	A.3.1. MK apstiprinātā AAA zonējuma iestrādāšana pašvaldību teritoriju plānojumos	I 2007-2008, vai plānojuma izstrādes laikā	Pašvaldību līdzekļi	Pašvaldību darbinieki, teritorijas plānojuma izstrādāji	Teritoriju plānojumos norādīta teritorijas robeža, funkcionālo zonu robežas un plānotie infrastruktūras objekti	5.1.

Teritorijas bioloģisko un ainavisko vērtību saglabāšana un palielināšana - B						
B.1. Nodrošināta neiejaukšanās 3430 ha bioloģiski vērtīgo mežu	B.1.1. Neiejaukšanās 3430 ha bioloģiski nozīmīgu mežaudžu	I 2007-2017	VMD, VVD ~ 50 000 LVL (14-15 LVL /ha) gadā kontrole (dati no VIDM), zaudējumu aprēķins – skat. pie B.1.3.	VMD, VVD, meža īpašnieki un apsaimniekotāji	Aprobežojumi par meža platībām reģistrēti Meža valsts reģistrā, atbilstošajās platībās nenotiek mežsaimnieciskā darbība	4.1.
	B.1.2. Meža biotopu un aizsargājamo sugu mikroliegumu dibināšana privātajos mežos	I 2007-2017; pēc ierīcības veikšanas	LVFAFA 2220 LVL (8 LVL/ha)	Nozares eksperti	Izveidoti mikroliegumi, lai nodrošinātu dabas vērtību aizsardzību.	4.1.
	B.1.3. Kompensāciju piešķiršana privātajiem zemes īpašniekiem par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem	I 2007-2017	Valsts budžets, ES līdzekļi Nacionālās kompensācijas administrēšanas un vērtēšanas izmaksas ~ 150 LVL/ha; kompensāciju apjoms – vidēji 794 LVL/ha (1130 eiro/ha) Plāna izstrādes brīdī nav informācijas par ES kompensāciju administrēšanas izmaksām un apjomu	Dabas aizsardzības pārvalde, LAD	Izmaksātas kompensācijas par meža platībām privātīpašumos, kur ir ierobežota mežsaimnieciskā darbība	

B.2. Pielietojot biotehniskos pasākumus, apsaimniekot 486 ha īpaši aizsargājamo meža biotopu un aizsargājamo sugu dzīvotņu, veikta mežaudžu dažādošana 186 ha platībā	B.2.1. Meža biotopu un sugu dzīvotņu apsaimniekošanas plānošana - atjaunošanas projektu izstrāde	II 2007 – 2013	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi; 11 650 LVL (8 LVL/ha)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, teritorijas pārvaldes institūcija	Saplānoti biotehniskie pasākumi	
	B.2.2. Boreālo meža biotopu apsaimniekošana 116 ha platībā	II 2007 – 2017	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi, VAS „Latvijas valsts meži”; 10 755-16 730 LVL (90 - 140 LVL/ha)	VAS „Latvijas valsts meži”, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Apsaimniekoti meža biotopi, izcērtot un retinot egli, paaugu un pamežu	4.1.
	B.2.3. Medņu riesta vietu apsaimniekošana 6,8 ha platībā	I 2007-2017	VAS „Latvijas valsts meži”; 610-820 LVL (90 - 120 LVL/ha) un aizsprosta būve ~400 LVL	VAS „Latvijas valsts meži”	Uzlabota medņu riesta platību kvalitāte	4.1.
	B.2.4. Biokoku un biokoku grupu apsaimniekošana 363 ha platībā	I 2007 – 2017	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi, VAS „Latvijas valsts meži”; 122 330 LVL (vidēji 337 Ls/ha)	VAS „Latvijas valsts meži”, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Apsaimniekoti meža biotopi	4.1.
	B.2.5. Atsevišķu biokoku stumbru aizsardzības nodrošināšana, aplikot ar metāla sietu stumbra pamatni	I 2008-2017	LEADER, LVAFA vai cits 1,50 LVL vienam kokam; kopā ap 4500 – 6000 LVL	VAS „Latvijas valsts meži”, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Biokoki aizsargāti no bebru grauzumiem	
	B.2.6. Parkveida pļavu atjaunošana meža nogabalos 62 ha platībā	II 2007 – 2017	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi 20 900 (vidēji 337 Ls/ha)	VAS „Latvijas valsts meži”, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Atjaunotas parkveida pļavas	4.1.

	B.2.7. Mežu noganīšana līdz 820 ha ⁷	II 2007-2013 (2017) ⁸	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi; 157 LVL/ha, ELVGF finansēšanas gadījumā līdz 140 LVL/ha (200 eiro/ha)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Noganīti meži	4.1.
	B.2.8. Meža biotopu fragmentācijas novēršana – ieslēgumu „dažādošana” 186 ha platībā	I 2008 – 2013 (2017)	Valsts budžets, VAS „Latvijas valsts meži”	VAS „Latvijas valsts meži”, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Meža biotopos veicināta potenciālā dabiskā sukcesija, konsolidēti bioloģiski vērtīgie meža nogabali	4.1.
	B.2.9. Ugunsgrēka radīto struktūru saglabāšana	II 2007 – 2013 (2017)	ELVGF līdz 140 LVL/ha (200 eiro/ha)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Saglabātas dabiskas ugunsgrēka laikā radušās struktūras	
	B.2.10. Ciršanas atlieku sadedzināšana vai izvākšana sila un mētrāja augšanas apstākļu tipos	I 2007-2017	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, t.sk. VAS „Latvijas valsts meži”; 100-150 LVL/ha	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, t.sk. VAS „Latvijas valsts meži”	Veicināta silam un mētrājam raksturīgās nabadzīgās veģetācijas saglabāšanās	
B.3. Atjaunotas īpaši aizsargājamās zālāju platības 1260 ha, septiņu gadu laikā	B.3.1. Neapsaimniekoto zālāju īpašnieku apzināšana, informācijas izplatīšana par atbalsta saņemšanas iespējām zālāju atjaunošanai un apsaimniekošanai	I 2007 – 2013	DAP, LVAFA 18900 LVL (15 LVL/ha)	Teritorijas pārvaldes institūcija vai DAP	Zālāju īpašnieki ir informēti par potenciālajām dabas vērtībām un resursiem savā īpašumā	
	B.3.2. Lauku bloku karšu precizēšana	I 2007 – 2013	Īpašnieks, LAD 800 LVL (1 LVL/ha)	Īpašnieks, LAD	Lauku blokos ir iekļautas dabā esošas pļavu platības	

⁷ (nepieciešamās un vēlamās platības kopā)

⁸ pasākums paredzēts Lauku attīstības programmas ietvaros, bet tās darbība beidzas 2013. gadā, un nav zināms par turpmākajām finansiālā atbalsta iespējām

	B.3.3. Pļavu atjaunošanas plānošana - atjaunošanas projektu izstrāde	I 2007 – 2013	ELVGF, valsts budžets, privāti līdzekļi, VAS „Latvijas valsts meži”; 10 080 LVL (8 LVL/ha)	Teritorijas pārvaldes institūcija vai DAP, zemes īpašnieku un apsaimniekotāju pieaicināti nozares eksperti, VAS „Latvijas valsts meži”	Izplānota pļavu atjaunošana	
	B.3.4. Pļavu biotopu atjaunošana 1260 ha platībā	I 2007 – 2013	ELVGF, valsts budžets, VAS „Latvijas valsts meži”; 180 570 LVL (51 - 337 LVL/ha)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, VAS „Latvijas valsts meži”	Atjaunoti pļavu biotopi	4.1.
B.4. Nodrošināta īpaši aizsargājamo atklāto un parkveida zālāju uzturēšana 2378 ha platībā	B.4.1. Pļavu uzturēšana pļaujot un/vai noganot 2378 ha platībā	I 2007-2013 (2017)	ELVGF, valsts budžets 187 830 – 221120 (93 LVL/ha (133 eiro/ha) par zālāju noganīšanu; 79 LVL/ha (113 eiro/ha) par zālāju vēlo pļaušanu)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Uzturēti pļavu biotopi	4.1.
B.5. Nodrošināta saldūdens biotopu aizsardzība	B.5.1. Mazo HES ietekmes izvērtēšana un tās novēršanas pasākumu plāna izstrāde	I 2007-2008	LVAFA	Teritorijas pārvaldes institūcija sadarbībā ar nozares ekspertiem	Mazo HES darbības izvērtējums un konkrēti ieteikumi to ietekmes samazināšanai un novēršanai	
	B.5.2. Mazo HES negatīvās ietekmes samazināšana	II 2008-2017	LVAFA, cits	Koordinē teritorijas pārvaldes institūcija	Samazināta HES darbības negatīvā ietekme AAA	
	B.5.3. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbības modernizēšana	I 2007 - 2017	ERAF	Koordinē pašvaldības, sadarbībā ar RVP	Attīrīšanas iekārtas darbojas efektīvi	
	B.5.4. Virešu pagasta atkritumu izgāztuves rekultivācijas plānošana un rekultivācija	I	Nav identificēti	Potenciāli - Virešu pagasta padome	Rekultivēta izgāztuves teritorija	4.1.

B.6. Nodrošināta purva biotopu aizsardzība 350 ha platībā	B.6.1. Neiejaukšanās purva biotopos un sugu dzīvotnēs	I 2007-2017	VMD, Valsts Vides dienests	VMD, Valsts Vides dienests	Ievērots neiejaukšanās režīms purvu platībās	4.1.
	B.6.2. Aizsprosta būve uz grāvja Pukšu purva ziemeļu malā	I 2007-2008	VAS „LVM”, teritorijas pārvaldes institūcija ~400 LVL	VAS „LVM”, teritorijas pārvaldes institūcija	Stabilizēts hidroloģiskais režīms Pukšu purvā	4.1.

Kultūras vēstures liecību saglabāšana - K						
K.1. Apzinātas kultūrvēsturiskās vērtības un izstrādāts to saglabāšanas pasākumu plāns, divu gadu laikā	K.1.1. Kutūrvēsturisko vērtību apzināšana un to saglabāšanas pasākumu plāna izstrāde	I 2007-2009	VKKF 15 000-20 000 LVL	Ziemeļvidzemes kultūrvēstures biedrība	Apzināti objekti, izstrādāts to aizsardzības plāns	-
K.2. Atjaunots un uzturēts etnogrāfiskās sētas komplekss "Ielīcas"	K.2.1. Ēku atjaunošana un uzturēšana etnogrāfiskajā sētā „Ielīcas”	I 2007-2017	VKKF; atbilstoši projektam	Ēku kompleksa īpašnieks	Atjaunots un uzturēts etnogrāfiskās sētas komplekss "Ielīcas"	4.2.
K.3. Izvērtēta nepieciešamība konservēt Sikšņu slēgumu	K.3.1. Sikšņu slēguma konservācijas nepieciešamības izvērtēšana	I 2010-2017	VKKF; 1000 LVL	Nav identificēts	Gaujas plostnieku darbības liecība - Sikšņu slēgums saglabāts un apskatāms	4.2.
K.4. Atjaunotas un uzturētas senas, reģionam raksturīgas ēkas, saskaņā ar plānu (K.1.)	K.4.1. Senu, reģionam raksturīgu ēku atjaunošana un uzturēšana, saskaņā ar plānu (K.1.)	II 2010-2013 (2017)	Nav identificēti; atbilstoši projektam	ēku īpašnieks	Atjaunotas reģionam raksturīgās, vecās ēkas, tajā skaitā saimniecības ēkas, šķūņi u.c.	
K.5. Restaurēta Gaujienas mācītājmuižas mācītājmāja	K.5.1. Gaujienas mācītājmuižas mācītājmājas restaurācija	II 2007-2017	Nav identificēti; 40 000 LVL	Īpašnieks un/vai apsaimniekotājs	Restaurēta mācītājmāja	4.2.
K.6. Divu aleju uzturēšana	K.6.1. Aleju atbrīvošana no krūmiem	II 2007-2017	Nav identificēti; ~ 800 LVL	Īpašnieks un/vai apsaimniekotājs	Uzturētas vizuāli pievilcīgas alejas	4.2.

Atpūtas un izziņas infrastruktūra - I						
I.1. Uzlabota, ierīkota, labiekārtota un uzturēta dabas vērtības saudzējoša teritorijas apskates, izziņas un atpūtas infrastruktūra	I.1.1. Trīs dabas taku (Vizla, Randātu klintis, Gaujiena) uzturēšana	II 2007-2017	ERAF, LVAFA; 1400 LVL/gadā	Pagastu pašvaldības	Savas funkcijas pilda trīs dabas takas	4.2.
	I.1.2. Divu dabas taku (Zīle, Strenči) iekārtošana un uzturēšana	II 2007-2017	LIFE – Daba projekta finansējums, ERAF, LVAFA; ~8 700 LVL Zīles takas ierīkošana, 870 LVL uzturēšana gadā; ~ 27 000 Strenču takas ierīkošana, 2700 LVL/ uzturēšana gadā	VAS "LVM", Strenču pilsētas Dome	Dabā iekārtotas un savas funkcijas pilda divas dabas takas	4.2.
	I.1.3. Sešu dabas taku izplānošana, ierīkošana un uzturēšana (Vireši, Krastkalni, Sikšņu krāces, pie Spicu tilta, Valmieras pagastā pie Gaujas, Brenguļu pagastā pie Gaujas)	II 2007-2017	Pagastu pašvaldības, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, LVAFA, ERAF u.c.; ierīkošana ~ 36 000 LVL (katra taka ~ 6000 LVL), visu taku uzturēšana 3600 LVL/gadā	Pagastu pašvaldības, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Dabā iekārtotas un savas funkcijas pilda sešas dabas takas	4.2.
	I.1.4. Trīs skatu torņu būve un uzturēšana	II 2010	Zemes īpašnieki, ERAF; ~ 45 000 (atkarībā no torņa izmēriem un materiāla ~10000-20000 LVL viens tornis)	Zemes īpašnieki	Uzbūvēti trīs skatu torņi	4.2.

I.1.5. Tūristu apmešanās vietu labiekārtošana un uzturēšana	II 2007-2017	DAP, ERAF, pagastu pašvaldības, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, tajā skaitā VAS „LVM” ⁹ Vienas apmešanās vietas izveidošana 250 - 2500 LVL (atkarībā no apjoma); uzturēšana 100 - 250 LVL gadā	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji, tajā skaitā VAS “LVM”, pagastu pašvaldības	Labiekārtotas 56 un kopā uzturētas 90 atpūtas vietas	4.2.,
I.1.6. Informācijas norāžu un stendu izvietošana tūristiem	II 2009	ERAF, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji; Stendi – 2280 LVL (viens stends 380 LVL), norādes 1980 LVL (katra norāde 20 LVL)	Teritorijas pārvaldes institūcija	Izvietotas 72 norādes no upes un 6 informācijas stendi, 27 norādes no ceļiem	4.2.
I.1.7. Ainavu cirtes 19 vietās	II	VAS „Latvijas valsts meži”, pagastu pašvaldības, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji ~ 340 LVL/ha	VAS „Latvijas valsts meži”, pagastu pašvaldības, sadarbībā ar zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem	Atsegtas ainavas 19 vietās	4.2.
I.1.8. Trīs jaunu stāvlaukumu izveide un sešu stāvlaukumu uzturēšana	II	ERAF; Izveide 870 000 LVL (viens laukuma izveide ap 290 000 LVL)	Pagastu pašvaldības, zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Iekārtoti trīs jauni un uzturēti seši stāvlaukumi	4.2.

⁹ uztur esošos objektus

I.1.9. Informācijas stendu uzturēšana (18 stendi pie AAA robežas un 22 stendi institūciju ēkās)	I 2007 - 2017	LVAFA, Dabas aizsardzības pārvalde ~ 500 LVL gadā	Teritorijas pārvaldes institūcija	Informācija par AAA atrodama 18 vietās pie AAA robežas un 22 ar AAA pārvaldi un apsaimniekošanu saistīto institūciju telpās	4.2.
I.1.10. Oliņu avota labiekārtošana un uzturēšana	III 2007-2017	Nav identificēts; ~ 300 LVL (bez ceļa paplašināšanas)	Zemes īpašnieki un apsaimniekotāji	Labiekārtota avota apkārtnē, nodrošinot piekļūšanu avotam	4.2.
I.1.11. Velomaršruta iekārtošana un uzturēšana, izmantojot esošo ceļu tīklu	II 2007-2017	ES fondi (piemēram LEADER+ programma)	Pašvaldības, tūrisma informācijas centri, tūrisma uzņēmēji, potenciāli arī VAS "LVM", partnerība "Ziemeļgauja"	Funkcionējošs velomaršruts	4.2.

Sabiedrības izglītošana un informācijas pieejamība - S						
S.1. Sabiedrībai pieejama kvalitatīva un aktuāla informācija par teritoriju, tās vērtībām, atļautajām, aizliegtajām un nevēlamām darbībām	S.1.1. Bukleta sagatavošana un iespiešana par aizsargājamo ainavu apvidu	II 2009	LVAFA vai Dabas aizsardzības pārvalde; 2000 LVL	Teritorijas pārvaldes institūcija	Izdots buklets	
	S.1.2. Mājaslapas aktualizēšana un uzturēšana	I 2007-2017	LVAFA ; 800 LVL (modificēšana), 360 LVL gadā (uzturēšana)	Teritorijas pārvaldes institūcija	Darbojas mājaslapa, tajā pieejama aktuāla informācija par AAA	
S.2. Zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem radītas iespējas izglīties par dabas aizsardzības jautājumiem un metodēm	S.2.1. Semināru organizēšana zemes īpašnieku izglītošanai par nekailciršu metodēm meža apsaimniekošanā	III 2007-2017	Nav identificēts 5000 LVL	Teritorijas pārvaldes institūcija	Notikuši semināri zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem	
Monitorings - M						
M.1. Izstrādāta, pielāgota un ieviesta prioritāro dabas vērtību stāvokļa indicējošo sugu, organismu grupu un biotopu monitoringa metodika	M.1.1. Aizsargājamo biotopu un sugu monitorings <i>NATURA</i> 2000 monitoringa ietvaros	I 2007-2017	LVĢMA	Nozares eksperti	Aktuāli dati par ES Biotopu direktīvas biotopu un sugu un Putnu direktīvas sugu stāvokli teritorijā	
	M.1.2. Meža biotopu apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes monitorings	II 2007-2017	VAS „Latvijas valsts meži”	Nozares eksperti	Aktuāla informācija par realizēto pasākumu plānoto mērķu sasniegšanu. Materiāls pasākumu veikšanas koriģēšanai.	

	M.1.3. Apsaimniekoto biokoku monitorings	I 2007-2017	LVAFA	Nozares eksperti	Informācija par apsaimniekoto biokoku stāvokli. Materiāls pasākumu veikšanas koriģēšanai.	
	M.1.4. Apsaimniekoto medņu riestu monitorings	I 2007-2017	VAS „Latvijas valsts meži”	Nozares eksperti	Informācija par apsaimniekoto medņu riestu stāvokli. Materiāls pasākumu veikšanas koriģēšanai.	
	M.1.5. Medņu monitorings	I 2007-2017		Nozares eksperti	Informācija par medņu riestu stāvokli un populāciju dinamiku AAA	
	M.1.6. Pļavu apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes monitorings	I 2007-2017	Lauku atbalsta dienests, LVAFA	Nozares eksperti	Informācija par apsaimniekoto pļavu sugu sabiedrībām. Materiāls pasākumu veikšanas koriģēšanai.	
	M.1.7. Tūrisma plūsmas radīto ietekmju monitoringa metodikas izstrāde un ieviešana	I 2008-2017	LVAFA, cits	Koordinē teritorijas pārvaldes institūcija	Izstrādāta, aprobēta un ieviesta metodika apmeklētāju ietekmes novērtēšanai.	

III 2.1. Apsaimniekošanas pasākumu apraksts

Pasākumus, kas plānoti Lauku attīstības plāna (2007.-2013.g.) ietvaros, DAP vai teritorijas administrācija pārskata jaunās Lauku attīstības programmas (kopš 2014. gada) sagatavošanas laikā.

Administratīvi un organizatoriski jautājumi - A

A.1. Sakārtota teritorijas pārvaldes sistēma

A.1.1. Pārvaldes institūcijas izveidošana un darbības nodrošināšana

Teritorijas ilgspējīgas attīstības un apsaimniekošanas nodrošināšanai, lai koordinētu 12 pašvaldību (trīs administratīvajos rajonos) un Strenču pilsētas vienotu sadarbību ainavu apvidus pārvaldīšanai, veidojama teritorijas pārvaldes institūcija.

Pārvaldes institūcijas funkcijās ietilps šajā dabas aizsardzības plānā aprakstīto pasākumu īstenošanas koordinēšana. Pēc LIFE projekta beigām no Latvijas Dabas fonda nodibinātajai institūcijai jāpārņem sekojošas saistības:

- 14 sadarbības līgumi par 310 ha ES nozīmes zālāju biotopu un pļavu putnu dzīvotņu uzturēšanu,
- septiņi sadarbības līgumi par septiņu ganāmpulku uzturēšanu (pavisam 101 govslaps), kas paredz šo ganāmpulku pieaugumu izmantot ES nozīmes zālāju platību apsaimniekošanai jaunās teritorijas vietās,
- seši līgumi par ganību aploku un seši līgumi par lopu nojumju uzturēšanu,
- 18 informācijas stendu pie lielākajiem ceļiem un 22 informatīvo stendu dažādu institūciju telpās uzturēšana,
- informācijas centra uzturēšana.

Optimālā gadījumā administrācijā būtu nepieciešami astoņi darbinieki: reģionālās iestādes vadītājs, biroja administrators, kartogrāfs, sabiedrisko attiecību speciālists, kultūrvēstures lietu speciālists, divi dabas apsaimniekošanas pasākumu vadītāji un viens strādnieks. Šajā gadījumā administrācijas uzturēšanas kopējās izmaksas būtu vidēji 140000 LVL gadā, atbilstoši kalkulācijai, kas tika sagatavota Dabas aizsardzības pārvaldes reģionālās iestādes izveidošanas un uzturēšanas izmaksu iekļaušanai valsts budžetā 2007. gadam.

Administrācijai jāveido darība ar lauku partnerību „Ziemeļgauja”, kurā ir pārstāvētas teritorijā ietilpstošās pašvaldības.

A.1.2. Konsultatīvās padomes nodibināšana un darbība

Lai nodrošinātu visu ieinteresēto pušu iesaisti teritorijai nozīmīgu jautājumu risināšanā, teritorijai dibināma konsultatīvā padome. Padomes sastāvs var tikt veidots uz LIFE finansētā projekta uzraudzības grupas bāzes.

A.2.2. Teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu apstiprināšana

Ministru Kabinetā apstiprināti uz šī plāna pamata izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

A.3. Aizsargājamo ainavu apvidus robeža iezīmēta dabā, viena gada laikā pēc plāna apstiprināšanas Vides ministrijā

A.3.1. 520 mazo informatīvo zīmju izvietošana

Informatīvās zīmes aizsargājamās teritorijas apzīmēšanai dabā jāizgatavo un jāizliek atbilstoši MK noteikumiem Nr. 415 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” un Dabas aizsardzības pārvaldes izstrādātajam īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vienotajam stilam projekta „ĪADT vienotais stils un informatīvās zīmes” ietvaros.

Plānota 520 mazo informācijas zīmju izvietošana. Zīmju izvietojums parādīts 4.2. pielikumā. Kopā pasākums izmaksā ap 5250 LVL (viens zīme ~10,00 LVL).

A.4. Teritorijas zonējums iestrādāts pagastu teritoriālplānos, viena gada laikā pēc IAIN apstiprināšanas MK

A.4.1. MK apstiprinātā AAA zonējuma iestrādāšana pašvaldību teritoriju plānojumos

Zonējumam atbilstošais aizsardzības režīms jāiestrādā visu aizsargājamo ainavu apvidū ietilpstošo pagastu teritoriju plānojumos. Pagastiem, kuriem teritoriju plānojumi jau ir izstrādāti un apstiprināti, plānojumos jāizdara attiecīgi grozījumi, ja tas nepieciešams.

Teritorijas bioloģisko un ainavisko vērtību saglabāšana un palielināšana - B

B.1. Nodrošināta neiejaukšanās bioloģiski vērtīgos mežos

B.1.1. Neiejaukšanās 3430 ha bioloģiski nozīmīgu mežaudžu

Pilnīga neiejaukšanās, neveicot saimniecisko darbību, ir labākais veids, kādā nodrošināt vairāku īpaši aizsargājamo meža biotopu un sugu dzīvotņu aizsardzību.

Šāds aizsardzības pasākums nepieciešams mežu biotopiem, kam arī neskartā vidē būtu raksturīgi nepārtraukti, relatīvi nemainīgi apstākļi bez liela mēroga dabiskiem traucējumiem. Ziemeļgaujā šādi meža biotopi ir: primārie meži upju meandru lokos, pārmitri platlapju meži (krastmalu vītoli un baltalkšņu meži), nogāžu un gravu meži, jaukti ozolu, gobu un ošu meži upju krastos, daļa no boreālajiem mežiem auglīgākās vai mitrākās augsnēs ar egļu, apšu vai bērzu lielāku īpatsvaru, daļa no purvainajiem mežiem.

Atturēšanās no saimnieciskās darbības nepieciešama arī putnu sugu aizsardzībai, kurām vajadzīgs ar dabiskām struktūrām bagāts vai no nemiera faktora pasargāts mežs ligzdošanas vai rieta vietās. Ziemeļgaujā šādas sugas ir mednis, zivjērglis, mazais ērglis, melnais stārķis, bikšainais apogs, apodziņš, urālpūce, trīspirkstu dzenis, vidējais dzenis, baltmuhurdzenis.

Ekoloģiski pamatoti ir aizsargāt gan lielas vienlaidus bioloģiski vērtīgas platības, gan arī mazākas (papildus lielajām) (Hanski, Walsh, 2004). Neapšaubāmi, lielākās platības pilda vairāk ekoloģisko funkciju. Ja bioloģiski vērtīgai audzei ir ļoti neliela platība, tā sevī neietver visu to vides apstākļu kombināciju, kāda ir tādā pašā, tikai lielākā audzē. Jo lielāka platība, jo lielāka iespējamība, ka biotopā būs sastopams vairāk specializēto sugu. Apdraudēto meža sugu aizsardzībai ir nepieciešamas lielākas kompakas zonas, kurās nenotiek mežsaimnieciskā darbība, un tās nevar aizstāt tikai atsevišķi saimnieciski izmantojamā mežā izkaisīti nogabali (Hanski & Walsh, 2004).

Plānojot meža biotopu un sugu aizsardzību Ziemeļgaujā, plānots aizsargāt gan lielākas vienlaidus platības vietās ar vislielāko dabas vērtību koncentrāciju, gan atsevišķas īpaši vērtīgas audzes, kuras ieskauj mazāk vērtīgas platības.

Meža platības, kurās plānota neiejaukšanās

1) Neiejaukšanās lielākās vienlaidus platībās - biotopu, sugu dzīvotņu un ekosistēmu pārsedes joslu koncentrēšanās vietās

Kompaktu aizsargājamo zonu izveide plānota dabas vērtību koncentrēšanās vietās, kurās ir vislielākais dabisko meža biotopu, ES Biotopu direktīvas biotopu, īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotņu un pārsedes joslu (ar upēm, vecupēm, mitrājiem) blīvums. Visās šajās platībās dabisko meža biotopu, ES Biotopu direktīvas biotopu, īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotņu un mitrāju platība sastāda vismaz 40% (uz ~100 ha). Mitrāji meža masīvu iekšienē tos funkcionāli vieno ar ūdeņu plūsmām palu laikā, veido pastāvīgi paaugstināta mitruma mikroklimatu u.tml. (tas veicina sugu, piem., ķērpju izplatību), tādējādi veidojot vienotu funkcionālu dabas sistēmu, kas ir pamats šo mežu paaugstinātajai bioloģiskajai vērtībai. Neiejaukšanās plānota lielākajā daļā koncentrēšanās vietās ietilpstošo audžu, savukārt daļā koncentrēšanās vietu ieslēgumu – mežaudžu dažādošana, lai paātrinātu to bioloģiskās vērtības pieaugumu.

Šādu vienlaidus zonu izveidei ir plašāka nozīme salīdzinājumā ar atsevišķu, izolētu nogabalu aizsardzību. Piemēram, tādējādi netiek apdraudētas sugas ar zemām izplatīšanās spējām biotopu sadrumstalotības dēļ. Līdz ar lielāku aizsargājamo platību apdraudētajiem putniem pieaug ligzdas koka izvēles iespējas, tie mazāk cieš no traucējuma ligzdošanas laikā. Plašākas aizsargājamas zonas palīdz saglabāt nemainīgu mikroklimatu to iekšienē esošajiem biotopiem un sugu dzīvotnēm. Nākotnē ieslēgumu vērtība palielināsies (dabiski vai ar biotehnisko pasākumu palīdzību) un tie savienos šobrīd fragmentētos īpaši aizsargājamus biotopus vai sugu dzīvotnes, tādējādi novēršot biotopu fragmentāciju.

2) Neiejaukšanās atsevišķos meža nogabalos

- Dabiskie meža biotopi (DMB, pDMB), ES aizsargājami meža biotopi (izņemot "jaunus" 91D0), primārie meži upju meandru lokos (Latvijā ĪA biotops)
 - DMB "paplašinājumi"
- DMB fragmentācijas mazināšanai atsevišķiem DMB izdalīti paplašinājumi.
- Aizsargājamo putnu sugu dzīvotnes

Aizsargājamo dzeņu sugu, bikšainā apoga, apodziņa, zivjērgļa, mazā ērgļa, urālpūces dzīvotnes, medņu riesti. Trijām no tām – mazajam ērglim, bikšainajam apogam un baltmugurdzenim, papildus projekta laikā konstatētajām dzīvotnēm, nepieciešams aizsargāt arī piemērotās dzīvotnes, jo šīm sugām piemēroti biotopi teritorijā izplatīti ļoti nevienmērīgi un to platība ir nepietiekama.

Kā baltmugurdzenim nozīmīgi, papildus inventarizācijas laikā konstatētajām atradnēm (106 ha), izdalīti lapu koku meži 102 ha platībā. Audzes izvēlētas pēc to piemērotības sugas ligzdošanas un barošanās biotopam – tie ir vecākie lapu koku nogabali vietās, kurās lapu koku audžu kopējā platība ir pietiekama vismaz vienam baltmugurdzeņu pārim.

Kā bikšainajam apogam nozīmīga, papildus inventarizācijas laikā konstatētajām atradnēm (12,4 ha), izdalīta 48 ha platība. Tās ir vecākās priežu audzes (>130 g) vietās, kurās šāda vecuma audžu trūkst. Vecuma sliksnis izvēlēts, balstoties uz pētījumiem par koku vecumu, kuros melnā dzilna var izkalt dobumus.

Kā mazajam ērglim nozīmīgi izdalīti 3 nogabali 1,5 ha platībā Cirgaļu meža masīva austrumu malā. Sugai nozīmīgi nogabali atrodas arī ārpus AAA teritorijas (Cirgaļu meža

masīva austrumu malā VAS "LVM" 103. iec. 441., 461., 491., 508., 514. kv. un 105. kv. 276. kv.)

- Ūdeņu un meža saskares un pārsedzes joslas

Ūdeņu malām kā saskares joslai starp mežu un ūdeni ir paaugstināta bioloģiskā vērtība. Šajās audzēs plānojama neiejaukšanās, lai saglabātu dabisko biežību ūdeņiem piegulošās joslās, kas savukārt nepieciešams:

- lai saglabātu paaugstinātu mitrumu (šai zonā sastopamas sūnu, ķērpju un bezmugurkaulnieku sugas, kurām tas nepieciešams; paaugstināta mitruma apstākļos arī mazāku dimensiju mirusī koksne ir būtiska dzeņiem, lai barotos; svarīgi samazināt šo joslu degamību);
- lai kalpotu kā slēptuve dzīvniekiem (putniem, zīdītājiem), tajā skaitā piesegtu reto putnu ligzdvietas (dobumperētāji, plēsīgie putni, melnais stārķis);
- augstas biežības josla kavē sniega kušanu, nodrošinot mazāku virszemes noteces ietekmi uz ūdeņiem.

Vislielākā bioloģiskā vērtība ir vecām, cilvēka darbības netraucētām, ar dabiskajām struktūrām bagātām mežaudzēm. Nākotnē jātiecas uz šādu audžu tīklojuma izveidi ainavā, un ūdeņu malas ir ļoti piemērotas kā šāda tīklojuma sastāvdaļas.

Upju malas

Papildus dabas vērtību koncentrēšanās vietām, neiejaukšanās Gaujas malas mežos plānota:

1) Gaujas krastu mežos, kas atrodas posmā no Spicu tilta līdz Valmierai un atbilst sekojošiem kritērijiem:

- vismaz 50% audzes krājas veido vītols, melnalksnis vai baltalksnis, vai vismaz 60 g vecs bērzs vai vismaz 80 g veca priede vai egle;
- meža nogabals neatrodas platībā, kur prioritāte ir parkveida ainavas atjaunošana;
- meža nogabals nav potenciāli atjaunojama pļava;
- meža nogabals nerobežojas ar atklātu ainavu;

2) mazo upīšu krastu mežos vienlaidus meža masīvā (Lašupe, Kāršupīte, Kokšupīte).

Ezeru malas (Kokšu ezeri, Silezers, Cepurītes ezers)

Neiejaukšanās plānota, ja nogabalā neatrodas labiekārtota vai populāra atpūtas vieta un vismaz 50% audzes krājas veido melnalksnis vai baltalksnis, vai vismaz 60 g vecs bērzs, vai vismaz 80 g veca priede vai egle.

Pukšu purvam piegulošā meža josla

Purva malas audzes kalpo par buferzonu gan hidroloģiskā režīma saglabāšanai purvā, gan nemiera faktora novēršanai purva putniem. Purva malas ir potenciālas plēsīgo putnu ligzdošanas vietas un medņu riesta vietas.

Mitrāju (nogabali ar purvu veģetāciju, mitras ieplakas, applūstoši klajumi) malas

Vietās, kur iepriekšējās apsaimniekošanas rezultātā trūkst bioloģiskajai daudzveidībai nepieciešamo elementu – galvenokārt sugām nabadzīgos priežu meža masīvos plānots saglabāt mitrāju un meža pārsedzes joslas kā dabas daudzveidības elementus.

Stāvās kāpu nogāzes

Neiejaukšanās plānota stāvākajās kāpu nogāzēs (vismaz 30 grādu slīpums no horizontāles, vismaz 30 m platas un 30 m garas). Kāpu nogāzes ir piemērota vieta, kur saglabāt

bioloģiski nozīmīgas audzes, jo papildus vērtību dod gaismas prasīgajām sugām piemērotie gaismas apstākļi.

Saikne ar IAIN. Plānota regulējamā režīma zona ar atbilstošiem ierobežojumiem.

Saikne ar LAP. Iespēja saņemt kompensācijas par neiegūtiem ienākumiem LAP pasākuma "Natura 2000 maksājumi meža īpašniekiem" ietvaros. Pasākuma kontroles veikšana izmaksā 14-15 LVL (Vides ministrijas informācija no citām ĪADT).

Izmaksu novērtējums. Neiejaukšanās režīma nodrošināšanas kontrole varētu izmaksāt ap 50 000 LVL gadā (14-15 LVL/ha, VIDM dati no citām ĪADT). Skat. pie B.1.3. par zaudējumu aprēķiniem.

Finansējuma avoti. LAP, Valsts budžets.

B.1.2. Meža biotopu un aizsargājamo sugu mikroliegumu dibināšana privātajos mežos

LIFE projekta laikā (P)DMB inventarizācija ir veikta arī tajās meža zemēs, kurās nav spēkā esošas meža inventarizācijas (ierīcības). Īpaši aizsargājamo biotopu klātbūtne konstatēta 16 zemes gabalos bez ierīcības (kopējā platība 276,7 ha) - (P)DMB klātbūtne 15 zemes gabalos, primārie meži upju meandru lokos – 3 zemes gabalos.

Šajās meža platībās bez oficiāla kartogrāfiskā materiāla un datu bāzes informācijas nav bijusi iespējama mikroliegumu izveide. Tādēļ arī pēc projekta beigām būs nepieciešama mikroliegumu izveide.

Lai aizsargātu šos biotopus un ar tiem saistītās sugas, individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektā iekļauts punkts, kas aizliedz mežsaimnieciskās darbības veikšanu šajos mežos bez biotopu eksperta atzinuma.

Pasākums varētu izmaksāt ap 2220 LVL (8 LVL/ha).

B.1.3. Kompensāciju piešķiršana privātajiem zemes īpašniekiem par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem

Zemes īpašnieki, kuru mežos dabas vērtību saglabāšanai nepieciešami stingri saimnieciskās darbības ierobežojumi un kuri nebūs saņēmuši kompensāciju LIFE projekta ietvaros (piemēram, pie B.1.2. pasākuma aprakstītajos gadījumos), varēs valsts noteiktajā kārtībā pretendēt uz kompensācijām atbilstoši likumam „Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos” (30.06.2005., groz. 20.10.2005 un 01.01.2007.).

Atlīdzības aprēķināšanas un izmaksas kārtību nosaka MK noteikumi nr. 219 (21.03.2006.) „Kārtība, kādā novērtē atlīdzības apmēru par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos, kā arī izmaksā un reģistrē atlīdzību”. Atbilstoši līdzšinējai DAP pieredzei par līdzīgām audzēm, vidējais kompensāciju apjoms varētu būt 794 LVL/ha (1130 eiro/ha). Kompensācijas administrēšanas un mežaudžu vērtēšanas izmaksas - ap 150 LVL/ha.

Vēl viena iespēja saņemt kompensācijas par neiegūtiem ienākumiem plānota LAP pasākuma "Natura 2000 maksājumi meža īpašniekiem" ietvaros. Atbalstu varēs saņemt meža zemes privātie īpašnieki un pašvaldības. Meža zemes īpašnieks var saņemt ikgadēju kompensējošu maksājumu septiņus gadus (LAP darbības laikā). Meža zemes apsaimniekošanā jāievēro prasības, ko nosaka nacionālie normatīvie akti, kas attiecas uz saimniecisko darbību

Natura 2000 teritorijā. Plāna izstrādes brīdī nav informācijas par ES kompensāciju administrēšanas izmaksām un to apjomu.

B.2. Pielietojot biotehniskos pasākumus, apsaimniekoti īpaši aizsargājami meža biotopi un aizsargājamo sugu dzīvotnes

B.2.1. Meža biotopu un sugu dzīvotņu apsaimniekošanas plānošana – atjaunošanas projektu izstrāde

Pasākums ietver plānošanu nogabala līmenī – biotopu robežu izzīmēšanu dabā, cirsmas shēmas sagatavošanu ar apsaimniekošanas prasību norādījumiem un koku izzīmēšanu (cērtamo vai atstājamo, atkarībā no apstākļiem). Šis plānošanas pasākums organizatoriski parasti atšķiras valsts un privātajos mežos. Valsts mežu apsaimniekotāji nereti šo plānošanas darbību uztver kā cirsmas sagatavošanas sastāvdaļu un kā atsevišķu pasākumu to neizdala, jo to veic pastāvīgi algoti vides speciālisti vai citi speciāli apmācīti darbinieki ikdienas pienākumu ietvaros. Privāto mežu apsaimniekotājiem parasti šādu darbinieku nav, tādēļ papildus izmaksas rodas, pieaicinot attiecīgo speciālistu, kas dažkārt tiek darīts arī valsts mežos.

Saikne ar LAP. Šī plānošanas pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākumam „Meža vides maksājumi” nepieciešamā „apsaimniekošanas plāna” sagatavošanu, t.sk. meža ganību plānošanu.

Izmaksu novērtējums. Pasākuma izmaksas novērtētas uz 11 650 LVL (8 LVL/ha).

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi, LEADER), DAP, LVAFA. Ja biotopa kopšanas pasākumā tiek iegūts pietiekams apjoms likvidās koksnes, iespējami gadījumi, kad pasākumu atmaksājas veikt pašam apsaimniekotājam un papildus finansējums nav nepieciešams.

B.2.2. Boreālo meža biotopu apsaimniekošana 116 ha platībā

Skraji priežu meži, kas pēdējos gadu desmitos strauji aizauguši ar egļu paaugu augšnes eitrofikācijas un ugunsgrēku ierobežotas izplatības dēļ, kļūst ēnaināki, tajos izzūd sugas, kas piemērojušās dzīvei uz apgaismotiem vecu priežu stumbriem. Līdz ar to rodas nepieciešamība šos mežu izkopt, izcērtot nevēlamo egļu paaugu un pamežu. Pasākums plānots vietās, kur egles ieviesušās pēdējās desmitgadēs un galvenās dabas vērtības saistās ar vecām priedēm. Pasākuma mērķis ir tuvināt mežaudzes struktūru dabiskajai, nodrošināt labākus apstākļus gaismas prasīgām sugām, kā arī paildzināt veco priežu mūžu.

Pasākums ietver biotopam neraksturīgu koku un krūmu (nevēlamo koku un krūmu) izciršanu. Apsaimniekošana veicama atbilstoši Valsts meža dienesta izstrādātajai metodikai (Johansson 2005). Pilnvērtīgākam un ilgtspējīgākam rezultātam būtu nepieciešams nevēlamo koku izciršanu papildināt ar kontrolētu zemsedzes dedzināšanu. Jāatzīmē, ka mežu ugunsgrēki ir boreālajiem mežiem dabiski raksturīgs traucējums un no to esamības vai neesamības ir atkarīga vairāku retu sugu saglabāšanās. Tomēr zemsedzes dedzināšana šajā plānā nav paredzēta. Zemsedzes dedzināšanas ieviešanu kavē salīdzinoši nelielā pieredze šī biotopu apsaimniekošanas paņēmiena pielietošanā, neviennozīmīgā situācija saistošajos normatīvajos aktos un potenciāli negatīva sabiedrības attieksme, kas vispirms mazināma ar izglītojošiem pasākumiem. Plāna periodā zemsedzes dedzināšana varētu tikt realizēta atsevišķos gadījumos.

Ziemeļgaujā apsaimniekojami boreālā meža biotopi pēc stāvokļa uz 2006. gadu ir apkopoti 4.4. pielikumā. 216 ha apsaimniekošana jau ir veikta LIFE projekta ietvaros (2004.-2006.g.) un atkārtoti tā varētu būt nepieciešama pēc 5 – 10 gadiem, kas daļai biotopu nozīmēs apsaimniekošanu ārpus šī plāna perioda, tādēļ pašlaik tā plānā nav paredzēta.

LIFE projekta ietvaros veiktā apsaimniekošana, ko organizēja VAS "LVM", tika definēta kā „citas cirtes” ar paņēmieni „izlases cirtes”. Tika noslēgts uzņēmuma līgums par meža apsaimniekošanas pasākuma – aizsargājamo sugu un dzīvotņu apsaimniekošanu noteiktā platībā, kas ietvēra arī kokmateriālu sagatavošanu, pievešanu un nokraušanu krautuvē.

Nemot vērā pieredzi Ziemeļgaujas projekta laikā veiktajos biotopu apsaimniekošanas pasākumos, apsaimniekojot boreālos mežus, jāņem vērā sekojoši principi:

- Apsaimniekošanas pasākumus veic laika periodā no 1.augusta līdz 15.martam.
- Saglabājami:
 - 1)dobumainie koki;
 - 2)visi koki 15 metru rādiusā ap kokiem ar lielām putnu ligzdām;
 - 3)stāvoši nokaltuši koki, koku stubeņi;
 - 4)augoši bojāti (dzīvnieku grauzti, laužti, inficēti, kalstoši u.c.) koki;
 - 5)visas kritālas, arī svaigas (neveicot kritālu sagarumošanu, nebraucot tām pāri ar tehniku);
 - 6)visi lēni augoši koki;
 - 7)bagātīgi ar nokarenajiem ķērpjiem klāti koki, īpaši egles;
 - 8)visi kadiķi, lielākās blīgzņas, pīlādži, mežābeles.
- Izstrādes gaitā teknikai jāpārvietojas, neskarot mitras ieplakas, avotus, tērces u.c. mitras vietas.
- Jāsaglabā neskartas krasta nogāzes gar attekām, avotiem, upēm.
- Saskaņā ar atklātām platībām (pļavām, laukiem) kopšanas intensitātei jābūt mazākai.

Priežu silos, mētrājos un nabadzīgos lānos, kur galvenās dabas vērtības saistītas ar priedēm, kopšanas mērķis ir gaismas apstākļu uzlabošana priežu stumbriem un priežu dabiskās atjaunošanās veicināšana.

Šajās vietās izcērtamas paaugas un jaunās egles, izņemot lielos atvērumus bez priedēm, nogāzes un reljefa pazeminājumus. Valdaudzes egles ir cērtamas, ja tās ir jaunas, aug priežu stumbru tuvumā un traucē tām. Jāsaglabā lēni augošās egles (ar krevelainu mizu, klātas ķērpjiem, mazu gadskārtējo pieaugumu), atsevišķas egles ar zemu novietotiem, kupliem vainagiem, visi kadiķi, vecie lapu koki un visa priežu paauga. Ciršanas atliekas vēlams sadedzināt.

Auglīgos priežu lānos un damakšņos, kur nozīmīgākās dabas vērtības saistītas ar priedēm, eglēm un lapu kokiem, kopšana vērsta uz veco priežu dzīves ilguma pagarināšanu, ne obligāti uz gaismas apstākļu uzlabošanu audzē. Izcērtamas egles, kuras aug priežu vainagu projekcijas laukumā. Īpaši izcilu priežu dzīvotspējas uzlabošanai cērtamas arī valdaudzes egles, kuras skar priedes vainagu vai to nomāc. Ciršanas atliekas var atstāt izklaidus.

Saikne ar IAIN. Boreālo meža biotopu apsaimniekošanu regulējamā režīma zonā pieļauj IAIN projekta 20.2.3. un 20.2.4. punkts.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumu „Dabisko meža biotopu apsaimniekošana”.

Izmaksu novērtējums. Pasākuma izmaksas novērtētas vidēji uz 90 - 140 LVL/ha atbilstoši LIFE projekta pieredzei. Kopā tas veido 10 755 - 16 730 LVL. Praksē izmaksu apjoms var būt gan zemāks, gan augstāks par vidējo, atsevišķos gadījumos pārsniedzot 170 LVL/ha. Ciršanas atlieku sadedzināšana divkārtšo ciršanas izmaksas.

Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros, tad jāreķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha (140 LVL/ha).

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi), DAP, LVAFA. Ja, veicot pasākumu, tiek iegūts pietiekams apjoms likvidās koksnes, iespējami gadījumi, kad pasākumu atmaksājas veikt pašam apsaimniekotājam un papildus finansējums nav nepieciešams.

B.2.3. Medņu riesta vietu apsaimniekošana 6,8 ha platībā

Ja konstatēta daļēja vai pilnīga medņu riesta aizaugšana ar pameža un paaugas veģetāciju, riesta atjaunošanas nolūkos nepieciešams aizaugušās vietas kopt – izzāģēt pameža un paaugas egles.

2004./2005. un 2005./2006. g. apsaimniekošana tika veikta medņu riestā Nr. 84010 un 2005./2006. g. ziemā – medņu riestā Nr. 84018. Plāna darbības laikā jāveic egļu paaugas izzāģēšana un aizsprosta ierīkošana riestā Nr. 84012 (4.5. pielikums)

Atbilstoši eksperta atzinumam, izcirstās egles līdz 16 cm caurmērā tika atzarotas un sagrieztas ~1 m garos nogriežņos. Vietās, kur egļu mazāk, tās tika atstātas izklaidus, cenšoties ieklāt reljefa pazeminājumos. Vietās ar augstāku egļu blīvumu veikta atlieku dedzināšana.

LIFE projekta ietvaros veiktā apsaimniekošana tika definēta kā „citas cirtes” ar paņēmienu „izlases cirtes”. Tika noslēgts uzņēmuma līgums par meža apsaimniekošanas pasākuma – aizsargājamo sugu un dzīvotņu apsaimniekošanu noteiktā platībā.

Abos apsaimniekotajos riestos jāveic LIFE projekta laikā uzbūvēto dambju (3) uzturēšana (bojājumu novēršana, ūdens līmeņa koriģēšana, ja nepieciešams). Orientējošās dambja uzturēšanas izmaksas ir 10 % no dambja uzbūvēšanas izmaksām, pieņemot, ka dambis nolietojas 10 gados.

Pārskats par Ziemeļgaujas medņu riestiem dots 4.5. pielikumā.

Pēc pieciem gadiem ekspertam ornitologam, balstoties uz monitoringa rezultātiem, jāizvērtē atkārtota paaugas (g.k. egļu) izciršanas nepieciešamība abos medņu riestos, kur tas veikts LIFE projekta ietvaros.

Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 189 “Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”, kopšanas darbi jāveic laika periodā no 1. oktobra līdz 31. janvārim, lai neradītu traucējumu riestam.

Lai uzsāktu riesta Nr. 84012 apsaimniekošanu:

- jāsaņem nozares eksperta atzinums par biotehniskajiem pasākumiem medņu riestā ar shēmu, kurā iezīmētas izzāģējamās platības;
- jāveic kopjamo platību robežu izzīmēšana dabā un shēmas sagatavošana ar norādījumiem kopšanai darbu veicējiem.

Saikne ar IAIN. Medņu riestu apsaimniekošanu regulējamā režīma zonā pieļauj IAIN projekta 20.2.4. punkts.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumu „Dabisko meža biotopu apsaimniekošana”.

Izmaksu novērtējums. Izmaksas novērtētas uz 610 - 820 LVL (90 - 120 LVL/ha) atbilstoši *LIFE* projekta pieredzei. Praksē izmaksu apjoms var būt gan zemāks, gan augstāks par vidējo, reizēm pārsniedzot 170 LVL/ha. Ciršanas atlieku sadedzināšana divkārtšo ciršanas izmaksas. Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros, tad jāērēķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha.

Aizsprosta būve varētu izmaksāt ap 400 LVL, neietverot materiālu izmaksas.

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi), DAP, LVAFA. Ja, veicot pasākumu, tiek iegūts pietiekams apjoms likvīdās koksnes, iespējami gadījumi, kad pasākumu atmaksājas veikt pašam apsaimniekotājam un papildus finansējums nav nepieciešams.

B.2.4. Biokoku un biokoku grupu apsaimniekošana 363 ha platībā

Pasākums attiecas uz mežā iesaistītiem, veciem, kādreiz klajumā augušiemiem kokiem (biokokiem) vai koku grupām, kuras nomāc jaunāki koki un apēno krūmi, kā arī uz jaunu biokoku augšanas veicināšanu. Ziemeļgaujā biokoki visbiežāk sastopami Gaujas ielejā un tie ir veci ozoli, liepas, retāk priedes, gobas vai vīksnas. Kādreizējiem klajuma kokiem raksturīgs vai bijis raksturīgs zems un kupls zarojums ar resniem zariem (tipiskā gadījumā “pieclatnieka ozolam” vai kāpu priedei līdzīgs). Tomēr ne vienmēr kādreiz klajākās situācijās augušiemiem kokiem zarojums ir izteikti kupls – tas variē no kupla līdz pat maz zaraina „meža ozola” izskatam. Piemēram, mazāk zaraini biokoki sastopami senās meža ganību vietās, kur vecie koki arī senāk auguši tuvu viens otram, tomēr skrajāk kā neizganītā mežā.

Pasākumā paredzēta biokokus nomācošo un apēnojošo koku un krūmu izciršana un tam ir trīs uzdevumi. Viens no tiem ir pārdzināt veco koku mūžu, lai kā savdabīgu vērtību aizsargātu pašus kokus un ilgāk saglabātu dzīves vidi uz šiem kokiem dzīvojošajām apdraudētajām sugām. Otrs uzdevums ir atjaunot gaisāku dzīves vidi uz šo koku stumbriem dzīvojošām, īpaši aizsargājamām gaismas prasīgām ķērpju un kukaiņu sugām. Trešais uzdevums ir parkveida ainavas atjaunošana, kas attiecināms ne uz visiem biokokiem.

Īpaši nozīmīga veco koku aizsardzība ir saistībā ar labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu ES Biotopu direktīvas sugai – lapukoku praulgrauzim *Osmoderma eremita*, kas apdzīvo veco koku dobumus. Ziemeļgaujā dzīvo ievērojama daļa no Latvijas praulgraužu populācijas, tādēļ šejienes veco lapukoku aizsardzībai ir izšķiroša nozīme praulgrauža aizsardzībā valstī kopumā.

Gaujas ielejas posmā no Gaujienas līdz Spicu tiltam vecie klajumu koki faktiski ir kādreizējās parkveida ainavas elementi. Tādēļ, īpaši gadījumos, kad apsaimniekojamie biokoki atrodas tuvu laukmalēm, biokoku apsaimniekošanas pasākums veicina parkveida ainavas, dažos gadījumos arī ES nozīmes īpaši aizsargājamā biotopa „Parkveida pļavas 6530**” atjaunošanu. Ziemeļgaujā sastopami ap 30 % no Latvijas parkveida pļavām tādēļ pasākumam ir izšķiroša nozīme šī biotopa aizsardzībā valstī kopumā. Nereti ir situācijas, īpaši attiecībā uz biokoku grupām, kurās pēc biokoku apsaimniekošanas var rasties situācija, kad mežaudze kļūst tik izretināta, ka tā vairs neatbilst meža definīcijai un tajā faktiski ir atjaunota parkveida pļava.

Gaujas ielejas posmā no Spicu tilta līdz Valmierai biokoku apsaimniekošanai tikai atsevišķos gadījumos ir saistība ar parkveida situācijām. Šajā posmā biokoki vairumā gadījumu atrodas meža nogabalos, kas iekļaujas vienlaidus meža masīvā. Jāatzīmē, ka senākā pagātnē, iespējams, arī šajā ielejas posmā mūsdienu mežu teritorijā ir bijusi ievērojama loma lauksaimniecībai, kas ilgstošā periodā uzturējusi pašreizējos biokokus. Taču nogabalos ar

biokokiem, vērtējot pēc mežaudžu struktūras, vairāk raksturīgas senu meža ganību nevis meža ieaugušu parkveida pļavu situācijas¹⁰.

Biokoku apsaimniekošanas vadlīnijas

Kopumā biokoku apsaimniekošana veicama atbilstoši Valsts meža dienesta izstrādātajai metodikai (Johansson 2005). Specifiski biokoku apsaimniekošanas nosacījumi ir Gaujas ielejas posmā Gaujiena – Spicu tilts, īpaši paredzētajā dabas lieguma zonā, kur biokoku apsaimniekošana saistāma ar šīs zonas mērķi – veicināt parkveida ainavas atjaunošanos un ar to saistīto vērtību uzturēšanu. Zemāk aprakstīti nosacījumi, kādi ievērojami veicot biokoku apsaimniekošanu minētajā ielejas daļā.

Jāatzīmē, ka dabas lieguma zonas mērķis nenozīmē, ka jāpanāk, lai mežu visur aizstātu parkveida pļavas. Ainavā kopumā parkveida pļavas atjaunojamas tur, kur tas iespējams, ņemot vērā gan veco parkveida kokaudžu klātbūtni, gan saimnieciskās iespējas to turpmāk uzturēt. Meža nogabalos, kur sastopami atsevišķi senās parkveida ainavas elementi (biokoki), būtu jāuztur šie elementi. Veicināma ir jaunu parkveida ainavai raksturīgu platlapju koku attīstība ilgtermiņā, jo nākotnē, kad vecie kļajumu koki pakāpeniski ies bojā, būs aktuāla to pēctecība. Citādi līdz ar vecajiem kokiem izzudīs ar tiem saistītās retās sugas. Pasākuma ilgstošākam efektam to ieteicams kombinēt ar mežu noganīšanu.

Dalījums sektoros. Tā kā nereti pat atsevišķa nogabala līmenī senajā parkveida ainavā Gaujas ielejā situācijas ir ļoti daudzveidīgas – tur ir gan no dabas aizsardzības viedokļa „neaizskaramas” vietas, gan īpaši apsaimniekojamas vietas, gan vietas, kur var turpināt saimniecisku meža izmantošanu, ieteicams pirms apsaimniekošanas uzsākšanas izprast situāciju kopumā. Meža nogabalos, kur veicama biokoku apsaimniekošana, kopumā var identificēt trīs dažādus sektorus, kam katram nepieciešama atšķirīga apsaimniekošana (20.attēls 123. lpp):

A sektors – platības zem biokoku vainagu projekcijas un zona ap to. Zona ap vainagu projekciju izdalāma 5 m platumā, ja šajā zonā augošo koku augstums nesasniedz biokoka augstumu, vai izdalāma 7 m platumā, ja šajā zonā augošo koku augstums sasniedz vai pārsniedz biokoka augstumu. A sektorā apsaimniekošanas mērķis ir, izcērtot nevēlamos krūmus un kokus, nodrošināt biokokiem un ar tiem saistītajām sugām labvēlīgus apstākļus. Ja dabā A sektors pārsedzas ar B un C sektoru, prioritāri ir izpildīt A sektorā paredzētos pasākumus.

B sektors – platības, kas atrodas ieplakās vai uz krastu nogāzēm, kur dominē kāds no sekojošu sugu kokiem un krūmiem: vītoli, kārkli, ievas, gobas, vīksnas, oši, kļavas. B sektora mērķis ir nodalīt platības netraucētai attīstībai, tādēļ tajā koku un krūmu ciršana nav pieļaujama. Ja dabā pārsedzas B un C sektors, prioritāra ir B sektora aizsardzība.

C sektors – citas platības, kas atrodas ārpus A un B sektoriem. C sektora mērķis ir nodrošināt biokoku paaudžu pēctecību, veicinot perspektīvo biokoku veidošanos vai

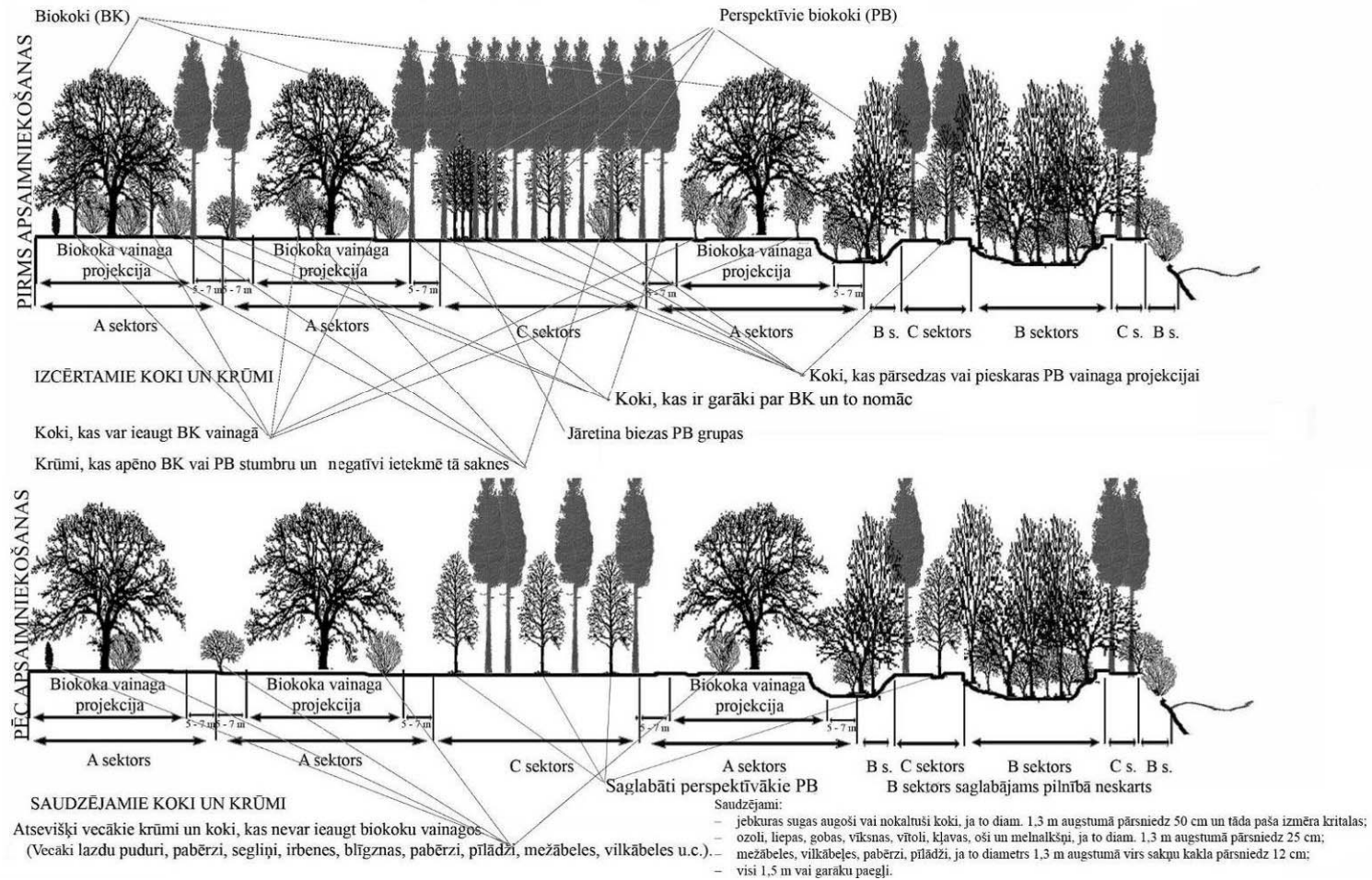
¹⁰ Atšķirību starp parkveida pļavu un meža ganībām varētu raksturot šādi: meža ganības ir mežs, kurā notiek ganīšana, bet parkveida pļava ir pļava ar lielāku koku skaitu. Meža ganību koki ir nedaudz zaraināki kā neganīta meža koki, tomēr tie nav kupli zemzaru koki. Laikā, kad notikusi meža izganīšana, mežs ir bijis skrajāks, nekā neganīts mežs līdzīgos augsnes apstākļos, tajā nav bijis vienlaidus pameža un otrā stāva. Parkveida pļavās koku vainagu projekcija dažkārt var pat nosegt visu pļavu, taču kopumā koki ir ievērojami retāki nekā mežā un tiem raksturīgs zemzaru vainags. Protams, pāreja starp meža ganību un parkveida pļavu dabā bieži ir pakāpeniska un nereti tās izvietotas mozaikveidā, kas nereti aprūtinā konkrēto meža nogabalu pieskaitīt pie viena vai otra varianta. Mūsdienās Latvijā visas meža ganības parasti tiek klasificētas kā mežs, bet parkveida pļavas var būt klasificētas gan kā mežs, gan kā lauksaimniecības zeme – atkarībā no tā, vai kokaudzes šķērslaukums un platība atbilst vai neatbilst meža definīcijai.

ieviešanos. C sektorā paralēli perspektīvo biokoku veicināšanai iespējams turpināt arī platības izmantošanu mežsaimnieciskiem mērķiem (koksnes ieguvei), ja to pieļauj noteikumi attiecīgajā zonā.

Dabā viena sektora fragmenti var būt atšķirīga lieluma un izvietojušies dažādās meža nogabala vietās. Pasākuma īstenošanas gaitā var atklāties, ka, saskaroties biokoku vainagu projekcijām un zonām ap tiem, A sektors faktiski aizņem daudz lielāku platību, nekā sākotnēji biežāka aizauguma apstākļos novērtēts, un B vai C sektorus atsevišķi izdalīt nav iespējams.

Sektoru apsaimniekošana. Zemāk doti sektoru apsaimniekošanas nosacījumi. Sektoru apsaimniekošanas nosacījumiem var būt atkāpes, ja to paredz biotopu eksperta slēdziens.

Biokoku apsaimniekošanas shēma Gaujas ielejas posmā Gaujiena - Spicu tilts



20. attēls. Biokoku apsaimniekošanas shēma Gaujas ielejas posmā Gaujiena-Spicu tilts (V.Lārmanis).

A sektora apsaimniekošanai ir divi uzdevumi: nodrošināt gaišāku vidi ap biokoku stumbriem, lai atjaunotu dzīves apstākļus gaismas prasīgām ķērpju un kukaiņu sugām un novērst ap biokoku augošo koku un krūmu negatīvo ietekmi uz biokoka dzīvotspēju, lai veicinātu biokoka ilgāku mūžu. Tādēļ A sektorā ap biokoku izcērtami visi nevēlamie krūmi un koki, izņemot atsevišķus vecākos krūmus un kokus, kas nevar ieaukt biokoku vainagos vai tos pāraugt garumā (vecāki lazdu puduri, pabērzi, segliņi, irbenes, blīgznas, pīlādži, mežābeles, vilkābeles u.c.). Saglabājamie koki un krūmi visbiežāk ir tie, kas saglabājušies no laikiem, kad parkveida ainava vēl nebija aizaugusi ar mežu. Saglabājamo koku un krūmu daudzums var būt ļoti dažāds atkarībā no to sastopamības. Var būt situācijas, kad biokoka vainaga projekcijā netiek saglabāts neviens cits koks, bet citkārt tie ir pat vairāki koki un krūmi pie viena biokoka. Vidēji saglabājamo koku daudzums ir tāds, ka to vainagu projekcija aizņem ap 5 – 10% no A sektora kopplatības.

B sektorā apsaimniekošanu neveic.

C sektorā jāizvēlas perspektīvie biokoki (PB) un ap tiem jāizcērt koki un krūmi, kas pārsedzas ar PB vainaga projekciju vai tai pieskaras. Ja sastopama grupa ar PB sugas kokiem, piemēram, jaunu liepu grupa, saglabājams resnākais un garākais no PB, izcērtot apkārtējos tās pašas sugas kokus, kas pārsedzas vai pieskaras PB vainaga projekcijai. C sektora daļās, kur pašlaik nav satopami PB, to ieviešanas var veicināt, izretinot mežaudzes pirmā stāva kokus. C sektorā paralēli perspektīvo biokoku veicināšanai iespējams turpināt arī platības izmantošanu mežsaimnieciskiem darbības mērķiem (koksnes ieguvei), jo īpaši, ja nogabalā apsaimniekojamie biokoki ir nelielā skaitā.

Apsaimniekošanas rezultātā radušās ciršanas atliekas aizvācamas vai sadedzināmas, vai arī sasmalcināmas par 1m īsākos nogriežņos un atstājamas ciršanas vietā.

Apsaimniekošanas pasākuma apraksts veidots, pieņemot, ka pasākums pilnībā tiek īstenots vienā paņēmienā. Taču pasākuma izpilde vienā paņēmienā nav obligāts noteikums – to var veikt vairākos paņēmienu. Ja ap apsaimniekojamo biokoku izcērtamie pirmā stāva koki sasniedz biokoka augstumu vai ir augstāki, kas liecina, ka biokoks jau vairākus gadus ir audzis nomāktos apstākļos, nevēlamo koku pakāpeniska, nevis tūlītēja izciršana var būt pat vēlama. Tas samazina varbūtību, ka biokoks var aiziet bojā pārāk strauju apstākļu pārmaiņu dēļ. Piemēram, pirmajā paņēmienā var tikt izcirsti nevēlamie pameža krūmi un otrā stāva koki, bet kādā no nākamajiem gadiem nevēlamie pirmā stāva koki. Vismaz divi paņēmienu īpaši vēlami gadījumos, kad apkārtējie koki ir augstāki par biokoku un A sektorā iekļaujama 7 m zonas izciršana ap biokoka vainaga projekciju. Tad pirmajā paņēmienā nevēlamo koku un krūmu izciršanai nebūtu vēlams pārsniegt 5 m zonu ap biokoka vainaga projekciju, bet atlikušo daļu – vēl 2 m zonu būtu jācērt otrajā paņēmienā. Kopumā nevajadzētu pielietot vairāk kā divus paņēmienu un otro paņēmienu nevajadzētu atlikt ilgāk par 10 gadiem, jo ilgāka kavēšanās līdz pasākuma pilnīgai izpildei nozīmē arī nevēlamo koku un krūmu nomācošās ietekmes pastāvīgu pieaugumu, tiem pāraugot biokoku vai straujāk par biokoku izplešoties pirmajos ciršanas paņēmienu atbrīvotajā telpā u.tml. Ciršanas paņēmienu skaita izvēle var palikt apsaimniekotāja ziņā, vadoties no saimnieciskiem apsvērumiem.

Mūsdienās sastopamās parkveida ainavas paliekas ir radušās un pastāvējušas dabas un cilvēka saimnieciskās darbības pastāvīgā mijiedarbībā. Tādēļ biokoku apsaimniekošanas pasākumam arī turpmāk ir nepieciešams periodisks atkārtojums vai pastāvīga uzturēšana. Pirmajā gadījumā var veikt periodisku atjaunojušos nevēlamo koku un krūmu izciršanu, nepieļaujot, ka nevēlamie koki sasniedz par 12 cm lielāku diametru 1,30 m augstumā virs sakņu kakla. Šajā gadījumā biotopa apsaimniekošanas pasākumu nosacīti iespējams apvienot ar platības izmantošanu nelielu malkas apjomu iegūšanai. Labāks risinājums ir biotopam vēlamo apstākļu pastāvīga uzturēšana, to noganot.

Saikne ar IAIN. Uz pasākumu attiecas IAIN projekta 16., 20.2.2. un 20.2.4. punkts.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumu „Dabisko meža biotopu apsaimniekošana”. Ja biokoku uzturēšanai tiek izmantota meža noganīšana, tad tas atbilst LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumam „Meža ganības”.

Izmaksu novērtējums. Ziemeļgaujā biokoku kopšana būtu jāveic visos 4.6. pielikumā uzskaitītajos nogabalos, kā arī tā veicama visā plānotās dabas lieguma zonas teritorijā, jebkur, kur atrodami ozoli vai liepas, kuru diametrs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm. Pasākuma izmaksas aprēķinātas, pieņemot, ka krūmu izciršana ir līdzīga apjoma kā augstākajā aizaugšanas pakāpē aizaugušiem zālājiem atbilstoši LIFE projekta pieredzei - vidēji 337 Ls/ha. Pieņemts arī, ka valdaudzes koku ciršanas izmaksas nosedz iegūtās koksnes realizācija, tādēļ tās aprēķinā netiek iekļautas. Kopā plānotā 363 ha apsaimniekošana izmaksā ap 122 330 LVL .

Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros, tad jāērēķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha.

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi), DAP, LVAFA. Ja, pasākumu veicot, tiek iegūts pietiekams apjoms likvidās koksnes, iespējami gadījumi, kad pasākumu atmaksājas veikt pašam apsaimniekotājam un papildus finansējums nav nepieciešams.

B.2.5. Atsevišķu biokoku stumbru aizsardzības nodrošināšana, aplikot ar metāla sietu stumbra pamatni

Pasākums nepieciešams biokoku (galvenokārt ozolu, arī liepu, gobu, vīksnu, veco pļavās augušo priežu), kā arī perspektīvo biokoku aizsardzībai no bebru grauzumiem, īpaši vietās, kur veikta parkveida pļavu atjaunošana. Kokam pie pamatnes tiek aplikts metāla siets, kas neļauj bebram bojāt koka stumbru, izraisot tā nokalšanu. Kopumā teritorijā varētu būt ap 3000-4000 koku, kam nepieciešama sieta aplikšana.

Vissvarīgāk šo pasākumu veikt plānotajā dabas lieguma zonā, kā arī meža nogabalos, kuros plānota biokoku apsaimniekošana, parkveida pļavās un meža nogabalos, kuros plānota parkveida ainavas atjaunošana. Otrā prioritāte – pārējā platība Gaujas ieleja posmā no Gaujienas līdz Spicu tiltam, plānotā dabas parka zona. Pasākums var būt aktuāls arī atsevišķās citās vietās, piemēram, citos ielejas posmos, kur tiek apsaimniekoti biokoki, vai pie apdzīvotām vietām.

Saikne ar LAP. Nav.

Izmaksu novērtējums. 1,50 LVL uz koku (materiālu izmaksas 0,85 LVL un darbs), tātad kopā nepieciešami 4500 – 6000 LVL.

Finansējuma avoti. Finansējumu potenciāli varētu piesaistīt, iesniedzot projekta pieteikumu LVAFA, LEADER programmas ietvaros vai no cita finanšu avota.

B.2.6. Parkveida pļavu atjaunošana meža nogabalos 62 ha platībā

Pasākuma mērķis ir gan atjaunot ES nozīmes biotopu „parkveida pļavas 6530*”, gan nodrošināt veco parkveida koku pēctecību, veicinot jaunu skrajām vai atklātām ainavām raksturīgu platlapju koku veidošanos, kā arī kadiķu pļavu atjaunošanu 0,3 ha platībā. Pasākums Ziemeļgaujā īpaši nozīmīgs tāpēc, ka te sastopama nozīmīga daļa no Latvijas parkveida pļavām, tādēļ pasākumam ir izšķiroša nozīme šī biotopa aizsardzībā valstī kopumā un ES direktīvu izpildē, nodrošinot šī biotopa labvēlīgas aizsardzības statusu. Īpaši nozīmīga

vecu parkveida pļavu koku aizsardzība ir arī saistībā ar labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu ES Biotopu direktīvas sugai – lapukoku praulgrauzim *Osmoderma eremita*, kas apdzīvo veco koku dobumus.

Šis pasākums lielā mērā ir līdzīgs pasākumam „Biokoku un biokoku grupu apsaimniekošana”. Taču šajā gadījumā apsaimniekošanas pasākuma mērķis ir atjaunot parkveida pļavu, nevis uzturēt atsevišķus parkveida ainavas elementus. Atjaunošana attiecas uz vietām, kur konstatēta veca parkveida pļava, kas izaugusi krūmos vai mežā, kā arī uz atsevišķiem meža nogabaliem, kas nogabala līmenī nav parkveida pļava, bet kas pieguļ vai iekļaujas starp parkveida pļavām un faktiski ir parkveida pļavas sastāvdaļa. Vecu parkveida pļavu ieskaitajos vai piegulošajos nogabalos (pārveidojamie nogabali) parkveida situācijas veicināšana paredzēta tikai jau esošu ganību teritoriju ietvaros. Tādēļ, ka noganīšana nepieciešama efektīvai un pakāpeniskai pašreizējās meža situācijas pārveidošanai parkveida situācijā. Meža nogabali, kur atjaunojamas parkveida pļavas, ir uzskaitīti 4.7.pielikumā un nenoteiktās pārejas dēļ tie pārsedzas arī ar 4.6.pielikumā uzskaitītajiem nogabaliem, kur paredzēta biokoku kopšana. Parkveida pļavu atjaunošana paredzēta Gaujas ielejas posmā no Gaujienas līdz Spicu tiltam. Parkveida pļavas atjaunošana var nozīmēt gan meža transformāciju lauksaimniecības zemē, gan arī tās saglabāšanos kā meža zemei, jo parkveida pļavās koku biežība bieži ir uz robežas attiecībā pret atbilstību meža definīcijai.

Ja tiek atjaunota veca parkveida pļava, jāievēro tādi paši nosacījumi, kā apsaimniekojot biokokus (skatīt nodaļu „Biokoku un biokoku grupu apsaimniekošana”). Pārveidojamie nogabali (mežs, kas pakāpeniski tiek pārveidots par parkveida pļavu) pirms apsaimniekošanas uzsākšanas faktiski atbilst pie biokoku apsaimniekošanas aprakstītajam C sektoram. Atšķirībā no nogabala ar biokokiem šajā gadījumā C sektoru ilgtermiņā paredzēts pārveidot parkveida pļavā un nākotnē tajā nebūs realizējama tradicionālā mežsaimniecība.

Pārveidošana veicama sekojoši. Pakāpeniski izcērtami pašreizējie valdaudzes koki (priedes, bērzi, apses vai egles), vienlaikus retinot un veicinot to otrā stāva un paaugas ozolu, liepu, gobu, vīksnu, kļavu augšanu, kas perspektīvā visātrāk var sasniegt pirmā stāva augstumu un veidot kuplākus vainagus. Apsaimniekošana jāveic līdzīgi kā biokoku apsaimniekošana C sektorā (20. attēls 123. lpp). Taču šajā gadījumā plāna periodā (10 gadi) pakāpeniski izcērtami līdz pat 50% no valdaudzes kokiem. Koku izciršana koncentrējama ap perspektīvajiem parkveida kokiem, lai veicinātu to kuplāku augšanu. Nākamie valdaudzes ciršanas paņēmieni jāveic atbilstoši nākamā plāna perioda norādījumiem.

Atjaunoto vai izveidoto parkveida vai meža ganību situāciju uzturēšana notiek, platības pastāvīgi noganot un/vai periodiski veicot atjaunojušos pameža un paaugas koku un krūmu izciršanu atbilstoši biokoku apsaimniekošanas aprakstam iepriekšējā nodaļā.

Saikne ar IAIN. Meža zemes transformāciju zālāju biotopu atjaunošanai pieļauj IAIN projekta 22.5.1. un 26.13.1. punkts.

Saikne ar LAP. Tāda pati kā pasākumam „Biokoku un biokoku grupu apsaimniekošana”, jo LAP pasākuma izpratnē te tiek veikta biokoku apsaimniekošana.

Izmaksu novērtējums. Ziemeļgaujā parkveida pļavu atjaunošanu paredzēts veikt platībās, kas norādītas 4.7. pielikumā. Pasākuma izmaksas aprēķinātas, pieņemot, ka krūmu izciršana ir līdzīga apjoma kā augstākajā aizaugšanas pakāpē aizaugušiem zālājiem atbilstoši LIFE projekta pieredzei - vidēji 337 Ls/ha. Pieņemts arī, ka valdaudzes koku ciršanas izmaksas nosedz iegūtās koksnes realizācija, tādēļ tās aprēķinā netiek iekļautas. Pasākuma izmaksas plānotajās platībās sastāda ap 20 900 LVL.

Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros (Meža biotopu apsaimniekošana), tad jārēķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha.

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi), DAP, LVAFAs.

B.2.7. Mežu noganīšana līdz 820 ha platībā

Pasākums paredzēts, lai veicinātu meža nogabalu iekļaušanu ganībās. Pasākuma ekoloģiskais pamatojums plašākā nozīmē saistās ar lielo zālēdāju kā dabiskā traucējuma ietekmi, kas ir aktuāla bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai kopumā. Pasākums aktuāls arī saistībā ar to, ka pēdējās desmitgadēs Latvijā faktiski ir izzudušas agrāk plaši sastopamās izganīto skrajmežu vai parkveida ainavas, kurām līdzīgi izzūd ES īpaši aizsargājams biotops „parkveida pļavas” un arī kultūrvēsturiska vērtība – ainava, kas radusies cilvēka saimnieciskās darbības un dabas mijiedarbībā. Šobrīd strauji izzūd atlikušie šīm ainavām raksturīgie elementi – agrāk klajā vai daļēji atklātās situācijās auguši koki, kas ieauguši mežā strauji iet bojā jaunāku koku un krūmu nomākti. Tādā veidā izzūd arī vairākas no šiem kokiem atkarīgas īpaši aizsargājama ķērpju un kukaiņu sugas.

Kopējā platībā (820 ha) ieskaitītas gan platības, kurās ganīšana nepieciešama, gan platības, kurās tā būtu pieļaujama.

Gaujas ielejas meži ir piemēroti mežu ganīšanas procesa atjaunošanai, jo liela to daļa atrodas uz bijušām lauksaimniecības zemēm un tajos vēl ir saglabājušās seno ganību pazīmes (senāk atklātās vai pusatklātās platībās auguši koki u.tml.). Šīs platības kopā ar vēl esošajām parkveida pļavām ietver salīdzinoši lielu potenciālu, lai varētu atjaunoties ar meža noganīšanu saistīto sugu populācijas. Šis pasākums ir nepieciešams, lai nodrošinātu vairāku īpaši aizsargājamo sugu un biotopu pastāvēšanu ilgtermiņā. Piemēram, mūsdienās pielietotās lauksaimniecības tehnikas un metožu kontekstā ganīšana ir gandrīz vienīgais un lētākais veids, kā uzturēt parkveida pļavas (tās visbiežāk iekļautas meža nogabalos). Mežu noganīšana ir arī praktiski nozīmīgs un no izmaksu samazināšanas viedokļa ieteicams pasākums, lai samazinātu atkārtotu pasākumā B.2.5. atbrīvoto biokoku atkārtotu ieaugšanu krūmos un jaunākos kokos.

Atšķirībā no B.2.4. un B.2.5. meža noganīšanas pasākums neparedz speciālu mežaudžu sastāva nomainīšanu un meža struktūras pārvēršanu par parkveida platību, taču dabā šīs teritorijas var pārsegties. Ganībās iekļaujami meža nogabali uzskaitīti 4.10. pielikumā. Minētajā pielikumā iekļauti ne tikai atjaunojamu parkveida pļavu nogabali vai meža nogabali ar apsaimniekojamiem biokokiem, bet arī citi meža nogabali, kas kopā ar iepriekš minētajiem nogabaliem un atklātu zālāju platībām praktisku apsvērumu dēļ loģiski iekļautos vienotā ganību aplokā, ja tāds tiktu veidots. Gaujas ielejas mozaikveida ainavā praktiski nav iespējams vai arī ārkārtēji dārgi izmaksā aploku ierīkošana, kuros būtu iekļautas tikai zālāju platības kopā ar meža nogabaliem, kur ir uzturamie biokoki vai bijušās parkveida pļavas. Papildus iekļauto nogabalu noganīšanai joprojām saglabājas ekoloģisks pamatojums, domājot par zālēdāju ietekmes nozīmi plašākā skatījumā.

Pasākums paredzēts daļā no meža nogabaliem Gaujas ielejas posmā no Gulbenes rajona robežas līdz Spicu tiltam vietās, kur ainavā kopumā vēsturiski dominējusi parkveida situācija vai zālāju tuvumā konstatēti meža nogabali ar pazīmēm, kas liecina, ka tur senāk bijusi ganīšanas ietekme.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumu „Meža ganības”.

Izmaksu novērtējums. Izmaksu novērtējumā izmantota analogija ar atbalsta maksājumu aprēķinu (t.sk. tajā izmantotie mainīgo lielumi), kas LAP ietvaros veikts

bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos. Tur pielietots princips, ka tiek salīdzināti ienākumi un izdevumi normālā lauksaimniecības praksē (ganīšana) normālā zālajā ar praksi aprūtinātos apstākļos. Maksājuma apmērs kompensē ienākumu starpību. Šādā gadījumā, salīdzinot normālas ganības ar meža ganībām maksājuma apjomam vajadzētu būt 224 EUR/ha. Aprēķinā nav ņemti vērā zaudējumi, ko ganīšana varētu radīt mežsaimniecībai, bet varētu būt nepieciešamība kompensēt arī tos. Tādējādi, piemēram, 400 ha noganīšanai būtu nepieciešami 89 600 EUR (62970 LVL) gadā.

Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros, tad jāaprēķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha.

Finansējuma avoti. Ganību uzturēšanai LAP (Meža vides maksājumi). Ganību ierīkošanai DAP, LVAFA, LAP.

B.2.8. Meža biotopu fragmentācijas novēršana – ieslēgumu “dažādošana” 186 ha platībā

Vietās, kur starp veciem platlapju mežiem ir jaunāki citu koku sugu (galvenokārt priežu) audžu ieslēgumi, pakāpeniski veicināma mežaudžu sastāva tuvināšana platlapju mežu dabiskajam sastāvam. Priežu meža ienākšana šeit, iespējams, saistāma ar cilvēka saimniecisko darbību pagātnē.

Šis pasākums veicina platlapju mežu savienošanos lielākos vienlaidus masīvos un to platību īpatsvara pieaugumu kopumā. „Dabiskoto” mežaudžu galvenais apsaimniekošanas mērķis ir dabas aizsardzība, tādēļ tās veidojamas atšķirīgi no komerciālajiem mežiem un tās nevarēs nocirst galvenajā cirtē. Pasākums pamatots ar Ziemeļgaujai pašlaik raksturīgo platlapju mežaudžu un jo īpašu veco mežaudžu platību pārmērīgu sadrumstalotību un nelielo īpatsvaru kopumā. Pieaugot lielākām vienlaidus platībām ar līdzīgiem apstākļiem, pieaug arī ar šiem apstākļiem saistīto ekoloģisko funkciju skaits un noturība.

Audzes, kur šāds pasākums veicams, norādītas 4.8. pielikumā. Šī plāna perioda laikā pasākums jāveic kā grupu izlases cirtes pirmais paņēmiens, veidojot mežaudzē atvērumus, kuros var ieviesties lapukoki, tādējādi tuvinot audzes sastāvu dabiskajam. Ja mežaudzē jau sastopams platlapju koku piemistrojums, izcērtami tuvējie platlapju mežam neatbilstošie koki (tuvāko koku rinda) ap izvēlētajiem nākotnes platlapju kokiem, tā veicinot to augšanu un lauču veidošanos mežaudzē, kā arī apstākļiem neatbilstošo koku sugu īpatsvara samazināšanos.

Ja mežaudzes paaugā un otrajā stāvā sastopamas egles, kas nākotnē varētu izveidoties par valdaudzes kokiem, tad tās izcērtamas tikai tur, kur tās traucē esošo platlapju koku attīstību. Šādās mežaudzēs mežs būtu pakāpeniski jāattīsta mistrota platlapju – egļu meža virzienā. Vienlaikus ar mežaudzes sastāva maiņu pasākuma uzdevums ir pakāpeniski pārveidot mākslīgas izcelsmes audzes struktūru tā, lai tai būtu līdzīga struktūra kā tuvumā esošajiem vecajam platlapju vai platlapju – skuju koku mežam. Veco tuvējo mežu piemērs ir tas, pēc kā javadās, izvēloties saudzējamus un izcērtamos kokus, veidojot to bieztību un kokaudzes struktūru. Nākamais šīs ciršanas paņēmiens paredzams ne ātrāk kā nākamajā plāna periodā, uz kuru šī pasākuma metodika jāprecizē atbilstoši pieredzei un jaunākajām zināšanām.

Pasākuma realizācija nedrīkst notikt periodā starp 15.martu un 15.augustu.

Saikne ar IAIN. Mežaudžu dažādošanu regulējamā režīma zonā pieļauj IAIN projekta 20.2.5. punkts.

Izmaksu novērtējums. Pasākuma izmaksas, kas saistās ar koku ciršanu (t.sk. zaru dedzināšana – 100-150 LVL/ha), nosedz iegūtās koksnes realizācija.

B.2.9. Ugunsgrēka radīto struktūru saglabāšana

Pasākums paredz brīvprātīgi saglabāt ugunsgrēka radītās struktūras audzēs uz minerālaugsnēm, jo degumi ir nozīmīga dzīvotne daudzām īpaši aizsargājamām sugām. Dedzis mežs neatkarīgi no vecuma, ja tas pēc degšanas attīstās dabiski, atbilst ES Biotopu direktīvas biotopam *boreālie meži*.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” apakšpasākumu „Ugunsgrēku radīto struktūru saglabāšana”.

Izmaksu novērtējums. Ja pasākums tiek realizēts LAP pasākuma „Meža vides maksājumi” ietvaros, tad jāērķinās ar LAP noteiktajiem maksājumu apjoma griestiem 200 EUR/ha.

Finansējuma avoti. LAP (Meža vides maksājumi).

B.2.10. Ciršanas atlieku sadedzināšana vai izvākšana sila un mētrāja augšanas apstākļu tipos

Pasākums paredz ciršanas atlieku sadedzināšanu vai savākšanu un aizvešanu.

Tas ir nepieciešams augsnes eitrofikācijas samazināšanai nabadzīgajos meža tipos (silos un mētrajos). „Balto ķērpju” ainava Latvijā izzūd augsnes eitrofikācijas dēļ, pie tam īpaši strauji pēdējos gadu desmitos.

Ciršanas atlieku sadedzināšana sila, mētrāja, lāna un damakšņa meža tipos vēl nesen bija parasta prakse (VMD 1997.g. 24. 04. rīkojums Nr. 38: Galvenās ciršanas norādījumi).

Atbilstoši LVM AM datiem, ciršanas atlieku sadedzināšana izmaksā 100-150 LVL/ha. Šobrīd parādās arvien vairāk iespēju ciršanas atlieku izmantošanai enerģētikā, kas varētu veicināt ciršanas atlieku izvākšanu.

B.3. Atjaunotas īpaši aizsargājamās zālāju platības, septiņu gadu laikā

B.3.1. Neapsaimniekoto zālāju īpašnieku apzināšana, informācijas izplatīšana par atbalsta saņemšanas iespējām zālāju atjaunošanai un apsaimniekošanai

Daļa zālāju īpašnieku ir informēti un iesaistīti apsaimniekošanas pasākumos *LIFE* projekta laikā. Lai varētu atsākt pārējo pamesto zālāju platību apsaimniekošanu, vispirms nepieciešams apzināt un nodibināt kontaktus ar šo platību īpašniekiem, kā arī ieinteresēt viņus zālāju uzturēšanā, sniedzot informāciju par dabisko zālāju nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, kā arī par iespējām saņemt finansējumu šim mērķim.

Pasākuma izmaksu novērtējums - 18900 LVL (15 LVL/ha).

B.3.2. Lauku bloku karšu precizēšana

Attiecas gan uz gadījumiem, kad atklātas platības kļūdaini nav iekļautas lauku blokos (piem. parkveida pļavas), gan uz no jauna atjaunotām zālāju platībām. Lai varētu saņemt finansējumu Lauku attīstības programmas „Agrovides” apakšpasākuma „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”, platībai jābūt iekļautai lauku blokā.

Pašreizējā kārtība paredz, ka lauku bloku palielināšanu vai precizēšanu ierosina zemes apsaimniekotājs. Tādēļ nepieciešams zemes apsaimniekotāju informēt un ieinteresēt to darīt.

“Ziemeļgaujā” 2006. gadā lauku blokos bija iekļauta 3202 ha liela platība, tajā skaitā 2489 ha zālāju (78 %), no kuriem 1876 ha (59%) atzīti par bioloģiski vērtīgajiem zālājiem. Ārpus lauku blokiem atrodas 767 ha zālāju.

Pasākuma izmaksu novērtējums – ap 800 LVL (1 LVL/ha).

B.3.3. Pļavu atjaunošanas plānošana – atjaunošanas projektu izstrāde

Pirms biotopa apsaimniekošanas uzsākšanas nepieciešams speciāls apsekojums, lai novērtētu vai tuvumā ir atjaunojamās platības, lai saplānotu lauku ainavā saudzējamus elementus.

Balstoties uz pieredzi Latvijas Dabas fonda projektā "Bioloģiski vērtīgo zālāju noteikšana", šāda plānošana izmaksā aptuveni 8 LVL (12 eiro)/ha. Rēķinot uz visu platību, kurā plānota zālāju atjaunošana, tas sastāda 10 080 LVL.

B.3.4. Pļavu biotopu atjaunošana 1260 ha platībā

Pasākums attiecas uz pļavu biotopu un pļavu putnu dzīvotņu platībām, kam nepieciešama atjaunošana. Atjaunojamo platību un izmaksu novērtējumam veikta aizaugušo zālāju kartēšana, apsekojot visas aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” lauksaimniecības zemes.

Zālāju aizaugšanas pakāpe ir atšķirīga - no vairākus gadus neplautām ciņainām pļavām, kur iespējama atjaunošana, veicot sākotnējo pļauju, līdz teritorijām, kas aizaugušas ar vairākus metrus gariem krūmiem un kokiem (8.tabula). Kopumā nepieciešams atjaunot 1260 ha zālāju.

8.tabula.

Zālāju aizaugšanas pakāpes novērtējums

<i>Apauguma augstuma un biežības klases</i>
0. – apauguma nav, regulāri pļauts, ganīts
1. – apauguma nav, ciņains, nelīdzens, divus un vairāk gadus bez apsaimniekošanas
2. – kociņu vidējais augstums līdz 1 m
3. – lapu koki, izņemot blīgzņas un šķetras (kārkli) līdz 2 m augstumam
4. – skuju koki, blīgzņas un šķetras (kārkli) līdz 2 m augstumam
5. – visas koku sugas līdz 4 m augstumam
6. – visu koku sugu augstums 4 m un vairāk
<i>Apauguma biežība</i>
1. - rets (līdz 5000 kociņu uz ha)
2. - vidējs (5000 – 10000 kociņu uz ha)
3. - biezs (vairāk par 10000 kociņu uz ha)

Veicot zālāju atjaunošanu, jāievēro sekojoši nosacījumi:

- krūmu un koku ciršanas un zālāju nolīdzināšanas darbus jāveic tā, lai pēc iespējas saudzētu zemsedzi;
- visur jāsaudzē (nedrīkst nocirst): diametrā 1,3 m augstumā virs sakņu kakla resnāki par 25 cm ozoli, liepas, blīgzņas, diametrā 1,3 m augstumā virs sakņu kakla resnākas par 12 cm mežābeles, vilkābeles un pabērzi, augstāki par 1,5 m kadiķi (izņemot gadījumus, ja ozolu, liepu, blīgznu vai pabērzu nociršana nepieciešama, lai ierobežotu to negatīvo ietekmi vai apēnojumu uz vecākiem agrāk klajos apstākļos augušiem kokiem, vai arī nepieciešama šo koku retināšana, veicinot straujāku parkveida situācijas rašanos, kur tiek veicināta

retāk izvietotu, bet kuplāku ozolu, liepu un citu koku veidošanās, vai ierobežotu kadiķu audžu pārmērīgu biežību - ja kadiķis sedz vairāk par 25% no kadiķu pļavas vai ganībām);

- parkveida pļavās un ganībās ap vecajiem kokiem izcērtami koki, kas ieauguši vai nākotnē varētu ieauget veco koku vainagā vai arī tos nomākt, kā arī izcērtami pameža koki un krūmi, kas apēno veco koku stumbrus, saglabājot atsevišķus lazdu pudurus, kā arī citus vecākus kokus un krūmus, kas sedz vidēji līdz 10% no parkveida zālāja;
- parkveida pļavās un ganībās, ja tajās sastopamas jaunāku ozolu, liepu, gobu un vīksnu grupas, šīs grupas jāizretina, vai arī, ja sastopami atsevišķi jaunāki šo sugu koki, tie jā saglabā, veicinot jaunas koku paaudzes veidošanos, taču jaunie koki šādā veidā saglabājami tādās vietās un apmēros, kas neapdraud vecāko koku saglabāšanos;
- zālāju atjaunošana veicama vasaras beigu - rudens – ziemas periodā no 15. jūlija līdz 31. martam, lai ievērotu miera periodu putnu ligzdošanas laikā.

Saikne ar LAP. Pasākums nav iekļauts Lauku attīstības programmā.

Izmaksu novērtējums. Zālāju atjaunošanas izmaksas svārstās no 51 līdz 337 Ls/ha, 1233,7 ha atjaunošanai kopsummā nepieciešami 180 571 Ls (9.tabula).

9.tabula.

Zālāju atjaunošanas izmaksu novērtējums

<i>Apauguma augstuma un biežības klases</i>	<i>Izmaksu klase</i>	<i>LS/ha</i>	<i>Atjaunojamie ha</i>	<i>Summa Ls</i>
1-0	1	51	637,7	32522,7
2-0, 2-1	2	90	90	8100
2-2	3	106	3,7	392,2
2-3	4	156	2,7	421,2
3-1; 4-1	5	133	9,1	1210,3
3-2; 4-2	6	164	18,5	3034
3-3; 4-3	7	259	21,3	5516,7
5-1; 6-1	8	173	66,8	11556,4
5-2; 6-2	9	213	93,2	19851,6
5-3; 6-3	10	337	290,7	97965,9
Kopā			1233,7	180571

Finansējuma avoti. DAP, LVAFA.

B.4. Nodrošināta īpaši aizsargājamo atklāto un parkveida zālāju uzturēšana

B.4.1. Pļavu uzturēšana pļaujot un/vai noganot 2378 ha platībā

Lai nodrošinātu dzīvās dabas daudzveidības un ainavisko vērtību saglabāšanos, nepieciešama regulāra zālāju pļaušana vai ganīšana.

Apsaimniekošana būtu nepieciešama visām zālāju (pļavu un ganību) platībām (~ 3000 ha). Plāns paredz ES direktīvas biotopu (1200 ha), griezei un mazajam ērglim nozīmīgo pļavu un citu bioloģiski vērtīgu pļavu apsaimniekošanu (kopā 2378 ha) (4.1. pielikums). Zālāju

atjaunošanas un atbilstošas apsaimniekošanas rezultātā arī pārējā pļavu un ganību platība tuvāko 10 – 20 gadu laikā var veidoties par aizsargājamiem biotopiem.

Veicot pļaušanu, jāievēro dzīvniekus saudzējošas pļaušanas metodes. Pļavās jā saglabā atsevišķi augošie koki un vecie krūmi (lazdas, segliņi, pabērzi), visi nokaltušie vecie koki un to kritalas. Pļaušanu vēlams veikt vismaz 10 cm augstumā, lai pasargātu putnu mazuļus.

Jāatceras, ka smalcināšanu nedrīkst veicināt kā vienīgo zālāju uzturēšanas pasākumu, priekšroka dodama nopļautā materiāla izvešanai no pļavām.

Nav pieļaujama minerālmēsļu lietošana, piesēja (graudzāļu un tauriņziežu papildus sēja), kūlas dedzināšana, jaunu nosusināšanas grāvju veidošana.

Saikne ar LAP. Šī pasākuma saturs un izmaksas ir attiecināmas arī uz LAP pasākuma "Agrovīde" apakšpasākuma "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos".

Izmaksu novērtējums. Jāizmanto LAP aprēķins (pašlaik LAP projekts paredz atbalstu 93 LVL/ha (133 Euro/ha) par zālāju noganīšanu (ekstensīvo lopkopību) un 79 LVL/ha (113 eiro/ha) par zālāju vēlo pļaušanu). Atbilstoši LAP finansējumam, 2378 ha apsaimniekošanai nepieciešami 187 830 – 221120 LVL. Jāatzīmē, ka ievērojama daļa Ziemeļgaujas bioloģiski vērtīgo zālāju ir ar ļoti sarežģītiem apsaimniekošanas apstākļiem – nelīdzenu mikroreljefu, pārmitras platības u.tml., tādēļ daudzviet līdzšinējais maksājumu apjoms nav bijis pietiekams apsaimniekošanas uzsākšanai.

Finansējuma avoti. LAP.

B.5. Nodrošināta saldūdens biotopu aizsardzība

B.5.1. Mazo HES ietekmes izvērtēšana un tās novēršanas pasākumu plāna izstrāde

Ūdenslīmeņa svārstības Gaujā un tās pietekās ainavu apvidus teritorijā izraisa augšpus tās esošās HES, tādējādi ietekmējot ūdeņu biotopus un īpaši aizsargājamās sugas.

Lai gan ir veikts mazo hidroelektrostaciju darbības izvērtējums (Vides projekti, 2005), tas neietver detalizētu izpēti par ūdenslīmeņa svārstību ietekmi uz īpaši aizsargājamiem biotopiem un sugām.

B.5.2. Mazo HES negatīvās ietekmes samazināšana

Pasākumā paredzēts realizēt B.5.1. veikšanas rezultātā izstrādātos ieteikumus.

B.5.3. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbības modernizēšana

Attīrīšanas iekārtu rekonstrukcija un būve ir ļoti nozīmīga Gaujas kā lašupes ūdens kvalitātes nodrošināšanai, jo attīrītie notekūdeņi nonāk Gaujā.

Gaujienas pagastā esošo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu (NAI) darbības efektivitāte ir zema. Kanalizācijas un notekūdeņu attīrīšanas kvalitātes uzlabošana, rekonstruējot attīrīšanas iekārtas, rekonstruējot un būvējot jaunas kanalizācijas sistēmas, ir minēts kā viens no aktuāliem uzdevumiem 2003. gadā apstiprinātajā pašvaldības teritorijas plānojumā.

Virešos un Vidagā (Alūksnes raj.) notekūdeņu attīrīšanas iekārtu šobrīd vispār nav.

Valmieras pagastā no piecām kanalizācijas sistēmām trijās notekūdeņi tiek novadīti uz Valmieras bioloģiskajām NAI, savukārt „Rūpnieku” kanalizācijas tīkls ir sliktā stāvoklī, notekūdeņi tiek attīrīti Slaunes NAI un pa grāvi ieplūst Gaujā. Nepieciešama kanalizācijas sistēmas rekonstrukcija. Jeru kanalizācijas sistēmas notekūdeņu šķidrā frakcija pa novadgrāvi nonāk Gaujā. Nepieciešama esošo sistēmu rekonstrukcija un jaunu tīklu izbūve.

Brenguļu pagasta teritorijas plānojumā norādīts, ka nepieciešama NAI un kanalizācijas sistēmu izbūve.

Pieļaujamo piesārņojošo vielu koncentrāciju ūdenī nosaka MK noteikumi nr. 34 (22.01.2002.): Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī.

B.5.4. Virešu pagasta atkritumu izgāztuves rekultivācijas plānošana un rekultivācija

Ārpus NATURA 20000 teritorijas, bet tieši pie tās robežas pie autoceļa V371 atrodas Virešu pagasta atkritumu izgāztuve, kuru, atbilstoši 2003. gada pagasta teritorijas plānojumam, bija plānots slēgt 2004. gadā un perspektīvā rekultivēt. Šobrīd izgāztuve praktiski vairs nedarbojas, taču tai nepieciešama rekultivācija. Izgāztuve ir tikusi izveidota bez pamatnes sagatavošanas. Piesārņojums piesārņo gruntsūdeņus un virszemes ūdeņus, tādējādi apdraudot ūdens kavlitāti Gaujā.

Lai gan izgāztuve atrodas ārpus ainavu apvidus, tā tieši ietkmē aizsargājamo teritoriju. Pasākums paredz izgāztuves rekultivācijas plānošanu un tās veikšanu.

B.6. Nodrošināta purva biotopu aizsardzība

B.6.1. Neiejaukšanās purva biotopos un sugu dzīvotnēs

Neiejaukšanās režīms nepieciešams, lai saglabātu purva biotopus un nodrošinātu retajām un īpaši aizsargājamajām purva putnu sugām nepieciešamo režīmu bez cilvēka radītiem traucējumiem.

B.6.2. Aizsprosta būve uz grāvja Pukšu purva ziemeļu malā

Aizsprosta būve starp LVM 102. iec. 197. un 203. meža kvartālu paredzēta purva hidroloģiskā režīma atjaunošanai un uzturēšanai nākotnē.

Pasākums ietver gan dambja būves plānošanu, kurā jāiesaista eksperts – hidrologs (aizsprosta vietas precizēšanu, materiālu izvēli un no tās izrietošos uzturēšanas pasākumus), gan aizsprosta būvi.

Aizsprosta būve varētu izmaksāt ap 400 LVL.

Kultūras vēstures liecību saglabāšana - K

K.1. Apzinātas kultūrvēsturiskās vērtības un izstrādāts to saglabāšanas pasākumu plāns, divu gadu laikā

K.1.1. Kultūrvēsturisko vērtību apzināšana un to saglabāšanas pasākumu plāna izstrāde

Ziemeļgaujas teritorijā ir konstatēti objekti, kuriem varētu būt liela kultūrvēsturiska vērtība, bet kas līdz šim nav detalizēti pētīti. Kā piemēru var minēt akmeņu krāvumus Plāņu pagastā. Šiem objektiem nepieciešama detaļa izpēte, lai novērtētu to nozīmi un, ja nepieciešams, piemērotu atbilstošu aizsardzības režīmu. Daļu no šīm vietām ir apsekojis A.Urtāns, kurš sniedzis atzinumu, ka vairāki šeit sastopamie akmeņu krāvumi – pie bijušajām Zeiru mājām un Kalna Starkām varētu būt agrā un vidējā dzelzs laikmeta agrāro sistēmu paliekas, un norādījis, ka būtu vēlams veikt šo objektu precīzāku izpēti.

Gan šiem, gan jau iepriekš apzinātajiem objektiem nepieciešama plāna izstrāde to saglabāšanai un apsaimniekošanai.

Papildus plānots iekārtot ekspozīciju par AAA teritorijā esošajām kultūrvēstures, ainavas un dabas vērtībām.

K.2. Atjaunots un uzturēts etnogrāfiskās sētas komplekss „Ielīcas”

K.2.1. Ēku atjaunošana un uzturēšana etnogrāfiskajā sētā “Ielīcas”

Kā steidzamākais pasākums „Ielīcās” jāveic jumtu remonts. Šobrīd ir nomainīts vienas ēkas jumts, jumti ir jānomaina vēl piecām ēkām. Pēc pašreizējām aplēsēm, piecu ēku jumtu remontam kopumā nepieciešams ap 45 000 latu.

K.3. Izvērtēta nepieciešamība konservēt Sikšņu slēgumu

K.3.1. Sikšņu slēguma konservācijas nepieciešamības izvērtēšana

Jāizvērtē Sikšņu slēguma saglabāšanas (konservācijas) nepieciešamība, lai saglabātu šo Gaujas plostnieku darbības liecību kā apskates objektu.

K.4. Atjaunotas un uzturētas senas, reģionam raksturīgas ēkas, saskaņā ar plānu (K.1.)

K.4.1. Senu, reģionam raksturīgu ēku atjaunošana un uzturēšana, saskaņā ar plānu (K.1.)

Atbilstoši K.1.1. punktā aprakstītā pasākuma ietvaros sagatavotajam plānam jāveic senu, reģionam raksturīgu ēku, tajā skaitā saimniecības ēku, atjaunošana.

K.5. Gaujienes mācītājmuižas mācītājmājas restaurācija

K.5.1. Gaujienes mācītājmuižas mācītājmājas restaurācija

Jāveic jumta konstrukcijas renovācija un jānomaina esošais jumta segums. Jāveic bojāto grīdas elementu protezēšana.

K.6. Divu aleju uzturēšana

K.6.1. Aleju atbrīvošana no krūmiem

Divām alejām Gaujienas pagastā – ozolu alejai uz autoceļa Valka – Gaujiena iepretim Zvārtavas ezeram, kas sakrīt ar ainavu apvidus robežu, kā arī ozolu – liepu alejai pie Palšu mājām nepieciešama kopšana. Aleja pie Zvārtavas ezera jāatbrīvo no mazām priedītēm, savukārt alejā pie Palšu mājām jāizcērt krūmi.

Aptuvenās izmaksas – līdz 300 LVL katrai alejai.

Atpūtas un izziņas infrastruktūra - I

I.1. Uzlabota, ierīkota, labiekārtota un uzturēta dabas vērtības saudzējoša teritorijas apskates, izziņas un atpūtas infrastruktūra

Plānojot tūrismu *NATURA* 2000 teritorijā, jāievēro darbā „Vadlīnijas un piemēri dabas resursu – dabas objektu, biotopu, sugu un teritoriju iekļaušanai ilgtspējīga un videi draudzīga tūrisma piedāvājuma popularizēšanā” ietvertie principi (Smaļinskis 2006).

I.1.1 Trīs dabas taku (Vizla, Randātu klintis, Gaujiena) uzturēšana

LIFE finansētā projekta ietvaros ir ierīkotas trīs dabas takas - divas Virešu pagastā (gar Vizlas upi un pie Randātu klintīm) un Gaujienas pagastā, vēl tiks veikta informācijas materiālu

izvietošana. Pēc projekta beigām būs nepieciešama šo taku uzturēšana. Takai gar Vizlas upi potenciāli būs nepieciešams nomainīt dēļu segumu, atjaunot barjeras un virziena rādītājus. Randātu taku būtu nepieciešams papildināt ar atpūtas vietu.

Taku atrašanās vietas parādītas 4.2. pielikumā, apraksts dots sadaļā "Dabas takas", 53. lpp.

1.1.2. Divu dabas taku ierīkošana un uzturēšana (Valkas pagasts, Strenči)

LIFE projekta ietvaros 2007. gadā plānots ierīkot taku Valkas pagastā pie Zīles, kas sastāvēs no diviem posmiem. Viens posms plānots pie zālāju biotopu apsaimniekošanas paraugteritorijas Vekšos ap 0,5 km garumā, kas ietvers informācijas stendu, platformas, nelielu laipu. Otrs posms (pie Zīles) 2,2 km garumā ietvers laipas, informācijas stendus, skatu platformas, trepes, atpūtas vieta.

Strenču pilsētas Dome sadarbībā ar VAS „LVM” Austrumvidzemes mežsaimniecību ir izplānojusi dabas taku pilsētā esošajās meža teritorijās (4.2. pielikums). Plānotais takas garums ir aptuveni 7 km. Takas daļa ~2 km garumā atrodas pilsētas teritorijā un tajā iespējams apskatīt arhitektūras pieminekļus – senos Gaujas krasta stiprinājumus un tiltu pār Gauju. Otra daļa ~5 km garumā atrodas uz VAS "LVM" valdījumā esošās zemes, tajā būs skatāmas Gaujas vecupes, I Pasauls kara militārie objekti (ierakumi, zemnīca), vecā pasta ceļa Rīga – Tērbata fragments, Gaujas stāvkrasti, dižozols, boreālie meži. Takas izveide ietvers sešu tiltiņu būvi, laipu segumu 360 m, nožogojumus pie Gaujas (760 m), atpūtas vietas ierīkošanu, informācijas materiālu un norāžu izvietošanu, auto stāvlaukuma un sausās tualetes ierīkošanu, ainavu atsegšanu. Kā apskates objektus takas izveides ietvaros plānots arī atsegt un restaurēt kultūrvēsturiskus objektus - ierakumus un fortifikācijas būves, vēsturiskā ceļa Rīga – Tērbata fragmentu.

Plānoto dabas taku atrašanās vietas parādītas 4.2. pielikumā.

1.1.3. Sešu dabas taku izplānošana, ierīkošana un uzturēšana (Vireši, Krastkalni, Sikšņu krāces, pie Spicu tilta, Valmieras pagastā pie Gaujas, Brenguļu pagastā pie Gaujas)

LIFE projekta laikā apsekojot teritoriju, vairākās ainaviskās vietās konstatētas patvaļīgi iestaigātas takas. Šajās vietās, it sevišķi apdzīvotu vietu un lielāku ceļu tuvumā, nepieciešams takas labiekārtot (ierīkot kāpnis stāvākajās vietās, solus, ugunsgrābekļa vietas, atkritumu konteinerus).

Taku labiekārtošana būtu nepieciešama:

- Valmieras un Brenguļu pagastos Valmieras pilsētas tuvumā, kur ir iestaigātas takas pa Gaujas stāvajiem krastiem un konstatētas ugunsgrābekļa vietas;
- Pa Gaujas stāvkrastu, Valkas pagastā, sākot no atpūtas vietas pie tilta pār Gauju uz Smiltenes-Valkas ceļa.

Virešu pagasta padome plāno ierīkot taku pretim Randātu klintīm. Divas takas Virešu pagastā plānojuši ierīkot privāto zemju īpašnieki.

Taku malās plānots izvietot informācijas zīmes. Plānoto dabas taku atrašanās vietas parādītas 4.2. pielikumā.

1.1.4. Trīs skatu torņu būve un uzturēšana

Pēc zemes īpašnieku iniciatīvas plānots uzbūvēt trīs skatu torņus (divus Zvārtavas un vienu Gaujienas pagastā), no kuriem iespējams gan labi pārskatīt ainavu, gan vērot putnus.

Viens no torņiem Zvārtavas pagastā, ar skatu uz applūstošām pļavām, plānots ar nakšņošanas iespējām. Pie torņiem plānots uzstādīt standus ar informāciju par teritorijas dabas vērtībām. Torņi, atkarībā no to materiāla un izmēriem, varētu izmaksāt ap 15 000 LVL katrs (10 000 – 20 000 LVL).

1.1.5. Tūristu apmešanās vietu labiekārtošana un uzturēšana

Atpūtas vietu iekārtošana nepieciešama tūristu plūsmas organizēšanai, lai to novirzītu no vietām, kur traucējumi var kaitēt dabas vērtībām, vienlaikus veicinot tūristu piesaisti teritorijai.

Pašlaik Gaujas krastos Ziemeļgaujas posmā ir 34 daļēji labiekārtotās atpūtas vietas, vēl 56 varētu tikt ierīkotas pēc teritorijas pārvaldes institūcijas, zemes īpašnieku un apsaimniekotāju, kā arī biedrības "Lauku partnerība ZIEMEĻGAUJA" iniciatīvas.

Balstoties uz intervijām ar Gaujā sastaptajiem ūdenstūristiem, potenciālo tūristu aptaujas rezultātiem, UNDA GEF projekta „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā” ietvaros izstrādātajām vadlīnijām tūrisma attīstībai Salacas ielejā un ieteikumiem to īstenošanai, kā arī Gaujas NP veikto ūdenstūrisma apmetņu vietu apsekošanas rezultātiem un plāna izstrādē iesaistīto ekspertu rekomendācijām, var izdalīt sekojošas vēlamās prasības apmešanās vietu infrastruktūrai:

- līdzens telts laukums ar vietu apmēram 10 teltīm;
- galds un soli, vēlams veidoti no masīvkoka konstrukcijām;
- atkritumu novietošanas vieta;
- tualete, kas izvietota ne tuvāk kā 20 m no ūdensteču vai ūdenstilpju malas; tās jumtu būtu vēlams veidot no koka šindeļiem, skaidām vai niedrēm;
- aprīkojums peldlīdzekļiem (izkāpšanai, iekāpšanai, to novietošanai);
- iekārtota ugunsкура vieta ar ierīcēm katlu novietošanai.

Atpūtas vietu var papildināt ar nojumi, kuras apbūves laukums nepārsniedz 15 m² un jumta kore nav augstāka par 2,5 m.

Tajās atpūtas vietās, kas ir vispiemērotākās laivu braucienu uzsākšanai (tās atrodas ceļu, tiltu tuvumā), vēlams labiekārtot laivu ielaišanas un izcelšanas vietas. Šādas vietas ir 6: pie Tirziņas ietekas Gaujā, pie Virešu tilta, Gaujienā pie tilta, pie Lipšu (Marsu) tilta, pie Spicu (Ielīcu) tilta Valkas pagastā, pie Strenču tilta.

Ja atpūtas vieta ir plānota ne tikai ūdenstūristiem, nepieciešama arī transporta novietošanas vieta un piebraucamais ceļš.

Lai nodrošinātu dabisko meža biotopu aizsardzību, nepieciešama atpūtas vietu nodrošināšana ar kurināmo materiālu, lai netiktu izvākti dabas daudzveidībai nozīmīgie elementi tuvākajos meža biotopos – sausie zari un kritālas. Kurināmā materiāla glabāšanai paredzētās nojumes apbūves laukumam būtu jābūt ne lielākam par 3 m², bet tās jumta kores augstumam – ne augstākam par 1,5 m.

1.1.6. Informācijas norāžu un stendu izvietošana tūristiem

No upes redzamas norādes par atpūtas vietām ūdenstūristiem šobrīd izvietotas tikai septiņās atpūtas. Šādas norādes nepieciešamas arī pārējās 72 atpūtas vietās, kas ir iekārtotas vai tiek plānotas pie Gaujas.

Tajās apmešanās vietās, kas ir vispiemērotākās laivu braucienu uzsākšanai (tās atrodas ceļu, tiltu tuvumā), vēlams uzstādīt informācijas standus ar shēmu, uz kuras attēlotas tālākās labiekārtotās apmešanās vietas, attālumi starp tām (pa upi), pievedceļi. Šādus standus vajadzētu izvietot 6 vietās: pie Tirziņas ietekas Gaujā, pie Virešu tilta, Gaujienā pie tilta, kur plānots labiekārtot apmešanās vietu, pie Lipšu (Marsu) tilta, pie Spicu (Ielīcu) tilta Valkas pagastā, pie Strenču tilta.

13 norādes uz apmešanās vietām un 14 norādes uz nozīmīgiem kultūrvēstures un dabas apskates objektiem vajadzētu izvietot pie autoceļiem.

1.1.7. Ainavu cirtes 19 vietās

Plānojamas, lai atsegtu skatu uz ainavu, vietās, kur ciršana nekaitē dabas vērtībām. Pašlaik ir apzinātas 19 vietas, kur vajadzētu veikt ainavu cirtes. Tās apkopotas 4.11. pielikumā.

1.1.8. Trīs jaunu stāvlaukumu izveide un sešu stāvlaukumu uzturēšana

Pasākums ietver trīs esošo stāvlaukumu labiekārtošanu un uzturēšanu - Virešu pagastā pie tilta pār Gauju autoceļa A2 Rīga-Veclaicene malā, Valkas pagastā pie Spicu tilta autoceļa P24 Smiltene-Valka malā (valsts mežu 103. iec. 266 kv. 1. nog.), Strenču tuvumā pie autoceļa A3 Inčukalns-Valmiera-Igaunijas robeža (valsts mežu 102. iec. 350. kv. 10. nog.), kā arī 3 jaunu stāvlaukumu ierīkošanu - Zvārtavas pagastā pie autoceļa P23 Valka – Vireši (valsts mežu 103. iec. 162. kv. 19. nog.), Virešu pagastā pie autoceļa V371 Vireši-Lejasciems (valsts mežu 105. iec. 505. kv. 3. nog.) un Strenču pilsētā pie autoceļa A3 Inčukalns-Igaunijas robeža (valsts mežu 102. iec. 414. kv. 1. nog. tuvumā pie plānotās Strenču pilsētas takas).

VAS "LVM" neplāno ierīkot jaunus stāvlaukumus. 3 esošos stāvlaukumus šobrīd pārvalda un apsaimnieko LR Satiksmes ministrija.

1.1.9. Informācijas stendu uzturēšana (18 stendi pie AAA robežas un 22 stendi institūciju ēkās)

Šobrīd AAA teritorijā uz tās robežas dabā ir izvietoti 18 lieli informācijas stendi teritorijas apmeklētāju informēšanai par aizsargājamo ainavu apvidu.

Pagastu pašavldību, VMD un VAS „LVM” ēkās izvietoti vizuāli saistoši informācijas stendi (22) ar teritorijas karti, informāciju par dabas vērtībām un fotoattēliem.

Nākotnē būs nepieciešama informācijas atjaunošana, kā arī bojāto stendu nomaiņa.

1.1.10. Oliņu avota labiekārtošana un uzturēšana

Labiekārtošana nepieciešama populārā ūdens ņemšanas vietā pie Oliņu avota (laipas vismaz 50 m garumā, soliņi, atkritumu konteineri). Iepretīm avotam nākotnē būtu vēlams arī autoceļa paplašināšana.

1.1.11. Velomaršruta iekārtošana un uzturēšana, izmantojot esošo ceļu tīklu

Velomaršruts veidojams pa esošajiem ceļiem: pa Gaujas labo krastu posmos Valmiera – Strenči – Oliņas – Spicu tilts, pa Gaujas kreiso krastu posmos Brenguļi -Strenči - Trikāta, Strenči -Vijciems – Ielīcas – Kokšu ezeri (4.2. pielikums).

Sabiedrības izglītošana un informācijas pieejamība - S

S.1. Sabiedrībai pieejama kvalitatīva un aktuāla informācija par teritoriju, tās vērtībām, atļautajām, aizliegtajām un nevēlamām darbībām

S.1.1. Bukleta sagatavošana un iespiešana par aizsargājamo ainavu apvidu

Bukletā (salokāms A5 formātā, 10 000 eksemplāru) jāiekļauj informācija par aizsargājamās teritorijas robežām, zonējumu un aizsardzības režīmu, dabas tūrisma infrastruktūru, apskates objektiem. Mērķauditorija – teritorijas iedzīvotāji, tūristi. Buklets jāizdod pēc teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu apstiprināšanas Ministu Kabinetā.

S.1.2. Mājaslapas aktualizēšana un uzturēšana

Nākotnē paredzēta LIFE projekta laikā izveidotās projekta mājaslapas www.zgauja.lv modificēšana un uzturēšana. Pasākumu organizē teritorijas pārvaldes institūcija.

S.2. Zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem radītas iespējas izglīties par dabas aizsardzības jautājumiem un metodēm

S.2.1. Semināru organizēšana zemes īpašnieku izglītošanai par nekailciršu metodēm meža apsaimniekošanā

Nekailciršu metodes meža apsaimniekošanā gan nodrošina meža saimniecisko izmantošanu, gan (daļā gadījumu) ir savienojamas ar dabas aizsardzības mērķiem. Tās dod iespēju saglabāt sugas, kuras nevar aizsargāt ar stingru aizsardzības režīmu to atradnēs, jo tās ir atkarīgas no apsaimniekošanas plašākā – ainavas mērogā. Starp tām ir arī, piemēram, Gaujā sastopamās Biotopu direktīvas sugas - lasis, upes nēģis, ūdrs, biežā perlamutrene.

Plānoti semināri un pieredzes apmaiņas braucieni uz objektiem Latvijā, lai dalītos pieredzē, kā ekonomiski izdevīgi un dabai draudzīgi saimniekot mežos, kuros aizliegtas kailcirtes. Semināros jāiesaista mežsaimniecības speciālisti. Ziemeļgaujā tas ir aktuāli, jo plānotais aizsardzības režīms Gaujas ģeoloģiskajā ielejā paredz kailcirtu aizliegumu, lai nodrošinātu lašupei atbilstošu ūdens kvalitāti Gaujā.

Monitorings –M

M.1. Izstrādāta, pielāgota un ieviesta prioritāro dabas vērtību stāvokļa indicējošo sugu, organismu grupu un biotopu monitoringa metodika

M.1.1. Aizsargājamo biotopu un sugu monitorings NATURA 2000 monitoringa ietvaros

Atbilstoši Nacionālās monitoringa programmas Bioloģiskās daudzveidības sadaļai, NATURA 2000 teritorijās jāveic to sugu un biotopu monitorings, kuru dēļ attiecīgā teritorija izveidota. Sugas un biotopi, kuru monitorings paredzēts aizsargājamo ainavu apvidū „Ziemeļgauja”, doti 10. un 11. tabulā. Monitoringa metodikas izstrādi nodrošina Vides ministrija.

10. tabula.

LVĢMA NATURA 2000 monitoringa programmā iekļautie ES Biotopu direktīvas biotopi Ziemeļgaujā

Kods	Nosaukums
3150	Dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju
91E0*	Pārmitri platlapju meži
6530*	Parkveida pļavas
6230*	Sugām bagātas vilkakūlas pļavas smilšainās augsnēs
5130	Kadiķu audzes kaļķainās pļavās
9160	Ozolu meži
8210	Kaļķiežu atsegumi
91F0	Jaukti ozolu, gobu, ošu meži upju krastos
7140	Pārejas purvi un slīkšņas
91D0*	Purvaini meži
9010*	Boreālie meži
6510	Mēreni mitras pļavas
6430	Eitrofas augsto lakstaugu audzes
6210	Sausas pļavas kaļķainās augsnēs (* nozīmīgas orhideju atradnes)
9020*	Jaukti platlapju meži
6270*	Sugām bagātas atmatu pļavas

11. tabula.

LVĢMA NATURA 2000 monitoringa programmā iekļautās ES Biotopu direktīvas II pielikuma un Putnu direktīvas I pielikuma sugas Ziemeļgaujā

Nosaukums (latviski)	Nosaukums (latīniski)
Ūdrs	<i>Lutra lutra</i>
Dīķa naktssikspārnis	<i>Myotis dasycneme</i>
Lielais tritons	<i>Triturus cristatus</i>
Upes nēģis	<i>Lampetra fluviatilis</i>
Salate, meža vimba	<i>Aspius aspius</i>
Spilgtā purvspāre	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Biezā perlamutrene	<i>Unio crassus</i>
Zaļā upjuspāre	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Zivju dzenītis	<i>Alcedo atthis</i>
Vakarlēpis	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Grieze	<i>Crex crex</i>
Baltmugurdzenis	<i>Dendrocopos leucotos</i>
Ķikuts	<i>Gallinago media</i>
Brūnā čakste	<i>Lanius collurio</i>
Sila cīrulis	<i>Lullula arborea</i>
Ķīķis	<i>Pernis apivorus</i>
Urālpūce	<i>Strix uralensis</i>
Rubenis	<i>Tetrao tetrax</i>
Mednis	<i>Tetrao urogallus</i>

M.1.2. Meža biotopu apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes monitorings

Lai uzzinātu, vai veiktie apsaimniekošanas pasākumi boreālajos mežos un ap biokokiem un to grupām ir devuši gaidītos rezultātus, kā arī nepieciešamības gadījumā koriģētu tālāku apsaimniekošanas pasākumu veikšanu, nepieciešams ieviest un īstenot monitoringu apsaimniekošanas pasākumu realizācijas vietās.

2 – 3 gadus pēc pirmās apsaimniekošanas pasākumu veikšanas – 2008. – 2009. gadā meža biotopu ekspertam jāapseko apsaimniekotās audzes ar mērķi novērtēt nākamā atkārojuma laiku. Eksperts novērtē no jauna saaugušo paaugu (kad tā varētu atstāt nelabvēlīgu ietekmi).

Kā ieteicams papildus pasākums varētu būt uz biokokiem augošo epifītu monitorings ik pa 2 gadiem (skat. pasākumu M.1.3. ārpus meža zemēm). Trūkums – monitorings nav aizsākts pirms biotopu apsaimniekošanas.

M.1.3. Apsaimniekoto biokoku monitorings

Mērķis - novērtēt epifītisko (uz koku stumbirne augošo) ķērpju sugu reakciju uz pļavu atjaunošanas un apsaimniekošanas pasākumiem. Plānojams monitorings ar kontroles datu ievākšanu ik pēc diviem gadiem.

Pētījumā ietverti 30 ozoli, kas pēc noēnojuma ilguma iedalīti trīs grupās pa desmit kokiem katrā. Pirmajā grupā ietilpst nenoēnoti koki, otrajā ap 30 gadus ar krūmiem aizauguši, bet trešajā grupā koki, kas ar krūmiem un kokiem aizauguši aptuveni 70 gadus.

Noēnojuma ilgums noteikts, saskaitot gadskārtas uz nozāgēto krūmu un koku celmiem ap atbrīvotajiem ozoliem.

Uz katra koka tika izveidoti četri vienādi parauglaukumi. Izmantota tīkla metode, kas ir aptverošāka un labāk piemērota atkārtotiem pētījumiem. Tīklam izmanto 20x20 cm lielu, caurspīdīgu polietilēna kvadrātu, sarūtotu 2x2 cm lielās rūtiņās, kas katra veido vienu laukuma procentu (Piterāns 2003). Parauglaukumi veidoti pa diviem koka ziemeļos un dienvidos tā, lai viena kvadrāta augšējā mala atrastos 1,3 m augstumā, bet otra kvadrāta apakšējā mala – 0,5 m augstumā no koka pamatnes. Kopumā ierīkoti 120 parauglaukumi. Katrā parauglaukumā noteiktas visas ķērpju sugas un to projektīvie segumi procentos. Uz katra koka tika reģistrētas arī visas ķērpju sugas līdz 1,8 metru augstumam, kas parauglaukumos neietilpa. Tamdēļ katram pētījumā iekļautajam kokam rietumu pusē aptuveni divu metru augstumā ir piestiprināts numurs.

M.1.4. Apsaimniekoto medņu riestu monitorings

Lai varētu novērtēt riesta kopšanas efektivitāti, neieciešams veik medņu uzskaiti riestā riestošanas periodā gan pirms kopšanas darbu uzsākšanas, gan pēc to pabeigšanas vismaz 4-5 sezonas.

LIFE projekta laikā tika veikti apsaimniekošanas pasākumi divos medņu riestos, tie būs nepieciešami vēl vienā riestā.

Apsaimniekotajos riestos ik gadus nosaka medņu gaiļu skaitu un izvietojumu riestā, izmantojot divas uzskaišu metodes - ekskrementu kartēšanu un klausīšanos. Riesta novērošanas periodā medņu medības konkrētajā riestā neveic.

Ekskrementu kartēšanas metode literatūrā nav aprakstīta (nepieciešami pētījumi, lai pierādītu tās piemērotību monitoringam). Metode ir salīdzinoši vienkārša (lai gan

darbietilpīga), nerada traucējumu riestam un ir pieteikami informatīva, lai varētu novērtēt medņu gaiļu atrašanās vietas.

Papildus tiek izmantota *klausīšanās metode*, kas Latvijā ir plaši pielietota. Vakarā, kad medņi ielido riestā, pēc dzirdes novērtē, cik un kur gaiļu iesēžas.

Indikatori, kas liecina par apsaimniekošanas pasākumu ietekmi, doti 12. tabulā.

12 . tabula.

Medņu riestu monitoringa indikatori

<i>Indikators</i>	<i>Kopšanas ietekme</i>
Riesta centram un pārējo medņu gaiļu riesta vietām nemainoties, citu riestojošu gaiļu teritoriju parādīšanās biotehnisko pasākumu veikšanas vietās, kur tie agrāk nav bijuši	Labvēlīga
Riesta centra vai attiecīgi visu pārējo riestojošo gaiļu pārgrupēšanās biotehnisko pasākumu veikšanas vietu virzienā vai arī visa riesta "pārbīdīšanās"	
Izmaiņu riesta izvietojumā un medņu gaiļu skaitā nav	Nav konstatēta
Riesta centra un pārējo medņu gaiļu riesta vietu attālināšanās no biotehnisko pasākumu veikšanas vietām	Negatīva

LIFE projekta laikā monitoringa uzsākts divos (projekta laikā apsaimniekotajos) medņu riestos (Nr. 84010 un Nr. 84018).

M.1.5. Medņu monitoringa

Lai novērtētu nākotnē plānoto meža ceļu rekonstrukcijas seku un kailciršu ietekmi uz medņu populāciju Cirgaļu meža masīvā, nepieciešams monitorēt tur esošos medņu riestus, regulāri nosakot tajos riestojošo medņu gaiļu skaitu.

Rekomendētās medņu skaita noteikšanas metodes aprakstītas "Medņa aizsardzības plānā Latvijā" (Hofmanis, 2004).

M.1.6. Pļavu apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes monitoringa

Lai uzzinātu, vai veiktie apsaimniekošanas pasākumi nodrošina labvēlīgu aizsardzības statusu pļavu biotopiem un sugām, un vajadzības gadījumā koriģētu tālāku apsaimniekošanas pasākumu veikšanu, nepieciešams īstenot apsaimniekošanas pasākumu monitoringu.

LIFE projekta ietvaros zālāju apsaimniekošanas paraugteritorijās ir uzsākts veģetācijas monitoringa, izmantojot transekta un pastāvīgo parauglaukumu metodes. Vienā no paraugteritorijām – Valkas rajona „Krašņos” pēc apsaimniekošanas uzsākšanas ir veiktas arī līgздоjošo putnu uzskaites.

Veģetācijas monitorings projekta paraugteritorijās jāturpina arī pēc LIFE projekta beigām atbilstoši metodikai, lai sekotu līdzi izmaiņām augājā un nepieciešamības gadījumā veiktu izmaiņas apsaimniekošanas pasākumos (piem., lopu blīvumā).

Vispārējs apsaimniekoto (nopļauto, noganīto) platību monitorings teritorijā veicams, izmantojot satelītattēlu informāciju.

M.1.7. Tūrisma plūsmas radīto ietekmju monitoringa metodikas izstrāde un ieviešana

Nepieciešama tūristu ietekmes fiksēšana apmeklētākajās vietās (pie apskates objektiem, apmešanās vietās, kempingos) ar mērķi konstatēt apmeklētāju atstāto ietekmi un tās apjomu uz vidi un dabas vērtībām, lai to varētu savlaicīgi novērst.

Lai to realizētu, jāizstrādā metodika apmeklētāju ietekmes novērtēšanai, kas iekļautu gan ietekmi uz vidi (piem. izbraukāšana, kritalu izvākšana no dabiskajiem meža biotopiem), gan uz īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem apmeklēto vietu tiešā tuvumā (piem. reto augu atradnēm, ūdensputnu ligzdošanas sekmēm).

Paralēli ieteicams veikt tūristu uzskaiti (galvenokārt tas attiecas uz Gaujas upi). Tūristu uzskaitē var izmantot videokameru uzstādīšanu.

III 3. IETEIKUMI PIEĻAUJAMO PASĀKUMU REALIZĀCIJAI

III 3.1. Dabas lieguma un dabas parka zonā pieļauto infrastruktūras objektu būve

Lai mazinātu kontrastu ar raksturīgo kultūrvēsturisko ainavu, minētās ēkas ieteicams būvēt kā vienkāršu guļbaļķu vai masīvkoka konstrukciju ēkas ar koka šindeļu, skaidu vai niedru jumta segumu, kuru jumta kore nav augstāka par 5 m. IAIN projektā ir iekļauti šādi ierobežojumi: ēkai jābūt vienkāršai, bez lentveida pamatiem, atsevišķas ēkas apbūves laukums nedrīkst pārsniegt 25 m², vairāku ēku kopējais apbūves laukums vienā zemes kadastra vienībā nedrīkst pārsniegt 125 m².

Atbalstāma ir siena šķūņu atjaunošana atbilstoši to vēsturiskajai atrašanās vietai un apbūves laukuma platībai, kā arī jaunu guļbaļķu vai masīvkoka konstrukciju siena šķūņu vai mājlopu nojumju ar koka šindeļu, skaidu vai niedru jumta segumu būvēšana, kuru jumta kore nav augstāka par 9 m. IAIN projektā attiecībā uz jaunu siena šķūņu un lopu nojumju būvi iekļauti sekojoši ierobežojumi: ēkai jābūt bez lentveida pamatiem, atsevišķas ēkas apbūves laukums nedrīkst pārsniegt 200 m² nav pieļaujama vairāk kā viena šķūņa un vienas nojumies būve vienā zemes kadastra vienībā.

Ganību žogi. Ja mājlopu ganību žogs ir uzbūvēts ne vairāk kā no 3 stieplu kārtām un nav augstāks par 1,5 metriem, to var šķērsot savvaļas dzīvnieki, kas ir no dabas aizsardzības viedokļa ļoti vēlama parādība. Lai nodrošinātu teritorijas apmeklētāju piekļūšanu Gaujas krastam, ieteicams žogus iebūvēt gājēju pārejas.

Skatu torņus ieteicams būvēt no masīvkoka konstrukcijām.

III 3.2. VAS „LVM” ceļu būve, rekonstrukcija un renovācija

Iepazīstoties ar Austrumvidzemes mežsaimniecības plāniem attiecībā uz ceļu būvi un rekonstrukciju DA plāna darbības periodā, ir izvērtēts katrs konkrēts ceļš, kuru plānots rekonstruēt vai būvēt.

Atbilstoši dabas un ainaviskajām vērtībām, daļai ceļu posmu rekonstrukcija nebūtu pieļaujama. Tie ir atsevišķi ceļi Cirgaļu meža masīvā (piem. Sarkankalna ceļš, Lēģerīšu ceļš, Silzemnieku ceļš, daļa Slīdošā ceļa).

Šie ceļi atrodas tuvu medņu rieta vietām un pat iet cauri riestu mikroliegumiem vai to buferzonām.

Pārējie ceļi/ceļu posmi iedalīti 3 kategorijās (5.1. pielikums):

- 1) atļauta ceļu renovācija, saglabājot esošo ceļa trasi; pieļaujama atsevišķu koku nociršana apmainīšanās un caurteku vietās (Ķauķīšu ceļš, daļa Kokšu ceļa, nelieli posmi Vecmāju ceļa, Munču ceļš);
- 2) atļauta ceļu rekonstrukcija līdz 10 m platai ceļa trasei taisnajos ceļa posmos un līdz 12 m platai ceļa trasei vietās, kur tas nepieciešams (apmainīšanās vietās, ceļa līkumos un mitrās vietās), esošajos ierakumos ceļa trasi nepaplašinot; sāngrāvju dziļums nepārsniedz 50 cm; kur vien tas iespējams, grāvi projektēt tikai vienā ceļa pusē (Dūku ceļš, Vēžu līča ceļš, Vecmāju ceļš (izņemot atsevišķas vietas), Melnais ceļš, Kaķu stiga, Muņķu ceļš, daļa Kokšu ceļa, Sviestakoroga ceļš, Zara ceļā, Cepurītes ceļš, Slīpāis ceļš, Zaļā kalna ceļš), ;

- 3) atļauta ceļu rekonstrukcija līdz 20 m platā ceļa trasē; sāngrāvju dziļums nepārsniedz 80 cm (Vidus ceļš, Mežītes ceļš, daļa Slīdošā ceļa) (5.1.pielikums).

Rekonstruējot un renovējot visu minēto kategoriju ceļus, iespēju robežās jāsaglabā esošie ceļa līkumi.

Pieļaujama *Beku ceļa* būve, jo, prognozējams, ka šobrīd izmantojamo ceļu tuvākajā nākotnē noskalos Gauja. Būvējamais ceļa posms Kaičupes labajā krastā atrodas uz VAS "LVM" valdījumā esošas zemes. ceļa trase plānojama pa veciem meža ceļiem un kvartālstīgu, rietumu galā nelielu posmu pa mežu. Kaičupes kreisajā krastā šī ceļa trase šķērso privātas zemes pa vēsturisko ceļa trasi. Ceļa būve ir pieļaujama līdz 20 m platā ceļa trasē. Šī ceļa izveidošanai nepieciešams arī būvēt tiltu pāri Kaičupei tā vēsturiskajā atrašanās vietā (4.2. pielikums, aptuvenas tilta koordinātas 00625629E, 06398253N). Būvējamais posms LVM daļā apmēram pusē tā garuma iet pa teritorijas ārējo robežu, un, būvējot ceļu, tā paplašinājumu būtu ietecams veidot ainavu apvidū neietilpstošajā ceļa pusē. Daļā maršruta potenciālā ceļa trase iet gar īpaši aizsargājamu meža biotopu (64.kv. 20.nog.), kas jāsaudzē, nepieļaujot koku nociršanu biotopā. Meža ceļu krustojumā starp 64. kv. 19. un 20. nog. aug kupla krustcelēs ilgi augusi egle. Šo koku jāsaudzē, to apejot un veidojot ceļa trasi vairāk ziemeļu virzienā uz blakus esošā meža nogabala rēķina.

Augstāk minēto ceļu rekonstrukcija ir kompromiss starp dabas aizsardzības un meža apsaimniekotāja ekonomiskajām interesēm. Tomēr atsevišķu ceļu rekonstrukcijas tehnisko parametru saskaņošana neatrisina problēmu kopumā, jo:

- nav izvērtēts potenciālais nemiera faktora pieaugums ceļu tīkla attīstības rezultātā kopumā, piemēram, uz medņu populāciju;
- netiek pasargāti meža ceļi bez seguma kā savdabīga, cilvēka un dabas mijiedarbības rezultātā veidojusies ekosistēma;
- netiek respektēta ceļu kultūrvēsturiskā vērtība (objekti, kas vecāki par 50 gadiem, tiek uzskatīti par kultūrvēsturiski nozīmīgiem, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija 2000. Ainavu aizsardzība. Rīga, 91lpp).

III 3.3 Pieļaujамais 4x4 autotūrisma maršruts

Pieļaujамais autotūrisma maršruts atzīmēts 4.2. pielikuma kartē.

Pēc VAS „Latvijas valsts meži” un biedrības „Mazozoli 4x4” iniciatīvas, dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā tika saskaņots autotūrisma maršruts AAA teritorijā ar sekojošiem nosacījumiem:

- braucienus veikt ar vieglajām apvidus automašīnām tūrisma režīmā;
- katra brauciena laiku jāsakaņo ar aizsargājamo ainavu apvidus pārvaldes institūciju, vai, kamēr tāda nav izveidota, ar reģionālo vides pārvaldi;
- izvēlēties braukšanas apstākļus, lai neciestu ceļu kvalitāte un tie būtu izmantojami velobraucējiem un kājāmgājējiem; nepieciešamības gadījumā sakopt apstāšanās vietas un ceļus;
- katrā braucienā piedalās ne vairāk kā 10 vieglās apvidus automašīnas.

III 4. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI PAŠVALDĪBU TERITORIJU PLĀNOJUMOS

Šobrīd teritorijas plānojumi ir spēkā tikai astoņās no 12 pašvaldībām, pie tam vienā no tām - Gaujienas pagasta plānojumā tiek veikti grozījumi.

Pagastu teritorijas plānojumos jāiestrādā aizsargājamo ainavu apvidus zonējums, kā arī plānotie infrastruktūras pasākumi gada laikā pēc dabas aizsardzības plāna apstiprināšanas Vides ministrijā.

III 5. INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS UN ZONĒJUMS

III 5.1. Ieteicamais AAA funkcionālais zonējums

III 5.1.1. Plānoto zonu ieteikšanas principi un mērķi

Zonējuma plānošanas principi ir balstīti uz teritorijas dabas vērtībām katrā teritoriālajā dabas kompleksā (3.6. pielikums). 3.6. pielikumā dots pārskats par katra dabas kompleksa īpatnībām un tā saglabāšanas un aizsardzības mērķiem.

Regulējamā režīma zona (4915 ha) ir izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo meža un purvu biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu labvēlīgu aizsardzības statusu.

Dabas lieguma zona (1693 ha) ir izveidota, lai, veicot ekstensīvu saimniecisko darbību, atjaunotu un saglabātu parkveida pļavu, mežu, zālāju, ūdeņu mozaīkveida ainavu Gaujas ielejā, tādējādi nodrošinot īpaši aizsargājamo zālāju un palieņu meža biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību.

Dabas parka zona (3918 ha) ir izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo zālāju biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību, meža vides saglabāšanu Gaujas ielejā un tai piegulošajās platībās vienlaikus ar bioloģiski daudzveidīgā vidē integrētu lauksaimniecību un mezsaimniecību, mazinātu saimnieciskās darbības ietekmi uz virszemes noteces ūdeņu kvalitāti, tādējādi veicinot lašupei atbilstošas ūdens kvalitātes saglabāšanu Gaujā un tās pietekās, kā arī saglabātu dabas un ekotūrisma pievilcīgu vidi.

Ainavu aizsardzības zona (10499 ha) ir izveidota, lai saglabātu teritorijai raksturīgo ainavu, tajā skaitā pašreizējo mežu un lauksaimniecības zemju īpatsvaru, veicinātu ainavu aizsardzības principu pielietošanu mezsaimniecībā un dabiska meža elementu saglabāšanu saimnieciskajos mežos izklaidus izplatītu īpaši aizsargājamo sugu aizsardzībai.

Neitrālā zona (780 ha) ir izveidota, lai nodrošinātu teritorijas ilgtspējīgu saimniecisko izmantošanu un attīstību.

Plānotais zonējums katrā dabas – kultūrvēsturiskajā kompleksā

1. Upes – Gauja, Palsa, Kaičupe, Vizla

Zonējums veidots, iekļaujot upes zonās, kas atrodas vienā vai abos to krastos (RR, DL vai DP zonā).

2. Gaujas ielejas posms no Gulbenes - Alūksnes rajona robežai līdz Gaujienai, Vizlas, Palsas, Kaičupes, Vijas ielejas

RR zonā iekļauti visi īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes. Šajā ielejas posmā regulējamā režīma zonā netiek iekļauti citu mežu ieslēgumi starp biotopiem, jo te ir maz iespēju efektīvi attīstīt vienlaidus meža masīvu, kas būtiski palielinātu īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotņu platību vai nodrošinātu plašākas no nemiera faktora pasargātas teritorijas. Šeit mežs jebkurā gadījumā nākotnē saglabās ainaviski fragmentētu raksturu, jo tas sastopams šauru joslu veidā, kas mijas ar bioloģiskai daudzveidībai nozīmīgām - neapmežojamām lauksaimniecības zemēm. DL un AA zonas šajā kompleksā nav plānotas. DP zona nodalīta līdz ģeoloģiskās ielejas augšējai krantij. N zona nodala apbūves teritorijas.

3. Gaujas ielejas posms no Gaujienas līdz Lipšu tiltam

RR zonā iekļauti īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes. Šajā ielejas posmā regulējamā režīma zonā netiek iekļauti citu mežu ieslēgumi starp biotopiem, jo te ir maz iespēju efektīvi attīstīt vienlaidus meža masīvu, kas būtiski palielinātu īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotņu platību vai nodrošinātu plašākas no nemiera faktora pasargātas teritorijas. Šeit mežs jebkurā gadījumā nākotnē saglabās ainaviski fragmentētu raksturu, jo tas ir sastopams ļoti sadrumstalotā veidā un mijas ar bioloģiskai daudzveidībai nozīmīgām - neapmežojamām lauksaimniecības zemēm un vecupēm. DL zonā iekļautas teritorijas ar izteiktu zālāju, vecupju, parkveida pļavu - mežu mozaīku, kur ilgtermiņa mērķis ir atjaunot parkveida ainavu. DL zonā ietilpst arī īpaši aizsargājamo meža biotopu nogabali ar vītoli vai ozolu dominanci, kuru aizsardzību paredzēts nodrošināt ar DL zonas noteikumiem, kas īpaši aizsargā platlapju audzes. Meža biotopu aizsardzību DL zonā nodrošina arī tur izveidotie mikroliegumi. DP zona nodalīta līdz ģeoloģiskās ielejas augšējai krantij. AA zona nav nodalīta. N zona nodala apbūves teritorijas.

4. Gaujas ielejas posms no Lipšu līdz Spicu tiltam

RR zonā iekļauti īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes. Šajā ielejas posmā regulējamā režīma zonā vietās, kur zonas poligons lielāks par 10 ha, tiek iekļauti citu mežu ieslēgumi starp biotopiem, ja vismaz 40% platības veido īpaši aizsargājami meža biotopi, īpaši aizsargājamās putnu sugu dzīvotnes un mitrāji. DL zonā iekļautas teritorijas ar izteiktu zālāju, vecupju, esošu un bijušo parkveida pļavu - mežu mozaīku, kur ilgtermiņa mērķis ir atjaunot parkveida ainavu. DL zonā ietilpst arī īpaši aizsargājamo meža biotopu nogabali ar vītoli vai ozolu dominanci, kuru aizsardzību paredzēts nodrošināt ar DL zonas noteikumiem, kas īpaši aizsargā platlapju audzes. Meža biotopu aizsardzību DL zonā nodrošina arī tur izveidotie mikroliegumi. DP zona nodalīta līdz ģeoloģiskās ielejas augšējai krantij. AA zona nav nodalīta. N zona nodala apbūves teritorijas.

5. Gaujas ielejas posms no Spicu tilta līdz Strenčiem

un 6. Gaujas ielejas posms no Strenčiem līdz Valmierai

RR zonā iekļauti visi īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes. Šajā ielejas posmā regulējamā režīma zonā vietās, kur zonas poligons lielāks par 10 ha, tiek iekļauti citu mežu ieslēgumi starp biotopiem, ja vismaz 40% platības veido īpaši aizsargājami meža biotopi, īpaši aizsargājamās putnu sugu dzīvotnes un mitrāji. DL un AA zona nav nodalīta. DP zona nodalīta līdz ģeoloģiskās ielejas augšējai krantij. N zona nodala apbūves teritorijas.

7. Pukšu purvs un tā apkārtnes meži

RR zonā iekļauti visi īpaši aizsargājami meža un purvu biotopi un īpaši aizsargājamo meža un purvu sugu dzīvotnes. Pie Pukšu purva RR zonā iekļauti arī visi purvainie meži 91D0*, kas citur RR zonā tiek iekļauti tikai tad, ja atbilst DMB kritērijiem vai pārsedzas ar kādas īpaši aizsargājamas sugas dzīvotni. Šī ir piemērotākā vieta šī kopumā plaši izplatītā biotopa aizsardzībai, jo te ir tā koncentrēšanās vieta, tātad tas var realizēt salīdzinoši vairāk no tam dabiskos apstākļos piemītošām funkcijām. Purvainajiem mežiem šeit ir arī papildus nozīme kā purva - meža mozaikas ainavas sastāvdaļai un pārsedzes joslai. DL un DP zona nav izdalīta. AA zona izdalīta mežos, kas nav RR zonā, N zona nav izdalīta.

8. Cirgaļu meža masīvs

RR zonā iekļauti īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes, kā arī atsevišķi ieslēgumi starp biotopiem un biotopu paplašinājumi. DL zona nav nodalīta. DP zona nodalīta ap Kokšu ezeriem un ietver visus ezeru platības. AA zona aptver teritorijas, kas nav iekļautas citās zonās. N zona nodala apbūves teritorijas.

9. Pārējās mežu un lauksaimniecības zemju teritorijas

RR zonā iekļauti īpaši aizsargājami meža biotopi un īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes, kā arī atsevišķi ieslēgumi starp biotopiem un biotopu paplašinājumi. DL zona nav nodalīta. DP zonā ietverti meži pilsētu un ciemu teritorijās, to tuvumā, populāras, cilvēku apmeklētas vietas, platības vienlaidus meža klājuma uzturēšanai uz Z no Vijciema, kā arī īpaši aizsargājamo zālāju biotopu platības. AA zona aptver teritorijas, kas nav iekļautas citās zonās. N zona nodala apbūves teritorijas.

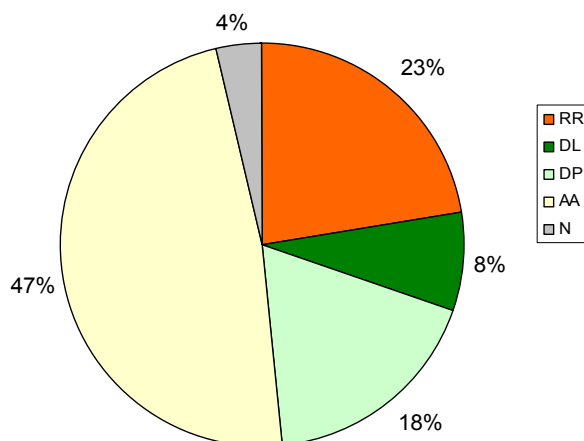
10. Strenči, Vijciems, Gaujiena, Vidaga

Apdzīvotu vietu apbūves teritorijas iekļautas neitrālajā zonā.

III 5.2.2. Plānoto zonu platības

Aizsargājamo ainavu apvidus teritorijā ieteikts nodalīt piecas funkcionālās zonas, to platības un procentuālais sadalījums parādīts 21. attēlā. Funkcionālo zonu detalizēts apraksts un tajās ietilpstošās platības dotas III.4.1. apakšnodaļā – "Ieteikumi AAA individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem".

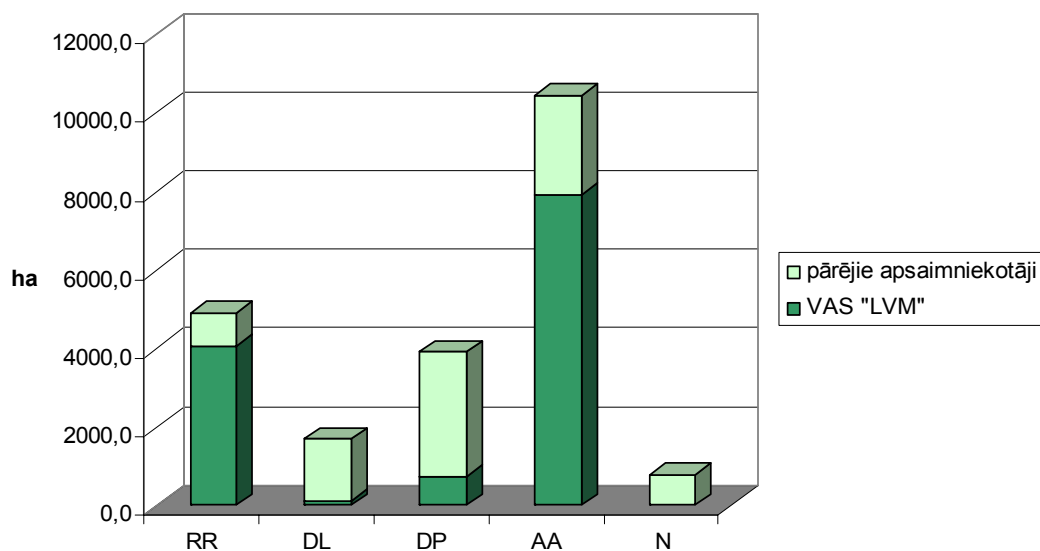
- 1. regulējamā režīma (RR) zona (4915 ha jeb 23 % no AAA teritorijas);**
- 2. dabas lieguma (DL) zona (1693 ha jeb 8 % no AAA teritorijas);**
- 3. dabas parka (DP) zona (3918 ha jeb 18 % no AAA teritorijas);**
- 4. ainavu aizsardzības (AA) zona (10499 ha jeb 48 % no AAA teritorijas);**
- 5. neitrālā (N) zona (780 ha jeb 4 % no AAA teritorijas).**



21. att. Funkcionālo zonu procentuālais sadalījums AAA teritorijā

Gandrīz pusi (47%) AAA platības sastāda ainavu aizsardzības zona, pēc tam seko regulējamā režīma zona, dabas parka zona, dabas lieguma zona un neitrālā zona (21. att.).

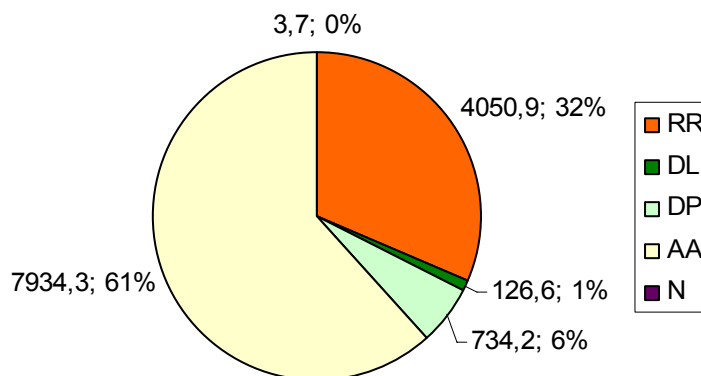
Salīdzinot dažādu plānoto zonu īpatsvaru dažādu apsaimniekotāju zemēs, redzams, ka VAS „LVM” zemē dominē ainavu aizsardzības zona un salīdzinoši lielu platību veido arī regulējamā režīma zona (22. att.). Tas ir izskaidrojams ar apstākli, ka valsts mežos ietilpst vairāk tādu platību, kurās vienlaidus mežs ir pastāvējis ilgstoši, tādēļ tajās ir vairāk ar mežiem saistīto dabas vērtību. Vislielākās ainavu aizsardzības zonas platības valsts mežos plānotas Cirgaļu meža masīvā.



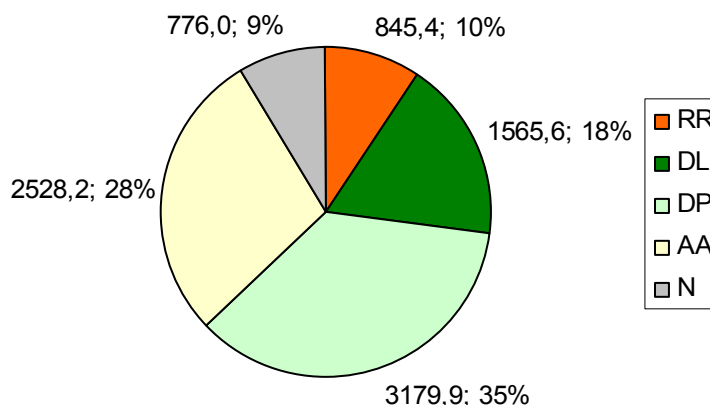
22.att. Funkcionālo zonu sadalījums AAA teritorijā „LVM” zemēs un citu apsaimniekotāju zemēs

Citu apsaimniekotāju mežos dominē dabas parka zona, kam pēc platības seko ainavu aizsardzības un dabas lieguma zona. Lielai daļai citu apsaimniekotāju mežu ir atšķirīga apsaimniekošanas vēsture – tās veido aizaugušas lauksaimniecības zemes, kā arī tajās pēdējos gadu desmitos veikta salīdzinoši intensīvāka mežsaimnieciskā darbība. Tādēļ meža dabas

vērtību koncentrācija tajās nav tik augsta kā valsts mežos, līdz ar to plānotās regulējamā režīma zonas īpatsvars ir neliels.



23.att. VAS „LVM” apsaimniekotās AAA zemes procentuālais sadalījums funkcionālajās zonās



23.att. Citu apsaimniekotāju AAA ietilpstošās zemes procentuālais sadalījums funkcionālajās zonās

Citu apsaimniekotāju mežos lielu platību aizņem dabas lieguma un dabas parka zonas, kas izdalītas galvenokārt Gaujas ielejā (dabas lieguma zona - parkveida ainavas atjaunošanai, dabas parka zona - saudzīgai meža apsaimniekošanai, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamām sugām atbilstošu ūdens kvalitāti Gaujā), jo arī privātās zemes izvietotas galvenokārt Gaujas ielejā.

Pārskats par pašreizējo un plānoto aizsardzības režīmu AAA „Ziemeļgauja” VAS „LVM” valdījumā esošajās zemēs dots 13. un 14. tabulā (izmantoti VAS „LVM” AV dati).

13. tabula

Pārskats par AAA „Ziemeļgauja” pašreizējo aizsardzības režīmu VAS „LVM” zemēs*

<i>Aizsardzības veids</i>	<i>Aizsardzības kategorija</i>	<i>Platība, %</i>
Stingra aizsardzība	Mikroliegumi, dabas liegumi, dabiskie meža biotopi	2576,2 ha; 21%
Aprobežota saimnieciskā darbība	Aizsargājams zonas gar ūdeņiem, aizsargjoslas gar pilsētām	1143,8 ha; 9%
Pārējā ainavu apvidus teritorija		8620 ha; 70%

* VAS „LVM” AV dati

14. tabula

Pārskats par AAA „Ziemeļgauja” plānoto aizsardzības režīmu VAS „LVM” zemēs

<i>Plānotā zona</i>	<i>Platība, %</i>
Regulējamā režīma zona, t.sk.:	4051 ha / 32%
- meži ar neiejaukšanās režīmu	2991 ha (24%)
- meži ar mežaudžu dažādošanu	186 ha (2%)
- nemeža zemes (vecupes, mitrāji)	698 ha (6%)
Dabas lieguma zona	127 ha / 1%
Dabas parka zona	734 ha / 6%
Ainavu aizsardzības zona	7935 ha / 61%

III 5.2. Ieteikumi AAA individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem

Izdoti saskaņā ar likuma
"Par īpaši aizsargājamām
dabas teritorijām"
17. panta otro daļu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka *aizsargājamo ainavu apvidus „Ziemeļgauja” (turpmāk – ainavu apvidus) individuālo* aizsardzības un izmantošanas kārtību, tajā skaitā pieļaujamos un aizliegtos darbības veidus, *kā arī funkcionālo zonējumu, lai nodrošinātu teritorijā esošo īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzību, teritorijai raksturīgo ainavu saglabāšanu, kā arī dabas un kultūras pieminekļu aizsardzību, vienlaikus saglabājot teritoriju apmeklētāju atpūtai, izglītošanai un ilgtspējīgai apsaimniekošanai. Noteikumi nosaka arī ainavu apvidus* apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas un izveidošanas kārtību.

~~2. Ainavu apvidus teritorijā nav spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Aizsargājamās teritorijās ir spēkā arī citos normatīvajos aktos noteiktās vides aizsardzības prasības.~~

3. *Ainavu apvidus platība ir 21749 ha. Tā funkcionālo zonu shēma ir noteikta šo noteikumu 1. pielikumā, bet funkcionālo zonu robežas – šo noteikumu 2. pielikumā.*

4. *Ainavu apvidu* dabā apzīmē ar speciālām informatīvām zīmēm, kuru paraugs un lietošanas kārtība noteikti šo noteikumu 3. pielikumā. Informatīvo zīmju izveidošanu (sagatavošanu) un izvietošanu nodrošina aizsargājamās teritorijas administrācija vai, ja tādas nav, attiecīgās pašvaldības sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi.

5. Ja par vides aizsardzību atbildīgā valsts vai pašvaldības institūcija atbilstoši tās kompetencei pieņem pārvaldes lēmumu, ka kādai darbībai ir vai var būt būtiska negatīva ietekme uz aizsargājamo teritoriju, tās ekosistēmām vai dabas procesiem tajā, vai darbība ir pretrunā ar aizsargājamās teritorijas izveidošanas un aizsardzības mērķiem un uzdevumiem, šo darbību veikt aizliegts.

6. Zemes īpašniekiem (lietotājiem) aizliegts savā īpašumā (lietojumā) ierobežot apmeklētāju pārvietošanos pa ~~eeļiem, ūdenstecēm, kā arī speciāli ierīkotām takām un ūdenstilpēm~~, kas norādītas attiecīgās aizsargājamās teritorijas dabas aizsardzības plānā (~~turpmāk – dabas aizsardzības plāns~~) *šo noteikumu 9. pielikumā* un paredzētas aizsargājamās teritorijas apskatei.

~~7. Jebkāda veida reklāma dabas rezervātos, dabas liegumos, dabas parkos, kā arī nacionālo parku un biosfēras rezervātu dabas lieguma zonās dabā izvietojama pēc saskaņošanas ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi.~~

8. Dabas aizsardzības pārvaldei ir tiesības noteikt ierobežotas pieejamības informācijas statusu informācijai par aizsargājamā teritorijā esošo īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu un īpaši aizsargājamo biotopu atrašanās vietu, ja tās atklāšana var kaitēt vides aizsardzībai. Šādu informāciju drīkst izplatīt tikai ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju.

9. *Ainavu apvidū ir noteiktas šādas funkcionālās zonas:*

9.1. *regulējamā režīma zona;*

- 9.2. *dabas lieguma zona;*
- 9.3. *dabas parka zona;*
- 9.4. *ainavu aizsardzības zona;*
- 9.5. *neitrālā zona.*

II. Vispārīgie aprobežojumi visā ainavu apvidus teritorijā

10. Visā *ainavu apvidū* aizliegts:

- 10.1. ierīkot jaunus atkritumu poligonus un izgāztuves, kā arī piesārņot un piegružot vidi ar atkritumiem un uzglabāt atkritumus tiem neparedzētās vietās;
- 10.2. *lietot ūdensputnu medībās šāviņus, kas satur svīnu;*
- 10.3. *dedzināt sausās zāles un niedru platības, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto dabas apsaimniekošanas pasākumu veikšanai un saņemta rakstiska atļauja no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes, kā arī institūcijas, kas atbild par ugunsdrošību un ugunsdzēsību;*
- 10.4. *uzstādīt vēja ģeneratorus, kuru darba rata diametrs ir lielāks par 5 m vai augstums par 30% pārsniedz augstāko ēku vai koku 50 m rādiusā no ģeneratora, vai augstākais punkts pārsniedz 30 m augstumu, ja minētajā rādiusā nav ēku vai koku;*
- 10.5. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes:
 - 10.5.1. ~~veikt darbības, kas izraisa pazemes ūdeņu, gruntsūdeņu, virszemes ūdeņu līmeņa maiņu;~~
 - 10.5.2. ~~veikt arheoloģiskās izpētes darbus;~~
 - 10.5.3. *izsniegt zemes dzīļu izmantošanas atļauju (licenci), izņemot aku rakšanai ūdens ieguvei un artēzisko aku ierīkošanai;*
 - 10.5.4. *cirst kokus alejās, kas norādītas šo noteikumu 12. pielikumā, izņemot bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu un novākšanu;*

11. Visā *ainavu apvidū*, izņemot neitrālo zonu, aizliegts:

- 11.1. *veikt jebkādas darbības, kas neatgriezeniski pārveido raksturīgo ainavu;*
- 11.2. *bez rakstiskas atļaujas saņemšanas no aizsargājamās teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes izvietot dabā jebkāda veida reklāmu, kuras laukums pārsniedz 0,5 kvadrātmetrus;*
- 11.3. *bez biotopu eksperta pozitīva atzinuma (atzinums, ko sniedz attiecīgās nozares eksperts, kurš tiesīgs sniegt atzinumu par mikrolieguma izveidošanu) un rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes:*
 - 11.3.1. *rekonstruēt un renovēt meliorācijas sistēmas;*
 - 11.3.2. *veikt darbības, kas izraisa pazemes ūdeņu, gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu līmeņa maiņu, izņemot:*

- 11.3.2.1. *bebru aizsprostu nojaukšanu gadījumos, ja:*
 - 11.3.2.1.1. *bebru aizsprosti paaugstina gruntsūdens līmeni ainavu apvidum piegulošajās teritorijās;*
 - 11.3.2.1.2. *bebru darbība apdraud īpaši aizsargājamo sugu vai biotopu saglabāšanu;*
 - 11.3.2.1.3. *bebru darbības rezultātā tiek bojāti vai appludināti ceļi;*
 - 11.3.2.1.4. *bebru darbības rezultātā tiek appludinātas agrāk bebru neskartas mežaudzes dabas parka, ainavu aizsardzības vai neitrālajā zonā;*
- 11.3.2.2. *pasākumus biotopu atjaunošanai;*
- 11.3.2.3. *9. pielikumā norādīto pieļaujamo būvējamo vai rekonstruējamo ceļu sāngrāvju un caurteku ierīkošanu;*
- 11.4. *pa ūdenstilpēm un tecēm pārvietoties ar ūdens transporta līdzekļiem, kuru motora jauda pārsniedz 5 zirgspēkus, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu pārvietošanos, pildot dienesta pienākumus;*
- 11.5. *pļaut pļavas virzienā no malām uz centru;*
- 11.6. *ierīkot purvos dzērveņu plantācijas;*
- 11.7. *nosusināt purvus un iegūt tajos kūdru;*
- 11.8. *ierīkot jaunas meliorācijas sistēmas vai to daļas;*
- 11.9. *no 15.marta līdz 31.jūlijam veikt mežsaimniecisko darbību, izņemot:*
 - 11.9.1. *meža ugunsdrošības pasākumu veikšanu;*
 - 11.9.2. *meža atjaunošanu un mežaudžu kopšanu, izmantojot roku darbaspēku;*
 - 11.9.3. *bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu;*
 - 11.9.4. *koku ciršanu neitrālajā un ainavu aizsardzības zonā, kas nepieciešama saistībā ar Valsts meža dienesta izsludinātu ārkārtas situāciju sakarā ar meža ugunsgrēku izplatīšanos, meža kaitēkļu savairošanos un slimību izplatīšanos masveidā;*
 - 11.9.5. *vēja un uguns bojāto koku ciršanu neitrālajā, ainavu aizsardzības un dabas parka zonā atbilstoši VMD atzinumam;*
 - 11.9.6. *kaitēkļu un slimību bojāto koku ciršanu neitrālajā, ainavu aizsardzības un dabas parka zonā atbilstoši VMD atzinumam, kas apstiprina, ka bojātie koki var būt cēlonis kaitēkļu vai slimību izplatībai masveidā;*
 - 11.9.7. *meža materiālu pievešanu pie ceļa neitrālajā, ainavu aizsardzības un dabas parka zonā pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no RVP.*
- 11.10. *nobraukt no ceļiem vai meža kvartālstigām un pārvietoties ar motorizētiem transportlīdzekļiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, izņemot, ja tas ir saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību, vai valsts*

aizsardzības uzdevumu veikšanu, vai, ja pret to neiebilst zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs;

- 11.11. *rīkot autosacensības, motosacensības, ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, kā arī rallijus, treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus, izņemot:*
 - 11.11.1. *pārbraucienus sacensību laikā pa ceļiem;*
 - 11.11.2. *velobraucienus.*
- 11.12. *ierīkot jaunas derīgo izrakteņu ieguves vietas, izņemot pazemes ūdens ieguvei;*
- 11.13. *veikt darbības, kas var izraisīt augsnes eroziju;*
- 11.14. *medīt putnus Gaujas upē un tās tauvas joslā, kā arī Pukšu purvā;*
- 11.15. *būvēt vai rekonstruēt ceļus, izņemot:*
 - 11.15.1. *māju ceļus;*
 - 11.15.2. *esošos valsts autoceļus un pašvaldību ceļus esošās ceļa trases platumā;*
 - 11.15.3. *uzņēmumu ceļus 9. pielikumā norādītajās vietās un norādītajos parametros pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no attiecīgās reģionālās vides pārvaldes, pie tam:*
 - 11.15.3.1. *ja nepieciešams, papildus atļauts veikt zemes transformāciju posmos, kuru plāna, garenprofila vai šķērsprofila ģeometriskie rādītāji neatbilst valsts noteiktajiem standartiem;*
 - 11.15.3.2. *veicot ceļu būvi, rekonstrukciju un renovāciju, aizliegts izmainīt iekšzemes kāpu dabiskā reljefa virsmu vairāk par 1 metru;*
- 11.16. *veikt ceļu periodisko uzturēšanu, renovāciju un rekonstrukciju medņu riestu mikroliegumu buferzonās laika periodā no 15. marta līdz 31. jūlijam;*
- 11.17. *veikt jebkādu mežsaimniecisko darbību mežaudzēs, kas atrodas uz nogāzēm, kuru garums un platums ir 30 m un lielāks un slīpums ir 30 grādi vai lielāks, izņemot bīstamo koku ciršanu, nocirstos kokus atstājot mežaudzē;*
- 11.18. *veikt augsnes mehānizētu sagatavošanu dziļāk par 10 cm meža atjaunošanai uz nogāzēm, kuru garums un platums ir 30 m un lielāks un kuru slīpums ir 20 grādi vai lielāks;*
- 11.19. *veikt augsnes mehānizētu sagatavošanu dabiskās atjaunošanās veicināšanai dziļāk par 10 cm sila un mētrāja augšanas apstākļu tipos;*
- 11.20. *veidot cirsma ar taisnām malām, kas garākas par 100 metriem un nesakrīt ar pauguru pakājes līniju vai ieplaku krants līniju, ja tāda ir, un augstuma starpība 5 metru transektā, kas perpendikulāra nogāzes garenasij, ir lielāka par 3 metriem;*
- 11.21. *piebarot savvaļas zīdītājdzīvniekus medņu riestu buferzonās.*
- 11.22. *bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas:*

11.22.1. veikt arheoloģiskās izpētes darbus;

11.22.2. veikt mežsaimniecisko darbību šo noteikumu 10. pielikumā minētajos meža nogabalos.

12. Redzamības attālumā, bet ne mazāk kā 150 m zonā abpus valsts nozīmes autoceļiem, pirms galvenās cirtes veikšanas jā sagatavo plāns, kurā ņemti vērā ainavu aizsardzības un dizaina principi, un cirte jāveic atbilstoši šim plānam.

13. Cērtot kokus visa veida cirtēs saglabājami:

13.1. koki, kuros atrodas putnu ligzdas, kuru diametrs ir lielāks par 50 cm, kā arī blakus augošie koki vismaz 10 m rādiusā ap ligzdas koku;

13.2. dobumaini koki;

13.3. jebkuras sugas augoši vai nokaltuši koki, kuru caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm, izņemot bīstamos kokus, kas, ja tiek nocirsti, atstājami meža nogabalā, kurā tie atradušies pirms nociršanas;

13.4. kritālas, kuru caurmērs resnākajā vietā pārsniedz 50 cm.

14. Cērtot kokus galvenajā cirtē sila un mētrāja augšanas apstākļu tipos saglabājami vismaz:

14.1. 15 lielāko izmēru un vecākie augoši un nokaltuši koki uz 1 ha, tajā skaitā ne mazāk kā 10 augoši koki, saglabājamus kokus atstājot grupās;

14.2. 15 kritālas, kuru caurmērs lielāks par 30 cm, vai, ja tādu nav, attiecīgs skaits pēc caurmēra lielāko kritālu, saglabājot cirmā visas šo kritālu daļas; pieļaujama kritālu pārvietošana cirsmas robežās, ja tās traucē meža atjaunošanai;

14.3. veicot citas pēc galvenās cirtes sekojošās mežsaimnieciskās darbības, mežaudzē vienmēr saglabājami 14. punkta 1. un 2. apakšpunktā uzskaitītie meža elementi.

15. Zemesgabalos, kas nav iekļauti regulējamā režīma zonā un par kuriem informācija Meža valsts reģistrā pirmo reizi ir ievietota pēc 2007.gada 1.janvāra, Valsts meža dienestam aizliegts izsniegt mežsaimnieciskās darbības apliecinājumus, izņemot, ja to pieļauj meža biotopu eksperta atzinums. Ja par meža nogabalu vienreiz saņemts meža biotopu eksperta atzinums, kas tajā neparedz izveidot mikroliegumu, atkārtots eksperta atzinums turpmākām mežsaimnieciskām darbībām nav nepieciešams un mežaudze apsaimniekojama atbilstoši attiecīgās zonas noteikumiem.

16. Ainavu apvidū pieļaujams veikt koku ciršanu kopšanas vai citā cirtē ozolu un liepu vainagu projekcijā un tai piegulošā līdz 5 m platā zonā, ja šo ozolu vai liepu caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm, meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 5. pielikumā, atbilstoši šādiem nosacījumiem un dabas aizsardzības plānā dotajām vadlīnijām:

16.1. vienlaikus ar koku ciršanu tiek nocirsta paauga un pamežs, izņemot:

16.1.1. ozolu, liepu, gobu, vīksnu, vītolu, kļavu, ošu un melnalkšņu ciršanu, ja to caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 25 cm, kā arī jebkuras koku sugas koku ciršanu, ja to caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm;

16.1.2. mežābeļu, vilkābeļu, pabērzu, pīlādžu ciršanu, ja to caurmērs 1,3 m

augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 12 cm, kā arī kadiķu ciršanu, kuru augstums pārsniedz 1,5 m;

16.2. ja 16. punktā minētās cirtes rezultātā mežaudzes šķērslaukums kļūst mazāks par kritisko, meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam nav pienākums mežaudzi atjaunot 16. punktā minētajās platībās;

16.3. pieļaujama jebkuras sugas un izmēra koku ciršana, ja to paredz meža biotopu eksperta atzinums.

17. Pieļaujams veikt kontrolētu zemsedzes dedzināšanu meža zemēs pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no institūcijas, kas atbild par ugunsdrošību un ugunsdzēsību, un aizsargājamās teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes.

18. Visā ainavu apvidus teritorijā saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto meliorācijas sistēmu ekspluatācijas kārtību pieļaujama meliorācijas sistēmu vai to daļu izslēgšana no meliorācijas kadastra, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo sugu, īpaši aizsargājamo biotopu vai Eiropas Savienības īpaši aizsargājamo biotopu labvēlīgas aizsardzības statusu.

III. Regulējamā režīma zona

19. Regulējamā režīma zona izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo meža un purvu biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu labvēlīgu aizsardzības statusu.

20. Regulējamā režīma zonā aizliegts:

20.1. veikt zemes transformāciju;

20.2. veikt jebkādu mežsaimniecisko darbību, izņemot:

20.2.1. ugunsdrošības un ugunsapsardzības pasākumus;

20.2.2. koku ciršanu kopšanas vai citā cirtē ozolu un liepu vainagu projekcijā un tai piegulošā līdz 5 m platā zonā, ja šo ozolu vai liepu caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm, meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 5. pielikumā, atbilstoši 16. punkta apakšpunktos minētajiem nosacījumiem un dabas aizsardzības plānā dotajām vadlīnijām;

20.2.3. pirmā un otrā stāva un paaugas egļu, kā arī pameža ciršanu kopšanas vai citā cirtē meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 6. pielikumā, atbilstoši dabas aizsardzības plānam;

20.2.4. koku ciršanu kopšanas vai citā cirtē veidā un apjomā, ko paredz meža biotopu, meža putnu vai medņu eksperta atzinums biotehnisko pasākumu veikšanai;

20.2.5. koku ciršanu citā cirtē, veicot mežaudžu dažādošanu meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 4. pielikumā un tiek veikta atbilstoši šādiem nosacījumiem:

20.2.5.1. veicot cirti, jāveicina mežaudzes dažāda vecuma struktūras veidošanās un dabiska atjaunošanās ar platlapju koku sugām vai platlapju koku un egļu mistrojumu, nodrošinot, ka pēc cirtes izstrādes saglabājas nebojāti ne mazāk kā 50% no sākotnējā platlapju koku daudzuma, kuru caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 12 cm vai, ja platlapju koku sugas nav sastopamas, jāveicina tikai mežaudzes dažāda vecuma

- struktūras veidošanās; aizliegts izvākt kritālas un nokaltušos kokus;*
- 20.2.5.2. mežaudzes pirmā stāvu koku biežība saglabājama ne mazāka par 0,4;*
- 20.2.5.3. mežaudzes pirmā stāva kokus ieteicams cirst grupu veidā;*
- 20.2.5.4. atvērumi mežaudzē nedrīkst pārsniegt 0,1 ha;*
- 20.2.5.5. aizliegts cirst ozolus, liepas, gobas, vīksnas, vītulus, kļavas, ošus, melnalkšņus, kuru caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla ir 25 cm vai vairāk;*
- 20.2.6. koku ciršanu, ja tā nepieciešama 9. pielikumā norādīto infrastruktūras objektu ierīkošanai un uzturēšanai;*
- 20.2.7. koku ciršanu, ja tā nepieciešama kultūrvēstures objektu atsegšanai vai rekonstrukcijai, un ir saņemts biotopu eksperta atzinums un rakstiska atļauja no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;*
- 20.3. celt un ierīkot jaunus aizsprostus un citas ūdens regulēšanas ietaises, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto biotopu atjaunošanas pasākumu veikšanai un ir saņemta rakstiska atļauja no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;*
- 20.4. uzturēt meliorācijas sistēmas, izņemot bebru aizsprostu nojaukšanu gadījumos, ja:*
- 20.4.1. bebru aizsprosti paaugstina gruntsūdens līmeni ainavu apvidum piegulošajās teritorijās;*
- 20.4.2. bebru darbība apdraud īpaši aizsargājamo sugu vai biotopu saglabāšanu;*
- 20.4.3. bebru darbības rezultātā tiek bojāti vai appludināti ceļi;*
- 20.4.4. bebru darbības rezultātā tiek appludinātas agrāk bebru neskartas mežaudzes dabas parka, ainavu aizsardzības vai neitrālajā zonā;*
- 20.5. veikt ceļu periodisko uzturēšanu, renovāciju un rekonstrukciju laika periodā no 15. marta līdz 31. jūlijam;*
- 20.6. piebarot savvaļas zīdītājdzīvniekus;*
- 20.7. ierīkot jaunas iežogotas savvaļas dzīvnieku sugu brīvdabas audzētavas;*
- 20.8. ierīkot nometnes, kurās ir vairāk nekā 3 teltis, ārpus īpaši norādītām vietām;*
- 20.9. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus izņemot:*
- 20.9.1. dabas takas 9.1 pielikumā norādītajos dabas taku maršrutos;*
- 20.9.2. atpūtas vietas 9. pielikumā norādītajās vietās;*
- 20.9.3. dabas takas un atpūtas vietas citās vietās pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;*
- 20.10. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas, vai, ja*

tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes organizēt brīvā dabā pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 30 cilvēku, izņemot 9. pielikumā norādīto dabas taku apmeklēšanu.

IV. Dabas lieguma zona

21. Dabas lieguma zona izveidota, lai, veicot ekstenzívu saimniecisko darbību, atjaunotu un saglabātu parkveida pļavu, mežu, zālāju, ūdeņu mozaīkveida ainavu Gaujas ielejā, tādējādi nodrošinot īpaši aizsargājamo zālāju un palieņu meža biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību.

22. Dabas lieguma zonā aizliegts:

- 22.1. ~~veikt jebkādas darbības, par kurām saskaņā ar šo noteikumu 5.punktu pieņemts lēmums, ka tām ir vai var būt:~~
 - 22.1.1. ~~būtiska negatīva ietekme uz dabiskajiem biotopiem, savvaļas dzīvnieku, augu un sēņu sugām un to dzīvotnēm vai savvaļas dzīvnieku populāciju vairošanos, atpūtu un barošanos, kā arī puleēšanos migrācijas periodā;~~
 - 22.1.2. ~~negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamiem biotopiem, īpaši aizsargājamām sugām un to dzīvotnēm;~~
- 22.2. ~~pārvietoties ar ūdens motocikliem un motorjahtām, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu pārvietošanos, pildot dienesta pienākumus;~~
- 22.3. ~~lietot ūdensputnu medībās šāviņus, kas satur svīnu;~~
- 22.4. ~~pļaut virzienā no lauka malām uz centru;~~
- 22.5. ~~veikt zemes transformāciju, izņemot zemes transformāciju (pēc rakstiskas saskaņošanas ar aizsargājamās teritorijas administrāciju) nacionālo parku dabas lieguma zonās un zemes transformāciju (pēc saskaņošanas ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi) šo noteikumu 16.28.2.apakšpunktā minēto darbību veikšanai:~~
 - 22.5.1. ~~meža zemes transformāciju īpaši aizsargājamo biotopu vai sugu dzīvotņu atjaunošanai un uzturēšanai meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 7. pielikumā vai saskaņā ar biotopu eksperta atzinumu;~~
 - 22.5.2. ~~ja tas nepieciešams, lai veiktu šo noteikumu 22.30. punktā minēto apbūvi;~~
 - 22.5.3. ~~ja tas nepieciešams inženierkomunikāciju un māju ceļu būvei uz neitrālajā vai ainavu zonā esošajiem objektiem vai 9. pielikumā norādīto tūrisma infrastruktūras objektu ierīkošanai un uzturēšanai, pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no reģionālās vides pārvaldes;~~
- 22.6. ~~ierīkot purvos dzērveņu plantācijas;~~
- 22.7. ~~nosusināt purvus;~~
- 22.8. ~~dedzināt sauso zāli un niedres, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto dabas apsaimniekošanas pasākumu veikšanai un rakstiski saskaņots ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;~~
- 22.9. ~~eirst kokus kopšanas cirtē (izņemot slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus saskaņā ar šo noteikumu 16.29.apakšpunktu un citiem~~

- normatīvajiem aktiem), ja valdaudzes vecums pārsniedz:
- 22.9.1. priežu un ozolu audzēm—60 gadus;
 - 22.9.2. egļu, bērzu, melnalkšņu, ošu un liepu audzēm—50 gadus;
 - 22.9.3. apšu audzēm—30 gadus;
- 22.10. no 15.aprīļa līdz 31.jūlijam veikt mežsaimniecisko darbību, izņemot meža ugunsdrošības pasākumus, meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem un bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu un novākšanu;
 - 22.11. 16.12. atzarot augošus kokus mežaudzēs, izņemot koku atzarošanu skatu punktu ierīkošanai un uzturēšanai, kā arī satiksmes drošībai uz vispārējās lietošanas ceļiem;
 - 22.12. cirst *stāvošus* nokaltušus kokus un izvēkt kritušus kokus, kritālas vai to daļas, kuru diametrs resnākajā vietā *caurmērs 1,30 m augstumā virs koka sakņu kakla* ir lielāks par 25 cm, izņemot bīstamo koku novākšanu;
 - 22.13. nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem, motorrolleriem, pajūgiem un zirgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību vai valsts aizsardzības uzdevumu veikšanu;
 - 22.14. ierīkot nometnes, *kurās ir vairāk nekā 3 teltis*, un celt teltis ārpus īpaši norādītām vietām;
 - 22.15. kurināt ugunscurus ārpus īpaši norādītām vai speciāli ierīkotām vietām;
 - 22.16. rīkot autosacensības, motosacensības, ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, kā arī rallijus, treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus;
 - 22.17. ierīkot savvaļas augu, sēņu un dzīvnieku, kā arī to produktu pārdošanas un iepirkšanas punktus;
 - 22.18. izmantot speciālas vākšanas palīgierīces savvaļas ogu un sēņu lasīšanā;
 - 22.19. uzstādīt vēja ģeneratorus;
 - 22.20. pieļaut suņu atrašanos brīvā dabā bez pavadas un uzpurņa, izņemot medības un valsts robežas apsardzību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus un kārtību;
 - 22.21. iegūt derīgos izraktenus;
 - 22.22. bojāt vai iznīcināt (arī uzarot vai kultivējot) palienu, terašu un meža pļavas un lauces, izņemot medijamo dzīvnieku piebarošanas lauces;
 - 22.23. sadalīt zemes īpašumus zemes vienībās, kas mazākas par 10 hektāriem;
 - 22.24. veikt darbības, kas izraisa augsnes eroziju;
 - 22.25. *bez biotopu eksperta atzinuma un rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes ierīkot jaunas iežogotas savvaļas dzīvnieku sugu brīvdabas audzētavas, pie tam dzīvnieku blīvums nedrīkst pārsniegt 0,5 dzīvnieku vienības uz hektāru un žogiem jābūt labi saredzamiem (markētiem), lai samazinātu savvaļas dzīvnieku (t.sk. putnu) sadursmju iespēju ar žogu;*

- 22.26. celt un ierīkot jaunus aizsprostus un citas ūdens regulēšanas ietaises, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto biotopu atjaunošanas pasākumu veikšanai un ir saņemta rakstiska atļauja no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes, **vai izņemot uz grāvjiem, kas nav pārveidotas dabiskas ūdensteces;**
- 22.27. ieaudzēt mežu lauksaimniecības zemēs;**
- 22.28. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes:
- 22.28.1. organizēt brīvā dabā masu sporta, izklaides un atpūtas pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 50 cilvēku;
 - 22.28.2. veikt ~~eeļu (arī sliežu eeļu)~~, inženierkomunikāciju un citu inženierbūvju restaurāciju, renovāciju vai rekonstrukciju;
 - 22.28.3. ~~ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus;~~
 - 22.28.4. ~~atjaunot un ieaudzēt mežu;~~
 - 22.28.5. ~~mainīt zemes lietošanas mērķi;~~
 - 22.28.6. ~~vākt dabas materiālus kolekcijām;~~
 - 22.28.7. ~~veikt zinātniskos pētījumus;~~
 - 22.28.8. ~~ierīkot jaunas un paplašināt esošās ūdenstransporta līdzekļu bāzes;~~
- 22.29. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus izņemot:**
- 22.29.1. dabas takas 9. pielikumā norādītajos dabas taku maršrutos;**
 - 22.29.2. atpūtas vietas 9. pielikumā norādītajās vietās;**
 - 22.29.3. skatu torņus 9. pielikumā norādītajās vietās;**
 - 22.29.4. dabas takas, skatu torņus un atpūtas vietas citās vietās pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;**
 - 22.29.5. kempingus šo noteikumu 9. pielikumā norādītajās vietās;**
- 22.30. veikt jaunu apbūvi, izņemot būvēt šādas būves:**
- 22.30.1. līdz 5 m augstas, mērot līdz jumta korei, ēkas, ja ēkai nav lentveida pamati un atsevišķas ēkas apbūves laukums nav lielāks par 25 m², un vairāku ēku kopējais apbūves laukums vienā zemes kadastra vienībā nav lielāks par 125 m²;
 - 22.30.2. ganību aplokus;
 - 22.30.3. siena šķūņus, kas tiek atjaunoti atbilstoši to vēsturiskajai atrašanās vietai un apbūves laukuma platībai;
 - 22.30.4. siena šķūņus vai mājlopu nojumes, ja ēkām nav lentveida pamati un atsevišķas ēkas apbūves laukums nav lielāks par 200 m², un ne vairāk kā vienu šķūni un vienu nojumi vienā zemes kadastra vienībā;
 - 22.30.5. inženierkomunikāciju būves un māju ceļus uz neitrālajā vai ainavu zonā esošajiem objektiem vai 9. pielikumā norādītajiem tūrisma infrastruktūras objektiem pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no reģionālās vides pārvaldes;

22.31. jebkādā veidā pārveidot, ielabot vai mēslojot zālājus, izņemot:

22.31.1. aramzemju ierīkošanu kopplatībā, kas nav lielāka par 1 ha vienā kadastra vienībā;

22.31.2. mēslošanu ar kūtsmēsliem apjomā, kas atbilstošs vienai dzīvnieku vienībai vai mazāk uz hektāru;

22.31.3. zālāju pieveļšanu vai pielīdzināšanu;

22.32. cirst kokus galvenajā cirtē, izņemot 24.1. punktā minētos gadījumus;

22.33. cirst slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus kopšanas cirtē, sanitārajā cirtē un galvenajā cirtē pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma bez meža biotopu eksperta atzinuma, izņemot bebru bojāto priežu ciršanu;

22.34. visās mežaudzēs cirst ozolus, liepas, vītulus, gobas, vīksnas, ošus, kļavas, melnalkšņus, ja to caurmērs 1,30 m augstumā virs koka sakņu kakla ir 25 cm vai vairāk;

22.35. lietot minerālmēslus, pesticīdus un citas ķīmikālijas mežaudzēs un zālajos (pļavās un ganībās), izņemot repelentus pārnadžu atbaidīšanai un feromonu lamatas;

~~23. Būvniecība dabas liegumā pieļaujama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, ievērojot normatīvajos aktos un dabas aizsardzības plānā (ja tāds ir) noteikto kārtību un ierobežojumus.~~

24. Dabas lieguma zonā atļauts:

24.1. cirst galvenajā cirtē audzes, kurās valdošā suga ir priede, bērzs, baltalksnis, apse vai egle, vai vismaz 30 % no krājas apjoma veido priede, bērzs, baltalksnis, apse vai egle, vai arī minētās sugas kopā, saglabājot valdaudzes šķērslaukumu, kas nav mazāks par kritisko, un atsevišķu atvērumu laukumam nepārsniedzot 0,1 ha;

24.2. veikt koku ciršanu kopšanas vai citā cirtē ozolu un liepu vainagu projekcijā un tai piegulošā līdz 5 m platā zonā, ja šo ozolu vai liepu caurmērs 1,3 m augstumā virs koka sakņu kakla pārsniedz 50 cm, atbilstoši 16.1., 16.2. un 16.3. punktos un to apakšpunktos minētajiem nosacījumiem un dabas aizsardzības plānā dotajām vadlīnijām.

V. Dabas parka zona

25. Dabas parka zona ir izveidota, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo zālāju biotopu un ar tiem saistīto īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību, meža vides saglabāšanu Gaujas ielejā un tai piegulošajās platībās vienlaikus ar bioloģiski daudzveidīgā vidē integrētu lauksaimniecību un mežsaimniecību, mazinātu saimnieciskās darbības ietekmi uz virszemes noteces ūdeņu kvalitāti, tādējādi veicinot lašupei atbilstošas ūdens kvalitātes saglabāšanos Gaujā un tās pietekās, kā arī saglabātu dabas un ekotūrisma pievilcīgu vidi.

26. Dabas parka zonā aizliegts:

~~26.1. veikt jebkādas darbības, par kurām saskaņā ar šo noteikumu 5.punktu pieņemts lēmums, ka tām ir vai var būt:~~

~~26.1.1. būtiska negatīva ietekme uz dabiskajiem biotopiem, savvaļas dzīvnieku, augu~~

un sēņu sugām un to dzīvotnēm vai savvaļas dzīvnieku populāciju vairošanos, atpūtu un barošanos, kā arī pulcēšanos migrācijas periodā;

- 26.1.2. ~~negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamiem biotopiem, īpaši aizsargājamām sugām un to dzīvotnēm;~~
- 26.2. ~~plaut virzienā no lauka malām uz centru;~~
- 26.3. ~~nosusināt purvus;~~
- 26.4. ~~dedzināt sauso zāli un niedres, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto dabas apsaimniekošanas pasākumu veikšanai un rakstiski saskaņots ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;~~
- 26.5. ~~eirst kokus kaileirtē un rekonstruktīvajā cirtē;~~
- 26.6. ~~nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem, motorrolleriem un pajūgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību vai valsts aizsardzības uzdevumu veikšanu;~~
- 26.7. ~~kurināt ugunscurus ārpus īpaši norādītām vai speciāli ierīkotām vietām;~~
- 26.8. ~~izmantot speciālas vākšanas palīgierīces savvaļas ogu un sēņu lasīšanā;~~
- 26.9. ~~uzstādīt vēja ģeneratorus;~~
- 26.10. ~~pielaut suņu atrašanos brīvā dabā bez pavadas un uzpurņa, izņemot medības un valsts robežas apsardzību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus un kārtību;~~
- 26.11. ~~sadalīt zemes īpašumus zemes vienībās, kas mazākas par 10 hektāriem;~~
- 26.12. ~~celt un ierīkot jaunus aizsprostus un citas ūdens regulēšanas ietaises uz ūdenstecēm, izņemot,~~
 - 26.12.1. ~~ja tas nepieciešams biotopu atjaunošanas pasākumu veikšanai un ir saņemta rakstiska atļauja no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes,~~
 - 26.12.2. ~~uz grāvjiem, kas nav pārveidotas dabiskas ūdensteces.~~

26.13. veikt zemes transformāciju, izņemot:

- 26.13.1. *meža zemes transformāciju īpaši aizsargājamo biotopu vai sugu dzīvotņu atjaunošanai un uzturēšanai meža nogabalos, kas uzskaitīti šo noteikumu 7. pielikumā vai saskaņā ar biotopu eksperta atzinumu;*
- 26.13.2. *ja tas nepieciešams, lai veiktu šo noteikumu 26.21. punktā minēto apbūvi;*
- 26.13.3. *ja tas nepieciešams inženierkomunikāciju un māju ceļu būvei uz neitrālajā vai ainavu zonā esošajiem objektiem vai 9. pielikumā norādīto tūrisma infrastruktūras objektu ierīkošanai un uzturēšanai, pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no reģionālās vides pārvaldes;*
- 26.14. ~~cirst kokus sanitārajā cirtē un galvenajā cirtē pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma bez rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi, izņemot koku~~

eiršanu aizsargājamās teritorijās, kurām ir izveidota administrācija, kas izsniedz koku ciršanas **atzinuma saņemšanas no meža biotopu eksperta;**

26.15. veicot kopšanas cirti, izcirst valdošās koku sugas valdaudzēs kokus (izņemot augšanā atpalikušos, slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus), ja valdošās koku sugas vecums pārsniedz

26.15.1. priežu un ozolu audzēm — 60 gadus;

26.15.2. egļu, bērzu, melnalkšņu, ošu un liepu audzēm — 50 gadus;

26.15.3. apšu audzēm — 30 gadus.

26.16. ieaudzēt mežu lauksaimniecības zemēs;

26.17. lietot minerālmēslus, pesticīdus un citas ķīmikālijas mežaudzēs un zālajos (pļavās un ganībās), izņemot repelentus pārnadžu atbaidīšanai un feromonu lamatas;

26.18. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes:

26.18.1. organizēt brīvā dabā masu sporta, izklaides un atpūtas pasākumus, kuros piedalās vairāk nekā 50 cilvēku;

26.18.2. veikt zemes transformāciju un mainīt zemes lietošanas mērķi;

26.18.3. veikt ceļu (arī sliežu ceļu), inženierkomunikāciju un citu inženierbūvju restaurāciju, renovāciju vai rekonstrukciju;

26.18.4. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus;

26.18.5. rīkot autosacensības, motosacensības, ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, kā arī rallijus, treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus.

26.19. bez biotopu eksperta atzinuma un rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes ierīkot jaunas iezogotas savvaļas dzīvnieku sugu brīvdabas audzētavas, pie tam dzīvnieku blīvums nedrīkst pārsniegt 0,5 dzīvnieku vienības uz hektāru, un žogiem jābūt marķētiem, lai novērstu putnu un citu savvaļas dzīvnieku ietriekšanos žogā;

26.20. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus, izņemot:

26.20.1. dabas takas 9. pielikumā norādītajos dabas taku maršrutos;

26.20.2. atpūtas vietas 9. pielikumā norādītajās vietās;

26.20.3. skatu torņus 9. pielikumā norādītajās vietās;

26.20.4. dabas takas, skatu torņus un atpūtas vietas citās vietās pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;

26.20.5. kempingus šo noteikumu 9. pielikumā norādītajās vietās;

26.21. veikt jaunu apbūvi, izņemot būvēt šādas būves:

26.21.1. līdz 5 m augstas, mērot līdz jumta korei, ēkas, ja ēkai nav lentveida pamati un atsevišķas ēkas apbūves laukums nav lielāks par 25 m², un vairāku ēku kopējais apbūves laukums vienā zemes kadastra vienībā nav lielāks par 125 m²;

26.21.2. ganību aplokus;

- 26.21.3. *siena šķūņus, kas tiek atjaunoti atbilstoši to vēsturiskajai atrašanās vietai un apbūves laukuma platībai;*
- 26.21.4. *siena šķūņus vai mājlopu nojumes, ja ēkām nav lentveida pamati un atsevišķas ēkas apbūves laukums nav lielāks par 200 m², un ne vairāk kā vienu šķūni un vienu nojumi vienā zemes kadastra vienībā;*
- 26.21.5. *inženierkomunikāciju būves un māju ceļus uz neitrālajā vai ainavu zonā esošajiem objektiem vai 9. pielikumā norādītajiem tūrisma infrastruktūras objektiem pēc rakstiskas atļaujas saņemšanas no aizsargājamās teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes;*
- 26.22. *jebkādā veidā pārveidot, ielabot vai mēslojot zālājus, izņemot:*
- 26.22.1. *aramzemju ierīkošanu kopplatībā, kas nav lielāka par 2 ha vienā kadastra vienībā, atsevišķa lauka platība nav lielāka par 1 ha, un starp atsevišķiem laukiem ir ne mazāk kā 20 metru plata pastāvīga zālāja josla; aramzemes lielākās platībās pieļaujamas, kur tās bijušas ierīkotas līdz 2007. gada 1. janvārim;*
- 26.22.2. *mēslošanu ar kūtsmēsliem apjomā, kas atbilstošs vienai dzīvnieku vienībai vai mazāk uz hektāru;*
- 26.22.3. *zālāju pievešanu vai pielīdzināšanu.*
27. *Dabas parka zonā pieļaujams cirst kokus galvenajā cirtē, saglabājot valdaudzes šķērslaukumu, kas nav mazāks par kritisko, un atsevišķu atvērumu laukumam nepārsniedzot 0,1 ha, izņemot 11. pielikumā minētos nogabalus, kuros, veicot galveno cirti, augošu koku bieztība mežaudzes pirmajā stāvā saglabājama ne mazāka kā 0,4, atsevišķu atvērumu laukumam nepārsniedzot 0,1 ha.*
28. ~~Būvniecība dabas parkā pieļaujama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, ievērojot normatīvajos aktos un dabas aizsardzības plānā (ja tāds ir) noteikto kārtību un ierobežojumus.~~

VI. Ainavu aizsardzības zona

29. *Ainavu aizsardzības zona ir izveidota, lai saglabātu teritorijai raksturīgo ainavu, tajā skaitā pašreizējo mežu un lauksaimniecības zemju īpatsvaru, veicinātu ainavu aizsardzības principu pielietošanu mežsaimniecībā un dabiska meža elementu saglabāšanu saimnieciskajos mežos izklaidus izplatītu īpaši aizsargājamo sugu aizsardzībai.*

30. *Ainavu aizsardzības zonā aizliegts:*

- 30.1. ~~veikt jebkādas darbības, kas būtiski pārveido raksturīgo ainavu;~~
- 30.2. ~~uzstādīt vēja generatorus;~~
- 30.3. ~~nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem, motorolleriem un pajūgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību vai valsts aizsardzības uzdevumu veikšanu;~~
- 30.4. *bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus;*

- 30.5. ~~veicot kopšanas cirti, izeirst valdošās koku sugas valdaudzēs kokus (izņemot kokus tehnoloģiskajos koridoros, augšanā atpalikušos, slimību inficētos, kaitēkļu invadētos vai citādi bojātos kokus), ja valdošās koku sugas vecums pārsniedz:~~
- 30.5.1. ~~priežu un ozolu audzēm — 80 gadus;~~
 - 30.5.2. ~~egļu, bērzu, melnalkšņu, ošu un liepu audzēm — 60 gadus;~~
 - 30.5.3. ~~apšu audzēm — 35 gadus.~~
- 30.6. *cirst kokus kailcirtē, kuras platība pārsniedz 5 ha;*
- 30.7. *cirst kokus rekonstruktīvajā cirtē, izņemot gadījumus, ja par nogabalu iepriekšējā gadā izsniegta atļauja kailcirtes veikšanai, saimnieciskā darbība veikta daļēji, un nākošā gada sākumā atlikušās mežaudzes šķērslaukums ir zem kritiskās šķērslaukuma vērtības;*
- 30.8. *iegūt celmus.*

31. Būvniecība pieļaujama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, ievērojot normatīvajos aktos ~~un dabas aizsardzības plānā (ja tāds ir) noteikto kārtību un ierobežojumus, tajā skaitā šo noteikumu II nodaļā minētos aprobežojumus.~~

VII. Neitrālā zona

32. *Neitrālā zona ir izveidota, lai nodrošinātu teritorijas ilgspējīgu saimniecisko izmantošanu un attīstību.*
33. *Neitrālajā zonā pieļaujama individuālā apbūve.*
34. *Cita apbūve pieļaujama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam.*

VIII. Dabas pieminekļi

35. Šīs nodaļas prasības attiecas uz šādiem dabas pieminekļiem:
- 35.1. aizsargājамie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi;
 - 35.2. aizsargājамie koki – vietējo un svešzemju sugu dižkoki (koki, kuru apkārtmērs 1,3 metru augstumā no koka sakņu kakla vai augstums nav mazāks par šo noteikumu 8. pielikumā noteiktajiem izmēriem);
 - 35.3. aizsargājамie dendroloģiskie stādījumi;
 - 35.4. aizsargājамās alejas.
36. *Aizliegts bojāt, pārveidot un pārvietot dabas pieminekļus.*
37. Dabas pieminekļu teritorijā un 10 metru rādiusā ap aizsargājамiem kokiem (mērot no aizsargājамā koka vainaga projekcijas ārējās malas) un akmeņiem aizliegts:
- 37.1. veikt jebkādu saimniecisko vai cita veida darbību, kuras rezultātā tiek vai var tikt bojāts vai iznīcināts dabas piemineklis vai mazināta tā dabiskā estētiskā nozīme;
 - 37.2. iegūt derīgos izrakteņus;
 - 37.3. ierīkot atpūtas vietas un nometnes, celt teltis un kurināt ugunsķurus ārpus īpaši norādītām vai speciāli ierīkotām vietām;
 - 37.4. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājамās teritorijas (kurā ietilpst dabas pieminekļa teritorija) administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides

pārvaldes:

37.4.1. ierīkot izziņas, atpūtas un tūrisma infrastruktūras objektus;

37.4.2. veikt dabas pieminekļu apsaimniekošanas pasākumus to turpmākai aizsardzībai un saglabāšanai, ja šie pasākumi nav paredzēti dabas aizsardzības plānā;

37.4.3. veikt tādu pazemes būvju celtniecību un ekspluatāciju, kuras nav saistītas ar derīgo izrakteņu ieguvī;

37.4.4. mainīt zemes lietošanas mērķi.

38. Papildus šo noteikumu 37. punktā noteiktajām prasībām aizsargājamo ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko dabas pieminekļu teritorijā aizliegts:

38.1. rakstīt, zīmēt un gravēt uz dabas pieminekļiem un tos pārvietot;

38.2. cirst kokus kailcirtē;

38.3. bez rakstiskas atļaujas no aizsargājamās teritorijas (kurā ietilpst dabas pieminekļa teritorija) administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes:

38.3.1. tīrīt dabas pieminekļus;

38.3.2. rīkot nodarbības un sacensības klinšu kāpšanā;

38.3.3. veikt zemes transformāciju;

38.4. cirst kokus galvenajā cirtē un galvenajā cirtē pēc Valsts meža dienesta sanitārā atzinuma bez rakstiskas atļaujas no reģionālās vides pārvaldes. ~~izņemot koku cirstā aizsargājamo ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko dabas pieminekļu teritorijā, kas ietilpst tādā aizsargājamā teritorijā, kurai ir izveidota administrācija, kas izsniedz koku cirstā apliecinājumus:~~

39. Ja ģeoloģiskais vai ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis ir valsts aizsardzībā kā kultūras piemineklis, šo noteikumu 38.3. un 38.4. apakšpunktā minēto darbību veikšanai papildus nepieciešama Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas rakstiska atļauja.

40. Papildus šo noteikumu 37. punktā noteiktajām prasībām 10 metru rādiusā ap aizsargājamiem kokiem aizliegts:

40.1. veikt jebkādas darbības, kas var negatīvi ietekmēt aizsargājamo koku augšanu un dabisko attīstību;

40.2. apkraut aizsargājamus kokus;

40.3. mainīt vides apstākļus – ūdens un barošanās režīmu;

40.4. veikt zemes transformāciju;

40.5. iznīcināt vai būtiski mainīt dabisko zemesdzi, izņemot krūmu un koku cirstā saskaņā ar šiem noteikumiem, citiem normatīvajiem aktiem un dabas aizsardzības plānu;

40.6. cirst kokus bez rakstiskas atļaujas no teritorijas administrācijas vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes. ~~izņemot koku cirstā tajā aizsargājamo koku teritorijā, kas ietilpst tādā aizsargājamā teritorijā, kurai ir izveidota administrācija, kas izsniedz koku cirstā apliecinājumus.~~

41. Aizsargājamā koka nocirstāšana (novākšana) pieļaujama tikai gadījumos, ja tas kļuvis bīstams (apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras

- objektus) un ir saņemta reģionālās vides pārvaldes rakstiska atļauja.
42. Papildus šo noteikumu 37. punktā noteiktajām prasībām aizsargājamo dendroloģisko stādījumu teritorijā aizliegts:
- 42.1. cirst kokus galvenajā cirtē;
 - 42.2. veikt zemes transformāciju;
 - 42.3. atjaunot dendroloģiskos stādījumus bez rakstiskas atļaujas no teritorijas administrācijas, vai, ja tādas nav, no reģionālās vides pārvaldes, ~~izņemot stādījumu atjaunošanu atbilstoši dabas aizsardzības plānam;~~
 - 42.4. cirst kokus kopšanas cirtē, sanitārajā cirtē vai citā cirtē bez rakstiskas atļaujas no reģionālās vides pārvaldes. ~~izņemot koku ciršanu tajā aizsargājamo dendroloģisko stādījumu teritorijā, kas ietilpst tādā aizsargājamā teritorijā, kurai ir izveidota administrācija, kas izsniedz koku ciršanas apliecinājumus.~~
43. Papildus šo noteikumu 37. punktā noteiktajām prasībām aizsargājamo aleju teritorijā aizliegts:
- 43.1. veikt zemes transformāciju;
 - 43.2. cirst kokus bez rakstiskas atļaujas no reģionālās vides pārvaldes, ~~izņemot koku ciršanu tajā aizsargājamo aleju teritorijā, kas ietilpst tādā aizsargājamā teritorijā, kurai ir izveidota administrācija, kas izsniedz koku ciršanas apliecinājumus.~~
1. pielikums. Zonējuma shēma (plāna 5.1. pielikums)
 2. pielikums. Zonu robežu apraksts
 3. pielikums. Informatīvās zīmes paraugs
 4. pielikums. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama mežaudžu dažādošana (4.8.pielikums)
 5. pielikums. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama koku un krūmu izciršana ap ozoliem un liepām, kuru caurmērs ir 50 cm un lielāks (4.6. pielikums)
 6. pielikums. Meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama pirmā un otrā stāva un paaugas egļu, kā arī pameža ciršana kopšanas vai citā cirtē boreālo meža biotopu apsaimniekošanai (4.4.pielikums)
 7. pielikums. Dabas lieguma un dabas parka zonas meža nogabalu saraksts, kuros pieļaujama zemes transformācija zālāju biotopu atjaunošanai (4.7.pielikums)
 8. pielikums – Aizsargājамie koki – vietējo un svešzemju sugu dižkoki (pēc apkārtmēra un augstuma)
 9. pielikums – Pieļaujamās tūrisma infrastruktūras shēma (4.2.pielikums)
 10. pielikums. Meža nogabali, kuros mežsaimnieciskā darbība jāsaskaņo ar RVP un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju (4.9. pielikums)
 11. pielikums – Meža nogabalu saraksts paredzētajā dabas parka zonā, kuros, veicot galveno cirti, saglabājama 1. stāva biežība, ne mazāka par 0,4. (4.12. pielikums)
 12. pielikums – Alejas, kurās aizliegts cirst kokus

III 5.3. Ekoloģiski pamatotas teritorijas robežas

Viens no LIFE projekta uzdevumiem bija precizēt aizsargājamo ainavu apvidus robežas atbilstoši dabas vērtību sastopamībai.

Vadoties no ekoloģiskiem apsvērumiem, ainavu apvidū būtu iekļaujamas piecas teritorijas, 788 ha kopplatībā (5.2. pielikums).

1. teritorija - 50 ha VAS "LVM" 102. iecirknī 251. kv. – *mednim nozīmīga teritorija, Pukšu purva buferjosla*

2. teritorija - medņu riests Nr. 84010 VAS „LVM” 103. iecirknī (270 ha)

Minētā medņu riesta aizsardzība ir nozīmīga sugas labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai NATURA 2000 teritorijā "Ziemeļgauja". Riests ir īpaši nozīmīgs, jo tas atrodas sugas Austrumlatvijas apakšpopulācijas perifērijā. Labvēlīgu apstākļu nodrošināšana riesta vietā var kalpot medņa populāciju sadrumstalotības novēršanai, veidojoties saiknei ar citām apakšpopulācijām (Latvijā – Rīgas jūras līča austrumu malā, kā arī Igaunijā).

Sagatavojot projekta "Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana" pieteikumu Eiropas Komisijai, riests tika iekļauts projekta teritorijā, paredzot tam nepieciešamo apsaimniekošanu. No 2004. līdz 2006. gadam projekta partneris – VAS "Latvijas valsts meži" veica biotehniskos pasākumus riesta vietas kvalitātes atjaunošanai – egļu paaugas izciršanu un grāvja aizdambēšanu. Lai varētu turpināt aizsākto riesta apsaimniekošanu, vietai ir svarīgs NATURA 2000 teritorijas statuss.

3. teritorija - 250 ha Cirgaļu meža masīva austrumu malā - *nozīmīga mazajam ērglim un citām īpaši aizsargājamām putnu sugām*

Šī pļavu josla ir viena no nedaudzajām mazajam ērglim piemērotajām barošanās vietām aizsargājamo ainavu apvidū. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ šīs pļavas iekļautas NATURA 2000 teritorijā. Vienīgās mazā ērgļa ligzdošanai piemērotās platības to apkārtnē ir mežaudzes minētajos kvartālos (atbilstošs audzes vecums, egles un lapu koki audzes sastāvā). Vidējais audžu vecums minētajos kvartālos ievērojami pārsniedz tiem piegulošo audžu vecumu. LIFE projekta laikā mazo ērgļu pāris šeit novērots regulāri.

4. teritorija - 95 ha VAS „LVM” 105. iecirknī 276. un 277. kv. – *liela dabisko meža biotopu koncentrācija, īpaši aizsargājamās putnu sugas, t.sk. mazā ērgļa ligzdošanas rajons.*

5.teritorija - 123 ha, pļavas AAA DA galā – Gulbenes rajona Lejasciema pagastā, nozīmīgas kā pļavu biotopi un kā mazā ērgļa barošanās vietas.

III 6. IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

Literatūra

- Auniņš A. 2001. Ķikutu riestošanas aktivitātes izmaiņas nakts un sezonas gaitā Latvijā: ieteikumi ķikutu riestu meklēšanas metodikai un riestu lielumu novērtēšanai. Putni dabā 1. pielikums: 13-26.
- Avotiņa R. 1995. Gauja. - Latvijas Daba, 2. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 96.- 98.lpp.
- Āboltiņš O. 1971. Gaujas upes ielejas attīstība. Rīga, „Zinātne” (krievu val.).
- Āva R. 1994. Augšņu rajonēšana. - Latvijas Daba, 1.sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 88.- 90.
- Bauer H., Berthold P. 1997. Die Brutvögel Mitteleuropas. Aula Verlag. Wiesbaden.
- Bells S., Nikodemuss O. 2000. Rokasgrāmata meža ainavas plānošanai un dizainam. Rīga: Valsts meža dienests, 75 lpp.
- Bergmanis M. 1993. Baltmugurdzeņu *Picoides leucotos* (Bechst.) skaits un nozīmīgākie biotopi Latvijā. Diplomdarbs LU Bioloģijas fakultātē.
- Bergmanis U. 2000. Mazā ērgļa aizsardzības pasākumu plāns. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība.
- Bergmanis U., Strazds M. 1993. Rare woodpecker species in Latvia. Baltic Birds 7.- The Ring 15, 1-2:255-266.
- Biotopu rokasgrāmata. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. 2000. Rīga: Latvijas Dabas fonds, sast. I. Kabucis.
- Ek T., Bērmanis R. 2003 Vērtīgo biotopu ekoloģiskā infrastruktūra . Noteikšanas metodika.
- Ek T., Bērmanis R. 2005. Dabisko meža biotopu apsaimniekošana Latvijā. Noslēguma pārskats.
- Ek T., Suško U. un Auziņš R. 2002.: Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija. Metodika. Valsts meža dienests, Rīga, Latvija.
- Grāvītis V., 1995. Gaujas ielejas Virešu posms, Palsas un Vizlas lejtece. – Latvijas Daba, 2. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 98.-99.lpp.
- Hagemeyer W. J. M., Blair M. J. (ed.). 1997. The EBCC atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. London: T&AD Poyser, 903 pp.
- Hallanaro E. L., Pylvanainen M., Spuņģis V. 2002. Ziemeļeiropas daba – dabas daudzveidība mainīgajā vidē.
- Hanski I., Waklsh M. 2004. How much, how to? Practical tools for forest conservation. BirdLife European Forest Task Force, 48 pp.
- Hofmanis H., Strazds M. 2004. Medņa *Tetrao urogallus* L. aizsardzības plāns Latvijā. Latvijas Ornitoloģijas biedrība. Rīga.
- Johnsson K. 1993. The Black Woodpecker *Dryocopus martius* as a keystone species in forest. Dissertation. Uppsala: SLU Info/repro, 146 pp.
- Johansson T. 2005. Dabisko meža biotopu apsaimniekošanas vadlīnijas. Valsts meža dienests, VAS „LVM”, Östra Götland meža pārvalde.

- Kalniņa A., 1995a. Klimatiskā rajonēšana. – Latvijas Daba, 2. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 245. lpp.
- Kalniņa A., 1995b. Klimats. – Latvijas Daba, 2. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 247-251.
- Lazdiņš L. 1997. Pukšu purvs. – Latvijas Daba, 4. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 182.
- Lipsbergs J., Kačalova O., Ozols G., Rūce I., Šulcs A. 1990. Populārzinātniskā Latvijas Sarkanā grāmata. Rīga, "Zinātne", 190 lpp.
- LOB. 2002. Latvija smeža putni, Rīga.
- Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. 2000. Rīga, Valsts meža dienests.
- Mitenbergs M. 2005. Ierakumu sistēmas un fortifikācijas būvju izpēte Strenču dabas un kultūrvēstures takas teritorijā.
- Nikodemus O. 1998. FAO augšņu klasifikācija, paskaidrojumi. – Latvijas Daba, 6. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Preses nams", 400-401.
- Ozoliņš J. 2003. Brūno lāču *Ursus arctos* aizsardzības plāns Latvijā. LVMI „Silava”, Salaspils.
- Pastors A., 1995b. Hidroloģiskā rajonēšana. – Latvijas Daba, 2. sēj. Enciklopēdija. Rīga: "Latvijas enciklopēdija", 148-151.
- Priedītis 1999. Latvijas mežs: daba un daudzveidība. Rīga, Pasaules dabas fonds.
- Priednieks J., Petriņš A., Lārmanis V., Vilka I. 1999. Priežu mežu ornitofauna un mežsaimnieciskās darbības ietekme uz to. Mežzinātne 8(41):98: 84-127.
- Priednieks J., Strazds M. u.c. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants. Rīga, "Zinātne", 349 lpp.
- Račinskis E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga, LOB.
- Ratfelders R. 2001. Melnā dzilna *Dryocopus martius* kā "atslēgas suga" citu tās dobumos ligzdojošo putnu sugu bioloģijā un aizsardzībā. Bakalaura darbs LU Bioloģijas fakultātē.
- Rolstad J., Wegge P. 1987. Distribution and size of capercaillie leks in relation to old forest fragmentation. *Oecologia* 72: 389–394 pp.
- Smaļinskis J. 2006. Vadlīnijas un piemēri dabas resursu – dabas objektu, biotopu, sugu un teritoriju iekļaušanai ilgtspējīga un videi draudzīga tūrisma piedāvājuma popularizēšanā. Latvijas Lauku tūrisma asociācija „Lauku ceļotājs”, Rīga.
- Strazds M. 2005. Melnā stārķa *Ciconia nigra* aizsardzības plāns Latvijā. Ķemeru Nacionālā parka administrācija, 70 lpp.
- Strazds M., Strazds A. 1990. Izmaiņas Gaujas ornitofaunā (1933-1988). - Putni dabā 3, Rīga: Zinātne, 38.-70. lpp.
- Tabaka L. 1979. Vispārējs augāja raksturojums un ģeobotāniskie mikrorajoni. Grāmatā: Tabaka L. (atb. red.) Latvijas PSR flora un veģetācija. Ziemeļvidzemes ģeobotāniskais rajons. Rīga, Zinātne, 5. - 17. lpp. (krievu val.).

- Teļnovs D. 2005. Lapukoku praulgrauža *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763) sugas aizsardzības plāns.
- Wegge P., Rolstad J. 1986. Size and spacing of capercaillie leks in relation to social behaviour and habitat. *Behavioural Ecology and Sociobiology*. 19:401-408 pp.
- WWF projekts 4568: Dabas aizsardzības plāns Latvijai. 1992. Rīga, „Vide”, 160 lpp.
- Zepa R. 2005. AAA “Ziemeļgauja” teritorijā dzīvojošo iedzīvotāju aptauja. Npublicēts materiāls.

Projektu materiāli

CORINE biotopu klasifikācija, LDF, 1994-1997

Latvijas Īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar *EMERALD/NATURA* 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu, LDF, 2001-2003

Mazo hidroelektrostaciju darbības izvērtējums, Vides projekti, 2005

Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija, LV Meža dienests & Östra Götaland Meža pārvalde

Ziemeļgaujas dabas parka izveidošana, LDF, 1998-1999

Interneta adreses:

www.dap.gov.lv

www.vidm.gov.lv

www.zgauja.lv

www.ldf.lv

www.lob.lv